

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSAL VE ULUSLARARASI GÜVENLİK
STRATEJİLERİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ALMANYA'DA ÜÇÜNCÜ KUŞAK TÜRKİYE
KÖKENLİ GÖÇMENLERİN OY DAVRANIŞINDA
ETNİSİTE VE MEZHEP ETKİSİ**

**SERAP ÇAĞLAR ÖZDOĞRU
167A3040**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Cengiz ÇAĞLA**

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSAL VE ULUSLARARASI GÜVENLİK
STRATEJİLERİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ALMANYA'DA ÜÇÜNCÜ KUŞAK TÜRKİYE
KÖKENLİ GÖÇMENLERİN OY DAVRANIŞINDA
ETNİSİTE VE MEZHEP ETKİSİ**

**SERAP ÇAĞLAR ÖZDOĞRU
167A3040**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Cengiz ÇAĞLA**

**İSTANBUL
2019**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSAL VE ULUSLARARASI GÜVENLİK
STRATEJİLERİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALMANYA'DA ÜÇÜNCÜ KUŞAK TÜRKİYE
KÖKENLİ GÖÇMENLERİN OY DAVRANIŞINDA
ETNİSİTE VE MEZHEP ETKİSİ

SERAP ÇAĞLAR ÖZDOĞRU
167A3040

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih:
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Tez Danışmanı
Jüri Üyeleri

Unvan Ad Soyad

İmza

: Prof. Dr. Cengiz Çakır
: Prof. Dr. Dursun Çakır
Prof. Dr. Elçin M. Çakır

İSTANBUL
Haziran 2019

ÖZ

ALMANYA’DA ÜÇÜNCÜ KUŞAK TÜRKİYE KÖKENLİ GÖÇMENLERİN OY DAVRANIŞINDA ETNİSİTE VE MEZHEP ETKİSİ

Serap Çağlar Özdoğru
Haziran, 2019

Günümüz çoğulcu demokrasilerinde, göçmenlerin ev sahibi ülkelerin sosyo-politik alanlarına katkı ve katılımları giderek önem kazanmaktadır. Bununla birlikte ulus ötesi alana giren anavatan siyasetine dair göçmen yönelimleri, yalnızca lobcilik ya da kaynak ülke siyasalarıyla şekillenen diaspora katılım faaliyetleri açısından değil, ulus ötesi göçmen oy verme eğilimlerinin değerlendirilmesi ve anlaşılması bakımından da önemlidir. Göçmen siyasal katılım süreçlerinin ve seçmen davranışlarının ulus aşırı oy kullanma perspektifinden ele alınarak değerlendirilmesi ve çözümlenmesi çok sayıda farklı norm ve pratiklerden etkilenmesi sebebiyle karmaşık proseslerden oluşmaktadır.

Sadece seçim sandığına oy atma olarak değerlendirildiğinde dahi, anavatan ve yeni ülke arasındaki sosyo-politik konstrüktif farklılıklar, göçmen oylama tutumunu etkileyebilecek faktörlerin yarattığı çok boyutlu süreçler, ilaveten çoklu tali aktörlerin etkin ya da durağan yapıları ulus aşırı oy verme eyleminin çok boyutlu bir yöntemle ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada Almanya nüfusunun yaklaşık yüzde üçünü teşkil eden ve en büyük yabancı grubu oluşturan Türkiye kökenli göçmenlerin hem Almaya hem de Türkiye’ yönelik siyasal katılım algı ve düzeyleri ile oy davranışları ele alınmaktadır.

Almanya’daki Türkiye kökenli göçmen grup farklı etnik ve mezhepsel kimliklerden oluşmaktadır. Buna rağmen çoğu zaman etnisite ve inanç konusunda homojen bir grupmuş gibi değerlendirilmektedirler. Bu doğrultuda Almanya’daki Türkiye kökenli göçmen grup iki etnik, iki mezhepsel değişkenler gözetilerek değerlendirilmiş, Türk Sünni, Türk Alevi, Kürt Alevi ve Kürt Sünni olarak dört farklı grup olarak ele alınmıştır. Oy verme davranışına yönelik var olan literatür, bu dört değişken uyarınca derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak ele alınmış, göçmenlik fenomeni ile birleşen etnik ve mezhepsel farklılığın göçmenlerin kaynak ülke ve ev sahibi ülke siyasal katılımına ve oylama yönelimlerine dair etkileri anlaşılmalı ve analiz edilmeye çalışılmıştır. İlaveten çalışmada cevabı aranan sorunsallardan biriside; iki ülke nezdinde gerçekleşen oy verme eylemindeki davranışsal ve siyasal tutarlılığın olup olmadığıdır.

Anahtar Kelimeler: Ulus-aşırı Oy Verme, Göçmenlerin Siyasal Katılımı, Alevi Göçmenlerin Oy Davranışı, Sosyal Bölünme, Kürt Göçmenlerin Oy Davranışı, Parti Kimliği

ABSTRACT

IMPACT OF SECT AND ETHNICITY ON THE VOTING BEHAVIOUR OF MIGRANTS FROM TURKEY BEING THE 3rd GENERATION IN GERMANY

Serap Çağlar Özdoğru

Jun, 2019

In today's pluralistic democracies, migrants' contributions and participations to sociopolitical fields of hosting countries are increasingly gaining importance. However, migrants' tendencies regarding motherland politics which are concern of transnational field are of importance from the aspect of not only lobbying or Diaspora participation activities formed by politics of country of origin but also of assessing and understanding transnational migrants' voting tendencies. Assessing and analyzing migrants' political participation processes and voting behaviors through addressing transnational voting perspective include complex processes due to being influenced by a number of different norms and practices. Even though it is considered only as placing one's ballot in the ballot box, it is required to address transnational voting action by a multi-dimensional method due to sociopolitical constructive differences between motherland and new country, multi-dimensional processes created by factors likely to influence migrant's voting attitude as well as active or stable characteristics of multiple side-actors. In this study; of Turkish migrants who constitute largest foreigner group and approximately three percent of population in Germany political participation perceptions and levels as well as voting behaviors in both Germany and Turkey are addressed. Turkish migrant group in Germany is indeed formed of different ethnicities and sects. Nevertheless, they are often considered as if they were a homogenous group in terms of ethnicity and religion. Accordingly, Turkish migrant group in Germany was considered observing as two ethnic and two sectarian variables and they were considered as following four different groups: Turkish Sunni, Turkish Alevi, Kurdish Alevi and Kurdish Sunni. Literature regarding voting behavior is analyzed by in-depth interview method according to such four variables and it was tried to be understood and analyzed what are the effects of ethnic and sectarian differences associated with migration phenomenon on migrants' participation to motherland and hosting country politics as well as voting tendencies. In addition, one of the questions tried to find an answer in this study was if there was a behavioral and political consistency in voting action realized in both countries.

Key Words: Transnational Voting, Political Participation of Migrants, Social Cleavage, Voting Behavior of Alevi Migrants, Party Identification, Voting Behavior of Kurdish Migrants

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın başlangıcından sonuna dek yardımlarını eksik etmeyen, tezin hayata geçmesinde kılavuzluk eden, değerli hocam ve tez danışmanım sayın Prof. Dr. Cengiz Çağla'ya ayırdığı kıymetli zamanı ve sunduğu destek için şükranlarımı sunuyorum.

Çalışmanın tüm safhalarında özellikle araştırmanın istikamet kazanmasında çok kıymetli bilgi ve deneyimleriyle yolumu açan görüş ve önerileriyle çalışmayı zenginleştiren çok kıymetli hocam Prof. Dr. Ömer Çaha' ya yine çalışmam boyunca bana inanan ve kendime olan inancımı destekleyen Doç. Dr. Osman Yıldırım'a son olarak, hayatım boyunca karşılaştığım tüm engelleri benimle beraber göğüsleyen, en büyük destekçim eşim Yunus Özdoğru' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul; Haziran, 2019

Serap Çağlar Özdoğru

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Sorunsalı.....	2
1.2. Yöntem ve Kapsam	3
1.3. Araştırmanın Tasarımı.....	6
2. SİYASAL KATILIM OLGUSU VE OY VERME DAVRANIŞINA DAİR YAKLAŞIMLAR.....	9
2.1. Siyasal Katılım Kavramı	10
2.2. Siyasal Katılım Modelleri Üzerine Kuramsal Bakış Açılırları	13
2.2.1. Sosyo-Ekonomik Durum Modeli ve Siyasal Katılım.....	13
2.2.2. Sosyal Sermaye Perspektifi ve Siyasal Katılım	14
2.2.3. Kültürel Perspektif ve Siyasal Katılım.....	16
2.2.4. Ekonomik Eşitsizlik, Toplumsal Güven ve Siyasal Katılım	17
2.3. Seçmen Davranışı / Oy Verme Davranışı	18
2.4. Oy Verme Davranışına Yönelik Teorik Yaklaşımlar	20
2.4.1. Sosyolojik Oy Verme Yaklaşımı (Columbia Ekolü).....	20
2.4.1.1. Siyasi Seçimlerin Sosyal Aktarımı	23
2.4.1.2. Makro Sosyolojik Yaklaşım (Sosyal Bölünme)	25
2.4.2. Psikolojik Oy Verme Yaklaşımı /Parti Kimliği Modeli.....	27
2.4.2.1. Nedensellik Hunisi.....	30
2.4.3. Rasyonel Tercih Modeli (Ekonomik Yaklaşım)	32
3. ALMANYA’DA TÜRKİYE KÖKENLİ NÜFUSUN SİYASAL KATILIMI VE GELİŞİMİ.	39
3.1. Türkiye’den Almanya’ya Göçün Tarihsel Süreci	40

3.1.1. 1950-1960 Bireysel Girişimler ve Özel Aracılar	47
3.1.2. 1961-1980 Resmi İşçi Göçü ve Sosyal Göç.....	49
3.1.3. 1980-1990 Siyasal Göç	51
3.1.4. 1990-2000 2. Göçmen ve İltica Dalgası.....	52
3.2. Ulus-aşırı Oy Kullanma: Almanya-Türkiye.....	54
4. ÜÇÜNCÜ KUŞAK GÖÇMENLERİN GENEL SİYASAL KATILIMINDA ETNİSİTE VE MEZHEP ETKİSİ	59
4.1.1. Genel Siyasal Katılım Algısının Etnik ve Mezhepsel Farklılığa Göre Değerlendirilmesi.....	59
4.2. Etnik ve Mezhepsel Farklılığa göre 2017-2018 Seçimlerinde Oy Verme Davranışı: Almanya/Türkiye.....	76
4.2.1. Türkiye'ye Dönük Oy Verme Davranışında Etnisite ve Mezhep	77
4.2.2. Almanya' ya Dönük Oy Verme Davranışında Etnisite ve Mezhep	81
5. ÜÇÜNCÜ KUŞAK GÖÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞINDA ETNİSİTE ve MEZHEP ETKİSİ	83
5.1. Sosyolojik Oy Verme Davranışı Olarak Etnisite ve Mezhep.....	83
5.1.1. Sosyal Bölünme Olgusu Işığında Etnik ve Mezhepsel Faktörlerin Oy Vermede Belirleyiciliği.....	99
5.2. Psikolojik Oy Verme Yaklaşımında Etnisite ve Mezhep Etkisi.....	108
5.3. Etnisite ve Mezhep Olgularının Rasyonel Tercih Modeli Üzerine Etkisi....	116
6. ÜÇÜNCÜ KUŞAK GÖÇMENLERİN OY DAVRANIŞIYLA İLGİLİ GENEL DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMALAR	125
6.1. Üçüncü Kuşak Türk Alevilerinin Siyasal Katılım Algıları ve Oy Davranışı	125
6.2. Üçüncü Kuşak Kürt Alevilerinin Siyasal Katılım Algıları ve Oy Davranışı	131
6.3. Üçüncü Kuşak Türk Sünnilerin Siyasal Katılım Algıları ve Oy Davranışı .	136
6.4. Üçüncü Kuşak Kürt Sünnilerinin Siyasal Katılım Algıları ve Oy Davranışı	140
7. SONUÇ.....	144
KAYNAKÇA	150
EKLER.....	155
ÖZ GEÇMİŞ.....	158

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 3.1:	Almanya'daki Türkiye Kökenli ve Diğer Yabancıların Nüfus Gelişimi ve Genel Nüfusa Oranı.....	42
Tablo 3.2:	1985-2017 Almanya'daki Türkiye Kökenli Nüfusun Diğer Yabancı Nüfusun Gelişimi ile Karşılaştırılması	44
Tablo 3.3:	31 Aralık 2017'de Cinsiyete göre Seçilmiş Göçmen Nüfus Türk Kökenli Göçmen Nüfus Karşılaştırması.	45
Tablo 3.4:	Alman Vatandaşı Olan Türkiye Kökenlilerin Geçmiş Yıllardan 2015 Yılına Oranı.	46
Tablo 3.5:	Alman Vatandaşlığına Geçen Türkiye Vatandaşları 1970-2011 .	46
Tablo 4.1:	Etno-Mezhepsel Grupların Siyasal Katılım Refleksleri	61
Tablo 4.2:	Siyasal Katılım Nedeni Olarak Etnik ve Mezhepsel Algılamalar	66
Tablo 4.3:	Siyasal Katılım Olgusunda Haber Kaynaklarının Belirlenmesinde Etnik Ve Mezhepsel Farklar	70
Tablo 4.4:	Türkiye Kökenli Grupların Siyasi Ekonomik Gündemi Takip Etme Tercihleri	73
Tablo 4.5:	Siyasal Katılım Olarak Türkiye Kökeni Grupların Dini ve Etnik Farklılıklara Yaklaşımı	76
Tablo 4.6:	Türkiye 2017-2018 Seçimlerinde Etnik ve Mezhepsel Farklılığa Göre OyDavranışı	81
Tablo 4.7:	Almanya 2017 Federal Seçimlerinde Etnik ve Mezhepsel Farklılığa Göre Oy Davranışı	82
Tablo 5.1:	Etnik ve Mezhepsel Kimliğin Muhit Seçimine Etkisi	84
Tablo 5.2:	Politik Bakış Açısının Sürdürülmesinde Etnisite ve Mezhep Olgusunun Etkisi.....	86
Tablo 5.3:	Oylama Davranışının Yönlendirilmesinde Etnik ve Mezhepsel Sosyal İletişim.....	88
Tablo 5.4:	Etno-Mezhepsel Açından Ailenin Baskı Aracı Olarak Oylama Davranışı Üzerindeki Etkisi.....	89
Tablo 5.5:	Etnik ve Mezhepsel Kimliğin Almanya Seçimlerinde Oylama Davranışına Etkisi.....	92
Tablo 5.6:	Etnik ve Mezhepsel Kimliğin Türkiye Seçimlerinde Oylama Davranışına Etkisi.....	94
Tablo 5.7:	Oylama Davranışında Siyasal Eğilim Aktarımı, Etnisite ve Mezhep Etkisi	96

Tablo 5.8:	Etnik ve Mezhepsel Faktörlerin Oylama Kararı Üzerindeki Süreç Etkisi	99
Tablo 5.9:	Etnik ve Mezhepsel Kimliklerin Ayrımcılığa Maruz Kalma Algıları	102
Tablo 5.10:	Ayrımcılık Algısının Siyasal Eğilim ve Oy verme Davranışı Üzerindeki Etkisi	104
Tablo 5.11:	Etniste ve Mezhep Olgusunun Türkiye Seçimlerinde Parti Değişikliğine Gidilmesindeki Etkisi	105
Tablo 5.12:	Etniste ve Mezhep Olgusunun Almanya Seçimlerinde Parti Değişikliğine Gidilmesindeki Etkisi	107
Tablo 5.13:	Bir Partiye Üye Olma Konusunda Etnik ve Mezhepsel Tutumlar	109
Tablo 5.14:	Etno-Mezhepsel Grupların Siyasal Düşünce Eğilimleri	111
Tablo 5.15:	Etno-Mezhepsel Grupların Siyasal Düşünce Eğilimlerinin Almanya- Türkiye Seçimlerindeki Tutarlılığı	113
Tablo 5.16:	Etno-Mezhepsel Grupların Parti Tercihlerindeki Almanya- Türkiye Tutarlılığı	115
Tablo 5.17:	Retrospektif Oy Kullanmada Etnik ve Mezhepsel Tutumlar.....	120
Tablo 5.18:	Almanya Türkiye Uluslararası İlişkilerinin Etno-Mezhepsel Oy Davranışına Etkisi	123

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Psikolojik Oy Verme Yaklaşımı /Parti Kimliği Modeli	29
Şekil 2.2: Nedensellik Hunisi	31
Şekil 2.3: Rasyonel Tercih Modelinin Temel Varsayımları	35

KISALTMALAR

AABF	: Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu
BAMF	: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge
DİTİB	: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
İİBK	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
REMID	: Religionswissenschaftlicher Medien und Informationsdienst
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

1. GİRİŞ

Vatandaşların siyasal alanda edindikleri aktif katılım modern demokrasilerde meşru siyasal yönetim süreçlerinin olmazsa olmaz özelliğidir. Bu tür bir demokrasinin düzgün bir şekilde işlev görmesi için vatandaş eylemleri, katılım kuralları ve çoğulculuk prosedürleri üzerinde belirli bir derecede bir anlaşma gerektirdiği varsayılır. Bazıları bu tür bir anlaşmanın o siyasal topluluğun üyeleri arasındaki asgari ortak değerlerin önceden yapılandırıldığını iddia ederek daha da ileri gitmektedir. Batı demokrasilerin bir başka önemli özelliği de bireyler ve gruplar arasındaki kültür farklılıklarına saygı duymak, yanı sıra toplum bileşenlerinin inançları ve kimliklerine bakılmaksızın sosyo politik eşitliğin sağlanmasıdır. Bununla birlikte bilhassa Müslüman göçmenlerin ağırlıklı yer aldığı Avrupa ülkelerinin çoğunda politik bir toplumda; asgari paylaşılmış değerlerin gerekliliği ile kültürel farklılıklara, bireysel ve grup kimliklerine karşı saygı gerekliliği arasında oluşan potansiyel bir gerilim gün geçtikçe artmaktadır.

Günümüzde göçmen alan birçok modern demokrasi ülkesinde göçmenlerin sosyal ve politik olarak entegrasyon zorluğu ile karşı karşıya kalması ve karşılaşılan engellerin kaynak ülkeyi de ilgilendirir bir ulusaşırı gerçeklik olması nedeniyle, göçmenlerin ve ardıl kuşakların siyasal katılımı günümüzde oldukça önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, politik katılımı nasıl etkili bir şekilde isteklendirebileceğimizi ve ilaveten göçmenlerin hem anavatanında hem de bulundukları ülkenin politik alanındaki siyasallaşma süreçlerinin dinamiğini bilmemizi gerektirmektedir.

Siyasal katılım olgusu çoğu ülkenin politik geleneğinde seçimlere ve hatta siyasal partilerin faaliyetlerine resmen ve aktif katılım şeklinde anlaşılmaktadır. Bu anlayışın nedenlerinden biri ülkenin siyasal geleneğinin şekillenmesinde, sivil toplum örgütleri gibi resmi olmayan kurumlar aracılığıyla teşkil edilecek geniş sosyal tabanlı bir politik konsensüsten ziyade kurumsallaşmış resmi organlara katılım ve parti faaliyetinin temel teşkil etmesidir.

Bu sebepten ötürü genel seçimler ve seçimlere vatandaş katılımının oranı ülke politikalarının teşekkülü ve vatandaş siyasallaşması için en önemli ve yegâne süreç

olarak anlaşılmaktadır. Bununla birlikte göçmenlerin hem kaynak hem de ev sahibi ülkenin politik gündeminin belirlenmesindeki rolünün ne düzeyde olduğunu, hangi karar alma süreçlerine dahil oldukları ya da dışlandıklarını ve herhangi bir siyasal sürece dahil olduklarında kendi etno-mezhepsel gerçekliklerinin nasıl ve ne şekilde rol oynadığını sormak hem siyasal katılım hem de oy verme davranışının anlaşılmasında oldukça önemlidir.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Sorunsalı

Türkiye kökenli göçmenlerin 1950' lerde başlayan göç serüveni bugün toplam Almanya nüfusunun yüzde üçünü teşkil eden gerek ekonomik, sosyal gerekse politik alanda mevcudiyetleri bulunan en büyük göçmen grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya'daki Türkiye kökenli göçmen sayısı ve göç geleneğinin diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla ve uzun olması sebebiyle, çalışma Almanya odaklı gerçekleştirilmiştir.

Türkiye kökenli göçmenlerin Almanya'daki resmi siyasi haklardan yararlanılmasının zorlaştırılması, hatta birçok siyasi-politik alandan dışlanması, göçmen siyasal katılımı ile ilgili literatüre de yansımıştır. Çalışmanın hem siyasi hem de sosyal izolasyonun Türkiye kökenli göçmenler üzerinde oluşturduğu hayal kırıklığının anavatan ve ev sahibi ülke siyasal alanına yansması yanı sıra, şu ana dek iki toplumda da etkin bir şekilde kullanılmayan siyasi seslerin potansiyelinin keşfedilmesi konusunda bir bakış açısı vereceği düşünülmektedir.

Göçmenlerin yeni yerleştikleri toplum üzerindeki ekonomik, sosyal veya dini şekillendirme potansiyellerinin artması onların gerek ulusal gerekse uluslararası anavatan politikalarının oluşmasında da giderek büyüyen bir rol edinmelerinin önünü açmıştır. Ulusaşırı oylama sistemlerinin güçlü bir şekilde organize edilmesi ve göçmen sayısının yüksek olduğu ülkelerdeki kaynak ülke siyasi partilerinin sürdürdüğü seçim faaliyetleri, göçmenlerin politik desteğinin anavatan siyasal aktörleri için ne denli önem arz ettiğini göstermektedir. Göçmenlerin siyasi desteğine yönelik ulusaşırı oy kullanma uygulama ve faaliyetlerinin ülkeler tarafından önemseniyor olması bir takım mühim soruyu akıllara getirmektedir. Bu nedenler çalışmada öncelikli olarak cevabı aranan sorunsallar şunlardır:

Türkiye siyasi partilerinin yurtdışındaki vatandaşlara yönelik siyasal faaliyetleri üçüncü kuşak Türkiye kökenli bireylerde karşılığını buluyor mu? Ulusal söylem ve politikalar göçmenlerin ilgisini çekiyor mu? Anavatana yönelik çatışma alanları Almanya'daki üçüncü kuşak vatandaşlar tarafından hala korunuyor mu? Bu çatışma alanları göçmenlerin siyasal katılım ve oy verme davranışlarını hem Almanya hem de Türkiye nezdinde nasıl etkiliyor? Kaynak ülkenin uluslararası politikaları Almanya'daki göçmenlerin entegrasyon süreçlerini etkiliyor mu? İlâveten bu çalışmada Almanya'daki Türkiye kökenli üçüncü kuşak göçmenlerin hem Almanya'ya hem de Türkiye'ye dönük siyasal katılım algılarıyla birlikte, oy verme davranışlarındaki genel eğilim ve bu eğilimin nedenselleşmesi bakımından davranışın ardında yatan göçmen olgusunun yarattığı sosyo-kültürel farklılığın etkinliği ele alınmış, değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'nin etnik ve mezhepsel çeşitliliğinin oluşturduğu çok kültürlü ve kozmopolit yapısı göç eden bireylerle birlikte Almanya'ya da taşınmış, böylelikle heterojen bir Türkiye kökenli göçmen grubunun oluşmasına olanak sağlamıştır. Bu doğrultuda Türkiye'den Almanya'ya göç eden bireyler iki etnik, iki mezhepsel farklılıkta ele alınmış, Türk Alevisi, Kürt Alevisi, Türk Sünnisi ve Kürt Sünnisi olarak dört ayrı kategoride değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, üçüncü kuşak göçmenlerin siyasal katılım olgusuna ve oy verme davranışına dair tutum ve algıları hem Türkiye hem de Almanya üzerinden sorgulanıp anlaşılmaya çalışılacaktır. Bununla birlikte bireylerin dahil oldukları etno-mezhepsel topluluğun bu davranışlara olası etkisi tezin ana sorunsalı olarak iki ülkede de yaşanıldığı düşünülen temel sorunların ve ikilemlerin ışığında analiz edilmeye çalışılacak ve bu alandaki kuramsal literatüre atıfta bulunulacaktır.

1.2. Yöntem ve Kapsam

Öncelikli olarak çalışmada elde edilecek verilerin teorik anlamlandırılması için literatüre dayalı teorik bir zemin oluşturulma yoluna gidilmiştir. Oylama davranışının kuramsal olarak siyasal katılım olgusunun içinde yer alıyor olmasından dolayı, siyasal katılım ve oylama davranışına dair yaklaşımlar birincil ve ikincil literatürün detaylı taranması ile elde edilerek, çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bulguları bir nitel araştırma yöntemi olan derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak elde edilmiştir (bkz: Ek 1). Derinlemesine mülakat tekniği görüşmenin

seyrine göre kimi durumlarda cevapların detaylandırılmasına, görüşme öncesi kurgulanmamış buna rağmen her bir katılımcının öznelliğinden kaynaklanan zengin ayrıntıların elde edilmesine olanak sağlaması bakımından tercih edilmiştir. Her biri literatüre uygun düzenlenen açık uçlu sorular eşliğinde, Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli üçüncü kuşak dört etno-mezhepsel grubun siyasal katılım düzeyleri ve bilateral oylama davranışına ilişkin algı ve yönelimlerini nedensellik açısından anlamlandırmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada “Amaçlı örneklem” tekniği örneklem grubunun belirlenmesinde kullanılmıştır. Örneklem çalışmanın amacına uygun olarak çalışma evreninden sahip oldukları belirli özelliklerinden kaynaklı kimi kriterler belirlenerek seçilmiştir.

Bu çalışmanın evrenini, gerek Türkiye kökenli göçmen sayısının fazlalığı gerekse göç geleneğinin birçok Avrupa ülkesinden daha uzun yıllara dayanması bakımından Almanya oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışma kriterleri uyarınca örneklem seçiminde Stuttgart, Aschaffenburg, Berlin, Hattingen, Augsburg, Bochum, Dortmund, Friedberg, Hamburg ve Karlsruhe yerleşim bölgeleri kullanılmıştır. Örneklem seçiminde kartopu yönteminden faydalanılmıştır.

Örneklem oluşturmada kullanılan kriterler;

- Almanya’ da yerleşik olarak kendinden evvel iki neslin bulunması, Almanya’da doğmuş ve hala Almanya’da bulunuyor olmak.
- Etnik ve mezhepsel olarak kendini çalışmaya konu iki etnik ve iki mezhepsel olgu içinde tanımlamak.
- 18 yaşından büyük olmak.

Bu çalışmada mezhepsel değişken olarak ele alınan Alevilik ve birçok yerde tanımlandığı üzere Anadolu Aleviliği, Osmanlı’nın erken dönemlerinden itibaren Anadolu’da yalnızca inançsal ve kültürel alanda değil aynı zamanda dönemin sosyo politik olaylarında da varlığı ve bir düzeyde de etkisi görülebilen bir inanç biçimi ve sistematığıdır. Günümüzde kendini Alevi olarak tanımlayan bununla birlikte Türk Kürt, Zaza gibi farklı etnik kimliklere ve dillere sahip Türkiye kökenli gruplar Alevilik ortak inanç kültüründe buluşmaktadırlar. Türkiye coğrafyası dışında gerek ibadet şekil ve içeriği gerekse inanç temelleri birbirinden oldukça uzak Balkanlar’da Bedreddini’ler, Suriye’de çoğunlukla fakat birçok Arap ülkesinde Nusayrilere, İran’da Yaresan’lar Irak’ta Kaçai’ler de kendilerini Alevi olarak tanımlamaktadırlar. Farklı

coğrafi bölgelerde farklı etnik gruplarca sürdürülen bu inanç uygulamaları kendi içinde farklı adlarla anılıyor olsa da akademik düzeyde tüm bu gruplar Alevi tanımlaması altında toplanmaktadırlar.¹ Bu yüzden bu çalışmada ele alınan Alevilik olgusu Kızılbaş Aleviliği, Alevi Bektaşilik ya da Anadolu Aleviliği olarak ta adlandırılan Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde Kürt ve Türk etnik kimliklerince yaşatılan ve sürdürülen Alevilik inanç sistemiğidir.

Almanya'da Türkiye kökenli göçmenlerin vatandaşlık haklarının zorlaştırılması onların oy hakları üzerinde de engelleyici hatta dışlayıcı bir pratik oluşturmaktadır. 1999 yılındaki Vatandaşlık Yasası revizyonundan sonra bile sadece Türkiye vatandaşlığını seçen önemli sayıda Türkiye kökenli göçmen bulunmaktadır. Bu nedenle, Almanya'da vatandaşlık haklarından yararlanamayan dolayısıyla Almanya'ya dönük oylama eyleminde bulunamayacak bireylerde çalışmaya dahil edilmiş, oy verme pratiğinin dışındaki diğer politik katılım biçimleri de dikkate alınmıştır.

Çalışma, derinlemesine mülakat tekniğinin kayıt altına alınma ve akabinde raporlama açısından zorluklarının bulunması sebebiyle sınırlı sayıda katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Anılan kriterler eşliğinde her bir etno-mezhepsel grup dört kadın dört erkek olmak üzere sekiz kişiden oluşmaktadır. Çalışmada toplam otuz iki kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşme sürecinde katılımcılar anonim olarak yer almak istediklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda katılımcıların isimleri çalışma etiği ve kişi mahremiyeti uyarınca deşifre edilmemiştir. İlk etapta görüşmelerin yüz yüze gerçekleşmesi planlanmış olsa da çalışmanın finansmanının kısıtlı olması ve vize problemleri gibi nedenlerle katılımcı görüşmeleri çevrimiçi uygulamalar vasıtasıyla yüz yüze ve sesli olarak gerçekleştirilmiştir. Eylül-Kasım 2018 tarihleri arasında 32 kişi ile 30 ila 90 dakika arasında gerçekleşen mülakatlar, katılımcıların onayı dahilinde ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmış akabinde çözümlenmesi yapılmıştır.

Mülakat soruları iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde grupların genel siyasal katılım algıları ve düzeyleri her iki ülke nezdinde sorgulanmıştır. Sırasıyla katılımcıların siyasal katılım reflekslerinin oluşma nedenleri, katılım yöntemi olarak yöneldikleri eylem şekilleri, sosyo-ekonomik gündem tercihleri ve Türkiye 2017 başkanlık ve 2018 genel seçimleriyle birlikte 2017 Almanya parlamento seçimlerine dair oylama davranışına dair, davranış ve yönelimleri etno-mezhepsel bağlamda

¹ Rıza Yıldırım, **Aleviliğin Doğuşu Kızılbaş Sufiliğinin Toplumsal ve Siyasal Temelleri (1300-1501)**, çev. Barış Yıldırım (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2017), 19.

irdelenmiştir. İkinci bölüm “Oy verme davranışı” başlığı altında dört kuramsal yaklaşım etnik ve mezhepsel değişkenler eşliğinde değerlendirilmiştir. Sosyolojik yaklaşıma dair bölümde; etnisite ve mezhep faktörlerinin bireylerin grup temelli ortaklaşa yargılarının oylama davranışında bilinçsiz bir yönelim oluşturup oluşturmadığına dair sorular katılımcılara yöneltilmiştir.

Makro sosyolojik yaklaşımın ele alındığı bölümde; dört etno-mezhepsel grubun Türkiye ve Almanya’da yer aldığı olası sosyo-demografik çatışmaların onların oylama eğilimlerine dönüşerek seçmen davranışları haline dönüşüp dönüşmediği, bir sosyal bölünme hattında konumlanıp konumlanmadıkları ve olası konumlanışın üçüncü kuşak Türkiye kökenli bireyler tarafından sürdürülüp sürdürülmediğine dair sorular yöneltilmiştir. Parti kimliği modelinin irdelendiği bir diğer bölümdeki sorular; etno mezhepsel grup üyelerinin içinde yer aldıkları süreçler neticesinde gelişen bireysel partizan tutumları ve bu tutumların ülke siyasal arenasında varlık gösteren siyasi partilerden biri ile özdeşleşip özdeşleşmediğinin belirlenmesine yöneliktir. Son olarak rasyonel tercih modelinde; Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli üçüncü kuşak grupların bilateral oylama yöneliminde ekonomik parametrelerin etkinliği irdelenmiştir. Uygun literatür ve teori eşliğinde değerlendirilen çalışma bulguları etno mezhepsel gruplara göre kategorize edilerek yorumlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Tasarımı

Bu çalışma yedi bölüm olarak dizayn edilmiştir. Birinci ve yedinci bölümlerin giriş ve sonuç bölümlerini ihtiva etmektedir. İkinci ve üçüncü bölümlerde sosyal bilimler yazınında siyasal katılım olgusuna ve oy verme yönelimine dair ilgili literatür ve kuramlara değinilmiş, dördüncü bölümde ise; ilgili öncül çalışmaların taranması suretiyle, Türkiye kökenli grubun Almanya göç ve yerleşim süreçleri tarihsel hukuksal ve sosyo-kültürel bağlamda ele alınmıştır. Dördüncü ve beşinci bölümlerde ise; ikinci bölümde irdelenen literatür temelinde biçimlendirilen mülakatlar şerh edilmiş ilaveten etno-mezhepsel değişkenler eşliğinde gruplandırılmıştır. Altıncı bölüm çalışmanın saha verilerinin birer davranış ve yönelim verileri olarak analiz edildiği ve bu analizlerin etnik ve mezhepsel gruplar nezdinde oluşturduğu farklılık ya da benzerliklere değinildiği kısımdır. İkinci bölüm çalışmanın kuramsal temelini oluşturmaktadır. Evvela kuramsal olarak oylama davranışının da içinde yer aldığı “Siyasal katılım” kavramının, akabinde “Seçmen davranışı” olgusunun detaylı bir

tartışması sunulmuştur. Bu bağlamda öncelikle, ulusal ve yerel düzeylerde onaylama ya da ret etme seçim hakkı olan siyasi katılımın temel koşullarına değinilmiştir. Olgunun kuramsal ve kavramsal ortak bir tanımlamasının olmaması sebebiyle siyasi katılım modelleri farklı düzey ve perspektifler eşliğinde detaylandırılma yoluna gidilmiştir. Akabinde çalışmanın ana sorunsalı olan Türkiye kökenli üçüncü kuşak göçmenlerin bilateral oylama davranışlarının temel yönelim ve nedenselliklerinin tam olarak anlaşılması maksadıyla “Seçmen davranışı” başlığı altında bu davranışa dair teorik yaklaşımlar ele alınmıştır. Göçmenlerin hem siyasi hem hukuki hem de insani menfaatleri uyarınca siyasi katılım ve oylama davranışına dair siyasi yönelim ve pratiklerinin potansiyelinin tam olarak kavranabilmesi için oylama davranış yönelimleri sosyolojik, psikolojik ve ekonomik bakış açıları eşliğinde detaylandırılmıştır.

Üçüncü bölüm; araştırmaya konu Türkiye kökenli göçmenlerin Almanya serüvenlerini ve Almanya’daki sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik varlıklarının 1950’ lili yıllardan günümüze uzanan süreçte ele alındığı bölümdür. Misafir işçilikten çok kültürlü yerleşik göçmenliğe uzanan Türkiye kökenli bireylerin acı vatan Almanya’ya gidiş yöntemleri ve gidiş nedenleri zamanla değişiklik göstermektedir. 70’ lere kadar karşılıklı resmi anlaşmalar yoluyla giden Türkiye kökenlilerin göçmen yapısı Türkiye’nin siyasi çatışma süreçlerinden etkilenerek “Siyasi göç-iltica” şeklini almıştır. Göçün şekli ve göçle giden bireylerin sosyo-politik altyapıları Almanya’daki Türkiye kökenli bireylerin dolayısıyla ardılları olan üçüncü kuşakların da siyasi katılım ve oylama davranışları üzerinde potansiyel etkilere sahiptirler. Bu sebeple üçüncü kuşağın siyasi katılım ve oylama davranışlarına yönelik eğilimlerinin belirlenmesinde birinci ve ikinci kuşağın siyasi, kültürel, etnik ve inançsal Türkiye arka planları önem arz etmektedir.

Dördüncü ve beşinci bölümde katılımcı cevaplarından oluşan saha çalışmasının araştırmaya aktarılması amaçlanmıştır. İki ana başlık ve dört alt başlıktan oluşan mülakatın her bir bölümünde etnisite ve mezhep faktörlerinin bireylerin siyasi katılım ve oylama davranışları üzerindeki etkileri katılımcı cevapları uyarınca incelenmiş gruplar nezdinde kategorize edilmiş akabinde analiz etme yoluna gidilmiştir. Katılımcıların mülakat yanıtları ve bireylerin özgünlüğünün korunmasına olağanüstü dikkat edilmiş bu sebepten bu iki bölümünde ifadeler söylendiği biçimde yer almaktadır. Dördüncü bölüm Türkiye kökenli üçüncü kuşak bireylerin etno-mezhepsel

gruplar olarak siyasal katılım algılarının ve eylemselliklerinin sebep sonuç örgüsü içinde değerlendirilmesini içermekte iken beşinci bölüm bu grupların iki ülkede olası oylama davranışlarının literatüre uygun bir şekilde anlaşılmasına dayanmaktadır. Oylama davranışında kolektif istişarenin bireylerin siyasal davranış örgütlenmelerinin bir biçimi olarak etno-mezhepsel bağlılığa odaklanmaktadır. Bölümlerde yer alan tüm sorular bu bağlamda organize edilmiştir. Altıncı bölümde çalışmanın kuramsal temelini oluşturan yaklaşımlar eşliğinde saha çalışmasının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda etno-mezhepsel gruplar halinde sınıflandırılan katılımcı yanıtları evvela tekil gruplar halinde, akabinde etnik benzerlik taşıdığı grupla daha sonra mezhepsel aynılığı bulunan grupla çapraz karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Nihayetinde Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli üçüncü kuşağın Türkiye ve Almanya siyasal katılım düzey ve algıları ve oylama davranışları etnik ve mezhepsel bağlamda literatürde yer alan yaklaşımlar nezdinde değerlendirilmiştir.

2. SİYASAL KATILIM OLGUSU VE OY VERME DAVRANIŞINA DAİR YAKLAŞIMLAR

Politik katılım olgusu en yalın hali ile, temsili hükümetin siyasal faaliyetlerini ve karar alma mekanizmalarını etkileyen vatandaş faaliyetleri olarak ele alına bilinmektedir.² Sıradan vatandaşların hükümetin yönetim süreçlerinde ve siyasal konulardaki rolünün vurgulanması açısından politik katılım “Sağlıklı demokrasi” kavramının bir nevi sivil bileşeni olarak görüle bilinmektedir.³

Günümüzde, özel ve kamusal alan arasında ki sınırın daha da silikleşmesi, iletişim ağları ve bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin siyasi bilginin hızla yayılmasında ki katkıları ve artan uluslararası göçün ülke nüfusuna etkisiyle ülke kaynaklarının kullanımına dair ilginin artması gibi konular siyaset olgusunun toplumun gündelik yaşantısında giderek daha fazla yer kaplamasına ve politik katılımın sürekli genişlemesine neden olmaktadır. Bu yüzden günümüz toplumlarında politik katılım olgusu oy vermekten, gösteri ve protesto organize edebilmeye, sosyal medya aracılığıyla muhalefet geliştirmekten, parti organizasyonlarına katılmaya, imza toplamaya ve hatta kişinin kendine doğrudan zarar vereceği intihar eylemlerine dek uzanan geniş bir yelpazede gerçekleşebilmektedir.⁴

Günümüzde “Psephology” olarak adlandırılan ve özel bir çalışma alanı elde eden oy verme davranışının bilimsel analizi; parti sistemleri, Avrupa çalışmaları ve politik teori gibi farklı alt alanlarla bağlantı çalışmalar yürütmektedir. Bununla birlikte seçmen davranışı üzerine yapılan çalışmalar çok boyutlu, disiplinler arası aktif bir yapı sergilemektedir çünkü; oy verme eyleminin süregiden siyasal sistemin işleyişi ve yapısına dair önemli veriler içermesi, sosyo-politik süreçlerin değişim dinamiklerinin deşifre edilmesi açısından önemlidir. Genel itibariyle ele alındığında seçmen davranışı

² M. Margaret Conway, **Political Participation in the United States**, 2. bs. (Washington, D.C.: Congressional Quarterly Yayınları, 1991), 3.

³ Ömer Çaha, **Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler**, (Ankara: Orion Kitapevi, 2008), 1.

⁴ Jan W. Van Deth, “Studying Political Participation: Towards a Theory of Everything”, **Joint Sessions of Workshops of the European Consortium for Political Research**, 6-11 Nisan 2001 (Fransa: Grenoble, 2001), 1-3.

alışmaları bireysel insan eylemlerinin çözümlenmesi gereken temel nokta olduğu düşncesi yani metodolojik bireycilik kavramı etrafında şekillenmiştir.

2.1. Siyasal Katılım Kavramı

Siyasal katılım; iki temel aktörün ilişkisinden oluşmaktadır; yasama gücünü ellinde tutan siyasal güç ve bu gücün kime ne ölçüde verileceğine karar veren ve erki elinde bulunduran kuvveti gerektiğinde sınırlama hakkını kendinde gören geniş halk kitleleri. Hükümet vatandaş ilişkilerinde; vatandaşların siyasal erkin karar alma sürecine dahil olma isteği ve hükümetin vatandaş katılımına gösterdiği siyasal reaksiyon katılım olgusunun özünü oluşturmaktadır.

Bu temel ilişki pratiği açısından ele alındığında ülkelerde ki siyasi katılım olgusunun kapsamı ve işlevselliğinin doğurduğu hükümet- vatandaş ilişkileri demokrasinin turnusol kâğıdı olarak ele alınmaktadır. Bu sebeple siyasi katılımın kapsamı ve etkinliği ülkelerde ki demokrasilerin kalitesini değerlendirmede önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısaca; siyasal süreçte halkın katılımı ve karar alma süreçlerinde ki payı az ise az demokrasi, çok ise çok demokrasiden söz edebiliriz.⁵

Verba, Schlozman ve Brady politik katılım olgusunu, etki türü, sonucun kapsamı, çatışma, başkalarıyla iş birliği yapmak, sosyal beceriler ve zaman gibi faktörlerle birlikte ele alarak; oylama, kampanya çalışması, kampanya katkısı, toplum faaliyeti, iletişim kurma, protesto, siyasi örgütlenme ve dilekçe yazma olarak sınıflandırmaktadırlar ve katılımı sağlayan her bir politik eylemin yeterlilik ve etkinlik kapasitesinin farklı olduğunu savunurlar.⁶ Bu durumda belirli bir hedefe yönelmiş bir siyasal katılım eyleminin etkinlik hacminin ne ölçüde gerçekleştirileceği zaman, para ve beceri gibi kaynaklara bağlı bulunmaktadır.

Eylemsellik açısından oldukça geniş bir alanda değerlendirililen siyasal katılım olgusunun ortak bir tanım çerçevesinde değerlendirilmesi normatif ve operasyonel güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Katılımın farklı kuramsal bakış açılarınca farklı değişkenler ve farklı etki mekanizmaları baz alınarak değerlendirilmesi, kavrama dair kapsayıcı genel bir kuramın oluşmasının önüne geçmektedir. Tek tek

⁵ Sidney Verba, Norman H. Nie, **Participation in America: Political Democracy and Social Equality**, (New York: Harper & Row Yayınları, 1972), 1.

⁶ Sidney Verba, Kay Lehman Schlozman, Henry E. Brady, **Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics**, (London: Harvard University Yayınları, 1995), 538-546.

vatandaşların hükümet ve onun politikalarını desteklemek ya da etkilemek adına giriştikleri tüm eylemleri siyasal katılım olarak değerlendiren Milbrath ve Goel kavramı geniş bir yelpazede gerçekleşen siyasal eylem ve etkinlikler olarak ele almaktadır.⁷ Bunun yanında Verba ve Nie; siyasi personel seçimini ya da seçilmiş kişilerin politik eylemlerini az ya da çok hedeflemeyen aktif politik katılımın hiçbirini siyasal katılım olarak görmemektedir.⁸

Bu iki temel kavramsallaştırmadan yola çıkıldığında siyasal katılım kavramı siyaset felsefesi açısından; ya sadece oy sandığından ibaret bir olgu olarak seçim aralıklarına sıkıştırılmış bir rıza sunma eylemi ya da sıradan vatandaşların, hükümetin yürüttüğü tüm siyasaları kendi gündelik yaşantılarında dahi değerlendirebilecekleri onaylayıp ya da ret edebilecekleri meşru ve doğal bir denge unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuramsal ve kavramsal çeşitliliğin sebeplerini Uysal iki noktada ele almaktadır.⁹ Bunlardan ilki; demokrasi olgusunun fonksiyonel varlığının maksimize edilmesine dair eylemleri içeren bir süreç olarak ele alınıyor olmasıdır. Fakat buradaki sorun ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin birbirinden farklı olmasıdır. Sanayi toplumlarında demokrasinin işlerlik kazanması kaygısından daha ziyade halihazırda içselleşmiş değer ve süreçlere karşı gelişen kayıtsızlığın giderilmesi ya da sisteme alternatif oluşturmak maksadı taşıyan katılım faaliyetlerinin giderilmesi hedeflenmektedir.

Bununla birlikte; gelişmekte olan ya da az gelişmiş toplumlarda siyasi katılım demokrasi olgusunun içselleştirilmesi ve işlevselliğinin arttırılmasına yönelik bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir. Ortak bir tanım ve kural olamamasının bir diğer nedeni olarak da Uysal; katılma ve demokrasi kavramlarının niteliksel açıdan aynılaştırılmasını görmektedir. Katılımın “Belirleyici” bir faktör olarak yer aldığı ilk aşamada, toplumlarda ortaya çıkan politik faaliyetlere dahil olma isteğindeki yoğunluk demokrasiyi doğuran ve geliştiren bir faktörken, katılım ikinci aşamasında araçsal bir nitelik kazanmaktadır. Çünkü bu defa katılım siyasal erkin karar ve kontrol sistemleri üzerindeki baskınlığının engellenmesi ve oluşturulan demokratik değerlerin sürdürülmesi amacı taşımaktadır.

⁷ Lester W. Milbrath, M.L. Goel, **Political Participation**, 2. bs. (Chicago: Rand McNally Yayınları, 1977), 2.

⁸ Sidney Verba, Norman H. Nie, **Participation in America: Political Democracy and Social Equality**, 2.

⁹ Birkan Uysal, **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi**, (Ankara: Todaie Yayınları, 1984), 1-3.

Siyasi katılım davranışsal ve eylemsel açıdan değerlendirildiğinde geleneksel ve geleneksel olmayan süreçler olarak ele alınmaktadır. Politik eylemin nesnesi olan vatandaş eylemlerinin şekli geleneksel ve geleneksel olmayan siyasi katılım arasındaki ayrımın temel farklılık noktasıdır. Geleneksel siyasi katılım, baskın bir siyasi kültür tarafından kabul edilebilir olarak görülen ve katılımın kurumsallaşmış eylemlerle gerçekleştirilebilen oy verme, bir aday etrafında seçim faaliyeti yürütme, dilekçe yazma vb. davranışları ifade eder.¹⁰ Bu haliyle katılım olgusunda vatandaşlar arasında ki ilişkiyi teşkil eden anayasal çıkar çatışması ve demokratik temsil sürecinin tüm eylemleri resmi ve aynı zamanda siyasi kurumların aracılık ve arabuluculuk ettiği siyasi alanda gerçekleşir. Bununla birlikte önceleri ana hatlarıyla sandığa oy atma eylemiyle ilişkilendirilen siyasal katılım kavramı; 70' li yılların sonlarında kitlelerin politik eylemlerinin sosyo-politik olarak yenilikçi bir yeniden yorumlanmasını ve kavramlaştırılmasını beraberinde getirmiştir.

Barnes ve Kaase “Siyasal eylem” çalışmasında literatürde siyasal katılım olarak geçen kavramı “Siyasal eylem” olgusu altında ele alarak katılımın politik kavramlaştırılmasını siyasal içerikli eylemlerin yenilikçi biçimlerini yakalamak adına genişletmiş ve seçimlere ve oy vermeye dayanmayan siyasal katılımın önemini vurgulamışlardır. Geleneksel bakış açısına alternatif kuramda siyasal katılım; bir politik baskı aracı olarak değerlendirilmektedir ve vatandaşların giriştikleri her doğrudan siyasi eylem ve politik protestoları siyasi katılım olgusunun genişletilmiş bir unsuru olarak ele alınmaktadır. Bu baskı araçları dilekçe yazma, gösteri eylemlerinde yer alma, boykot, kira veya vergi grevleri, gayri resmi sanayi grevleri, binaların işgalleri, trafiğin engellenmesi, mülke verilen zararlar ve kişisel şiddet taktiklerinin kullanımı geniş bir repertuarda ele alınabilmektedir.¹¹

60' lı yıllarda Batı demokrasilerinde gerçekleşen daha çok öğrenci hareketi temelli yoğun halk protestolarının demokrasi ve demokratik devlet olgularında önemli bir yere sahip olduğuna değindikleri çalışmalarında Barnes ve Kaase, kurumsallaşmamış ve oy kullanmadan ibaret olmayan politik katılım faaliyetlerinin değerlendirilmesinde var olan katılım teorilerinin yetersiz olduğunu savunmuşlardır. Geleneksel olmayan

¹⁰ Conway, **age**, 4-5.

¹¹ Alan Marsh, Max Kaase, “Measuring Political Action”, **Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies**, ed. Samuel H. Barnes, Max Kaase, Klaus R. Allerbeck, Barbara G. Farah, Felix Heunks, Ronald Inglehart, M. Kent Jennings, Hans D. Klingemann, Alan Marsh, Leopold Rosenmayr (London: Sage Yayınları, 1979): 57-96.

siyasal katılım perspektifinde her ne kadar kurumsal olmayan doğrudan politik eylem ve protestolar vurgulanmış olsa da söz konusu eylemler batılı demokrasilerdeki istikrarı bozmayı veya tehdit etmeyi amaçlamamaktadır ve söz konusu eylemlerin rejim karşıtı bir amacı yoktur.¹²

İki temel ayrışma noktasından bakıldığında geleneksel katılım, görüldüğü üzere, yasal siyasal arenada hareket alanı bulurken ve bir çok açıdan siyasal iktidarın tekelleştiği kamu kurumlarının dahilinde eylemsel katılımı hedeflerken, geleneksel olmayan siyasal katılım, belirli bir toplumun var olan yasalarına ve geleneksel normlarına uymayan ve rejimin sosyo-politik yapısında radikal değişiklikler yapma niyetinde olmayan, eylemleri çoğunlukla sistemin işleyişine yönlendiren, kurumsallaşmış klasik oy verme davranışıyla ilgisi olmayan eylemleri ifade eder.

2.2. Siyasal Katılım Modelleri Üzerine Kuramsal Bakış Açıları

Siyasi katılım olgusu temelinde demokratik vatandaşlık kavramının en temel kısmına odaklanması, yani liberal demokrasilerde parlamenter sistemin yürütülmesindeki ana eylemi tanımlaması bakımından sosyologların ve siyaset bilimcilerinin önemli ilgi alanlarından birisi olmuştur. Bu sebeple seçimler ve vatandaşların oy vermedeki davranış eğilimleri siyasi katılımı ile ilgili çeşitli tezahürlerin ve biçimlerin daha kapsamlı olarak incelenmesi ve yorumlanmasına dair geniş çalışmaları da beraberinde getirmiştir.

2.2.1. Sosyo-Ekonomik Durum Modeli ve Siyasal Katılım

Neden bazı vatandaşlar siyasetle yakından alakadar olmakta ya da katılımcı olarak siyasi konularda da fazla yer almakta iken kimileri tüm bunlara ilgisiz kalır? Katılım konusunda bu farklılık bireylerin toplumda ki sosyal pozisyon ve sosyo-ekonomik durumlarıyla dolayısıyla vatandaş olma konularında ki bilişsel gelişmişlikleriyle ilgilidir.¹³

Sosyo-ekonomik katılım modelinde; toplumu oluşturan bireylerin eğitim, meslek gelir, yaş, cinsiyet, dini inanç gibi bireysel koşullarının siyasal katılım eylemi üzerinde

¹² Max Kaase, Alan Marsh, “Political Action. A Theoretical Perspective”, **Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies**, ed. Samuel H. Barnes, Max Kaase, Klaus R. Allerbeck, Barbara G. Farah, Felix Heunks, Ronald Inglehart, M. Kent Jennings, Hans D. Klingemann, Alan Marsh, Leopold Rosenmayr (London: Sage Yayınları, 1979): 27-56.

¹³ Milbrath, Goel, **age**, 47.

belirleyici ve açıklayıcı bir etkisi olduğu düşüncesi hakimdir. Siyasal katılımı etkileyen vatandaşlık bilincini Verba ve Nie ana hatlarıyla dört yönelimde ele almaktadır; siyasal konulara karşı ilgi ve yönelimin geliştiği psikolojik yatkınlık siyasal konularda faydalı olabilme algısı, siyasal konularda malumat sahibi olma gelişmiş millet ve mükellefiyet duygusu.¹⁴ Bu doğrultuda bir toplumda yüksek sosyo ekonomik statüye sahip özellikle yüksek eğitim almış bireylerin toplumun aksi statüye sahip bireylerine görece siyasal katılıma ilgileri daha yüksek olmaktadır.

Baykal; sosyo-ekonomik faktörlerin tek tek bireylerin yönelim ve tavırları üzerinde belli bir etki mekanizmasına sahip olduğunu, buna bağlı olarak da siyasal davranışın etkilendiğini, sosyo-ekonomik koşulların değişmesinin eşgüdümsel olarak bireyin siyasal davranışının her iki yönde de değişmesine yol açtığını düşünmektedir.¹⁵ Eğitim özellikle yüksek eğitim ve onun bireye kattığı meslek faktörü her ne kadar siyasal yönelimin ideolojik tarafını belirlemese de, kişiler vatandaşlık bilincini geliştirebilecekleri okul, iş, vb. sosyal ağlarda siyasal gündemi takip ederek, siyasal konularda hem bilgi ve fikir sahibi olma hem de insanları siyaset konusunda bilgilendirme olanağı bularak katılımı kolaylaştırmaktadır.¹⁶

Sosyo-ekonomik yapının düşük katılım oranı ile ilişkilendirilmesinde ki bağlayıcı faktörlerden birisi sosyo-ekonomik seviye düştükçe yabancılaşma ve güvensizlik duygularının da beraberinde teşekkül ediyor olmasıdır. Bununla birlikte 1960' tan sonraki Amerika Birleşik Devletleri nezdinde gerçekleşen çalışmalarda yabancılaşma sebebiyle düşen politik katılım oranı daha yoğunlukla yüksek eğitim almış yüksek sosyo-ekonomik seviyeye sahip bireylerde görülmektedir.¹⁷

2.2.2. Sosyal Sermaye Perspektifi ve Siyasal Katılım

Sosyal Sermaye günümüz sosyal çalışmalarının çoğunda ülkelerdeki demokrasi olgusunun geliştirilmesi ve sağlanması yönünde anahtar elementlerden birisi olarak ele alınmaktadır. Literatürde yer alan tanımlamaların çeşitliliği, sosyal sermaye olgusunun sosyo-kültürel hatta coğrafi değişkenlerden kaynaklı özgül niteliğinden dolayısıyla kavramsallaştırılması ve işlevselleştirilmesinin karmaşıklığından

¹⁴ Verba, Nie, **age**, 133.

¹⁵ Deniz Baykal, **Siyasal Katılım. Bir Davranış İncelenmesi**, (Ankara: Ankara Üni. Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları, 1970), 37.

¹⁶ **age**, 59.

¹⁷ Milbrath, Goel, **age**, 65.

kaynaklanmaktadır. Bu sebeple kavramın çoğu tanımını ortak bir noktada, yani üretken faydaları olan sosyal ilişkilerde birleşmektedir. Sosyal sermaye karşılıklı yarar için eşgüdümü ve iş birliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi sosyal organizasyonun özelliklerini ifade eder.¹⁸ Bu doğrultuda her ne kadar hangi içerikteki kolektif eylemlerin doğrudan yönlendirileceği belirsiz olmakla birlikte, bir toplumda oluşturulan yüksek sosyal sermaye, düşük sosyal sermaye topluluklarına göre toplu hareket etmek konusunda daha başarılı ve istikrarlı olmaktadır.

Bir toplum içinde tam ya da yarı örgütlü insan gruplarının karşılıklı bağımlılığı ve sosyal etkileşim kalıpları aracılığıyla yaratılan toplumsal sermaye olgusu; bir katılım perspektifi olarak, insan sermayesinin ve örgütsel katılımın toplumun nispeten geneli üzerinde oluşturduğu etkilerin yoğunluğuna göre siyasal katılım eylemini ve bu eylemin sonuçlarını anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Putnam' a göre; bir toplumda yaşayan vatandaşların hükümette ya da yerel yönetimlere yönelttikleri talepler temel itibariyle kamu hizmetlerinin etkili ve tatmin edici olması üzerinedir. Tüm bu talepler vatandaşlar için ortak hedefler niteliğindedir ve hedeflere ulaşmak için birlikte hareket etme fikrine sahiptirler. Vatandaşlık olgusunun tam olarak oluşmadığı az gelişmiş bölgelerde ise bireyler toplumsal yabancılaşma içinde ve sinik olacakları için karşılıklı bağımlılık ve sosyal etkileşimin oluşturduğu toplumsal sermayenin yerini bir nevi toplumsal tefeciler üstlenmektedir.¹⁹ Yani bir toplumda oluşturulan sosyal sermayenin seviyesi o toplumdaki vatandaşların aktif ve katılımcı ya da sinik ve yabancılaşmış olup olmamaları üzerinde belirleyicidir.

Sosyal sermaye, topluluk üyelerinin birlikte hareket edecekleri kolektif bir eyleme karşı sorumluluk hissetmelerini sağlayan dolayısıyla, demokratik yapıya katılmaya yönlendiren bir işleve sahiptir ve onun aynı zamanda toplum üyelerinin vatandaşlık bilinci geliştiren ve yönlendiren bir araçsallığa sahip olması da beklenir. Putnam sosyal sermayenin tıpkı ekonomik temelli sermaye de olduğu gibi üretken bir yapıda olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda sosyal sermaye; koordineli eylemleri kolaylaştırarak toplumun verimliliğini artıracak bir sosyal organizasyonun güven normlar ve sosyal ağlar gibi özelliklerini barındırmaktadır.²⁰

¹⁸ Robert D. Putnam, "Bowling Alone: America's Declining Social Capital", **Journal of Democracy**, c.6, s.1 (1995):67.

¹⁹ Robert D. Putnam, Robert Leonardi, Raffaella Nonetti, **Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy**, (New Jersey: Princeton Üniversitesi Yayınları, 1993), 182.

²⁰ **age**, 167.

Coleman ise sosyal sermayeyi tek bir varlıktan ziyade, hepsi sosyal yapıların bazı yönlerinden oluşan ve ister kişi ister kurumsal olsun sosyal yapının içinde ki aktörlerin belirli eylemlerini kolaylaştıran farklı unsurların çeşitliliğinden ortaya çıkan varlıkların ortaklıkları olarak görmektedir ve sosyal sermaye bu aktörler arasındaki ve içindeki yapıya doğrudan bağlıdır.²¹ Bu bakımdan sosyal sermaye perspektifi; bir toplum içinde meydana gelen karşılıklı bağımlılık ve sosyal etkileşim kalıpları aracılığıyla oluşturulan toplumsal sermayenin ve onun yarattığı sosyal biçimlerin insan sermayesi ve örgütsel katılıma etkilerine göre bir toplumdaki katılım şeklini ve nedensellik açısından katılımcı faaliyetlerinin yoğunluğunu ve sonuçlarını anlamaya ve yorumlamaya çalışmaktadır.

2.2.3. Kültürel Perspektif ve Siyasal Katılım

Bir toplumun etnik, inançsal ya da kültürel sosyal yapısını oluşturan değerlerin ve bu değerlerin yarattığı genel tutumların politik katılım üzerinde ki etkisi kültürel perspektifte ele alınmaktadır. Inglehart' a göre toplumlar tutarlı, hatta kimi açılardan öngörülebilir kalıplar içerisinde hareket etmektedir. Bu kalıplar ülkelerin ekonomik kalkınma düzeylerine, kültürel ve politik süreçlerin değişimlerine göre şekillenmektedir. Inglehart' ın kalıplar eşliğinde öngörülebilir toplumsal davranış kavramı; kimi sosyo-ekonomik değişim süreçlerinin oluşturduğu çıktıların öngörülebilir olarak ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Bir toplumda endüstrileşmenin başlaması beraberinde toplumsal cinsiyet olgusundan, cinsiyetlerin temsil ettiği toplumsal sosyo-ekonomik rollere, kitlesel hareketlerde ki ivmeden bu hareketliliklerin sosyo-kültürel düzlemde taşıdığı anlama kadar geniş bir yelpazedeki farklılaşmaları da beraberinde getirecektir ve bu değişiklikler de öngörülebilir sosyo kültürel alandaki değişiklikleri de beraberinde getirecektir.²² Gelişmiş sanayi toplumsal değerlerde derin kaymalara yol açar ve toplumlarda sosyo-ekonomik değişimleri besleyecek nesiller arası dünya görüşü değişimleri gerçekleşir. Kitlesel kamuoyunda oluşan kültürel değişim politik ve sosyal hayat üzerindeki etkileri bakımından vatandaşların siyasal katılımını anlamlandırmada ve momentumunu belirlemede önemli bir nokta olarak öne çıkmaktadır.

²¹ James S. Coleman, "Social Capital in the Creation of Human Capital", **The American Journal of Sociology**, s. 94 (1988): 98.

²² Ronald Inglehart, **Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies**, (Princeton: Princeton Üniversitesi Yayınları, 1997), 7-14.

Öte yandan bireysel değer tercihlerinin organizasyonunda en önemli prensip Schwartz' a göre toplumsal değerlerde ki motivasyonun içeriğidir. Çünkü bireylerin sahip oldukları değerleri farklılaştıran temel davranış amaçlardaki motivasyonel güdüdür. Değer ise, toplumsal alanda grupların ve bireylerin anlamlandırdığı herhangi bir amaç ya da motivasyon kaygısı anlamına gelmektedir.²³ Değer olgusunun motivasyonel hedefler olarak ele alınıyor olmasından dolayı Schwartz bireylerin eylemlerini doğurduğu psikolojik, pratik ve sosyal sonuçları açısından değerlendirmektedir. Bireyin eylemlerini toplumun diğer fertleriyle koordine etme ihtiyacını, hayatta kalmak ve gelişmek için gruplara duyulan gereksinimleri, bireylerin biyolojik ihtiyaçlarıyla eşitleyen üç temel kategori olarak ele almaktadır.²⁴

Bu üç kategori eşliğinde evrensel ihtiyaçları temsil eden on farklı motivasyonel değer türü; yardımseverlik, evrenselcilik, öz-yön, güvenlik, uygunluk, hedonizm, başarı gelenek, stimülasyon ve güç olarak değerlendirilmektedir.²⁵ Bireylerin sosyal yaşantıdaki değer öncelikleri ve bu değerlerin motivasyonel kaynaklarını oluşturan travmaları, sosyal yaşantıdaki grup dinamiklerinde aldığı rol, azınlık ya da öteki rolü hatta ebeveynleriyle kurduğu ilişki dahi bireylerin davranışsal yönelmeleri, seçimleri ve siyasal katılımları üzerinde etkilidir.

2.2.4. Ekonomik Eşitsizlik, Toplumsal Güven ve Siyasal Katılım

Uslaner ve Brown'a göre toplumu oluşturan bireylerin ekonomik seviyelerindeki eşitlik ve o toplumda algılanan yüksek sosyal adalet olguları siyasal katılımı etkileyen en önemli unsurlardan ikisidir.²⁶ Bu doğrultuda ekonomik eşitlik ve toplumsal güven duygusu arasında temel bir paralellik söz konusudur. Bir toplumda görülen gelir seviyelerindeki eşitsizlik doğrudan ya da dolaylı yollarda sosyal adalet duygusunun zedelenmesine yol açmakta, toplumsal güven üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Toplumsal güven algısının negatif etkilenmesi katılımın da negatif yönlü etkilenmesine neden olmaktadır. Bu etkilenme iki doğrultuda sebep sonuç ilişkisine bağlanmaktadır. İlki; gelir eşitsizliğinin yüksek olarak yaşandığı yerlerde düşük gelir sahibi bireyler görüşlerinin siyasal sistemde temsil edilmediği ve edilemeyeceği, talep

²³ Shalom H. Schwartz, "Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries", *Advances in Experimental Social Psychology*, c. 25 (1992): 1-3.

²⁴ *ibid.*, 2-5.

²⁵ *ibid.*, 5-7.

²⁶ Eric M. Uslaner, Mitchell Brown, "Inequality, Trust, and Civic Engagement", *American Politics Research*, c.31, s.10 (2003): 2.

ve düşüncelerinin siyasal yönetim tarafından göz ardı edildiği duygusuna sahip olmakla birlikte kendilerini etkisiz ve eylemsiz hissedecekler ve siyasal katılımdan vazgeçeceklerdir.²⁷

Bir diğer mekanizma ise; ekonomik gelir adaletinin toplumsal güvenin temel koşulu olarak görülüyor olmasıdır. Ülke kaynaklarının dengesiz ve adaletsiz dağılımı toplumlarda sınıflar arasındaki uçurumu derinleştireceğinden, ekonomik olarak üstte ve altta biriken gruplar arasında ortak kader anlayışı gelişmeyecektir. Ortak bir kader anlayışının ve çoğulcu bir toplumsal ülkünün geliştirilememesi toplumu oluşturan farklı bireylerin birbirlerine güven duymaları yönünde sahip olacakları nedenleri ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte; ekonomik eşitsizliğin derin yarıklar oluşturduğu toplumlarda bireylerin ister bireysel ister toplumsal olsun olası gelecek ile ilgili tasavvurları genelde negatif ya da herhangi bir değişimin olmayacağı yönünde gelişebilmektedir bu nedenle kendi kaderlerinin üzerinde değişime dair inançlarının gelişebilmesi için daha az sebepleri olacaktır.²⁸ Eşitsizlikte yaşanan ivmenin güven duygusu üzerinde oluşturduğu negatif etki siyasal katılım üzerinde de dolaylı bir negatif etkiye sahip olmaktadır.

2.3. Seçmen Davranışı / Oy Verme Davranışı

“Seçmen” kavramı; doğrudan bir ülke vatandaşı olmanın bireye sağladığı hukuki haklar temelinde ele alınmaktadır. Sağlanan bu haklar kişilere yaşadıkları toplumun siyasalarını belirleyecek, bir anlamda sosyo-ekonomik alt yapılarını oluşturacak yönetici kadronun belirlenmesi yetkisini sağlamaktadır. Bireylerin bu doğrultuda icra ettikleri eylemler ise seçmen davranışı kapsamında değerlendirilmektedir.²⁹ Seçmen davranışı olgusu bir toplumu oluşturan bireylerin gerçekleştirdiği ortak bir faaliyet olarak değerlendirilir. Ortak bir faaliyet olarak tanımlanmasının sebebi bir noktada eylemin çıktısının tüm toplum genelinde gözlemlenebilir bir etkiye sahip olması durumudur. Çünkü, toplumun kendi yöneticilerini seçme isteği aynı zamanda yürütülecek kamu politikalarına doğrudan ya da dolaylı olarak dahil olma ve etki etme amacı taşımaktadır.³⁰

²⁷ age, 2-5.

²⁸ age, 5-9.

²⁹ Yüksel Gülmen, **Türk Seçmen Davranışı**, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1979), 18.

³⁰ İnan Özer, Mehmet Meder, **Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı**, (İstanbul: Ege Yayınları, 2008), 30.

Bu amaç doğrultusunda bireyin oy vermeye dair davranışı iki eylemsel düzlemde gerçekleşir. Siyasal tercihlerinin politik faaliyeti olarak oy vermeye karar verip vermemesi ilk faaliyet, bu faaliyetin hangi tercihler bağlamında ne yönde şekillenip kime ya da hangi düşünceye oy verileceği ikincil eylem olarak gerçekleşmektedir.³¹

Oy verme davranışının sosyal bilimler alanı çalışmalarında yer alması, neredeyse yüz yıllık bir geçmişe sahiptir. Siyaset biliminin bir alt dalı olarak yükselmesi ve toplum ve yönetim bilimlerine dönük davranışsal siyaset çalışmalarıyla önem kazanması ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde icra edilen saha çalışmalarıyla olmuştur.³²

Bugüne değin oy kullanma davranışı hakkında çalışmalar temel kavramların sosyoloji sosyal psikoloji ve ekonomi temelli kurgulandığı en etkili üç yaklaşım etrafında şekillenmiştir. Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet' in "The American People's Choice" (1944), Campbell, Converse, Miller ve Stokes'un "The American Voter" (1960) ve Downs' un "An Ekonomik Theory of Democracy" (1957) isimli eserleri bu üç temel görüşlerin yer aldığı birincil çalışmalardır.³³

Üç temel insan modelleri etrafında şekillenen seçmen davranışı analiz kuramları hangi mikro düzeydeki değişkenlerin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dair farklılıklar içermektedir. Alanda çalışmalar yapan ilk düşünce okulu, Columbia Ekolü'nün başı çektiği klasik sosyolojik düşünceye göre; temel olarak gruba özgü normlar politik davranışın düzenlenmesinde etkin faktörlerdir. İşsizlik oranı, parti sistemi, görevdeki hükümet ya da medya etkinliği gibi makro düzey değişkenler oy verme davranışını açıklamada anlamlı ve belirleyici faktörler olmamaktadırlar.

2. Dünya Savaşı sonrası dönemde çalışmalarını geniş kamuoyu araştırmalarına odaklayan ve sosyal-psikolojik teoriler üzerinde yoğunlaştıran Michigan Ekolü' ne göre; politik tutumlar insan davranışlarını yönlendiren temel nedendir. Bununla birlikte, genellikle "Rasyonel seçim" olgusu başlığında ele alınan ve daha çok tümenden gelimci bir yapıya sahip üçüncü bir düşüncede, oy verme davranışı belirli bir sonuca ulaşmak için en uygun araçları kullanıldığı hedefe yönelik kurgulanan rasyonel bir davranış örneğidir. Bu anlamda bireylerin oy verme davranışı koşulsuz bir tepkini

³¹ Gülmen, **age**, 19.

³² Andrew Heywood, **Politics**, 3. bs. (China: Palgrave Macmillan, 2007), 265.

³³ Ahmet Kalender, **Siyasal İletişim. Seçmenler ve İkna Stratejileri**, (Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları, 2000), 50.

sonucu değildir ve ne toplumsal normların aktivasyonu ya da ne de politik uyarılara karşı yarı bilinçli bir tepkiyle açıklanacak bir fenomen değildir.

2.4. Oy Verme Davranışına Yönelik Teorik Yaklaşımlar

2.4.1. Sosyolojik Oy Verme Yaklaşımı (Columbia Ekolü)

Bireylerin oy verme davranışının bilinçli ya da yarı bilinçli bireysel davranışlar olduğunu reddeden sosyolojik yaklaşıma göre oy verme davranışını etkileyen ve farklı yönelimleri açıklayan temel değişkenler, seçmenin grup temelli kolektif yargılarının oluşturduğu davranış ve niyetlerdir. Sosyolojik teorinin altyapısı olarak görülebilecek ilk çalışma, bireysel oy verme kararlarının hangi faktörler tarafından motive edildiğini açıklamak için temsili örnek araştırmalarına dayanmaktadır. Bu ilk çalışma Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından Erie County, Ohio'daki 1940 ABD başkanlık seçimlerinin incelenmesinde gerçekleşmiştir.

Ohio'daki çalışma Mayıs 1940' dan seçimlerin gerçekleştirileceği Kasım 1940' a kadar yedi kez görüşülen 600 kişilik bir panel kullanarak karakterize edilmiştir. Çalışma başladığında seçmen davranışlarında öne çıkan üç davranışsal eğilim; daha kampanya başlamadan çok önce bile kime/hangi partiye oy vereceğini kesin surette belirleyenler kampanya esnasında karar almış olanlar ve kararlarını sandık başında alanlar olarak belirlenmiştir.

Yedi aylık çalışma sürecinde araştırma, partilerin kampanya döneminde pozisyonlarını değiştiren seçmenlerin belirlenmesi niyeti taşımaktaydı bu amaçla bu üç grup karşılaştırıldı. Araştırmanın çıktılarından birisi seçim kampanyası sürecinin erken karar alıcı seçmenin kurguladıkları tercih üzerinde güçlendirici etkiye sahip olduğu ve kararsız seçmenlerin gizli eğilimlerini motive ettiği sonucudur.

Sosyolojik yaklaşımda, politik yönelimleri büyük oranda toplumsal olarak belirlenen birçok seçmen için oy verme istikameti seçimlerden çok önce kararlaştırılmaktadır ve süregiden seçim kampanyalarının sunduğu yeni veriler önceden alınmış kararların değiştirilmesi ya da güncellenmesi yönünde bir etkiye sahip değildir. Seçmenin sahip olduğu eğilimler bireyin içinde yer aldığı sosyal pozisyonlar ile ilişkilendirilmiştir. Bunlar; bireyin yer aldığı ekonomik sınıf dolayısıyla gelir durumu, ikamet ettiği bölgenin sosyal durumu ve son olarak bireyin ait olduğu ırk ya da dini kimliğidir.

Seçmen, üyesi olduğu bu sosyal grupların politik geleneklerine göre ideolojik ve politik eğilimlerini belirlemektedir.

Seçmenlerin yer aldıkları bu etkileşimler ağı, bir nevi toplumsal bir baskı mekanizmasına dönüşebilmekte ve üyelerini bireysel görüşlerinin sınırlarını belirlemede zorlayabilmektedir. Bu koşullar altında, sözde kanaat liderleri, medya aracılığıyla siyasi olayları yoğun bir şekilde takip etmekte ve daha sonra edinimlerini seçimle daha az ilgilenen veya belirli bir eğilime sahip vatandaşlara aktararak oy verme davranışının istikametini belirlemede önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu ilişkiyi Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından “İki aşamalı akış” politik iletişimi hipotezi olarak tanımlanmaktadır.³⁴

Bireylerin yer aldıkları bu sosyo-demografik arka planlar, din ve ikamet için her sosyo ekonomik durum düzeyinde katmanlaşmaya dayanan Politik Yatkinlık Endeksi (IPP) olarak tanımlanmıştır. Bunun anlamı; mavi yakalı işçiler ve Katolikler Demokratlara yönelirken, Protestanlar ve orta sınıf seçmenler ağırlıklı olarak Cumhuriyetçilere destek vermekteydiler.

Lazarsfeld ve arkadaşları; sosyo-yapısal değişkenlerin benzer politik bakış açılarını taşıyan aile, komşu ya da arkadaşlardan oluşan homojen bir sosyal ortama üyelik göstergeleri olarak görülebileceğini iddia etmişlerdir.³⁵ Sosyolojik ekolün bireyin yer aldığı sosyal çevreye yaptığı vurgu, gözlemlenebilir ilginç bir fenomeni de ortaya çıkarmıştır.

Bir seçmenin sosyal ortamı homojen özellik taşııyorsa ve birbirinden farklı siyasi özelliklere sahip birden fazla sosyal gruba aitse, çelişen davranışsal beklentiler (Çapraz baskılar) gelişmektedir. Lazarsfeld ve arkadaşları, araştırmalarındaki iki noktayı; seçmenlerin oy verme yöneliminde ki karar zamanını ve belirlenen parti/aday değiştirmeyi açıklamak için çapraz baskıyı altı durumda ele almaktadırlar.³⁶

1. Din ve Sosyo-Ekonomik Düzey

Sosyo-ekonomik düzeyin dini bağlamında oluşturduğu çapraz baskı oy davranışını etkilemektedir. Kırsalda yaşayan zengin bir Protestan çiftçi, güçlü bir Cumhuriyetçi eğilime sahip olmakta iken, Erie İlçesinin şehir merkezinde yaşayan en düşük sosyo

³⁴ Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson, Hazel Gaudet, **The People's Choice How The Voters Makes Up His Mind in a Presidential Campaign**, (New York: Columbia University, 1948), 151-152.

³⁵ age 25-26.

³⁶ age, 56-57.

ekonomik seviyedeki bir Katolik, Demokrat aday lehine oy kullanacağı anlamına gelmekteydi.

2. Meslek Grupları ve Sınıf Kimliği

Bireyler icra ettikleri mesleklerin ya da yaptıkları işlere göre kendilerini bir gruba/sınıfa dahil görmektedirler ve bu durum bir çapraz baskının oluşmasına sebep olur. Yarı vasıflı ya da vasıfsız aynı işi yapan kimi çalışanlar kendilerini iş adamı olarak tanımlarken, bazıları ise işçi sınıfı mensubu olarak tanımlamaktadırlar. Bireylerin kendilerini tanılama şekilleri oy davranışının istikametini de belirlemektedir. Kendilerini “iş adamı” olarak tanımlayanlar düzenli olarak bir parti lehinde oy kullanıyorken, aynı işi yapan ve işçi sınıfı mensubu olduğunu düşünen seçmenler diğer bir partiye oy verme eğilimindedirler.

3. Seçimlerin yapıldığı zaman

Bir önceki seçimde kullanılan “oy” un parti/aday istikametinin güncel seçimde kullanılacak “oy” dan farklı olması eğilimi seçmen üzerinde çapraz baskı oluşturmaktadır.

4. Seçmen ve Ailesi

Politik eğilimleri ve oy davranışları süreklilik ve sabitlik oluşturan ailelerin yeni nesil seçmen çocukları kendi düşünce ve ideolojileri ile ailenin süregelen eğilimleri arasında bir çapraz baskıya maruz kalmaktadır.

5. Seçmen ve Kendini ait Hissettiği Grup

Sosyal çevre içinde oluşturulan yakın arkadaşlık ilişkileri de tıpkı aile gibi seçmen üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bireyin farklı sosyo-psikolojik temellerle kendini bağlı hissettiği arkadaş grubunun politik eğilim ve davranışları bireyi etkilemektedir. Örneğin “Kolluk kuvveti” mensuplarının karşılıklı güven ve dayanışma bağıını oluşturdıkları yakın arkadaşlarının siyasi tercih ve yönelimlerdeki farklılık çapraz baskı kaynaklarından biridir.

6. İş Dünyası ve Yönetime Karşı Tutum

Seçimlerde yer alan adayların iş ve yönetim alanlarındaki tecrübe ve yetkinliklerinin aday oldukları parti veya ideoloji temelinde aranan özelliklerden birisi olmasındaki farklılık çapraz baskı oluşturur. Örneğin A partisine yıllardır oy veren bir seçmen

partinin gösterdiği adayda aradığı vasfın o adayda bulunmadığını düşünmesi bir baskı nedenidir.

2.4.1.1. Siyasi Seçimlerin Sosyal Aktarımı

Sosyolojik yaklaşım oy kullanma davranışında meslek, gelir, din, etnik yapı ve eğitim gibi göstergeler kullanarak tanımlanmış sosyo-ekonomik katmanların belirli göstergelerinin yer aldığı üç temel dinamiği vurgulanmaktadır. “Siyasi seçimlerin sosyal aktarımı” olarak tanımlanan, farklılaşma, aktarım ve temas olarak adlandırılan bu süreçler politik farklılaşmaları sürdürmekte temel rol oynamaktadır.³⁷

- A) Farklılaşma; Bir toplumu farklı cinsel kimlik, farklı gelir düzeyleri ve toplumsal farklılaşmalar taşıyan bireylerden oluşmaktadır. Bu ortak özelliklere sahip bireylerin de hükümet politikasının kendilerini nasıl etkilediği konusunda ortak bir menfaatleri oluşabilir. Bu çoğu zaman tek bir siyasal politikadan farklı şekillerde etkilenen bireyler anlamına gelebilmektedir. Fakat günümüz toplumlarında siyasi çıkarlar için sosyal bir temele sahip olmak şarttır. Örneğin cinsiyet farklılığına göre oy verme eğilimlerindeki şekillenmeyi kurgulamak zordur çünkü kadın ve erkekleri farklı bir şekilde etkileyen hükümet politikası sayısı ve ağırlığı sosyal temelli farklılıklar kadar belirleyici değildir.
- B) Aktarım; Geleneksel sosyolojik doktrinin önemli bir ilkesi olan toplumsal yapıda sürekliliği sağlayan, bazı değerlerin nesiller arası aktarımı olgusu siyasi seçimlerin sosyal aktarımında da etkin bir faktör olarak yer almaktadır. Bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde ebeveynler ve çocuklar arasında politik tutumlar ve değerlerin aktarımı söz konusudur ve bu durum bir sonraki neslin oy davranışında bir şartlanma geliştirir.
- C) Temas; Son olarak, bireyler yer aldığı grubu karakterize eden tutum ve değerlerinin pekiştirilmesini sağlamak için, diğer sosyal grupların üyeleri yerine çoğunlukla kendi sosyal gruplarının üyelerinin birincil olduğu iletişim kanallarında daha fazla zaman harcamaktadırlar.

Diğer gruplarla yoğun iletişim halinde olmak, “Çapraz baskı” olarak adlandırılan sözler üreterek seçmenlerin toplumsallaşmış inançlarını zayıflatan muhalif görüşler

³⁷ Bernard R. Berelson, Paul F. Lazarsfeld, William N. McPhee, **Voting A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign**, (Chicago: The University of Chicago, 1954), 73-74.

sağlayabilmektedir. Bu da bir bireyin hangi siyasal eylemin hangi siyasal çerçevede ele alınacağına veya nelere karşı inanç geliştireceğine dair farklı uyaranlar geliştirmesine neden olabilmektedir.

Bireyler büyüdükçe, kendi sosyal gruplarında ve daha genel olarak toplumda işlev görmelerini sağlayan değerler ve inançlar ya da çıkarlar kümelerinde yer almaya başlamaktırlar. Toplumun diğer sosyal gruplarının taşıdığı değerler ve çıkarlar da bireyin hareket alanı olarak belirlediği zemine göre ya onaylanır ya da tehdit olarak algılanıp meydan okuma gerçekleşir. Bu tehdit algısı ve meydan okuma oy verme davranışında eğilim olarak kendini göstermektedir.

Belirli profillere ve tanımlanmış ilgi alanlarına sahip gruplar bireyi kuşattığında, bireyin kendi algılanan ilgisine karşılık gelen gruba karşı ilgisinin gelişmesi olasılığı daha yüksektir. Yaşamın erken sosyalleşme dönemlerinde bireyin inanç ve siyaset perspektifinde oluşan temel şekillenmeler ilerleyen dönemlerde farklı bakış açıları ve düşüncelerden etkilenebilir ancak, tüm bu yeni uyaranların ve ilgi alanlarının çok güçlü sebeplerle temellenmesi gerekmektedir.

Aktarım faktörünün önceliği ve aile ortamının sosyalleşmedeki rolü düşünüldüğünde daha sonra alınan uyaranların bir birey üzerinde büyük bir etki yaratması olası değildir. Bununla birlikte, temas olgusuyla adlandırılan sosyal gruptaki sabitlik ve süreklilik göz önüne alındığında, çoğu yeni uyaranın birey üzerinde pekiştirici etki oluşturmaması muhtemeldir.

Bu, bazı diğer sosyal göstergelerin niçin oy kullanmada bireyin üzerinde büyük bir etki oluşturmadığını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Sosyolojik yaklaşıma göre, yaş ve toplumsal cinsiyet olgusu oy verme davranışı üzerinde sosyo-ekonomik koşullar kadar etkili bölünmeler oluşturmamaktadır. Bununla birlikte, bireylerin, topluma entegrasyonunu kolaylaştıracak, yani siyaseti tartışabilecekleri ve basitçe kendi inançlarını güçlendirebilecekleri sosyal etkileşime girebilecekleri örgütler de oy verme davranışı üzerinde etkili mekanizmalardır. Örneğin sendikalar, özellikle bireyleri sınıf temelli harekete geçirmede güçlü bir rol oynayabilecek ve grubun oyunun istikrarına katkıda bulunabilecek organizasyonel sosyal yapılardır.³⁸ Din olgusu ve yaratacağı cemaat birliği ise, toplumdaki bir bölünmeye neden olabilmekte dolayısıyla oy davranışlarında etkin bir belirleyici olarak öne çıkabilmektedir. İbadet alanlarına aktif

³⁸ age, 125.

katılım, bir seçmenin dini veya muhafazakâr bir partiyi destekleme olasılığını pekiştirebilmektedir.³⁹

2.4.1.2. Makro Sosyolojik Yaklaşım (Sosyal Bölünme)

Columbia ekolünün aksine, makro sosyolojik yaklaşım, oy verme davranışının motivasyon süreçlerini toplumun tüm seviyelerine odaklanarak açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu yaklaşım, Seymour Martin Lipset ve Stein Rokkan' ın, “Cleavage Structure, Party Systems, and Voter Alignments” makalesinde ele aldığı “Toplumsal ayrışma hatları” (Bölünme) teorisidir. Lipset ve Rokkan “Toplumsal ayrışma hatları” ile; taşıdığı sosyal özellikleri tarafından tanımlanan çıkarlarının birbiriyle çatıştığı en az iki büyük sosyal grubun oluşturduğu toplumsal yapı pratiğini tanımlamaktadır.⁴⁰

Demokratik parti sistemlerinin Batı Avrupa’da ortaya çıkma sürecinde her bir ülkenin kendi tarihsel dinamiği yani ayrışma hatları etkili olmuştur. Bu doğrultuda 18. ve 19. yüzyıllarda, Avrupa’ da yaşanan ulusal-devrimler ve sanayi devrimi iki derin yapısal değişim sürecini meydana getirmiştir. Yaşanan bu yapısal değişimler ilerleyen süreçte toplumlarda en azından siyasal parti bölünmelerini şekillendiren bir dizi toplumsal ayrılıkların yaratılmasında etkin rol oynamışlardır.⁴¹

Lipset ve Rokkan’ a göre tarihsel sürecin yarattığı bu yapısal bölünmeler kitle partileri tarafından araçsallaştırılarak ele geçirilmiştir. 1960 parti sistemlerinin, birkaç önemli istisna dışında 1920' lerin bölünme yapılarını yansıtmamasının sebebi Avrupa parti sistemlerinin değişmeden kalan kararlı yapısal bileşenlerinin “Donma” metaforudur.⁴²

Sosyal bölünme yaklaşımında, bireylerin oy davranışlarının belirlenmesinde yaşanan etkin sosyo-demografik çatışmalar, sistematik olarak sıralanabilen dört gruba ayrılabilir.⁴³ Kökleri ağırlıklı olarak kültürel devrime ve modern ulus devletlerin gelişme sürecine dayanan;

- Merkez ve çevre arasındaki çatışmalar.
- Devlet ve Katolik Kilisesi arasındaki çatışmalar.

³⁹ age, 61- 71.

⁴⁰ Jocelyn A.J. Evans, **Voters and Voting**, (London: Sage Yayınları, 2004), 47-48.

⁴¹ Seymour Martin Lipset, Stein Rokkan, **Cleavage Structure, Party Systems, and Voter Alignments; Cross National Perspective**, (New York: Free Yayınları, 1967), 13.

⁴² age, 50-54.

⁴³ age, 47.

Endüstriyel devrimin sonuçlarına dolayısıyla ekonomik ilişkilere dayanan;

- Kentsel ve kırsal bölgeler arasındaki çatışmalar.
- Emek ve sermaye arasındaki çatışmalar.

Lipset ve Rokkan' a göre bu sosyo-demografik çatışmaların politik eğilimler olarak bireysel davranışlar haline dönüşmesi için belirli koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. ⁴⁴

1. Çatışmanın süresi ve etkisi:

Bir toplumda görülen çatışma ne kadar uzun sürer ve etkilenen tarafların yaşamlarında ne kadar derin izler bırakırsa siyasal bir davranış eğilimi haline dönüşmesi o kadar kuvvetlenir.

2. Bireylerin Sosyal hareketliliği:

Görülen çatışmanın etkilediği bireylerin sosyal hareketliliğinin düşük ya da hiç olmaması gerekmektedir. Böylelikle birey çatışma taraflarıyla ilgili sosyal grubun hayat boyu bir üyesi olarak kalır.

3. Çıkarlarının sosyal organizasyonu:

Çatışmadan etkilenenleri ve onların çıkarlarını temsil edecek görünürlüğü ve resmi meşruluğu olan dernek, vakıf gibi kuruluşların bulunması bireylerin motivasyonunu artırarak sosyal çatışmaların politik eğilimler haline dönüşme fırsatını onlara sağlayacaktır.

4. Siyasal parti oluşturabilme:

Çatışma tarafları bir liderlik oluşturabilmeli ve bu lider öncülüğünde gruplar ya kendi partilerini oluşturmalı ya da var olan başka bir siyasi parti ile bir tür koalisyon oluşturabilmeliler.

5. Seçim sisteminin uygunluğu:

Çatışmanın yaşandığı ülkenin seçim sisteminin temsil eşiğinin kurulan siyasi partinin kendi kitlesini parlamentoda temsil etmesine olanak sağlaması gerekmektedir.

⁴⁴ Kai Arzheimer, Jürgen W. Falter, "Voter Behaviour", **Encyclopedia of Political Behavior**, ed. Lynda Lee Kaid, Christina Holtz-Bacha, c.2, (London: Sage Yayınları, 2008), 814.

Bir toplumda kurumsal yapıların, rekabet halindeki ittifakların ve çatışmalardaki çözüm olgusunun gerek bireylerce gerek politik taraflarca nasıl anlaşıldığı bir ülkenin siyasi rekabetinin inşasında hangi toplumsal bölünmelerin rol oynadığını tespit etmede önemli verilerdir. Gelişen parti sisteminin biçimi, o toplumda görülen toplumsal ayrışma sayısına, ayrışan grupların nitel çoğunluğuna ve aralarındaki kutuplaşmanın derinliğine ve hatta bu ayrışma hatlarının birbirine çakışan ya da paralel özellikler mi gösterdiği ile belirlenmektedir.⁴⁵

Bu koşullar sosyo-demografik çatışmaların siyasallaşması yönünde zemin hazırlar ve böylece toplumsal bölünmenin derinliği, bireyler üzerinde yarattığı çatışmanın düzeyine bağlı olarak siyasi elitlere grupları harekete geçirecek gücü sağlamış olur. Siyasi manifestolarını az ya da çok toplumsal ayrışma hatları üzerinden kurgulayan siyasi partiler sosyal bölünmenin oluşturduğu grup üyeleri tarafından temsilci olarak görülmeye başlamaktadır ve bu durum oy verme eyleminde bireylerin motivasyon kaynağı olarak görülmektedir.

2.4.2. Psikolojik Oy Verme Yaklaşımı /Parti Kimliği Modeli

Michigan modeli olarak da bilinen parti kimliği modeli 1950' lerde Michigan Üniversitesi'nden Campell, Converse, Miller ve Stokes tarafından geliştirilmiştir. Kavramsal olarak psikolojik grup teorisine dayanan “Parti kimliği” kavramı bireyin kendi çevresinde psikolojik önem addettiği bir grup olgusuna karşı hissettiği duygusal yönelimdir.⁴⁶ Bir başka deyişle, parti kimliği, sosyalleşme sırasında kazanılan ve sürekli olarak politik deneyimle güçlendirilen politik taraflardan birine karşı duyulan psikolojik bir bağlıdır. Partizan ile parti arasındaki ilişki “Kalıcı bir bağlanma” olarak nitelendirilir ve “Sadakatler” ile korunmaktadır.⁴⁷ Bu noktadan bakıldığında bu ilişki spor kulüplerine ya da dini mezheplere karşı hissedilen bağlanma ve sadakat duygularıyla benzer psikolojik mekanizmaya sahiptir.

Parti kimliği olgusu marjinal eylemci gruplarla sınırlı değildir hatta belirli partilerin politik söylemlerinden ayrı, bağımsız bireyler olarak konumlanmak her ne kadar bazı toplumlarda geçerliliğini korusa da kendini bağımsız olarak ifade eden birçok

⁴⁵ Asa von Schoultz, “Party Systems and Voter Alignments”, **The Handbook of Electoral Behaviour**, ed. Kai Arzheimer, Jocelyn Evans, Michael S. Lewis-Beck (London, Sage Yayınları: 2017): 30-35.

⁴⁶ Angus Campbell, Philip E. Converse, Warren E. Miller, Donald E. Stokes, **The American Voter**, (Chicago: The University of Chicago Yayınları, 1960), 121.

⁴⁷ **age**, 67.

seçmenin "Gizli partizanlar" olduğu öne sürülmektedir.⁴⁸ Seçmenlerin oy kullanmadaki motivasyon kaynakları olarak ait oldukları sosyal çevre özelliklerini vurgulayan sosyolojik yaklaşımın aksine, psikolojik oy verme yaklaşımı, seçmenlerin içinde yer aldıkları süreçler neticesinde gelişen bireysel tutumlarına ve bu tutumların ülke gündeminde yer alan başlıca siyasi partilerden biri ile özdeşleşmesine odaklanmaktadır.

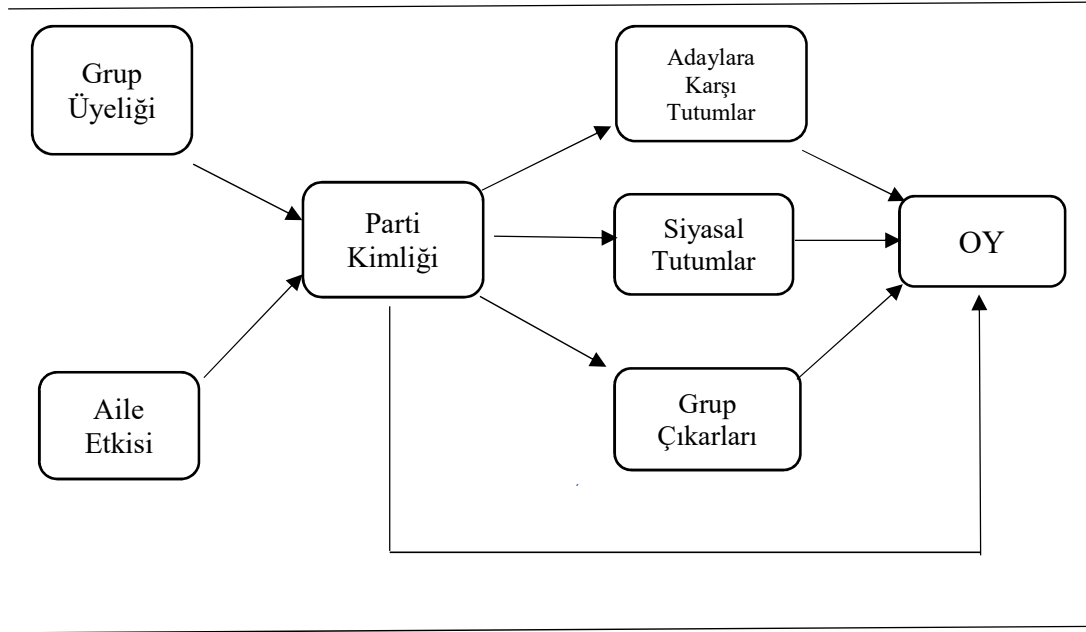
Bu durum bireyin sosyo-demografik gerçekliğinin nesnel olayları ve pratikte sergilediği seçmen davranışları arasında mücadele eden psikolojik değişkenler olarak ele alınmaktadır. ⁴⁹ Bu doğrultuda Michigan Modelinde bilhassa parti kimliği, konu yönelimi ve aday yönelimi tutumlarının seçimlerin öngörülebilirliği açısından önemli olgular olduğu varsayılmaktadır.⁵⁰ Campbell ve arkadaşlarına göre, yön ve güç parti kimliğinin iki özelliğidir ve bu iki temel özellik konu ve aday yöneliminde de etkin faktörlerdir. Yön bir bireyin yalnızca demokrat, muhafazakâr, liberal veya bağımsız olup olmadığını belirlemektedir.

Güç ise, seçmenlerin söz konusu taraflara olan bağlılığının yoğunluğu olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, bu formülasyonda, kendini muhafazakâr olarak nitelendiren partizan bir seçmenin hem muhafazakâr partinin gösterdiği adaya hem de ülke sorunsalı olarak ele aldığı meselelere karşı tutumu da güçlüdür yani, bir partizanın gündeminde yer alan öncelikli ulusal sorun güçlü yönelim bağı oluşturduğu partinin gündemiyle aynıdır.

⁴⁸ age, 69.

⁴⁹ Angus Campbell, Gerald Gurin, Warren E. Miller, **The Voter Decides**, (Michigan: Survey Research Center, University of Michigan, 1954), 85.86.

⁵⁰ Martin Harrop, William L. Miller, **Elections and Voters A Comparative Introduction**, (Londra: Macmillan Education, 1987), 131-132.

Şekil 2.1: Psikolojik Oy Verme Yaklaşımı /Parti Kimliği Modeli

Martin Harrop, William L. Miller, *Elections and Voters A Comparative Introduction*, (Londra: Macmillan Education, 1987), 132.

Parti kimliği; seçmenin herhangi bir politik tarafa yönelik davranışsal bağlılık hissini ve yönelimini ifade etmektedir. Bireyin bu bağlılık hissi ile yönlendiği partiye resmi bir üyeliğinin olması veya seçmenin parti faaliyetlerine doğrudan katılması parti kimliğinin tanımlanmasında önemli değildir ve herhangi bir belirleyiciliği bulunmamaktadır.⁵¹ Ailenin içinde yer aldığı sosyo-ideolojik konumlanmanın bir parçası olarak nesiller boyu aktarılan bir nevi miras olarak tanımlanmaktadır, bu anlamda, görece istikrarlı bir toplumda aileyi çevreleyen sosyal çevrenin homojen özelliği parti kimliğinin yerleşmesi ve oluşmasında etkin bir rol oynamaktadır.⁵² Bununla birlikte, bireyde oluşan parti kimliğinin uzun vadeli bir davranış olarak pekiştirilmesi çoğunlukla seçmenlerin kendi politik motivasyonlarının bir çıktısı olarak görülebilmektedir. Parti kimliğinin bireyde işlevsel olarak yerleşmesindeki süre vurgusu seçmenin yaşına bağlı değildir. Zaman olgusunun parti kimliğinin yoğunlaşmasındaki fonksiyonu, seçmen belirli bir parti için genelleştirilmiş bir tercih

⁵¹ Özer, Meder, *age*, 32.

⁵² Vincent L. Hutchings, Hakeem J. Jefferson, “The Sociological and Social-Psychological Approaches”, *The Routledge Handbook of Elections, Voting Behavior and Public Opinion*, ed. Justin Fisher, Edward Fieldhouse, Mark N. Franklin, Rachel Gibson, Marta Cantijoch and Christopher Wlezien (New York: Routledge, 2018): 21-29.

sebebi hissettiğinde ve tekrar tekrar ona oy verdiğinde ortaya çıkmaktadır.⁵³ Bununla birlikte, bir ülke vatandaşlarında görülen partizanlık düzeylerinin etkilerinin yalnızca politik sistem üzerindeki oylama çıktılarıyla ele alınmaması aksine daha geniş bir bağlamda ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Örneğin; güçlü partizan bağlar seçim siyaseti üzerinde istikrarlı bir etki yaratabilmektedir. Şayet çoğu seçmen yerleşik partilerden biriyle özdeşleşiyorsa, bu durum seçmenlerin yeni partilere veya demagojik liderlere çekilme potansiyelini azaltabilmektedir. Buna ek olarak, yaygın partizan bağlar, kısa vadeli siyasi olayların seçim sonuçları üzerindeki etkisini düşürebileceği ve seçmenler arasındaki yoğun partizanlığın, parlamentoda yer alan farklı partilerin birbirleriyle olan çalışma uyumlarını istikrarlı hale getirebileceği düşünülmektedir.⁵⁴

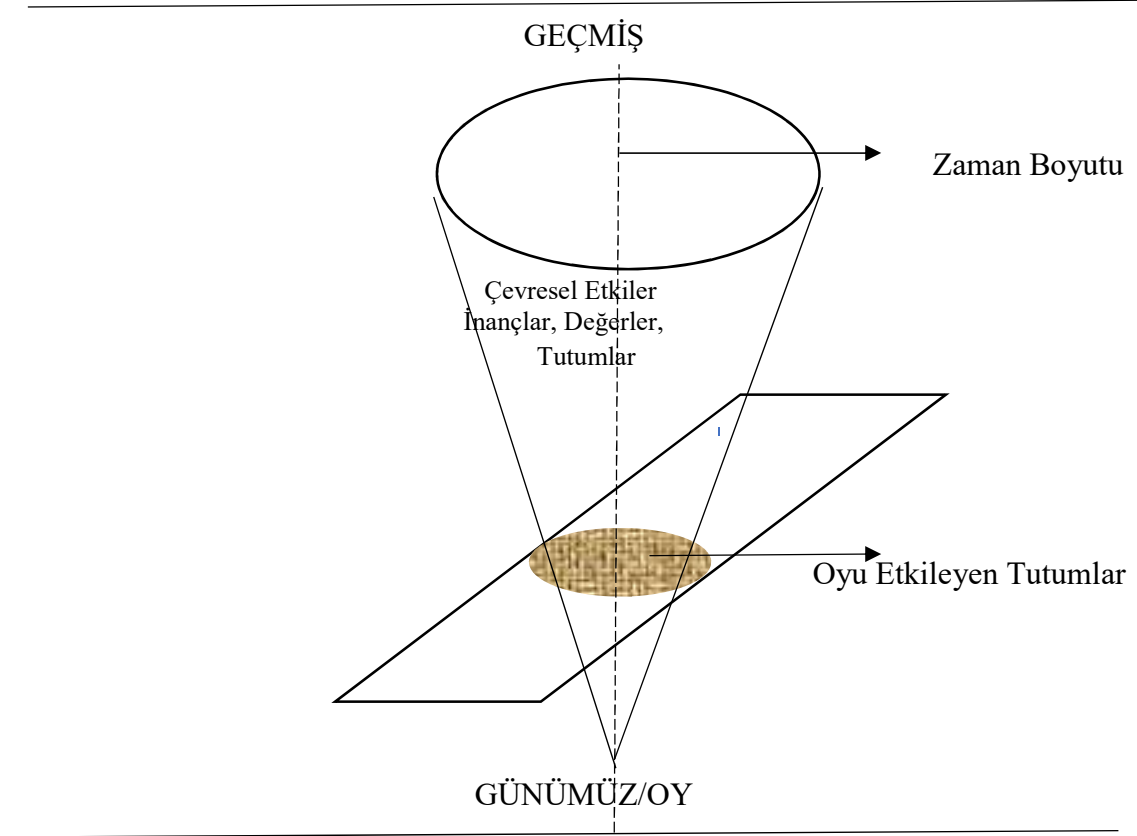
2.4.2.1. Nedensellik Hunisi

Psikolojik yaklaşım, seçmen davranışını açıklamakta kullandığı değişkenler arasındaki ilişkiyi nedensellik hunisi modeli üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Bu huni, bir seçmenin erken parti kimliği oluşumu üzerine dayanmaktadır.⁵⁵ Bireysel seçmenin yer aldığı bazı uzun ve kısa vadeli özellikler parti kimliğini bireysel seçmenler üzerinde sabitler ve geliştirmeye devam eder. Huni, Irk, etnik köken, cinsiyet ve cinsel yönelimi içeren sosyolojik özellikleri, sosyal sınıf ve meslek gibi sosyal durum özelliklerini ve değerler ve partizanlık olgularını içeren ebeveyn özellikleri gibi uzun vadeli faktörler ile aday değerlendirme ve aday algıları gibi kısa vadeli faktörleri birbirinden ayırarak bireylerin oy davranışını etkileyen olaylar zincirini temsil etmektedir.

⁵³ Philip E. Converse, **The Dynamics of Party Support**, (London: Sage Yayıncılık, 1976), 13.

⁵⁴ Russell J. Dalton, “Party Identification and Its Implications”, (USA: Oxford University Yayınları, 2016), 9.

⁵⁵ Campbell, Converse, Stokes, **age**, 19-20.

Şekil 2.2: Nedensellik Hunisi

Juichi Aiba, "Reviewing the Theories of Voting Behavior", *Nara Üniversitesi Yayın Dergileri Bülteni*, c. 31, s. 3 (2003.3): 295.

Önemli olan, oy verme kararlarını etkileyen sosyal faktörlerin, grupların seçmen üzerinde oluşturduğu baskılarının ve bireyin geçmiş deneyimleriyle meydana gelen kişisel oylama modelinin psikolojik süreçlerle desteklenmesidir.⁵⁶ Huninin girişinde, bir sonraki unsur olan partizanlığı etkileyen sosyolojik ve sosyal özellikler yer almaktadır. Partizanlık, adayların, konuların, medya tarafından sunulan parti bildirisi ve mitinglerin dahası seçmenlerin oy vermeye dönük aile ve arkadaşlarıyla yaptıkları konuşmaların değerlendirilmesinde belirleyici bir role sahiptir. Nedensellik hunisi, bireysel tutum ve uzun vadeli sosyal faktörlerin bir araya getirilmesinin ve kısa süreli değişkenlerin oy verme davranışı üzerindeki etkisini ölçen bir faktör olarak partizanlığın merkezi rolüne açıklık getirmeye çalışmaktadır. Sosyolojik ekolün seçmen davranışını etkileyen faktörler olarak vurguladığı sosyal değişkenler, parti kimliği modelinde doğrudan reddedilmemektedir, ancak bu faktörlerin huninin ağzında yer aldığı ve dolaylı olarak parti kimliği, konu ve aday yönelimi gibi üç

⁵⁶ age, 24-26.

merkezi psikolojik değişken tarafından, özellikle de parti kimliği tarafından etkilendiği dūřunūlmektedir. Huni, evresel faktörlerle ve oylama üzerinde etki oluşturabilen tümleşik psikolojik faktörlerle doldurulur. Bir bireyin davranışı çok sayıda önceki faktörden kaynaklanmaktadır ve eylem, çıktı haline gelmeden evvel davranış, çoklu faktörlerden kısmen arınarak sadeleşme süreci izler, bu yüzden oy verme davranışını etkileyen faktörler zinciri ağzı geniş gittikçe daralan huni şekli ile görselleştirilmiştir.

Bu dönüşüm hunisinin çıktısı oylamadır. Zaman boyutu huniyi “Geçmişi” temsil eden tepesinden, eylem çıktısının gerçekleştiği “şimdiyi” temsil eden tabana kadar düz bir eksen de böler. Çünkü zaman geçtikçe ve birey belirli yönde oy kullandıkça seçmenin oy verme davranışı üzerinde etki edebilecek faktörlerin azaldığı varsayılmaktadır.⁵⁷

2.4.3. Rasyonel Tercih Modeli (Ekonomik Yaklaşım)

Seçmen davranışının ele alınmasında bir diğer yaklaşım olan rasyonel tercih modeli, ekonomi politikası ve politik davranış arasında temel bir ilişki olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre; bireylerin rasyonel kararları bir toplumda ortaya çıkan sosyal değişimleri ya da kurumların sosyo-politik eylemlerinin açıklanması ve analiz edilmesinde temel ve birincil bağlayıcılığa sahip faktörler olarak görülmektedir. Seçmenlerin ekonomik parametrelere dayanarak aday seçtikleri fikri bu ekolün temel dayanağıdır.

Oy verme belirli bir hedefe yönelik gerçekleşen bilinçli bir eylemdir bu yüzden ne var olan sosyal normların aktivasyonu ne de bireylerin siyasal uyarılara karşı yarı bilinçli yönelimleri bağlayıcı faktörler olarak görülmemektedir. Rasyonel tercih kuramında insanlar karşılaştıkları tüm olaylarda kar-zarar hesabı yapan dolayısıyla kayıplarını en az seviyede tutmaya çalışan faydacı canlılardır. Bu sebeple bireysel faydalarını en st düzeye çıkarmaya odaklı yüksek avantaj elde edecekleri tercihlere yönelmektedirler. Teoriye göre; seçmenler oy kullanma sürecindeki nihai kararlarını, içinde bulundukları rasyonel gerçeklikleri temel alarak kurguladıkları kar-zarar hesaplamalarını gözeterek almaktadırlar. Böylelikle belirli bir rasyonel çerçevede hareket eden seçmen elde edeceği zevk ve karı arttıracakı fikrine göre hareket edecektir.

Ekonomik refah sağlama konusunda yeterli görülen seçilmişler sandıkta ödüllendirilirken, tam aksi başarısız görülenlerin cezalandırılması bu ilişkinin politik

⁵⁷ Juichi Aiba, “Reviewing the Theories of Voting Behavior”, **Nara Üniversitesi Yayın Dergileri Bülteni**, c. 31, s. 3 (2003): 283 – 304.

çıktısı olarak ele alınmaktadır. Bu politik sonuç seçmenlerin bir nevi ödül-ceza stratejisi kullanarak, hükümetleri belli bir dereceye kadar hesap vermeye zorladıkları anlamına gelmektedir.

Oy verme davranışı olarak rasyonel seçim teorisinde öncül olarak kabul edilebilen en etkili çalışma, Anthony Downs'un "An Economic Theory of Democracy" adlı kitabıdır. İktisadi bir perspektifle ele aldığı seçmen davranışı yorumlamasında Downs, ekonomi alanında, rasyonel tüketiciler ve üreticiler için kullanılan geleneksel davranış kurallarına benzer kalıpları rasyonel hükümetler olarak tanımladığı siyasal iktidarın davranışlarına uyarlamaya çalışmıştır.⁵⁸

Downs'a göre iki partili bir seçim sisteminde rasyonel tercihlerine göre hareket edecek bir seçmen basit bir formülasyona göre karar verecektir.⁵⁹

U=Seçmenin devlet faaliyetlerinden elde edeceği gerçek ya da umulan faydası

E= Beklenen değer

A=İktidar partisi

B=Muhalefet partisi

UA= İktidar partisinden elde edilecek fayda ve haz

UB= Muhalefet partisinden elde edilecek fayda ve haz

t+1= Seçim dönemi

$$E (UA) - E (UB)$$

$$t+1 \quad t+1$$

Bu formülasyondan yola çıkarak, rasyonel bir seçmen iki partiden elde edeceği faydayı değerlendirecek şayet sonuç pozitifse iktidar partisi lehine, sonuç negatifse muhalefet lehine oy kullanacaktır. Sonucun sıfır olduğu durumda seçmen çekimser kalacaktır. Aslında modern demokrasi teorisi, bir seçim siyaseti teorisidir bir başka deyişle; demokratik siyasette yer alan herhangi bir partinin davranışları elde edeceği nihai karı en üst seviyede tutmaya çalışan ticari girişimcinin davranışlarıyla benzerlik göstermektedir. Çünkü hükümet erkini ele geçirmek için seçim faaliyeti yürüten tüm

⁵⁸ Anthony Downs, **An Economic Theory of Democracy**, (New York: Harper and Row Yayıncılık, 1957), 3.

⁵⁹ **age**, 38-39.

siyasi partiler, kendi rasyonel hesaplarıyla birlikte seçmen kitlenin de rasyonel gerçekliğini göz önünde bulundurarak yarışır.

Seçmen kitlenin en fazla oyu vereceğini düşündükleri politikaları tıpkı kar peşinde koşan ticari girişimciler gibi formüle ederler. Bunun sonucunda gerçekleşen hükümet rasyonel bir hükümettir.⁶⁰

Downs'a göre bireylerin ücretsiz ve tam olarak bilgilendirilmesi seçmenin oy vermeye dair kararını etkilemektedir. Bu doğrultuda elde edeceği nihai kar ve zevki en yüksek seviyede tutmaya çalışan bilgilendirilmiş rasyonel bir seçmen vereceği oyun istikametini belirleyen kararını üç şekilde almaktadır.⁶¹

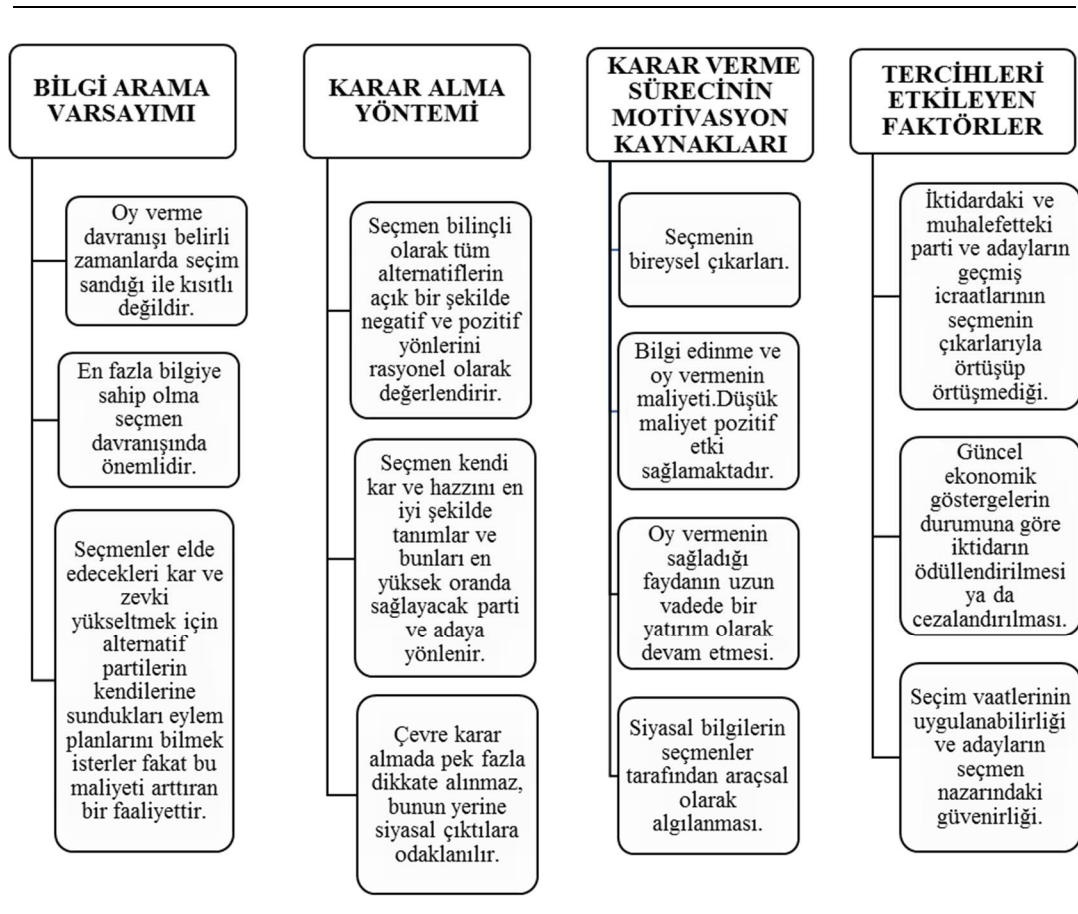
1. Seçmen, mevcut hükümetin icraatları ve mevcut politikalarından elde ettiği haz ve karı muhalefette yer alan partilerin olası hükümet olma durumunda gerçekleştirecekleri icraat ve politikalarla kıyaslayarak maksimum faydayı elde edeceği parti lehine tercihinin oluşturacaktır.
2. Parti sistemleri tercihler üzerinde etkilidir. Seçmen, iki partili sistemde kendi tercihleri doğrultusunda aldığı karara göre oy verecek iken, çok partili bir sistemde iki alternatif davranışla karşılaşacaktır;
 - ◆ Desteklediği partinin iktidar olma şansı yüksekse tercihinin ondan yana kullanacaktır.
 - ◆ Desteklediği partinin iktidar olma olasılığı düşükse, kendine en uzak konumda gördüğü partinin kazanmasını engelleyecek üçüncü bir parti lehine oy kullanacaktır.
3. Karar verme noktasında iktidardaki parti ve muhalefet partilerinden birisi arasında kararsızlık yaşıyorsa:
 - ◆ Parti politikalarında, tutumlarında ve siyasalarında farklılaşmalar belirgin olduğu halde seçmen net bir karar veremiyorsa oylama konusunda çekimser kalacaktır.
 - ◆ Politikalar, tutumlar ve siyasalarda bir benzeşlik söz konusu olduğu halde seçmen net bir karar vermede zorluk yaşıyorsa, iktidardaki partinin geçmiş faaliyetlerini değerlendirecek, şayet başarısız bulursa tercihinin muhalefetten yana, başarılı olarak değerlendirirse

⁶⁰ age, 295-296.

⁶¹ Özer, Meder, age, 34.

iktidar partisi lehine oy kullanacaktır. Tüm bunlarda eşit ise seçmen yine çekimser kalacaktır.

Downs'ın yukardaki varsayımlarına göre parti icraatları ve liderlerin seçmenlerin oy verme davranışı üzerinde belirgin etkileri bulunmaktadır. Birey kendi menfaati ile örtüştüğünü düşündüğü parti politikası ve lidere yönelmekte ve bu doğrultuda oy kullanmakta, bu örtüşmenin gerçekleşmediği bir alternatif durumda ise oy vermekten kaçınmaktadır.

Şekil 2.3: Rasyonel Tercih Modelinin Temel Varsayımları

Richard R. Lau, David P. Redlawsk, **How Voters Decide: Information Processing During Election Campaigns**, (Cambridge: Cambridge University Yayınları, 2006), 8.

Ekonomik yaklaşıma göre seçmenler tek boyutlu bir ideolojik süreklilik hattında konumlanırlar. Yer aldıkları bu süreklilikte taraflar haline gelen bireyler bulundukları rasyonel alanlara karşılık gelen siyasalara yönelirler ve bu yönelim bir ideolojik yakınlık oluşturur, nihayet seçmenler parti tercihlerini rasyonel temelli bu yakınlık ve

yatkınlık temelinde oluştururlar. Downs'a göre, seçmenler belirsizdir ve durum partilerin yalnızca ideolojilere ihtiyaç duymasına neden olmaktadır. Çünkü seçmen felsefelerle değil yalnızca meselelerle ilgilenmektedir.⁶² Bu yüzden bir partinin seçmene sunduğu ideoloji her detayı büyük bir maharetle irdelemeyen seçmene kısa yoldan ve rahatça seçme olanağı tanımaktadır. Olası fayda-haz sonuçlarının hesaplanmasında seçmen partinin ne çıkarttığı genel görüőe göre yönlenebilir ancak bu ynleniő iktidar olan bir partilerin eylemleri ve söylemlerinin çeliőtiėi ve ucuza mal edilen güvenilir alternatif bilginin seçmene sunulması durumunda seçmen parti ideolojisini geçerli bir bilgi kıstası olarak kullanmaya devam etmeyecektir.⁶³ Daha geniş bir açıdan Downs bir ülkedeki parti sisteminin yapısının belirlenmesinde seçmenlerin ideolojik devamlılık hattında dağılımının önemli etkilere sahip olduğunu belirtmiştir. Seçmen yöneliminin istatistik dağılımının bimodal yapıda şekillenmesi iki partili sistemin oluşmasına neden olmakta iken, çok modlu bir seçmen dağılımının görüldüğü ülkelerde çok partili sistemler yer almaktadır. Bunun yanı sıra bir toplumda istatistiksel olarak var olan seçmen yönelimlerinin yani haz yelpazesinin geniőlemesi seçmenlerin dağılımını önemli lde deėiőtireceėi için yeni partilerin siyasi hayata katılması kaçınılmaz olacaktır.⁶⁴ Seçmenin hiçbir partiye ideolojik srekliplik bakımından yakın olmaması durumunda mevcut seçimlerde daha az iyi gördüğü partiyi desteklemede direnen kararsız seçmen, gelecek seçimlerde çok daha iyi bir partiyi destekleme üzerine gelecek odaklı kurgularda bulunacaktır. Geleceğe yönelik bu eylem seçmeni rasyonel tercihleri üzerinde hareket eden bir yapıya dnőtreceėinden oy verme eylemi de doğrudan haza ve kar a dayalı rasyonel bir hal alacaktır.

Siyasi partiler söz konusu olduğunda, iktidarın oluşturacağı avantajlardan faydalanacağını bilmek seçmenin çıkarına dönük pozitif bir algıdır. Fakat toplumsal yapının eőtilliliėi ve güncel toplumsal çatışmalar Downs'ın belirsizlik olarak adlandırdığı durumu ortaya çıkarmaktadır. Demokratik toplumlarda ki bu çok boyutlu sosyal dinamik siyasi partiler tarafından seçmene sunulan vaatlerin de farklılaőmasına neden olacaktır. Bu durum aynı zamanda kimi sosyal gruplara hitap eden ancak bir diğer grubu rahatsız edecek seçim etkilerini oluşturmaktadır. Rasyonel tercih modeline göre partiler söylemlerini mümkün olan en büyük sosyal grubun desteğini en st

⁶² Downs, **age**, 98.

⁶³ Evans, **age**, 77.

⁶⁴ Downs, **age**, 117-132.

oranda alabilmek için geliştirmektedirler. Seçmenlerin ve onların tercihlerindeki çeşitlilik göz önünde bulundurulduğunda, bir partinin tüm seçmenleri tatmin etmesi imkansızdır, dolayısıyla yarışan bir parti tüm önemli konulardaki çoğunluk pozisyonunu aramalıdır.⁶⁵ Siyasal sistemi bir pazar olarak ele alırsak ve bu pazar tek bir marka yani tek bir siyasi parti tarafından yönetiliyorsa, diğer markaların yani diğer siyasi partilerin büyüyebilmesinin tek koşulu bir pazar “Niş” inin yani sosyal azınlık gruplarının belirli spesifik ihtiyaçlarına karşılık gelen stratejiler belirleyebilmesindeki maharetinde saklıdır. Baskın marka olan büyük parti tarafından arz edilen ürünlerden yani hizmet ve önerilerinden memnun olmayan tüketicilerinin yani seçmenlerin önemli bir kısmının giderilmeyen özel ihtiyaçlarından yola çıkıldığında her bir parti, baskın sosyal grubun belirli bir bölümünü, seçim oyları için azınlık gruplarının bir kısmı ile birleştirmeye çalışacaktır.⁶⁶

İlerleyen dönemde Fiorina, Downs’un ekonomik temelli rasyonel görüşlerini, iktidardaki partinin performansının geriye dönük değerlendirilmesinin önemini de vurgulayarak; Amerikan Ulusal Seçimlerinde Retrospektif Oylama üzerine yaptığı çalışmalarında teorik destek olarak kullanmıştır. Fiorina, parti kimliği gibi geleneksel açıklayıcı değişkenlere ekonomi, dış politika, hükümet performansı gibi siyasi değişkenleri dahil ederek retrospektif oylamanın önemini açıklamaya çalışmıştır.

Retrospektif oy verme kuramına göre; ideolojilerin, parti söylemlerinin, seçim kampanyaları ya da siyasal platformların detayları hakkında ne kadar bilgiye sahip olduğunun bir önemi yoktur, geriye dönük oy verme en bilgisiz en ilgisiz seçmen için bile geçerli bir yöntemdir çünkü, iktidardaki yönetim sırasında hayatın nasıl bir şey olduğunu bilen bir seçmen “Maliyet düşürücü unsur olarak geriye dönük oylama” yöntemine başvuracaktır.⁶⁷ Geriye dönük oy verme davranışı, basit ve dolaylı retrospektif değerlendirmeler olarak iki açıdan ele alınmaktadır. Burada temel nokta değerlendirme yapan seçmenin kurgusunun oluşma şeklidir. Bir birey ülke koşullarını belirleyen siyasi olay ve koşullardan az ya da çok doğrudan etkilenmişse, yapacağı değerlendirme doğrudan kendi deneyimlerine ve izlenimlerine dayanacaktır Fiorina bu durumu seçmenin basit retrospektif değerlendirmede bulunması olarak açıklamaktadır. Bunun yanında şayet birey başbakanlık, başkanlık gibi ülkenin başlıca

⁶⁵ age, 55.

⁶⁶ age, 101.

⁶⁷ Morris P. Fiorina, **Retrospective Voting in American National Elections**, (New Haven, CT: Yale University Yayınlar, 1981), 6.

politik figürlerinin veya kurumlarının değerlendirilmelerini içeren bir sebeple oyunun rengini belirlemekte ise bu durum dolaylı retrospektif değerlendirme olarak ele alınmaktadır.⁶⁸ Başlıca siyasi kurum ya da insani figürlerin seçmenler tarafından bireysel değerlendirmede kullanılması kişisel önyargılardan beslenen bir davranış olmaktan ziyade politik gerçekliğin etkisinin yansıtıldığı bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.⁶⁹

⁶⁸ **age**, 80.

⁶⁹ **age**, 129.

3. ALMANYA'DA TÜRKİYE KÖKENLİ NÜFUSUN SİYASAL KATILIMI VE GELİŞİMİ.

20. yüzyıl küresel ve ulusal dinamiklerin ekonomik, politik ve sosyal gerçekliklerinin göç faktörüyle yeniden şekillendiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçle yeniden şekillenen toplumsal dinamiklerin kurallar ve işleyişler konusunda gerekli anlaşmayı sağlaması demokrasi olgusunun düzgün işleyişi bakımından sıklıkla dile getirilen bir konu olmaktadır. Bu anlaşma, bir siyasi topluluğun üyeleri arasındaki asgari ortak değerler olarak öngörülmektedir.⁷⁰

Bu açıdan, gerek etno-kültürel gerekse dinsel açıdan bir toplumu oluşturan tüm farklı grup üyelerinin o topluma, toplumun geleceğine ve yönetim ilişkilerine dair karar alma süreçlerinde etkin rol alması Batı Demokrasinin temel ilkelerinden birisi olarak kabul görülmektedir. Bununla birlikte aslında tüm bu yönetin süreçlerinde rol alma veya söz sahibi olma temelde yine demokrasinin bir başka önemli göstergesi olan bireyler ve gruplar arasındaki kültür farklılıklarına, inançlara ve kimliklere karşı duyulan saygı ve eşitlik temelinde gelişen olgulardır. Fakat günümüz toplumlarına bakıldığında özellikle de batılı demokrasilerin hâkim olduğu coğrafyalarda politik bir toplumda asgari paylaşılmış değerlerin gerekliliği ile kültürel farklılıklara ve bireysel ve grup kimliğine saygı gerekliliği arasında potansiyel bir gerilim görülmektedir.

Ulus Devlet kavramı günümüz Avrupa ülkesinin çoğunda teoride olmasa da pratikte geniş halk tabanlarında ve siyasi iktidarda hala etkin bir siyasa belirleyicisi olarak yer almakta, ulus bir kültür topluluğu iken Devlet de bir politik topluluk olarak görülmektedir. Göç alan ülkelerin inşa süreçlerinde kurguladıkları kendi temel değerlerinden (Din, ırk, etnisite, dil, kültür, tarih vb.) farklı olan ulusal, kültürel ve dinsel farklı arka planlara sahip insan gruplarının o ülkelere büyük çaplı göçü, demokratik ve politik bir toplumun ana bileşenleri ile farklılıkla dair siyasi ve sosyal alanda olması gerekenler arasındaki potansiyel çatışmayı alevlendirmiştir. Bununla birlikte Dünya nüfusunun artan hareketliliği insan hakları gibi devletler arası

⁷⁰ Amitai Etzioni, *The Spirit of Community, Rights, Responsibilities, and, The Communitarian Agenda*, (New York: Crown Yayıncılık, 1993), 1-3.

ilişkilerinden bağımsız, bireylere ve gruplara belirli hakları garanti eden uluslararası sözleşme ve anlaşmaların yürütülmesindeki önemini mevcut gerilimlere paralel önemli ölçüde arttırmıştır. Devletleri, kendi topraklarında yaşayan insanların durumunu tanımlamak için mahsus hakkı olan yetkililer olarak rolünü sınırlandırmıştır.

Özellikle Avrupa'daki, göçmen nüfusun görece fazla olduğu ülkelerinin çoğu, bu nedenle, göçmen kökenli insanların politik tartışmalarda ve karar verme süreçlerinde nasıl bir rol edinebilecekleri üzerine tartışmaya başladılar.⁷¹ Bu doğrultuda göçmen grupların ülkelerdeki siyasal ve sosyal karar alma süreçlerine katılımı, Avrupa Konseyi tarafından pek çok kez ele alınmış ve önemi vurgulanmıştır.

Örneğin, Avrupa Topluluğu'nun Topluluk ve Etnik İlişkileri projesinin 1991' de 17 Avrupa dilinde yayınlanan raporunun ana konusu⁷², Avrupa toplumlarında geniş tabanlı göçmen katılımı iken 16-18 Haziran 1996' da Varşova'da gerçekleşen 6. Avrupa Göç Bakanları Konferansı'nda göçmenlerin siyasal katılımı olgusu Göçmen Eşitliği Uzman Grubu tarafından daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Grubun siyasi katılım konusuna ve göçmenlerin karar alma süreçlerine katılmalarına ilişkin tavsiyelerinin alınması tavsiyesi Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından onaylanmıştır.⁷³

3.1. Türkiye'den Almanya'ya Göçün Tarihsel Süreci

2. Dünya Savaşının ardından insan kaynakları ve altyapısı çöken Almanya, yıkılan ekonomisinin yeniden onarılması için üretim ve hizmet alanlarına dahil edebileceği genç ve ucuz işgücüne ihtiyaç duymaktaydı. Bu amaçla 1950' lerden sonra "Göçmen işçiler politikası" nı geliştiren Almanya; başta İtalya, İspanya, Portekiz ve Türkiye gibi sanayileşme sürecini tamamlamamış, tarım ülkelerinden önemli sayıda iş gücü potansiyelini ülkesine taşımıştır.⁷⁴

⁷¹ Nurhan Akçaylı, "F. Almanya'da Yaşayan Türklerin F. Almanya'da ve Türkiye'de Siyasi Katılım Hakları", **Uluslararası 4. Bursa Sempozyumu, 06 – 07 Nisan 1987** (Bursa: Uludağ Üniversitesi Yurtdışı Araştırma Merkezi, 1987): 1-18.

⁷² Council of Europe, "Community and Ethnic Relations In Europe Final Report of the Community Relations Project of the Council of Europe" (MG-CR (91) 1 final; 1991).

⁷³ 6th Conference of European Ministers responsible for Migration Affairs, (Warsaw: 16-18 June 1996 Final Communiqué).

⁷⁴ Mustafa Peköz, **Avrupa Birliğinde Göçmenler**, (İstanbul: Gün Yayıncılık, 2002), 30.

Savaş sonrası bu dönemde özellikle Federal Almanya'nın iş gücü talebinin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü üyesi (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, NATO.) çevre ülkelerden karşılanması artan komünizm tehdidi göz önüne alındığında başta Amerika Birleşik Devletleri tarafından da desteklenmekteydi. Yüksek işsizlik oranlarının savaş sonrası oluşturduğu sosyo-politik baskının istihdam ve sanayileşmede yaratılacak atılım eşliğinde elimine edileceği düşünülmekteydi.

1960' ta bazı Alman firmaları yaşadıkları işgücü açığını Türkiye'de iş birliği geliştirdikleri tercüme büroları aracılığı ile çektikleri işçilerle gidermeye çalışmaktaydılar. Bu amaçla kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK) ile kitlesel iş gücü göçü devlet tarafından koordine edilmeye başlanmıştır.⁷⁵ Alman sermayesinin ucuz ve genç işgücüne duyduğu büyük ihtiyacı, Türkiye'nin sanayi ve ekonomik gündemi ve var olan işsizlik olgusunda bulduğu karşılık Türkiye'den Almanya'ya doğru yıllar içinde artarak gelişen büyük bir işgücü ve göç akımına sebep olmuştur. Bu doğrultuda Federal Almanya ile Türkiye arasında 30 Ekim 1961 tarihinde "Türk-Alman İşçi Mübadele Anlaşması" imzalanmış böylelikle daha evvel bireysel çabalar ve özel aracılar vasıtasıyla gerçekleşen işçi göçü resmi ve organize bir hal almıştır.

Bu anlaşmayla birlikte işçi alımının durdurulduğu 1973 tarihine kadar işçi statüsü ile yurtdışına Türkiye'den gönderilen resmi işgücü sayısı anlaşmanın imzalandığı tarihe dek yaklaşık 7.000 iken; Eylül 1962' de; 18.558' e; 1967' de; 204.000' e ulaşmış 1972' de ise 500.000' e yükselmiştir.⁷⁶ Türkiye'den yurtdışına doğru yıllar içinde katlanarak artan işgücü ihracı, Türk politika yapıcıları tarafından, yurt içinde görünen işsizlik oranının azaltılması ve ülkedeki döviz rezervi hacmi eksikliğin yurtdışı işçileri tarafından sağlanacak dövizler yoluyla giderilmesi gibi çeşitli hedeflerin gerçekleştirilmesi desteklenmiş yaşanan göç bu açılardan kullanılmaya çalışılmıştır.⁷⁷ 1950' li yılların ortasından itibaren Avrupa'ya doğru gerçekleşen işgücü ihracını Abadan Unat beş aşamada ele almaktadır.⁷⁸

⁷⁵ Ahmet Akgündüz, **Labour Migration from Turkey to Western Europe, 1960-1974**, (England: Ashgate Yayıncılık, 2008), 51-97.

⁷⁶ Ali S. Gitlemez, **Dışgöç Öyküsü**, (Ankara: Maya Matbaası, 1979), 18-19.

⁷⁷ Sabri Sayarı, "Migration Policies of Sending Countries", **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, c. 485, s. 1 (1986): 87-97.

⁷⁸ Nermin Abadan Unat, **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, 3. bs. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017), 81.

- 1956' lı yıllar: Bireysel çabalar ve özel aracılar vasıtasıyla gerçekleşen işgücü göçü
- 1960' lı yıllar (İşgücü ihracındaki artış): İkili anlaşmalar sayesinde devlet aygıtının destekleyip düzenlediği göç.
- 1970' li yıllar: Ekonomik kriz, yabancı işçi alımının durdurulması, illegal göçmenlerin yasal statü edinmesi, aile birleşimi, çocuk paraları.
- 1980' li yıllar: Çocukların eğitim başta olmak üzere yaşadığı sorunlar, gettolaşma, sosyalizasyon ve göçmen dernekleri, sığınma talebindeki artış, zorunlu vize uygulamaları, eve dönüş yasası ve dönüşün desteklenmesi yasalarının yürürlüğe alınması.
- 1990' lı yıllar: Yabancılar yasası, yabancıların kimlik kazanması, artan yabancı düşmanlığı, etnik ve dinsel temelli işletme, derneklerin çoğalması, siyasal ve sosyal hak talepleri.

Tablo 3.1: Almanya'daki Türkiye Kökenli ve Diğer Yabancıların Nüfus Gelişimi ve Genel Nüfusa Oranı

Yıllar	Yabancı Nüfus Toplamı	Türkiye Kökenli Nüfus	Türk/Yabancı Oranı (%)	Yabancı Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%)
1960	686.200	2.700	0,4	1,2
1970	2.976.497	469.200	15,8	4,9
1975	4.089.594	1.077.100	26,3	6,6
1980	4.453.308	1.462.400	32,8	7,2
1985	4.378.942	1.400.400	32,0	7,2
1990	5.342.532	1.694.649	31,7	8,4
1995	7.173.866	2.014.311	28,1	8,8
2000	7.296.817	1.998.534	27,4	8,9
2001	7.318.628	1.947.938	26,6	8,9
2002	7.335.592	1.912.169	26,1	8,9

“Migration und Integration” Statistisches Bundesamt,
https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/_inhalt.html?__blob=publicationFile [07.04.2019].

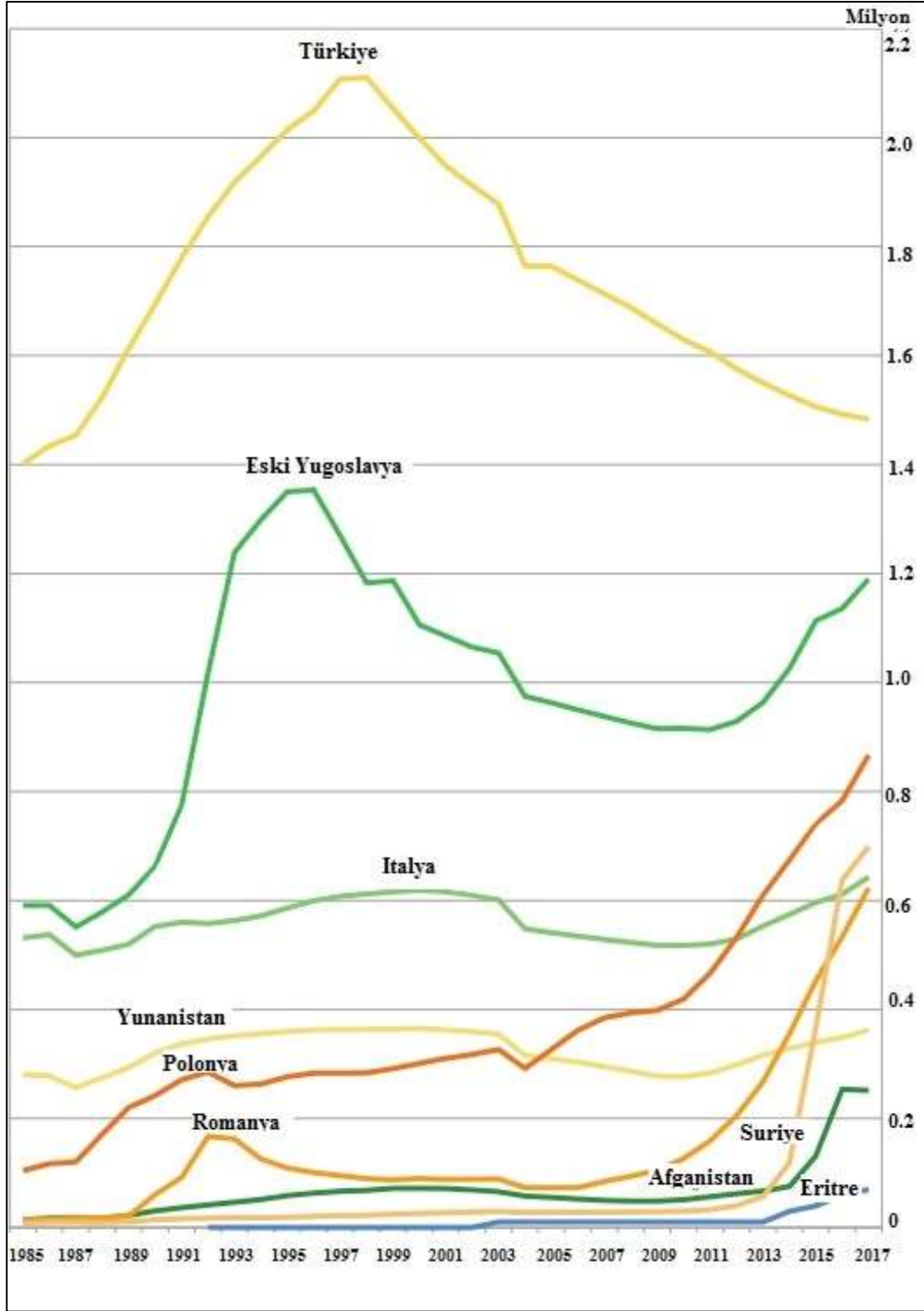
1950’li yıllardan itibaren ağır sanayi, tarım ve ikincil hizmet sektöründeki işgücü açıklarını Türkiye’den sağladıkları ucuz işçi göçüyle gideren Almanya, hem 1973’ te başlayan petrol krizinin dünya ekonomik konjonktüründe yarattığı gerilemeyi hem de üretim fazlalığının Alman piyasasında yarattığı krizi sebep göstererek “Türk Alman İşçi Mübadele Anlaşması” nı ilga etmiştir. 1973’ te işçi kabulünün durdurulmasının akabinde Türkiye-Almanya işçi göç akışı resmi anlamda imkansızlaşmasına rağmen iki ülke arası göç akışı yüksek kar için ucuz emek gücüne fazlasıyla ihtiyacı olan Alman ekonomisi tarafından farklı kurgularda ve statülerde devam ettirilmiştir. Küresel alanda gelişen ekonomik çöküntünün Alman toplumunda oluşturduğu işsizlik gerçekte piyasa standartlarında istihdam edilecek vatandaşlar için geçerli olmaktaydı. Bunun yanında az gelişmiş ülkelerden sağlanacak ucuz iş gücü Alman ekonomisi için çekiciliğini henüz yitirmemişti. Çevre ülkelerden sağlanacak resmi işçi arzının meşruluğunu kendi halkına kabul ettirmekte zorlanacak Alman siyasa yapıcıları yarattıkları yasal boşlukları kullanarak ya da yasadışı yollardan ülkeye ulaşmayı farklı hukuki çerçevelerde teşvik ederek ucuz işgücü ihtiyacını giderme yoluna gitmişlerdir.⁷⁹

Böylelikle 1973 tarihinden itibaren Türkiye’den Almanya’ya doğru yaşanan göç, “Kabul edilmiş işçi” statüsünden çıkarak aile birleşmesi, politik iltica ve kaçak işçilik şeklinde devam etmiştir. Bununla birlikte Alman Hükümeti 1980’ den itibaren Türk vatandaşlarına vize uygulamasını başlatmıştır. Yaklaşık 83 milyon nüfusa sahip Almanya nüfusunun % 3.5’ ini tüm göçmen nüfusunun ise yaklaşık %34’ ünü bu topraklarda yarım asırdan fazla bir geçmişe sahip Türkiye kökenli bireyler oluşturmaktadırlar.⁸⁰

⁷⁹ Peköz, **age**, 33.

⁸⁰ Statistisches Bundesamt, **Bevölkerung und Erwerbstätigkeit Ausländische Bevölkerung Ergebnisse des Ausländerzentralregisters**, (Almanya: 2017), 13-20.

Tablo 3.2: 1985-2017 Almanya'daki Türkiye Kökenli Nüfusun Diğer Yabancı Nüfusun Gelişimi ile Karşılaştırılması

“Bevölkerungsstand” Statistisches Bundesamt, https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/_inhalt.html [07.04.2019].

Almanya Federal İstatistik Dairesi 2017 verilerine göre, Almanya’da yaklaşık 1,5 Milyon Türkiye kökenli birey yaşamaktadır (Alman vatandaşı veya Türk vatandaşı olanlar) bu sayı Almanya'daki tüm göçmenlerin %14' üdür.⁸¹

Tablo 3.3: 31 Aralık 2017'de Cinsiyete göre Seçilmiş Göçmen Nüfus Türk Kökenli Göçmen Nüfus Karşılaştırması.

Vatandaşlık	Genel Toplam	İçinde %	Erkek	İçinde %	Kadın	İçinde %
Genel Toplam	10623940	100.0	5742180	100.0	4881760	100.0
Türkiye	1483515	14.0	764935	13.3	718580	14.7
Polonya	866855	8.2	473880	8.3	392975	8
İtalya	643065	6.1	376220	6.6	266845	5.5
Romanya	622780	5.9	357135	6.2	265645	5.4
Ukrayna	138045	1.3	50040	0.9	88005	1.8
Suriye	698950	6.6	628960	7.5	26990	5.5
Afganistan	251640	2.4	166015	2.9	85625	1.8
Irak	237365	2.2	140655	2.4	96710	2.0
Rusya	249205	2.3	93555	1.6	155650	3.2

“Foreign Population by Sex and Selected Citizenships”, Statistisches Bundesamt, https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/SocietyState/Population/MigrationIntegration/Tables_ForeignPopulation/Gender.html [07.04.2018].

13 Haziran 2017' de Almanya Federal İstatistik Bürosu’nun yerel yabancı kurumların ofislerinden edindiği verilere dayanarak, 2016 yılında vatandaşlığa kabul edilen vatandaşlarla ilgili oluşturduğu verilere göre, Alman vatandaşlığına kabul edilen 110.383 kişinin;

- 16,290’ ı Türkiye kökenli bireylerden oluşmaktadır.
- 2016 verilerine göre Alman vatandaşlığına geçiş oranı 2015 yılına kıyasla yüzde 2,9 (Yaklaşık 3 bin kişi) artmıştır.

⁸¹ age, 14.

- Bununla birlikte, Türk vatandaşlığına sahip Türkiye kökenlilerin Alman vatandaşlığına elde etme oranı bir önceki yıla göre yüzde 17 oranında azalmıştır.
- Türkler hala Alman vatandaşlığı alan en büyük göçmen grubunu oluşturmaktadır.⁸²

Tablo 3.4: Alman Vatandaşı Olan Türkiye Kökenlilerin Geçmiş Yıllardan 2015 Yılına Oranı.

		2015 Yılına Kadar Fark Oranı (% Olarak)	Alman Vatandaşlığı Alma Oranını Ne Kadar Kullanıyor? (% Olarak)
Alman Vatandaşlığı Alan Toplam Kişi Sayısı	110383	+ 2.9	2.2
Vatandaşlığa Geçen Türkiye Kökenli Birey Sayısı	16290	- 17.3	1.2

Engin Gül, “Review: Naturalized German Citizenship in 2016”, <http://www.bmigration.com/naturalized-german-citizenship-in-2016/> [10.09.2018].

Tablo 3.5: Alman Vatandaşlığına Geçen Türkiye Vatandaşları 1970-2011

Dönem	Toplam	Almanya Dışında Doğan	Almanya’da Doğan
1970-1979	6.000	6.000	0
1980-1989	17.000	17.000	0
1990-1994	44.000	32.000	12.000
1995-1999	164.000	100.000	64.000
2000-2004	196.000	114.000	82.000
2005-2009	97.000	49.000	48.000
2010-2011	28.000	7.000	21.000
Toplam	557.000	327.000	230.000

Robert Holzmann ve diğ., Assessing Benefit Portability for International Migrant Workers: A review of the Germany-Turkey bilateral social security agreement, **Social Protection&Labor**, no. 1606 (2016): 14.

⁸² age.

Türkiye Almanya arasında gerçekleşen büyük çaplı insan hareketliliğini yaklaşık 10' ar yıllık periyotlarda gelişen ve gerçekleşen beş aşamada ele alabiliriz.⁸³ Bunlardan ilki 1950' lerin sonu ile 1960' ların başını kapsayan, daha çok yarı resmi enstitüler tarafından organize edilen, öğrenci ve kalifiye işçilerin değiş tokuşu veya özel olarak çağırılması şeklinde karakterize edebileceğimiz ilk dönemdir. Ardından 1961' de başlayıp 1973 dünya petrol krizine değin devam eden “Resmi işçi göçü” süreci olarak adlandırabileceğimiz ikinci dönem yer almaktadır. Bu süreci, iki ülke arasındaki resmi işçi kabulünün feshine rağmen aile birleşimi veya evlenme yoluyla Almanya'ya Türkiye'den ikincil göçün gerçekleştiği 1973-1980 arası “Sosyal göç” takip etmektedir.

Ardından gerçekleşen ve 1980' den 90' lı yıllara kadar devam eden ve daha çok Türkiye'deki siyasal ve politik atmosferden kaynaklı göçlerin gerçekleştiği “Siyasal göç” ü üçüncü göç dalgası olarak ele alabiliriz. Dördüncü periyod Türkiye-Almanya göçü, 1990' lardan itibaren gerçekleşen ve 2000' li yıllara değin devam eden aslında ikinci iltica ve sığınma dalgası olarak da değerlendirebileceğimiz bir dönemdir. Bu periyod ağırlıklı olarak Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu illerinden terör sebebiyle Almanya'ya iltica amaçlı yasadışı yollardan giden vatandaşlardan oluşmaktadır.

3.1.1. 1950-1960 Bireysel Girişimler ve Özel Aracılar

Federal Almanya 2. Dünya Savaşının hemen ardından giriştiği yeniden yapılanma sürecinde ihtiyaç duyduğu işgücünü özellikle az gelişmiş Akdeniz ülkeleriyle yaptığı ikili anlaşmalar neticesinde temin etme yoluna giderken 50' li yıllarda Türkiye ile arasında buna dair bir anlaşma bulunmamaktaydı. Türk vatandaşlarının yurtdışı seyahat özgürlüğünün 1961 yılından itibaren anayasal bir hak olarak tanınmasının ardından Türkiye'de kurulan ve özellikle Almanca bilen Türkiye vatandaşları tarafından kurulan bazı özel teşebbüsler Almanya'daki fabrika ve işletmelere iş gücü temin etmekte belirleyici bir role sahip olmuşlardır.⁸⁴

Bunun yanı sıra bazı esnaf odaları mensuplarının ve meslek lisesi öğrencilerinin staj yapmak, karşılıklı bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmak ya da güncel mesleki ilerlemeleri takip etmek maksadıyla Almanya'ya gitmeleri bu dönemde Almanya Türkiye arasındaki işgücü göçünün temelini oluşturmaktaydı. Bu maksatla,

⁸³ Yusuf Adıgüzel, *Almanya Türkleri'nde Dil-Din-Kimlik*, (İstanbul: Şehir Yayınları, 2011), 77.

⁸⁴ Abadan Unat, *age*, 84.

Hamburg'daki Alman Sanatkârlar Genel Merkezi'nin (Zentralverband des Deutschen Handwerks) Türk Esnaf ve Sanatkârlar Genel Merkezi ile "Orta direk orta direğe yardım eder" (Mittelstand hilft dem Mittelstand) mottosu ile oluşturduğu iş birliği Türkiye'deki endüstrileşme sürecinin hızlanması amacıyla bilgi ve beceri birikiminin arttırılmasına dönük kurgulanmış bir anlaşma olarak değerlendirilebilir. Anlaşmanın ardından yine Hamburg'da 1959' da kurulan Türk-Alman Ekonomik İlişkiler Araştırma Enstitüsü (Forschungsinstitut für Deutsch-Türkische Wirtschaftsbeziehungen) aracılığı ile Türkiye'den Alman tersanelerindeki eksik işgücü Türkiye'den temin edilecek özellikle ismen davet edilen ve tüm giderleri işveren karşılanan işçilerle giderilmeye çalışılmıştır.⁸⁵

1956 yılında Kiel Üniversitesi'ne bağlı bir kurum olan Dünya Ekonomi Enstitüsü (Institut für Weltwirtschaft) Alman mali yatırımlarında istihdam edilmesi amacıyla Türkiye'den belirli sayıda meslek eğitimi almış, gönüllü öğrenciyi stajyer olarak Almanya'ya Türk Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile davet etmiştir. Türk yetkilileri böylesi bir eğitim organizasyonunun Türk ekonomisine ve dış ticaretine olumlu katkı sağlayacağını düşünmüşlerdir.

Almanya ile imzalanan anlaşma sonrası 1957' de transfer giderleri, dil kursu ücretleri, konaklama ve yeme-içme masrafları Alman Dış İşleri Bakanlığı tarafından finanse edilen on iki kişilik ilk stajyer grup Kiel' e gönderilmiştir.⁸⁶ Yarı resmi enstitülerin ve başta Türk-Alman Ekonomik İlişkiler Araştırma Enstitüsü'nün yürüttüğü Türkiye'den işçi toplama sürecinde yaşanan bir takım zorluk ve suiistimaller bir müddet sonra Alman hükümetinin dikkatini çekmiş, bu noktadan sonra Türk otoriteleri ile birlikte yürütülecek bir süreç resmi olarak tanımlanarak Türkiye'den Almanya'ya doğru yaşanacak işçi kabulünün seçimi, elemesi, transferi ve yerleştirilmesi gibi aşamaların karşılıklı resmi kurumların denetiminde yürütüleceği kararı alınmıştır.⁸⁷

Her ne kadar bu dönemde Almanya'ya çağırılan ya da gönderilen Türkiye kökenli işçilerde kalifiye olma vasfı gözetilmiş olsa da bireylerin Türkiye'de aldıkları eğitimin göz ardı edilmesi hatta Alman makamlarca meslek diplomaları ve sertifikaların

⁸⁵ Birsen Şahin, **Almanya'daki Türkler Misafir İşçilikten Ulusötesi (Transnasyonel) Bağların Oluşumuna Geçiş Süreci**, (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2010), 36.

⁸⁶ Turgut Göksu, **İşçilikten Vatandaşlığa: Almanya'daki Türkler**, (Ankara: Özen Yayıncılık, 2000), 37.

⁸⁷ Ersin Onulduran, Herman Van Renselaar, "Uluslararası İlişkiler, Hukuksal ve Siyasal Boyutlar", **Göç ve Gelişme. Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma**, ed. Nermin Abadan Unat, ve diğ. (Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1976), 29-34.

tanınmaması gidenlerin yarı vasıflı ya da vasıfsız iş kollarında çalıştırılması anlamına gelmekteydi. Çoğunlukla yerli halkın çalışmak istemediği alanlarda çalıştırılan Türkiye kökenli bireyler en alt sosyal seviyede görülmeye başlanmıştır. Vaat ve beklentilerin karşılanmamasının bireylerde oluşturduğu hayal kırıklığı ve iş tatminsizliği gidenlerin Türk ekonomisine ve dış ticaretine olumlu katkı sağlayacağı beklentisini de boşa çıkarmıştır.

3.1.2. 1961-1980 Resmi İşçi Göçü ve Sosyal Göç

Türkiye’den Almanya’ya 1952’ lerde başlayan ucuz işgücü göçü 1960’ lardan itibaren devletler arası hukuksal anlaşmalarla yürütülen ve organize edilen bir olgu haline dönüşmüştür. Türk işçilerin ülkelerindeki durumlarını ifade etmek için Almanların geliştirdiği “Gastarbeiter” (Konuk işçi) kavramı bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Türkiye’nin Almanya ile ilerleyen süreçte de diğer Avrupa ülkeleri ile imzaladığı devletlerarası iş sözleşmeleri önceleri rotasyon ilkesine dayanmaktaydı. Bunun anlamı; Türkiye’den Almanya’ya çağırılan bir işçi bir yıllık bir süre için kabul ediliyor, sürenin tamamlanmasında ise Türkiye’ye geri dönecek olması bekleniyordu. İşçilerin rotasyon ilkesi mantığıyla kabul edilmiş olmaları onların ailelerini de beraberinde götüremeyecek olması anlamı taşımaktaydı. Heim olarak adlandırılan işçi yurtlarında kalan Türk işçilerin bu dönemdeki öncelikli hedefi ülkelerinde kullanabilecekleri tasarrufları kazanmaktı. İlerleyen süreçte rotasyon ilkesi iki sebepten ötürü terk edildi. Bunlardan ilki, işverenlerin kaprissiz, fiziksel olarak güçlü ve hemen hemen her işi yapmaya istekli Türk işçilerden vazgeçmek istememeleri ikinci olarak ta, Alman anayasasının henüz fiili birleşme ve ardıl yerleşimi engelleyecek hükümleri içermiyor olmasıydı.⁸⁸

1970’ li yıllara gelindiğinde ise birçok Türk işçinin yaşadığı sosyo-kültürel farklılığa rağmen Almanya’da kalmayı tercih ettiği görülmektedir. Türkiye’ye dönmeleri tercih etmeyenler için en büyük sebep aynı yıllarda Alman Hükümeti’nin Türk aile birleşmesini serbest hale getirmesi gösterilmektedir. İkili anlaşmalarla iş gücü göçünün en yoğun yılları olan 1968- 1972 yılları arasında sayıları 2.6 milyona ulaşan göçmen işçiler Alman işgücünün yaklaşık % 12’ sini oluşturmaktaydılar. Almanya'daki yabancılara sayısının düşürülmesi isteği 1973 yılında küresel kriz sebebiyle durdurulan işgücü ithalinin ardındaki en önemli sebeplerden birisi olarak

⁸⁸ Abadan Unat, **age**,87.

karşımıza çıkmaktadır. Resmi işe alım dönemi sona erdiğinde geri dönme hakları olmadan ülkelere dönmek ya da Almanya'da kalmak arasında seçim yapmak zorunda kalan Türklerin, aile birleşimi yasasının da etkisiyle büyük bir oranda kalmayı tercih ettikleri görülmektedir. Almanya'daki Türkiye kökenli yabancı işçi sayısı 70'lerde 2.6 milyonken toplam yabancı sayısı 4 milyonu göstermekteydi. Yabancı işgücünün 2.6 milyondan 2 milyona düştüğü 1980' e gelindiğinde ise Türkiye kökenli yabancı sayısı 4,5 milyona ulaşmıştı. Görünen oydu ki işe alım yasağı ülkedeki yabancı sayısını azaltmakta pek faydalı olmamıştır.⁸⁹

Yabancı nüfusun kontrol altına alınması maksatlı işçi alımının durdurulması Alman hükümetinin 1975' te yürürlüğe koyduğu çocuk parası reformuyla çelişen bir pratiğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İşçilerin çocuklarına belirli miktarlarda parasal maddi yardımı içeren ve Türkiye'de bulunan çocukları da kapsayan uygulama 1975' te yeniden dizayn edilmiş ve Türkiye'de yaşayan çocukları yardım kapsamı dışında bırakmıştır.

Kapsamın daraltılmasıyla uygulamadan faydalanmaya devam etmek isteyen Türk işçiler anavatanda bıraktıkları çocukları yanlarına getirmeye başlamışlar ve neticede yalnızca yabancı sayısını arttırmakla kalmayıp uyum, eğitim, istihdam gibi düzenlemelere ihtiyaç duyan genç bir neslin Almanya'da yeşermesine neden olmuşlardır. Akabinde Almanya gelen çocukların yetişkinlik döneminde ülkeden ayrılmalarını sağlamak amacıyla yabancı işçilerin çocuklarının çalışma izni almalarını engelleyecek yasaları yürürlüğe sokmuştur. Tüm bu engellemelere rağmen Alman hükümetinin ulaştığı tek sonuç yabancı sayısının azalmasından ziyade toplumda yabancılaşmış, yasadışı istihdam ve suç oranının artmasına neden olmuş bir kuşağın ortaya çıkmasıdır.

Bir dönem kurguladığı kalkınma ve ekonomik büyümeye ithal ettiği ucuz Türk işgücü sayesinde kavuşan Almanya için artan Türk-yabancı nüfus artık git gide büyüyen bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştı. Alman hükümetinin 1975' te yürürlüğe koyduğu yasayla birlikte Türklerin, nüfusun %12' sini veya daha fazlasını oluşturdukları kasabalara veya şehirlere taşınması engellenmekte bir nevi gettolara

⁸⁹ Talip Küçükcan, "Turks in Germany: Between Inclusion and Exclusion", **İslam Araştırmaları Dergisi**, s. 7 (2002): 98-99.

hapis edilmek istenmekteydi.⁹⁰ İlerleyen yıllarda Alman hükümeti kendince kurguladığı yabancı göçmen sorununu çözmeye dönük yeni eylemler gerçekleştirdi. Bunlardan birisi 1981' de göçmenlerin Almanya'yı gönüllü terk etmelerinin ve Almanya'ya geri dönmeleri ihtimaline karşın her türlü haklarından yine gönüllü olarak vaz geçmelerinin teşvik edildiği Gesetz zur Förderung der Rückkehrbereitschaft von Ausländern (Yabancılar Geri Dönüş Teşvik Kanunu) uygulamasıdır. İşverenlerin finansal teşvik ve destekleriyle birlikte cesaretlendirilen birçok Türk işçi bu dönemde aldıkları toplu ödemelerin büyümesine kapılıp anavatana geri dönmüştür.

Almanya'nın 1980' de Türkiye kökenli işçileri ülkelerine göndermek üzere sunduğu tüm bu özendirmelere karşın, Türkiye kökenli işçilerin yaklaşık %40' ı Almanya'da kalıcı olarak bulunmak istediğini ve %21' i de önümüzdeki on yıl boyunca Türkiye'ye dönmek planlarının olmadığını açıklamıştır. 1992' ye gelindiğinde ise, Almanya'ya kalıcı olarak yerleşmek isteyen Türkiye kökenlilerin oranı %83' e ulaşırken Türkiye'ye dönme arzusu içinde olan işçi sayısı yalnızca %17' lik bir kısma tekabül ediyordu.⁹¹ Türklerin Almanya'daki bu realiteleri hükümetin göçmenlerin ülkeyi terk etmeyeceklerini anlamalarına dolayısıyla bu insanları Alman toplumuna entegre etmeye yönelik faaliyetlere yönelmelerine sebep olmuştur. Dolayısıyla bu süreçte kullanılan terminolojide de değişikliğe gidilmiştir. Başlangıçta Fremdarbeiter (Yabancı işçiler) olarak çağırılan işçi göçmenler 60' lı yıllarda Gastarbeiter (Misafir işçiler) olarak tanımlanmış 1980' lerden sonra ise Ausländer (Yabancı) olarak adlandırılmışlardır.⁹²

3.1.3. 1980-1990 Siyasal Göç

Türkiye'den Almanya'ya göç ve Almanya'da Türkiye kökenli göçmen olgusu çoğunlukla ülkeye resmi yollarla gelmiş işçi statüsündeki göçmenleri içermektedir. Ancak özellikle Almanya'nın işçi anlaşmasını sonlandırdığı ve Türkiye'nin 80' lerde içinde bulunduğu siyasi atmosfer sebebiyle iki ülke arasında bu defa siyasi sığınma/iltica akışının başladığı görülmektedir. Belirgin bir süreklilik içermese de çoğunlukla 70' li yılların sonlarına doğru artan Türk siyasi ortamındaki gerilim birçok

⁹⁰ Süreyya Yigit, "Turkish Immigration into Germany: The EU Perspective", **Fifth Biental International Conference European Community Studies Association, May 29- June 1 1997** (Seattle, Washington, USA, 1997): 5.

⁹¹ Philip L Martin, "Countries of Immigration: Germany", **Controlling Immigration: a Global Perspective**, ed. James Frank Hollifield, Philip L Martin, Pia M Orrenious, 3. bs. (Stanford, California: Stanford University Yayınları, 2014), 224-228.

⁹² Küçükcan, **age**, 101.

Türk vatandaşının Almanya'ya siyasi sığınma talebinde bulunmasına neden olmuştur. Bununla birlikte 1980 askeri darbesi bu siyasi temelli göç hareketini yoğunlaştırmıştır. 80' lerde yaşanan bu göç hareketi hem göçmenlik hareketinin yeni ve önemli faktörlerinden birisi haline gelmiş, hem de yıllar içinde özellikle Almanya'da baş gösteren önemli politik sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar siyasi sebeplerden kaynaklı bir illegal göç süreci oluşmuş olsa da bu dönemde siyasi arka planı olmamasına rağmen tamamen sosyo-ekonomik sebeplerle Almanya'da yaşamak isteyen kimi Türk vatandaşları Alman hukukçuların da yardımıyla isteklerini politik bahanelerle sunarak siyasi iltica hakkı elde etme yoluna gitmişlerdir.⁹³

Haziran 1980' den sonra Alman hükümeti siyasi sığınma başvurularının fazlalığını göz önüne alarak, iltica başvurusunda bulunanların ülkedeki koşullarını değiştiren düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Böylelikle çalışma izninin verilmemesi, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerinden asgari ölçekte faydalandırılması üstüne planlanan özel kamplarda ikamet zorunluğunun getirilmesi gibi zorlayıcı koşullar iltica taleplerinin zaman içinde azalmasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra Almanya'nın 5 Ekim 1980' de Türk vatandaşlarına getirdiği vize yükümlüğü iki ülke arasında ki göçmen akımının önünü kesen faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

70' li yıllarda başlayıp, 80' lere doğru yoğunlaşarak devam eden siyasal göç Almanya'daki Türk toplumunun giderek siyasallaşmasına neden olmuştur. Özellikle etno-mezhepsel ayrılıklar zaman içinde Almanya'daki Türk toplumunun sosyo-politik ve kültürel olarak ayrışmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçte Türkiye, başta Almanya'daki tüm Türkiye kökenli toplumu kültürel birlikteliğe teşvik edecek çalışmalara ağırlık vermiş, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir uzantısı olarak Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB) gibi kurumlar 1984 yılında Almanya'da kurulmaya başlanmıştır.

3.1.4. 1990-2000 2. Göçmen ve İltica Dalgası

İkinci mülteci dalgası olarak tanımlayabileceğimiz 1990 sonrası dönem daha çok Türkiye'nin etno-kültürel çeşitliliğinde kendilerine gerek etnik gerekse mezhepsel farklılıklar atfedenlerin ülkenin dönemsel koşullarını Almanya'ya iltica etmek için nedenselleştirmeleriyle karakterize bir dönemdir. Temmuz 1993 Sivas Olayları' nın hemen ardından oluşan politik atmosferde birçok Türkiye kökenli Alevi Almanya'ya

⁹³ Abadan Unat, **age**, 97.

iltica etmekte etnik kimliklerini sebep olarak sunmuşlardır.⁹⁴ Günümüzde Almanya’da kendini Alevi olarak tanımlayan bireylerin sayısına dair güncel bir çalışma olmamakla birlikte Din Araştırmaları Medya ve Enformasyon Servisi (Religionswissenschaftlicher Medien und Informationsdienst, REMID.) ve Almanya Göç ve Mülteciler Federasyonu Ofisi (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, BAMF.) 2009 verilerine göre Almanya’da 500 binden fazla Alevi bulunmaktadır.⁹⁵ Bununla birlikte Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF) Almanya’da Alevi İnancına mensup yaklaşık 800 bin kişiyle Hristiyan ve Sünni Müslümanlardan sonra Almanya’da yer alan üçüncü büyük inanç grubunu oluşturduklarını belirtmektedir.⁹⁶

Bununla birlikte, 90’ lı yıllarda Kürt isyan örgütü olan Kürdistan İşçi Partisi’nin (PKK) Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde neden olduğu terör ve silahlı çatışma sebebiyle yaklaşık 200 bin Kürt kökenli vatandaş Almanya’ya siyasi sığınmacı olarak göç etme durumunda kalmıştır. Alman İstatistik Dairesi verilerine göre %83’ ü Kürt olarak kayıt altına alınan yaklaşık 115 bin Türk vatandaşı 1995-2002 yılları arasında Almanya’dan siyasi sığınma talebinde bulunmuştur.⁹⁷

90’ lardan itibaren Almanya’da siyasi sığınma yoluyla yaşam hakkı elde eden kimi bireyler etno-kültürel ve mezhepsel anlayışlarını Almanya’ya da taşımışlardır. Aynı dönemde Almanya’da şekillenen bir Kürt diasporası yalnızca politik açıdan değil sosyo-ekonomik alanlarda da Almanya toplumunda görülmeye başlamıştır. 90 sonrası bu gelişmeler Türkiye kökenli göçmen toplumu yeniden şekillendirerek Türk diasporasının sosyal ve politik birlikteliğinde ayrışmalara neden olmuştur.

Özetlemek gerekirse, Almanya ve Türkiye arasında yaşanan göç hareketi birincil olarak yoğun emek göçünü içeren işçi göçü, ardından birincil göçmenlerin ailelerinden oluşan sosyal göç ve yakın zamanda sığınmacıları içeren çeşitli sosyo-ekonomik akışlardan oluşan çok boyutlu bir dinamik sergilemektedir. Bunun yanında tüm bu göç hareketi Türkiye için ulusal bütünlük, ekonomik kalkınma ve yakın zamanda

⁹⁴ Peköz, *age*, 229.

⁹⁵ Sonja Haug, Stephanie Müssig, Anja Sticks, “Muslimisches Leben in Deutschland Im Auftrag der Deutschen Islam Konferenz”, **Forschungsberichte Schriftenreihe des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge, 1 Haziran 2009** (Germany: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2009): 11-12.

⁹⁶ Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu, “Genel Tanıtım”, <http://alevi.com/TR/hakkimizda/genel-tanitim/> [05.09.2018].

⁹⁷ Erkan Perşembe, **Almanya’da Türk Kimliği, Din ve Entegrasyon**, (Ankara: Araştırma Yayınları, 2005), 82.

uluslararası siyasal çalışmalar ile alakalı kurgulanan devlet siyasalarının köklü bir parçası haline gelmiştir.

3.2. Ulus-aşırı Oy Kullanma: Almanya-Türkiye

Kararsız sosyo-politik ortamlar, zayıf ekonomiler ve artan uluslararası iş birliği göçmen toplumunun katlanarak artmasına katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte küreselleşme ve ulusaşırı göç pratiğinin 1990' lı yıllardan sonra kazandığı ivme özellikle devlet, vatandaşlık ve oy kullanma hakları arasındaki ilişkilerin temel insan açısından yeniden yorumlanmasına zemin hazırlamıştır.⁹⁸

Bunun temel bir boyutu, özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası ulus devlet olgusunun bünyesinde barındırdığı bireylere temel vatandaşlık haklarını garanti etme ve sağlama açısından giderek yetersizleşen bir yapıya dönüşmesidir. Bu yüzden günümüzde bireysel hak ve kimliklerin çok boyutlu ele alınması ve siyasi-sosyal toplulukların sınır ötesi alanda değerlendirilir olgular haline dönüşmesi ulusal post-yurttaşlık kavramını da beraberinde getirmiştir.⁹⁹

Her ne kadar göçmenlerin siyasal katılımı özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri gibi göçmen alan toplumlar arasında entegrasyon konusuyla birlikte ele alınmakta olsa dahi uluslararası göçmenler, günümüz siyasetin önemli bir parçası olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte göçmen topluluklar hala kendi ülkelerinin sosyo ekonomik ve politik meselelerine derin bir ilgi göstermektedir böylece menşe ülkelerinin siyasi manzaralarında da giderek daha önemli bir yer edinmektedirler.

Göçmenlerin hem kaynak ülke hem de bulundukları toplumların politik alanlarında kabul görmüş öneme sahip olmalarına karşın mevcut çoğu sosyo-politik yaklaşım çoğunlukla göçmenlerin oy davranışlarını birbiriyle ilgisiz iki fenomen olarak değerlendirme yoluna gitmektedir. Böylece göçmen siyasal katılımı ve oy davranışları üzerine yapılan çalışmalar ve literatür, göçmenlerin ulus-ötesi politikaları üzerine yapılan araştırmalardan epistemik olarak ayrı tutulmuştur.

Bununla birlikte, çokuluslu ve ulus aşırı yurttaşlıklarla ilgili giderek artan araştırmalar çoğunlukla farklı devletlerin diaspora süreçleri ile ilgili olarak dışlayıcı ve kapsayıcı

⁹⁸ Christian Joppke, "Transformation of citizenship: status, rights, identity", *Citizenship Studies*, c. 11, s. 1 (2007): 37-48.

⁹⁹ Yasemin Nuhoğlu Soysal, *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*, (London: University of Chicago Yayınları, 1994), 13-19.

süreçlere ve vatandaş olarak kim olunmasına izin verildiğine, dikkat çekmiştir.¹⁰⁰ Gerçekten de Isın; yurttaşlığın içsel bir mantığının bir “Yabancı” yaratılmasıyla ilgili olduğunu öne sürer.¹⁰¹

Bu süreçlerin bir başka önemli yönü de çifte vatandaşlık ve ulusashırı oy hakkı verilmesi yoluyla gelişecek “Anavatan siyaseti” nin ev sahibi ülkelerdeki entegrasyonu nasıl etkilediğidir. Göçmen alan ülkelerin çoğu siyasi yerel tartışmalarında bir kısım göçmenlerin ülkenin resmi siyasetine katılımının veya ilaveten kaynak ülke siyasetinin belirlenmesinde etkin rol almalarının göçmenlerin politik olarak marjinalleşmesine ve dolaylı olarak iki ülke arasındaki politik ilişkinin etkilenmesine neden olacağını düşünmekte iken diğerleri, ulusötesi siyasi katılımın göçmen politik entegrasyonu ile birlikte var olabileceğini hatta hızlandırabileceğini savunmaktadır.

Ulusashırı oy kullanma, bir ülkenin bir süreliğine ya da oturma, çalışma veya vatandaşlık edinme yoluyla daimî şekilde ülke dışında yaşayan seçmenlerinin bir kısmının ya da tümünün seçme hakkını ülke toprakları dışında gerçekleştirmesine olanak sunan kanun hükümleri ve usuller olarak tanımlanabilmektedir.¹⁰² Seçimlerde kimin oy kullanabileceğine karar vermede baskın uygulama, vatandaşlık kavramı ve her bir ülkenin vatandaşlığı yasal olarak nasıl tanımladığı ile ilgilidir. Ancak, vatandaşlık kriterlerinin yerine getirilmesine rağmen, oy verme hakkının tüm göçmen grupları içeren şekilde genişletilmesi özellikle Almanya’da yasal olarak sağlanmamaktadır.

2000 yılına kadar Alman vatandaşlığı 1913’ ten beri yürürlükte olan Alman Reich Yasası na göre yani bireylerin kan ya da nesep (Jus sanguinis) yoluyla Alman kökenli olmasına dayanmaktaydı. Bu sebepten sözde misafir işçi ve mülteciler hatta Almanya’da doğmuş olan uzun süreli göçmenlerin çocukları ve torunları bile bu nedenden ötürü Alman vatandaşlığına kabul edilmemiş, yasal olarak “Yabancı” olarak tanımlanmıştı.¹⁰³

Berlin duvarının 1989’ da yıkılmasının ardından iktidara geçen Hristiyan Demokratların Almanya’nın bir göç ülkesi olmadığı ve bu nedenle vatandaşlığa kabul edilen “Yabancı”

¹⁰⁰ Elaine Lynn-Ee Ho,” Claiming the diaspora: Elite mobility, sending state strategies and the spatialities of citizenship” **Progress in Human Geography**, c. 35, s. 6 (2011): 757-772.

¹⁰¹ Engin F. Işın, **Being political: genealogies of citizenship**, (London: University of Minnesota Yayınları, 2002), 29- 36.

¹⁰² Andrew Ellis ve diğ., “Voting from Abroad: The International IDEA Handbook”, **International Institute for Democracy and Electoral Assistance**, 2007 (Stockholm: 2007): 248.

¹⁰³ Şafak Erkayhan, **1960 Sonrası Almanya’da Türk Sanatçılar: Göç ve Kültürel Kimlik**, (Druck and Verlag: 2011), 53.

ların sayılarının artmaması gerektiği yönündeki politikaları 1998 Sosyalist koalisyonu ile yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Yeni hükümet, vatandaşlık yasasında temel bir revizyonuna giderek toprak ya da doğum yeri esasına dayanan, çift ya da çoklu vatandaşlık seçeneğini de mümkün kılan Alman vatandaşlığı (Jus soli) ilkesini uygulamaya çalışmıştır.¹⁰⁴ Fakat Hesse Land seçim kampanyası sırasında, Muhafazakâr Parti'nin bu tekliflere karşı büyük bir yabancı düşmanlığı kampanyası başlatması üzerine hükümet tasarının temel unsurlarını geri çekmek zorunda kalmış, nihayet Vatandaşlık Yasası 1999'da göçmenlerin en az sekiz yıl Almanya'da yasal olarak yaşaması koşuluyla Alman vatandaşlığı alabilecekleri şeklinde yasallaştırılmıştır.¹⁰⁵

Vatandaşlığa geçme gereklilikleri şu şekilde kurgulanmıştır:

- En az 8 yıl Almanya'da daimî ikamet izni sahibi olmak,
- Yaşamı sürdürme kabiliyeti (2007'den bu yana 16 yaşındakilere atıfta bulunarak),
- Yeterli Almanca bilgisi,
- Alman sosyal ve yasal düzeninin yanı sıra Almanya'daki yaşam koşullarına uyum (Vatandaşlık sınavında ispatlanacak),
- Alman anayasasına bağlılık,
- Eski vatandaşlıktan vazgeçmek.

Jus soli prensibi sadece kısmen tanınmış olsa da Jus sanguinis ilkesi Alman Vatandaşlık Kanunu için hala çok önemlidir. Yasa uyarınca 2000 yılından sonra Almanya'da doğan göçmen çocukları 23 yaşına kadar çift pasaporta sahip olabilmelerine rağmen bu yaştan sonra ya Alman ya da diğer vatandaşlık hakları arasında bir tercih etmek zorundadırlar ve birden fazla vatandaşlığa izin vermeme ilkesi, ağırlıklı olarak Türk vatandaşlığı olan kişileri etkilemektedir. Buna rağmen Avrupa Birliği direktiflerinin, 2007 Ağustos ayından bu yana yürürlükte olan vatandaşlık yasasına göre ise Avrupa Birliği vatandaşları Almanya'da çifte vatandaşlık olanağından faydalanabilmektedirler. Bu istisnaların yer almadığı ana grup Türk kökenli bireylerdir. Bu durum 2000'li yılların başında, orijinal pasaportlarından vazgeçmek istemeyen, ulusötesi aile bağlarını veya profesyonel

¹⁰⁴ Abadan Unat, **age**, 32.

¹⁰⁵ Frauke Miere, "Political Participation of Migrants in Germany", **Emilie- A European approach to multicultural citizenship: Legal, political and educational challenges, September 2009** (Bruxelles: 2009): 2-3.

bağlantılarını sürdürmekte kararlı binlerce Türk göçmenin Alman vatandaşlığı alındıktan sonra Türk pasaportlarının yeniden onaylanması için Türk makamlarına başvurmalarına neden olmuştur.¹⁰⁶ Sonuç olarak, bu insanlar sadece Alman vatandaşlığından çekilmekle kalmamış, aynı zamanda daimî ikamet statülerini de kaybetmişlerdir.

Türkiye kökenli göçmenlerin Türk vatandaşlığı ya da Alman vatandaşlığı arasında bir seçime gitmeye zorlanması nihayetinde iki ülkeden birindeki seçme hakkından vazgeçme anlamı taşımaktadır. Bu durum bir nevi Almanya'daki Türkiye kökenli göçmenlere sözde sosyal hakların verilmesi lakin siyasal hakların engellenmesi olarak algılanabilmektedir.

Çifte vatandaşlığa izin vermeme ilkesinin doğrudan Türkiye kökenli göçmenlere karşı alındığını düşündüren ve önemli sayıda Türk göçmenin siyasal katılımını olanaksız kılan bu uygulamaya karşın Türk makamları iki ülke arasında sıkışmış insanların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çözüm içeren adımlar atma konusunda Almanya'dan daha duyarlı bir pratik sergilemektedir. Türkiye'de 1981'den bu yana çifte vatandaşlık uygulamasına izin vermektedir.

Bunun yanı sıra Almanya'nın zorlayıcı vatandaşlık tercihi uygulaması neticesinde Türk vatandaşlığını kaybetmek zorunda kalmış Türkiye kökenli gurbetçiler için “Mavi Kart” olarak da bilinen ve bazı özel ayrıcalıklar içeren, resmi olmasa da bir anlamda fiili çift vatandaşlık hakkını içeren düzenlemelerde bulunmuştur. Türkiye sınır kapılarına gelmeyi gerektirdiği için her ne kadar yurtdışında oy kullanma hakkı sağlamasa da 1987 yılında Türkiye sınırları dışında ikamet eden vatandaşlarının seçme hakkından faydalanabilmesi için Seçimler ve Seçmen Kütükleri Kanunu'nda bir değişikliğe giderek yalnızca sınır kapılarında yer alan oy verme noktalarında oy verme işleminin gerçekleşmesine olanak tanımıştır.¹⁰⁷ 1995 yılında Türkiye, düzenlenecek seçimlerin sınırları dışında kalan organizasyon ve yönetiminde Yüksek Seçim Kurulu'nu (YSK) yetkili kılmış ilaveten yurtdışında yaşayan vatandaşlarının oy kullanma haklarını kolaylaştırmak ve onların seçme hakkına anayasal bir zemin kazandırmak üzere anayasanın 67. Maddesinde değişiklik yapmış, yeni düzenleme ile de kendi sınırları dışında yaşayan Türkiye vatandaşlarına ikamet ettikleri yerden seçme hakkını kullanabilecekleri yasanın önünü açmıştır.¹⁰⁸ 2008 yılında sınırları dışında ikamet

¹⁰⁶ age, 6.

¹⁰⁷ Zeynep Kadirbeyoğlu, Aslı Okyay, “Turkey: Voting From Abroad in 2015 General Elections”, <http://globalcit.eu/voting-from-abroad-in-turkey-s-general-elections-2015/> [20.09.2018].

¹⁰⁸ Abadan Unat, age, 17.

eden Türkiye vatandaşlarının ülkede yapılacak genel seçimler, cumhurbaşkanlığı seçimleri ve referandumlarda seçme haklarını postayla, sınır kapılarında, yurtdışındaki temsilciliklerde ve elektronik olarak kullanmasını mümkün kılmak üzere Seçimler ve Seçmen Kütükleri Kanunu'nda değişikliğe gidilmiş, fakat postayla oy kullanma işlemi, oy güvenliği açısından yeterli görülmediği için Türkiye Anayasa Mahkemesi, tarafından iptal edilmiştir.

Son olarak, 2012 yılında seçim kanununda yeniden bir yapılandırmaya gidilmiş, yapılan son düzenlemeler dahilinde “Postayla oy kullanma” olgusu dışarda tutulmak kaydıyla ülke sınırları dışından oy kullanma yöntem ve usulleri yeniden belirlemiş, yurtdışı seçmen kütüklerinin oluşması sağlanmış, yurt dışı diplomatik temsilciliklerinin Yüksek Seçim Kurulu ile birlikte seçimlerin düzenlenmesi ve yönetimine dair görev ve sorumlulukları tanımlanmıştır.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Kadirbeyoğlu, Okyay, **age**.

4. ÜÇÜNCÜ KUŞAK GÖÇMENLERİN GENEL SİYASAL KATILIMINDA ETNİSİTE VE MEZHEP ETKİSİ

Bu bölüm çalışmada iki alt başlıkta ele alınmıştır. Etnik ve mezhepsel olarak ele alınan grupların iki ülke bazında oy verme eylemine ilişkin davranış ve algılamaları ve sivil vatandaşlar olarak siyasal katılım olgusuna dair yaklaşımları, olası ve mevcut davranışları üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Görüşmelerden sağlanan veriler, oy verme davranışı ile ilintili olarak; “Genel Siyasal Katılım Algısının Etnik ve Mezhepsel Farklılığa Göre Değerlendirilmesi” ve “Etnik ve Mezhepsel Farklılığa Göre 2017-2018 Almanya ve Türkiye Seçimlerinde Oy Verme Davranışı” başlıkları altında incelenmeye çalışılmıştır.

4.1.1. Genel Siyasal Katılım Algısının Etnik ve Mezhepsel Farklılığa Göre Değerlendirilmesi

Değinildiği üzere siyasal katılım sağlıklı işleyen demokrasi kavramının bir nevi turnusol kağıdıdır. Bu anlamda bir ülkenin siyasal süreçlerinde gerek vatandaşların gerekse vatandaş olmayan göçmenlerin üstlendiği rolün etkinliğinin vurgulanması açısından siyasal katılım, siyasal karar alma süreçlerinin sivil bileşeni olarak ele alınmaktadır. Bu sebepten ilk bölüm oy verme davranışının da eylem itibarıyla içinde yer aldığı siyasal katılım kavramı ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Çalışmada “*İş yerinizde, yaşadığınız bölgede ya da ülkede insanların, çevrenin ya da kendinizin ekonomik sosyal ya da siyasal olarak haksızlığa uğradığını düşündüğünüzde tavrınız ne olur?*” sorusuna görüşme yapılan katılımcıların hemen hemen tamamı sessiz kalmayacakları ve bir şekilde tepkilerini dile getirecekleri yönünde cevaplar vermişlerdir. 13 katılımcı, karşılaşacakları herhangi bir haksızlık karşısında “*Gereken tepkiyi/tepkileri uygun herhangi bir yöntemle/yöntemlerle göstereceklerini*”

10 katılımcı, karşılaşılan olası bir haksızlık karşısında “*Durumu resmi mercilere bildireceklerini*” 5 katılımcı olası haksızlık karşısında sergileyecekleri davranışın “*Şiddet eylemlerini de içerebilecek eylemler*” şeklinde olabileceğini belirtirken, 3

katılımcı için olası bir haksızlık karşısında gösterilecek tepki “*Miting, grev ya da protesto gibi aktivist eylemler*” içermektedir.

Bununla birlikte yalnızca 1 katılımcı karşılaştığı herhangi bir haksızlığa karşı “*Tepkisiz*” kalacağını dile getirmiştir. Gösterilecek olası tavrın mahiyeti konusunda katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde, genel çoğunluk herhangi bir haksızlık karşısında geliştirecekleri olası reflekslerini karşılaştıkları durumun niteliğine göre belirleyeceklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların tek bir siyasal katılım yöntemini araştırmalarından ziyade çok yönlü bir karşı tavır sergileme içerisinde oldukları söylenebilir.

“Sesini duyurması için o an ne yapmam gerekiyorsa onu yaparım yapılanın yanlış olduğunu sesiz kalınmamasını sağlarım” (Türk Sünni Kadın 2).

“Hakkımı arardım çünkü burada sorunumun çabuk bir şekilde çözüm bulacağını biliyorum” (Kürt Alevi Kadın 1).

“Sessiz kalmam mutlaka tepkimi belli ederim ben asla haksızlığa gelemem ve çevredeki herkese sesimi mutlaka duyururum” (Kürt Sünni Kadın 2).

“Sessiz kalmam mutlaka o an ne yapmam gerekiyorsa tepkimi belli ederim” (Kürt Alevi Erkek 4).

“Şayet hükümetin ya da yerel kuruluşların bu olaya karşı bir düzenlemesi olmazsa diğer insanlarla birlikte mücadele ederim” (Türk Alevi Erkek 4).

Bu anlamda Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal süreçler neticesinde ortaya çıkan politik faaliyetlerin bir parçası olma isteği Alman toplumunda demokrasi ve çoğulcu katılımı geliştiren unsurlardan birisi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte çalışmada şahit olunan muhtemel haksızlığın resmi kanallar ve hukuk aracılığı ile çözüme ulaşabileceğini belirten katılımcıların yanı sıra kimi katılımcıların şiddet içeren eylemleri de bir çözüm aracı olarak kullanabileceği görülmektedir.

“Haksızlığa uğradığım zaman hakkımı aramak için emniyet güçlerine ilgili bakanlıklara haksızlığın giderilmesi için talepte bulunurum” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Hukuksal yönden hakkımı ararım ceza almalarını sağlarım” (Türk Sünni Kadın 3).

“İlgili kurumlara baş vurur ve haksızlık yapanların ceza almasını sağlarım” (Kürt Sünni Erkek 2).

“Mutlaka tepki veririm hatta kalkar döverim” (Türk Sünni Erkek 3).

“Kavga ederdim kesinlikle gerek fiziken gerek düşünce yoluyla olabildiğince tepkimi gösterirdim” (Türk Alevi Kadın 3).

“Ben büyük tepkiler veririm kişilik olarak da çok heyecanlı biriyim asla sessiz kalamam kavga bile ederim” (Kürt Alevi Kadın 2).

“Her türlü haksızlık karşısında hakkımı ararım her türlü eylem protesto miting elimden gelen neyse yaparım haksızlığa dur diyene kadar mücadele ederim” (Türk Alevi Erkek 3).

“Tabi ki tepkimi belli ederim gerek sözel gerek eylem ne gerekiyorsa tepkimi belli ederim buna mecburum yarın aynı şey benim başıma gelince etrafımda kimseyi bulamam” (Kürt Alevi Erkek 2).

Tablo 4.1: Etno-Mezhepsel Grupların Siyasal Katılım Refleksleri

İş Yerinizde, Yaşadığınız Bölgede ya da Ülkede İnsanların, Çevrenin ya da Kendinizin Ekonomik, Sosyal veya Siyasal Olarak Haksızlığa Uğradığını Düşündüğünüzde Tavrınız Ne Olur?					
	Resmi Merciler	Şiddet İçerebilen Eylemler	Uygun Herhangi Bir Yöntem	Tepkisiz Kalma	Miting, Grev Sokak Gösterisi
Kürt Aleviler	%25	%25	%37	0	%13
Türk Aleviler	%13	%25	%37	0	%25
Kürt Sünniler	%50	0	%50	0	0
Türk Sünniler	%37	%13	%37	%13	0
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%31	%16	%41	%3	%9

Katılımcıların tamamına yakınının siyasal katılım düzeyleri ve algılarının verilen cevaplar doğrultusunda yüksek olduğunun anlaşılabileceğinin yanı sıra edinilen cevaplar grupların kendilerini tanımladıkları etnik ve mezhepsel kimlik üzerinden değerlendirildiğinde; Kürt Aleviler ve Türk Alevilerin şiddet dahil herhangi bir sokak eylemini siyasal katılım yolu olarak seçebileceği ihtimalinin diğer gruplara nazaran daha yüksek olduğu anlaşılabılır. İlaveten siyasal katılım refleksi gerektirecek herhangi bir sosyal, kültürel, dinsel ya da ekonomik durumla karşılaşıldığında Kürt Sünniler ve Türk Sünnilerin öncelikli tavrının resmi mercilere başvurmak olabileceği yine verilen cevaplar ışığında düşünülmektedir.

Bununla birlikte cevaplar grupların etnik ve mezhepsel kimlikleri dahilinde ayrı ayrı kategorize edildiğinde resmi kanallara yönelme katılım refleksinin (Tepkisiz kalacağını söyleyen 1 Kürt Sünni katılımcı dikkate alındığında) Sünni katılımcılarda

Alevi katılımcılara, Kürt katılımcılarda Türk katılımcılara nazaran daha olası olduğu sonucu çıkarılabilir. Siyasal eylemin başlıca öznesi olan bireylerin genel tutumları ve giriştikleri eylemlerin şekli geleneksel ve geleneksel olmayan siyasal katılım süreçleri arasındaki ayrımın temel farklılık noktasını oluşturur.

Demokratik katılım temelli siyasal eylemlerin resmi kanallar aracılığı ile giderilmeye çalışılması geleneksel siyasal katılım olgusu içerisinde değerlendirilmektedir. Hak arama temelli durumlar karşısında benimsediğı eylem şeklinin resmî kurumlar vasıtasıyla çözüme ulaştırma olarak dile getiren 10 katılımcı kendilerini Alevi olarak tanımlayan 3, Sünni olarak tanımlayan 7 katılımcıdan oluşmaktadır.

Bu haliyle Türkiye kökenli Sünni katılımcıların demokratik katılım sürecinin tüm siyasal eylemlerini resmi ve bir o kadar da siyasi kurumların aracılık ve arabuluculuk ettiğı süreçlerde gerçekleştirme eğilimi içerisinde olduğı söylenebilir. Türkiye kökenli göçmenlerin Alman siyasal erkinin karar alma süreçlerine dahil olma isteğı ve Alman hükümetinin göçmen katılımı karşısında sergilediğı ya da sergileyebileceğı siyasal refleks Türkiye kökenli bireylerin katılım olgusunun özünü oluşturmaktadır.

Türk ve Kürt Sünni grupların baskın bir siyasi kültür tarafından kabul edilebilir olarak görülen, kurumsallaşmış siyasal katılım eylemlerini daha olası araçlar olarak tercih etmelerinin nedeni kendilerini Alman toplumunun sosyo-politik bir parçası olarak görüp görmemeleri ile ilintili olabilmektedir. Vatandaşlık ve oturma konularında Türkiye kökenli bireylerin yaşadığı anayasal problemler, Alman göçmen karşıtı marjinal grupların kimi zaman aleni tehditleri ve son zamanlarda özellikle Avrupa kıtasında yükselen İslam karşıtı eylem ve düşünceler kimi birey ya da grupları tamamen yasal çerçevede hareket etmeye, bir anlamda kendilerini daha güvende tutabilecek eylem tarzlarına yönlendirmiş olabilir. Bununla birlikte Alevi Kürt ve Türk katılımcıların siyasal katılım edimlerinde miting, protesto gibi sokak eylemlerini Sünni Kürt ve Türklere görece daha olası ve meşru görüyor olması sosyo-kültürel temelli bir siyasal eylem mirasından bahsedilmesine olanak sağlayabilir.

Katılımcılara “*Dahil olduğunuz, olabileceğiniz siyasal katılım eylemleri genelde hangi duruma veya olaya karşı gösterdiğiniz hassasiyete bağlıdır?*” sorusu yöneltildiğinde alınan cevapların genel itibarıyla dört kategoride yoğunlaştığı görülebilir. Bu sorunun katılımcılara yöneltilmesindeki amaç, katılımcıların göçmen olarak bulundukları Almanya’da sahip oldukları gerek etnik ve inançsal farklılığın gerekse göçmen

kimliğinin katılımcıların siyasal katılım algıları üzerindeki olası etkisinin belirlenmesidir.

Bireyleri siyasal katılım olgusu altında gerçekleştirebilecek herhangi bir eylem şekline yönlendirebilecek reflekslerin hangi durum ve algıya bağlı olduğunun öğrenilmesi, grupların kendilerini Alman toplumunda konumlandıkları yerin belirlenmesi açısından önem addetmektedir. Sahip oldukları etno-mezhepsel değerler ve göçmen kimliği grupları “Yalnızca kendi değerleri üzerinden şekillendiren içe kapalı gruplara mı dönüştürmüştür? Yoksa Alman toplumunu ilgilendiren tüm olay ve durumlara karşı hassasiyet gösteren toplumsal bir bütünleşme mi sağlanmıştır?” sorularının cevaplanması önemlidir. Çünkü, nüfusun yaklaşık %3’ ünü oluşturan Türkiye kökenli grupların aktif politik katılımı, Alman siyasal erkinin karar ve kontrol sistemlerinin sivil, aynı zamanda göçmen gruplarca denetlenmesi ve oluşturulan demokratik değerlerin sürdürülmesi anlamı taşımaktadır.

14 katılımcı, herhangi bir yöntemle siyasal katılım gösterdikleri ya da gösterebilecekleri durum ya da olayın belli bir konuya bağlı olmadığını “*Tüm haksızlıklar karşısında!*” tepkilerini dile getireceğini, 11 katılımcı, “*İnanç/dini görüş temelli!*” durumlar karşısında daha duyarlı olduklarını, 6 katılımcı ise “*İnsan hakları!*” ile ilişkili gördükleri tüm durumlarda siyasal katılım eylemlerine dahil olabileceklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte yalnızca 1 katılımcı “*Çevre!*” gerekçeli tüm durumları siyasal katılım nedeni olarak gördüğünü belirtmiştir. Edinilen cevaplar ışığında, katılımcıların yarısına yakın bir kısmı konu ayırımına bakmaksızın kendilerince haksızlık olarak kabul ettikleri tüm olay, durum ve uygulamalar karşısında tepki göstereceklerini ve tepkilerini herhangi bir siyasal katılım eylemi aracılığıyla eyleme dökebilecekleri söylemişlerdir.

“Bir ülkede insanlara haksızlık yapıldığını görürsem inanç ile alakalı ekonomi ile ilgili ve en önemlisi özgürlük alakalı haksızlık gördüğümde her türlü miting protesto gibi eylemleri elimden geldiğince gerçekleştiririm” (Kürt Alevi Kadın 1).

“Çevre insan hakları hayvan hakları din haksız gördüm her ne varsa” (Türk Alevi Kadın 3).

Ekonomik olsun dinsel olsun çevre için olsun insan hakları için olsun hemen hemen hepsinde eylemlere katılıyorum adaletsizlik yapıldığı ayrımcılık yapıldığı sürece her türlü eyleme katılıyorum destek veririm” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Ekonomi, çevre ve insan hakları konularından hassasımdır bu üçü ortak dengede durmalı bence bunlardan birinde sıkıntı olursa her şekilde eyleme katılım gösteririm” (Türk Sünni Kadın 3).

“Ülke ekonomisi, çevre, insan hakları ve din ile ilgili hiçbir haksızlığa maruz kalmam insanların kalmaması için gereken çabayı gösteririm gerek sosyal medyadan gerek mitinglere katılarak bir şekilde sesimi duyururum” (Türk Alevi Erkek 1).

“Ekonomi, çevre, insan hakları, hayvan hakları için birçok mitinglere katıldım” (Kürt Sünni Erkek 3).

“Çevre hakları, insan hakları, dini görüşler üzerine olan eylemler özellikle hassasiyet duyduğum konulardır adaletsizlik karşısında her zaman her durumda hakkımı korkusuzca ararım mücadelemi sürdürürüm” (Türk Sünni Erkek 3).

Cevaplarından yola çıkılarak değerlendirildiğinde katılımcılardan 14’ ünün siyasal katılım eylemlerinden herhangi birini gerçekleştirme koşulunun çevre, ekonomi, kadın hakları, hayvan hakları ve insan hakları ya da dini görüşler olarak kategorize ettikleri ve kendilerince tüm haksızlıklar olarak değerlendirdikleri olay ve durumlar olduğunu görmekteyiz. Bu durum Türkiye kökenli bireylerin büyük bir çoğunluğunun sosyo politik ve ekonomik alanlarda Alman toplumunun diğer bileşenleri ile aynı veya benzer hassasiyeti gösterebilecekleri ve ortak siyasal katılım eylemlerinde yer alabileceklerini düşündürmektedir. Aynı zamanda Türkiye kökenli bireylerin toplumsal bütünleşmelerinin son derece yüksek olduğu, toplumsal duyarlılığı gelişmiş dışa dönük gruplar oluşturduğu söylenebilir.

32 katılımcının 11’ i siyasal katılım hassasiyetlerinin inanç ve dini görüş temelli durum ve olaylara bağlı olduğunu belirtmiştir.

“Özellikle inanç ve dini görüşler konusunda olursa daha da özen gösteririm” (Kürt Alevi Kadın 4).

“Hatta din ile alakalıydı yine katılımım din ile alakalı ve insan hakları ile alakalı çok hassasımdır” (Türk Alevi Kadın 1).

“Din ve insan hakları adına tepkimi mutlaka belli ediyorum” (Kürt Sünni Kadın 3).

“Kimsenin dini inançları kimseyi ilgilendirmez evet insan hakları diye bir terim varsa eğer bu ört bas edilemez edilmeye çalışılıyorsa her türlü tepkimi göstermeye çalışırım” (Türk Sünni Kadın).

“Bunların içinden en hassas olduğum ise din üzerine olanlardır ben Müslüman bir insanım ve İslam la alakalı birçok sıkıntılı durumlar mevcut bu tür olaylarda her türlü eyleme katılımım destek gösteririm” (Türk Alevi Erkek 2).

“Din, göçmenlik üzerine olursa tepkimi çok ağır olmasa o anki etkinlik eylem her ne ise azda olsa destek olmaya çalışıyorum” (Kürt Sünni Erkek 1).

“Dini görüşler açısından yapılan haksızlıklar en çok tepki verdiğim durumlardır çünkü dini görüşler ve inançlar sorgulanamaz ve bu bence bir suçtur insanlar dini düşüncelerini ve inançlarını özgürce yaşamalıdır” (Türk Sünni Erkek 2).

Küresel islamofobinin yükselmesinde milat olan 11 Eylül terör saldırılarından sonra ülkelerin çoğu ulusal güvenlik düzeylerini en üst seviyeye çıkartmışlardır. Ardından Orta Doğu coğrafyasındaki IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) terör örgütünün varlığı ve bu örgülle girilen savaşın uluslararası bir iş birliğine dönüşmesi neticesinde IŞİD’ in özellikle Hristiyan Batı’yı hedef alan söylem ve eylemleri ve dahası literatürde “Yabancı savaşçı” olarak yer bulan çok sayıda Avrupalı gencin IŞİD saflarında savaşa katılması bilhassa Hristiyan Batı’da İslam dinine ve Müslümanlara bakışın olumsuz yönde yükselmesine sebep olmuştur. Her ne kadar mezhepsel farklılık gösterse de Almanya’daki Türkiye kökenli gruplar resmi anlamda Müslüman olarak değerlendirilmektedir. Alman hükümetinin Müslüman örgüt ve kurumlara yaklaşımındaki şüpheli ve kimi zaman baskıcı tavır genel Alman toplumuna da sıçramış neticede Müslüman kimliği ile anılan Türkiye kökenli gruplar çoğu yerde toplumun ötekisi haline gelmişlerdir.

Bu anlamda bireylerin kendilerini tanımlamakta kullandıkları dini kimliklere yönelik herhangi bir negatif tutum veya da eylemi ontolojik bir tehdit olarak değerlendirip siyasal eylem yoluyla tepkilerini dile getirmeleri son derece olası görünmektedir. Bununla birlikte dini görüş ve inanç hassasiyeti olgularını siyasal katılım nedeni olarak değerlendirdiklerini belirten 11 katılımcı kendi içinde deşifre edilmek istendiğinde; bu yöndeki cevapların çoğunluğunun Türk Alevi ve Kürt Sünnilere ait olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan 6’ sı insan hakları ile ilişkili gördükleri tüm durumlarda siyasal katılım eylemlerine dahil olabileceklerini belirtmişlerdir.

“Benim en tahammülsüz olduğum asla görmezden geldiğim konudur insan hakları gasp edildiğinde ya da taciz edildiğinde her türlü eylemde olurum insanların haksızlık yapmasına dayanmam adaletli olacak her kişi nasıl kendisine yapılmasını istemiyorsa kendi de başkasına yapmayacak” (Türk Sünni Erkek 4).

“İnsan hakları için genelde” (Kürt Alevi Erkek 2.)

“İnsan hakları ile insandır, insan hakları eylemlerine katılırım” (Türk Alevi Kadın 4).

“İnsan hakları konusunda olabildiğince hassasımdır bu konu yıllardan beridir benim yaşadığım durumdur aslında insan ayrımcılığı yapmak kadar saçma bir şey yoktur her türlü tepkimi gösteririm” (Kürt Alevi Kadın 3).

Tablo 4.2: Siyasal Katılım Nedeni Olarak Etnik ve Mezhepsel Algılamalar

Dahil Olduğunuz / Olabileceğiniz Siyasal Katılım Eylemleri Genelde Hangi Duruma / Olaya Karşı Gösterdiğiniz Hassasiyete Bağlıdır?				
	Tüm Haksızlıklar	İnanç/Dini Görüş	İnsan Hakları	Çevre
Kürt Aleviler	%62	%13	%25	0
Türk Aleviler	%25	%50	%25	0
Kürt Sünniler	%50	%50	0	0
Türk Sünniler	%32	%25	%25	%13
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%44	%34	%19	%3

4 etno-mezhepsel grupta ele alınan 32 katılımcının siyasal katılım nedenleri verdikleri cevaplar doğrultusunda değerlendirildiğinde; Kürt Alevi bireylerin dini ve inançsal temelli durum ve olayları kendileri için öncelikli siyasal katılım veya eylem sebebi olarak görmedikleri, bununla birlikte kendilerinde “Haksızlık” duygusu oluşturabilecek tüm durum ve olayları siyasal katılım ve eylem sebebi olarak gördükleri söylenebilir. Türk Alevilerin cevapları mezhepsel paydaş Kürt Alevilerle kıyaslandığında, Alevi temelli grubun siyasal katılım hassasiyeti oluşturabilecek konularda benzer davranışlar sergilemedikleri görülebilir.

Türk Alevilerin inanç ve din temalı durumlara gösterdiği yüksek hassasiyet bu farklılığın belirgin nedeni olmaktadır. Böylesi bir farklılık mezhepsel aynılık gösteren farklı etnik grupları daha az ya da daha fazla dindar olarak tanımlamaktan öte Alevi Kürtlerin etnik, sosyo-kültürel arka planlarının siyasal alan davranışlarının belirlenmesinde mezhepsel konumlanmalarına nazaran daha baskın bir faktör olduğu düşüncesini akıllara getirebilir. Buna rağmen aynı davranışsal eğilimi Sünni Kürtler için düşünmek verilen cevaplar göz önüne alındığında mümkün olmamaktadır.

Alevi Kürtlerin aksine Sünni Kürt katılımcılar iki temel siyasal katılım uyarısında kümelenmektedirler. İnanç ve din temelli konuların Alevi Kürtlerin aksine Sünni Kürtlerde daha baskın olduğu ve her türlü haksızlık olarak niteledikleri durumlar kadar siyasal katılım eylemi nedeni olarak görüldüğü verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Verilen cevapların ışığında Sünni Türklerin daha dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

Türk Sünni katılımcıların çevre, insan hakları, dini konular ve tüm haksızlıklar kategorilerinde vermiş oldukları cevapların eşit dağılımı, bu gruptaki katılımcıların bir alana dair aşırı yönelimde bulunmadıkları dolayısıyla grubun etno-mezhepsel arka planlarının sosyo-ekonomik ve toplumsal uyarıların önüne geçmediği şeklinde algılanabilir. Küreselleşmenin hız kazandığı 21. yy’ da medya uluslararası ilişkiler alanının kimi konularında kamuoyunun algısını değiştirmek ya da düzenlemek gibi önemli bir etkinliğe sahip olabilmektedir.

Ülkelerin siyasal erkleri medyayı kendi vizyonları doğrultusunda belirli siyasa ya da olayları yorumlamak veya açıklamak için araçsallaşabilir, dış politikalarının bir aracı olarak kullanabilirler. Bu doğrultuda Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli bireylerin Almanya-Türkiye ilişkilerinden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmesinde medya organları etkin bir rol üstlenebilir.

Türkiye kökenli bireylerin bu durumda hangi ülkenin medya perspektifinden etkilendiği veya etkileneceği onların siyasal reflekslerinin teşekkülünde önemli olabilmektedir. Medyanın politik retoriğin oluşturulmasında edindiği etkin rol, politikacılar için evinde oturan sıradan seçmenlerin gündemini oluşturmak onları ikna hatta manipüle etmek için kullanılan etkin bir araç haline dönüşebilir.

Bununla birlikte medya seçim dönemlerinde belirli baskı çevrelerince kişilerin ya da grupların üzerinde ideolojik enstrüman haline dönüştürülerek siyasi partilerce seçmen üzerinde siyasi seferberlik oluşturmak maksadıyla da kullanılabilir. Bu bakımdan Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli grupların siyasal eğilim ve oy davranışlarının şekillenmesinde gerek Almanya menşei gerekse Türkiye kaynaklı medya/sosyal medya organlarının etkili bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Bu doğrultuda katılımcılara *“Türkiye’nin güncel politik iklimine dair haber ve verilere Alman kaynaklarından mı, yoksa Türkiye kanallarından mı ulaşırsınız?”* sorusu grupların siyasal katılım ve oy verme davranışlarının daha iyi analiz edilmesi

maksadıyla yöneltilmiştir. 15 katılımcı “*Türkiye kaynaklarını*” temel bilgi kaynağı olarak kullandıklarını belirtirken, 14 katılımcı “*Almanya kaynakları*” cevabını vermiş, 3 katılımcı ise “*Her iki ülke kaynaklı*” medya organlarını Türkiye hakkında haber alma ve bilgi edinme maksatlı kullandıklarını dile getirmiştir.

Cevaplar göz önünde bulundurulduğunda toplam katılımcıların yarısına yakınının Türkiye medyasını temel bilgi edinme kaynağı olarak gördüğü söylenebilir. Bu durumun sebepleri içinde Türkçe dilinin bireylerce daha anlaşılır ve yorumlanabilir olduğu faktörü ele alınabilir fakat Kürt Sünnilerinin Türk Alevilerine nazaran Türkçe kaynaklarını birincil olarak tercih etmesi dil olgusundan ziyade siyasal durumların daha belirleyici olabilme olasılığını akıllara getirebilir.

“Türkiye kanallarından ulaşırım” (Kürt Alevi Kadın 1).

“Türkiye kanallarından ulaşmak daha mantıklı” (Türk Alevi Kadın 1).

“Türkiye kanallarından ulaşırım daha doğru ve daha sağlıklı olduğu kanaati içindeyim” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Genelde Türkiye kanallarından ulaşırım” (Türk Sünni Kadın 1).

“Türkiye kaynaklarından alırım” (Kürt Alevi Erkek 2).

“Türkiye kaynaklardan alıyorum, Alman kaynaklara pek güvenmiyorum genelde” (Kürt Sünni Erkek 3).

“Türkiye kaynaklarından alırım sebebi ise doğru bilgi ve sağlam bilgilere buradan ulaşacağımı düşünürüm ve Türkiye’deki güvendiğim doğruluğuna inandığım kişilerden ulaşırım” (Türk Sünni Erkek 2).

Türkiye’nin güncel politik iklimine dair haber ve verilere Almanya kaynakları aracılığı ile ulaştığını söyleyen 14 katılımcı cevapları ışığında değerlendirildiğinde; bireylerin Türkiye ile ilgili sosyo- kültürel bağların zayıflığı ve ilaveten siyasi-politik eğilimleri Almanya kaynaklı haber ve bilgi kaynaklarının görece daha etkin bir biçimde kullanılıyor olmasının sebepleri arasında görülebilir.

“Almanya kaynaklarından ulaşırım Türkiye kaynaklarının bağımsız olduğuna inanmıyorum” (Türk Sünni Erkek 4).

“Alman kaynaklarını daha şeffaf buluyorum” (Türk Alevi Erkek 3).

“Alman kaynaklarından Türkiye kaynakların çoğu şeyi gizlediğini düşünüyorum” (Kürt Alevi Erkek 4).

“Almanya kaynaklarından ulaşırım daha doğru ve tarafsız olduğuna inanıyorum” (Türk Sünni Kadın 4).

“Alman kanallarından alırım” (Kürt Sünni Kadın 2).

“Çoğunlukla Almanya kaynaklarından bilgi alıyorum” (Türk Alevi Kadın 4).

“Almanya kaynaklarından öğreniyorum Türkiye’deki bilgiler bana çok güven vermiyor genelde” (Kürt Alevi Kadın 2).

Soruya verilen cevaplar etnik ve kültürel ayırım noktasında ele alındığında Türk Alevilerin tamamına yakınının Alman kaynaklarını Türkiye'nin siyasi politik gündemini takip etmekte birincil veri kaynağı olarak görmektedir. Bununla birlikte yine mezhepsel aynılık noktasında Kürt Aleviler Sünni Kürtlere kıyasla Alman medya kaynaklarını daha fazla kullanmaktadırlar.

Türkiye'den Almanya'ya doğru yaşanan göç olgusu her ne kadar iş gücü temelli bir yapı sergilese de 12 Eylül askeri darbesinin ardından 80' li yıllar siyasi sebeplerle Almanya'ya yapılan iltica hareketlerine sahne olmuştur. Takip eden yıllarda PKK (Kürdistan İşçi Partisi.) terör örgütünün Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde giriştiği terör eylemleri ve bu yasa dışı eylemlerin hukuki neticeleri yine çok sayıda politize olmuş örgüt üyesi ya da destekçisi bireyin Avrupa'ya özellikle de Almanya'ya siyasi sığınmacı olarak gitmelerine sebep olmuştur. Bunlara ilave olarak 1993 Sivas Madımak Oteli Olayları hem Almanya'da yaşayan Alevi inancı mensubu bireylerin hem de belli marjinal grupların Türkiye Hükümeti aleyhinde daha da keskin söylem ve eylemlerde bulunmasına neden sebepler arasında gösterilebilir.

Türkiye'nin tüm bu geçmiş siyasi politik süreçleri özellikle Türk ve Kürt Alevi etno mezhepsel kimliğine sahip grup ve bireylerin Türkiye'ye karşı değişmez bir önyargıya sahip olmalarına neden olabilmektedir. Tüm bu sosyo-politik geçmiş tarihsel bir önyargı, etno-mezhepsel kimliğin ontolojik kurgusu ile beslenip kuşaklar boyunca beslenebilmektedir.

Öte yandan her iki ülke kaynaklarını da haber ve bilgi kaynağı olarak alan katılımcılar da olmuştur. Katılımcı cevapları etnik ve mezhepsel olarak değerlendirildiğinde Türkiye ile bilgilere her iki ülke kaynaklarından ulaşan bireylerin kendilerini Kürt ve Türk Sünni Mezhebi mensubu olarak tanımlayanlar olduğu görülmektedir.

“Her ikisinden de” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Türkiye kanallarından almaya çalışıyorum, Almanya kanallarını da takip etmeye çalışıyorum yalnız” (Kürt Sünni Erkek 4).

“Genelde Almanya kaynaklarından alıyorum ama Türkiye kaynaklarını da es geçmiyorum tabi” (Türk Sünni Kadın 2).

Tablo 4.3: Siyasal Katılım Olgusunda Haber Kaynaklarının Belirlenmesinde Etnik ve Mezhepsel Farklar

Türkiye ile İlgili Bilgilere Alman Kaynaklarından mı, Yoksa Türkiye Kanallarından mı Ulaşırsınız?			
	Türkiye Kaynaklarından	Almanya Kanallarından	Hem Almanya Hem Türkiye Kaynakları
Kürt Aleviler	%50	%50	0
Türk Aleviler	%12	%88	0
Kürt Sünniler	%63	%12	%25
Türk Sünniler	%63	%25	%12
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%47	%44	%9

Katılımcıların cevapları genel anlamda yorumlanmaya çalışıldığında Türkiye'nin siyasi ekonomik gündemine dair haber kaynaklarının menşei belirleyen faktörün etnik gerçeklikten ziyade mezhepsel inanç olgusundaki farklılık olduğu düşünülebilir. Sıradan vatandaşların mevcut hükümetlerin siyasi ve ekonomik süreçlerinde ki rolünün ve siyasi karar alma mekanizmaları üzerindeki etkinliğinin vurgulanması ve değerlendirilmesi bakımından siyasi katılım olgusu önemli bir sivil inisiyatif ögesidir.

Bu bakımdan sosyal bilimler yazınında çoğu zaman demokrasi olgusu ile birlikte anılan siyasi katılım olgusuna yönlenebilecek durum ve olayların Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli bireyler açısından değerlendirilmesinde onların genel yönelimlerinin hangi ülke nezdinde kümelandığının nedensellik açısından belirlenmesi önemli olabilmektedir. Bu sebeple çalışma katılımcılarına “*Almanya siyasi ekonomik gündemini mi yoksa Türkiye siyasi ekonomik gündemini mi daha ağırlıklı takip edersiniz?*” sorusu yöneltilmiştir.

19 katılımcı ağırlıklı olarak “*Almanya siyasi ekonomik gündemini*” takip ettiklerini dile getirirken 6 katılımcı “*Türkiye siyasi ekonomik gündeminin*” kendilerince daha önemli olduğunu belirtmiştir. 7 katılımcı ise “*Her iki ülkenin siyasi ekonomik gündemini*” yakından takip ettikleri cevabını vermiştir.

Katılımcı yanıtları toplam katılımcı sayısına göre değerlendirildiğinde Alman siyasi ekonomik gündemini ağırlıklı olarak takip ettiğini belirten 19 kişinin temel

motivasyon kaynağının fiili yaşantılarını devam ettikleri ülkenin siyasi ekonomik gündeminin mevcut güncel durumlarını etkileme olasılığı olduğu görülmektedir.

“Almanya siyasi gündemini takip ederim nedeni ne gelince ben bu ülkede hayatıma devam ediyorum buranın ekonomik düzeyi benim hayatımı doğrudan etkiliyor” (Kürt Alevi Kadın 4).

“Almanya gündemini tabi ki hayatımı burada devam ettiriyorum bu ülkenin şartlarına göre ülkenin ekonomik durumuna göre yaşam standartlarım belirlendiği için Almanya gündemini takip ederim” (Türk Sünni Kadın 3).

“Genelde alman siyasi ekonomik gündemini daha çok takip ederim. Almanya’da yaşıyorum bu ülkenin ekonomisi şu an benim için daha önemli ekonomisi iyi ülke zengin bir ülkedir zengin ülkenin vatandaşı rahat yaşar” (Kürt Alevi Erkek 1).

“Almanya siyasi ekonomik gündemini daha çok takip ederim Almanya belli bir bütünde her alanda oturmuş belli seviyeye gelmiş bir ülke şu göçmen meselesi filan Almanya’da oturduğum için beni yakından ilgilendiriyor” (Türk Alevi Erkek 2).

“Tabii de hayatımı idame ettirdiğim Almanya’nın gündemini aha çok takip ederim nedeni ise ben o ülkenin siyasi şartları ekonomik durumuna göre hayatımı sürdürüyorum. Planlamalarımı ve yatırımlarımı buna göre karar verip icraata geçiririm” (Türk Sünni Erkek 1).

Mevcut sosyo-ekonomik varlığın korunması Almanya ekonomi politik gündeminin takip edilmesinde yoğun motivasyon kaynağı olarak görülmekte iken 2 katılımcı geleceğe yönelik plan ve statülerinin korunması yönünde Almanya gündemini daha önemli gördüklerini dile getirmişlerdir.

“Almanya gündemini daha çok takip ediyorum çünkü benim geleceğim burada Türkiye çok uzun süre önce ayrıldık burası benim için memleket oldu” (Türk Alevi Kadın 3).

“Almanya tabii çünkü benim geleceğim söz konusu. Benim geleceğim tamamen bu ülkenin gidişatı ile alakalı” (Kürt Sünni Kadın 3).

Türkiye kökenli bireylerin Almanya siyasi ekonomik gündemine dair motivasyonları, statükoyu korumaya dönük rasyonel davranış ya da entegrasyon sonucu oluşan bütünleşme duygusu temelli sosyo-kültürel ve ekonomik aidiyetten kaynaklanabilmektedir. Bununla birlikte Türkiye siyasi ekonomik gündeminin kendileri için daha önemli olduğunu belirten katılımcıların cevapları düşünüldüğünde Almanya’ya karşı hissedilen kültürel, ekonomik ya da sosyal uyumsuzluk duygusu bu davranış için gelişen gerekçelerden birisi olarak düşünülmektedir.

“Türkiye gündemini daha çok takip ediyorum çünkü bir gün ülkeme dönmek istiyorum” (Türk Alevi Kadın 2).

“Türkiye’yi takip ediyorum genelde, her an tekrar ülkeme dönecekmişim gibi hissediyorum sevmiyorum buranın yaşam tarzını” (Kürt Sünni Erkek 1).

“Türkiye gündemini daha çok takip ederim benim ülkem tabii onu takip edeceğim milletin gavur ülkesinden bana ne” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Türkiye siyasi gündemi daha çok takip ediyorum memleket hastası bir adamım çünkü memleketimi çok seviyorum” (Kürt Sünni Erkek 3).

Öte yandan muhtemel uyum problemlerinin yanı sıra Türkiye’nin ekonomik ve sosyal düzeyi ve kalkınma oranını temel sorunsalları olarak gören kimi katılımcılar ana vatanlarını Almanya ile kıyaslama yoluna giderek Türkiye’ye dair gündemi daha önemsedikleri cevabını vermişlerdir.

“Türkiye’yi daha çok takip etmeye çalışıyorum çünkü Almanya yeterince zengin bir ülke kendi ülkemin de Almanya kadar iyi olmasını ve kalkınmasını isterim” (Türk Alevi Kadın 2).

“Genelde Türkiye siyasini daha çok takip ederim benim ülkem o daha çok kalkınsın istiyorum evet Almanya’da yaşıyorum ama ülkem kazansın bana ne Almanya’dan” (Kürt Sünni Erkek 2).

Buna karşılık siyasi ekonomik gündem açısından her iki ülkeyi de takip ettiklerini söyleyen katılımcılarda bulunmaktadır. Almanya’da yaşıyor olmalarının Almanya siyasi ekonomik gündemini takip etmekteki temel neden olduğunu belirten katılımcılar için Türkiye’de hala kimi aile fertleri ve yakın dostlarının bulunması, Türkiye siyasi ekonomik gündemini takip etmekteki nedenlerden birisidir.

“İkisini de takip ederim benim için ikisi de önemli ben Almanya da ikamet ediyorum fakat Türkiye’de ailem geri kalanı akrabaları dostlarım var onun için ikisi de önemli” (Kürt Sünni Kadın 4).

“İkisiyle de diyebilirim. Öncelikle Almanya’da yaşadığım için tabii buranın ekonomisi benim için önemli. Sonra da işte Türk olduğum için Türkiye’nin ekonomisiyle ilgiliyim. Sonuçta bizim vatanımız tabii ilgileniyorum” (Türk Alevi Kadın 4).

Durumu daha çok politik perspektiften ele alan kimi katılımcılar uluslararası siyasetin bütüncüllüğünün daha iyi anlaşılması bakımından her iki ülkenin gündeminin takip edilmesi gerekliliğine değinmektedirler.

“Her ikisini takip etmeye çalışırım Almanya’da yaşadığım için tabii Almanya’yı daha ağırlıkla takip etmeye çalışıyorum. Gündemin içinde neler olduğunu bilmezsek nasıl var olacağız? Yaşadığımızı anlayabilmek ve hangi tarafında yer alacağımızı kafamızda netleştirmek için gündemi takip etmek gerek (Kürt Sünni Kadın 1).

“Almanya ve Türkiye aynı şekilde benim için önemli, nedeni birbirine bağlantılı olarak düşünüyorum iki ülkenin gündemini” (Türk Sünni Kadın 4).

“Hem Almanya hem de Türkiye’nin siyasi ve ekonomik gündemini sıkça takip ederim evet Almanya’da yaşıyorum ama ekonomi ve siyasi gündemler birbirine bağlantılı olduğu için her ikisini de takip ediyorum” (Türk Alevi Erkek 1).

Tablo 4.4: Türkiye Kökenli Grupların Siyasi Ekonomik Gündemi Takip Etme Tercihleri

Almanya Siyasi/Ekonomik Gündemini mi Türkiye Siyasi/Ekonomik Gündemini mi Daha Ağırlıklı Takip Edersiniz?			
	Türkiye Siyasi/Ekonomik Gündemi	Almanya Siyasi/Ekonomik Gündemi	Hem Almanya Hem Türkiye Gündemi
Kürt Aleviler	%25	%75	0
Türk Aleviler	%13	%63	%25
Kürt Sünniler	%37	%25	%37
Türk Sünniler	0	%75	%25
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%19	%59	%32

Katılımcılardan alınan cevaplar ışığında Türkiye ve Almanya siyasi ekonomik gündeminin takip edilmesi olgusunu etnik ve mezhepsel noktadan ele alındığında büyük bir çoğunluğun aktif günlük yaşamlarını bu ülkede sürdürmekten kaynaklı Almanya gündemiyle daha yoğun alakadar oldukları görülmektedir. Katılımcı cevapları etno-mezhepsel farklılık açısından ele alındığında, mezhepsel bir fark olmaksızın Kürt etnik grubuna mensup olduğunu ifade eden bireyler Türk etnik grubundan daha fazla yalnızca Türkiye gündemini takip etmektedirler.

Bu noktadan yola çıkılarak Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli Kürtlerin Türkiye’nin siyasi ekonomik gündemi ile daha yakından ilgilenme ve olası gelişmelerden haberdar olma isteklerinin mezhepsel bir farklılık gözetmeksizin etnik temelli bir davranış olduğu söylenebilir. Katılımcı cevaplarından yola çıkıldığında Türkiye’ye olası dönüş isteğinin geçerli ve baskın bir düşünce olduğu ilaveten aile ve akraba bağlarının korunuyor olması ile Türkiye’de kalan yakın ilişkilerin siyasi-

ekonomik durumdan etkilenme olasılıkları bu davranışın ardında yatan muhtemel sebepler olarak düşünülebilir.

Siyasal katılım olgusu altında ele alınan tüm vatandaş eylemlerinin ana unsuru ideolojik bir temelde yükselmemesi ve mevcut rejimin değiştirilmesine dair bir çelişkinin eylemlerin özünü oluşturmamasıdır. Batılı demokrasilerde birey ve grup temelli tüm sosyo-kültürel ve inançsal çeşitlilik anayasa tarafından korunuyor olsa da bir toplumu oluşturan tüm bileşenlerin siyasal katılım yoluyla mevcut uygulamayı değiştirmek, düzenlemek ya da genişletmek hakkı bulunmaktadır. Siyasal katılım özü itibarıyla muhtemel çıktısı bir şekilde tüm toplumu etkileyen bir olgudur. Bu noktadan yola çıkıldığında Türkiye kökenli grupların Almanya'daki diğer etnik ve dini gruplara yaklaşımları onların hem siyasal katılım algı ve düzeylerinin hem de kamusal alanda siyasal ve sosyal bütünleşme seviyelerinin anlaşılmasında önemli bir noktadır.

Bu bağlamda katılımcılara *“Yalnızca Alman ya da Hristiyan toplumunu ilgilendiren bir olayda da siyasal katılım gösterir misiniz?”* sorusu yöneltilmiştir. Türkiye kökenli grupların, yalnızca kendi etnik ve dini gerçeklikleriyle ilgili sorunlara odaklı siyasal anlamda içe kapalı bir yapıda mı olduğu yoksa demokratik toplumlarda olması gerektiği gibi çoğulcu değerlere ve toplumsal siyasal bilince sahip gruplar mı olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

25 katılımcı yalnızca Alman ya da Hristiyan toplumunu ilgilendiren bir olayda da siyasal katılım göstereceklerini 7 katılımcı ise böylesi bir konuya ilişkin durumlarda siyasal katılım göstermeyeceklerini belirtmiştir. Farklı etnik ve dini gruplara dair konularda siyasal katılım göstereceğini belirten bireylerin bir kısmı olası eylemin çıktısının bütüne yansıtacağı fikrinden yola çıkarak daha genel bir katılım yaklaşımı sergilemektedir.

“Gösteririm mutlaka önce insan oldukları için yanı sıra onların şartları iyileştiği zaman bizlerde bunların içinde bulunacağımız için destek olurum mutlaka” (Kürt Alevi Kadın 2).

“Tabii gösteririm sonuçta şartlar ne kadar iyileştirilirse bende o kadar iyi bir hayat yaşarım” (Kürt Sünni Kadın 1).

Kimi katılımcılar ise, kendilerini etnik veya dini herhangi bir farklılık içerisinde görmediklerini bu sebepten Hristiyan ya da Alman toplumunu ilgilendiren her konuda siyasal katılım göstereceklerini belirtmişlerdir.

“Tabii katılım gösteririm bende onlardan biriyim artık ülkede büyüdüm” (Türk Alevi Kadın 3).

“Benim ülkem oldu mutlaka tepkimi belli ederim” (Kürt Sünni Kadın 3).

Herhangi bir siyasal katılım eylemini insan hakları ve demokrasi temelli hak arayışı çerçevesinde değerlendiren katılımcılar ise etnik veya dini ayrım gözetmeksizin haksızlık olgusu taşıyan tüm durumları siyasal katılım nedeni olarak ele almaktadırlar.

“Gösteririm tabi ki katılım göstermem için dini inançları benimle aynı olmak zorunda değildir insan olmak yeterlidir” (Türk Sünni Kadın 3).

“Katılımı tabii onlar Türklere haksızlık yapıldığında tepkilerini belli ediyorlar hiçbir çıkarları olmadan” (Kürt Alevi Erkek 4).

“Gösteririm elbette alman ya da Hristiyan olması benim için fark etmez” (Türk Alevi Erkek 1).

“Gösteririm mutlaka haksızlığa dayanamayan bir adamım insan dil ırk fark etmeden haksızlık gördüğüm yerde tepkimi veririm” (Kürt Sünni Erkek 3).

“Tabi ki de gösteririm çünkü ben kişileri inançları ile değil insan oldukları için önemserim ve her şekilde siyasal katılım gösteririm” (Türk Sünni Erkek 1).

Siyasal katılım göstermeyeceklerini belirten katılımcıların cevaplarında “Onlar ve biz” söylemi göze çarpmaktadır.

“Göstermem onların davası onların sorunu bizim sorunlarımızda onlar genelde tepkisiz kalmayı tercih ediyorlar” (Kürt Sünni Erkek 1).

“Göstermem tabii onlar bizim sorunlarımıza ne kadar tepki gösteriyorlar ben hiç hatırlamıyorum bizim sorunlarımıza ortak olduklarını o yüzden bende tepkisiz kalırım” (Kürt Sünni Erkek 2).

“Hayır katılım göstermem nedeni ise benim Alman veya Hristiyan olmamam” (Kürt Alevi Kadın 1).

“Hayır tepkisiz kalırım beni benim ülkemdeki kişiler ilgilendirir” (Türk Alevi Kadın 2).

“Hayır katılım göstermem onlar Türkiye için hiç katılım içinde bulunmuyorlar” (Kürt Alevi Erkek 3).

Tablo 4.5: Siyasal Katılım Olarak Türkiye Kökeni Grupların Dini ve Etnik Farklılıklara Yaklaşımı

Yalnızca Alman / Hristiyan Toplumunu İlgilendiren Bir Olayda da Siyasal Katılım Gösterir misiniz?		
	Evet Gösteririm	Hayır Göstermem
Kürt Aleviler	%63	%37
Türk Aleviler	%75	%25
Kürt Sünniler	%75	%25
Türk Sünniler	%100	0
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%78	%22

Tüm katılımcıların cevapları siyasal katılım olgusu ışığında değerlendirildiğinde Türkiye kökenli grupların sahip oldukları kimlik ve kültürün siyasal kolektif bir bilinç oluşturmakta engel teşkil etmediği aksine bu gruplarda farklı etnik ve dini kimliklerin hassasiyetlerini de içeren kolektif bilincin oluştuğu çıkarımına varılabilir. Her ne kadar etnik ve dini olarak “Biz ve onlar” anlayışına sahip daha ötekileştirici bir dile sahip cevaplar olsa da katılımcıların büyük bir çoğunluğu Almanya toplumunun diğer bileşenleri ile aynı siyasal katılım eyleminde yer alabileceklerini belirtmişlerdir. Bu durumda etnik ve mezhepsel farklılıklar taşıyan Türkiye kökenli grupların siyasal katılım nedenlerinin, sahip oldukları kimlik ve değerlere saplanıp kalmadığı tamda demokratik toplumlarda olması gerektiği gibi bütüncül hassasiyetlere sahip çoğulcu bir anlayış etrafında şekillendiği sonucuna varabiliriz.

4.2. Etnik ve Mezhepsel Farklılığa göre 2017-2018 Seçimlerinde Oy Verme Davranışı: Almanya/Türkiye

Günümüz siyasal bilimler yazınının birçoğunda demokratik sistemlerin vatandaşlara açık ve belirgin seçim seçenekleri sunması gerektiği savunulmaktadır. Siyasi katılım eylemsel olarak her türeviyle insanların temel bir hakkıdır ve sağlıklı bir demokratik toplum için şarttır. Bu doğrultuda, yüksek düzeyde siyasi katılım, siyasi yapıların toplumu temsil etmesini sağlamaya yardımcı olmaktadır.

Bireyler hükümet süreçlerine katılarak yaşam koşullarını etkileyebilir ve toplumlarının geleceğini şekillendirebilir. Bu yüzden siyasi katılımın dolayısıyla oy verme davranışının ölçülmesi demokrasinin ne kadar sağlıklı olduğunu anlamamıza yardımcı olabilmektedir. Oy verme, siyasi katılımı yükseltmesi bakımından sivil bilinci teşvik eder, böylelikle vatandaşlar siyasi liderler ve hükümetleri takip eder ve denetler.

4.2.1. Türkiye’ye Dönük Oy Verme Davranışında Etnisite ve Mezhep

Oy kullanma hakkı birçok ülkede vatandaşlık hakları temelinde gerçekleşmektedir. Vatandaşlığa kabul prosedürleri ülkeden ülkeye değişiklik gösterse de Almanya’da Türkiye kökenli göçmenlerin oy kullanma yasal haklarını engelleyen en büyük hukuki engel çift vatandaşlık olgusunun engellenmesidir. Bu durum özellikle Almanya gibi yoğun göçmen alan ülkelerde çoğulculuğun önüne geçmekte ve toplumsal eşitliği zedeleyebilmektedir. Bu sebepten çok uzun yıllar Alman üretim ve vergi sistemine dahil olan Türkiye kökenli bireyler ya Türkiye ya da Almanya vatandaşlığı arasında bir seçime zorlanmış, birçoğu da ana vatan vatandaşlığını tercih etmişlerdir. Türkiye 1987 yılından itibaren yurtdışında yaşayan vatandaşlarının oy verme haklarını koruyan bir dizi yasal değişiklik ve düzenlemeleri hayata geçirmiştir.

Böylelikle Almanya’daki Türkiyeli topluluklar kendi ülkelerinin sosyo-ekonomik ve politik meselelerine dahil olabilmekte ve Türkiye’nin siyasi politik gündeminde de giderek artan önemli bir yer edinmektedirler. Almanya’da yaşayan bireylerin Türkiye’ye dönük oy kullanma siyasal eylemini nasıl algıladıkları ve bu eylemi gerçekleştirme ya da gerçekleştirilmemesindeki temel motivasyon kaynakları bu çalışmanın ana sorunsallarından birisi olarak görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara “*Türkiye Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçiminde veya 16 Nisan 2017 Başkanlık Referandumunda Oy Kullandınız mı?*” sorusu yöneltilmiştir, verilen cevapların nedenleri irdelenmiştir.

19 katılımcı “*Evet en az birinde oy kullandım*” cevabını, 13 katılıcı ise; “*Hayır hiçbirinde oy kullanmadım*” cevabını vermişlerdir. Hayır cevabı veren 13 katılımcının 5’ i Alman vatandaşı olduğu için Türkiye’ye yönelik oy verme haklarının olmadığını belirtmiştir. Oy verme hakkına sahip oldukları halde oy kullanmama tercihinde bulunan 8 katılımcının bir kısmı verdikleri oyun siyasal konjonktürde herhangi bir değişiklik yaratacağını düşünmedikleri için bu hakkı kullanmadıklarını dile getirmiştir.

“Sonucu hepimiz çok iyi biliyorduk ve kullanmanın boş olacağını düşündüm” (Kürt Alevi Kadın 2).

“Türkiye’de her şey geri gitmeye devam ediyor hiçbir şey değişmiyor ülkede yaşayan vatandaşlar mevcut durumdan memnun olduğu için kullanmadım” (Kürt Alevi Kadın 4).

“Nedeni Türkiye’de yeni bir şeylerin olacağı kanısında değilim mevcut hükümetin her şekilde devam edeceğini gördüğüm için kullanmak gereği duymadım” (Türk Alevi Kadın 1).

“Hakkım vardı evet fakat Türkiye’nin mevcut durumu belli yani insanların görüşleri kararları belli bir değişim olmayacağını düşündüğümden kullanmama kararı aldım” (Türk Sünni Erkek 3).

“Gereksiz gördüm. E bir şey değişmeyecekti ki zaten” (Türk Alevi Erkek 2).

Bunun yanı sıra bir katılımcı oy verme eylemini Türkiye’nin siyasi, politik geleceği ile ilgili bir olgu olduğunu belirtmekte ve Almanya’da yaşayan birisi olarak bu kararı almada yetkin olmadığını düşünmektedir. Bir katılımcı ise oy kullanmama sebebini zaman ayıramamak olarak dile getirmektedir.

“Türkiye’ye çok kısa tatile geliyoruz ve burada olan bitenden çok fikrim yok ve insanlar adına doğru karar veremeyeceğimi düşündüm” (Kürt Sünni Kadın 3).

“Vakit ayırıp gidemedim” (Türk Sünni Kadın 1).

Seçmenlerin siyaset algıları, yani seçmenlerin partileri, adayları ve seçimlerdeki sorunları nasıl gördüğü oy kullanıp kullanmamayı belirleyen faktörler arasında yer almaktadır. Katılımcı cevapları bireylerin etnik ve mezhepsel kimlikleri göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, oy kullanma hakkına sahip Kürt ve Türk Alevi grupların Türkiye seçimlerinde oy kullanma pratiklerinin Türk ve Kürt Sünni gruplara kıyasla daha düşük olduğu sonucu çıkarılabilir.

Etnik, ekonomik, siyasal ya da başka türlü marjinalleşmiş grupların düşük seçmen katılımı, hükümette nasıl temsil edildikleri üzerinde kesin bir etkiye sahip olabilmektedir dolayısıyla, bilinçli bir şekilde oy vermeme tercihi bu grupların siyaset algıları, yani partileri, adayları ve seçimlerdeki sorunları nasıl gördüğü ile yakından ilintili olabilmektedir. Cevapları göz önüne alındığında Türkiye seçimlerinde oy kullanmayan 8 katılımcının;

- Politikaya ilgi duymadıkları veya kendi oylarının bir fark yaratmayacağını düşündükleri,
- Adayları veya politik meseleleri sevmedikleri,
- Siyasi süreç ve seçimlere ilgisiz ya da çok meşgul oldukları,

- Oylarının önemli olduğunu düşünmedikleri veya sistemin bozuk olduğunu ve seçimlerle düzelmeyeceğini düşündüklerini,
- Oy kullanmanın toplumu değiştirmenin etkili bir yolu olmadığını düşündükleri sonucuna ulaşılabilir.

Verilen cevaplar zamanda seçimleri önemseyen kimi seçmenlerin, sistemden uzaklaşmış veya hoşnutsuz ya da bir şekilde siyasi süreçten mahrum bırakılmış hissetmeleri sebebiyle siyasi yabancılaşma duygusu içinde olduğu sonucunu düşündürtebilmektedir. Türkiye, Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçiminde veya 16 Nisan 2017 Başkanlık Referandumunda oy kullandığını belirten 19 katılımcının bir kısmı, Türkiye’ye günün birinde dönecek olmaları olasılığından yola çıkarak temel motivasyon kaynaklarının daha demokratik ve müreffeh bir toplumda yaşama istekleri olduğu cevabını vermişlerdir.

“Kendi ülkem tekrar ülkeme döneceğim ne iyileşecek yerleri varsa iyileşmesi için elimde yasal hakkım vardı onu kullandım” (Kürt Sünni Erkek 3).

“Benim ülkem kopmadım kopmayı da düşünmüyorum eninde sonunda döneceğim ülkeme neden olan bitene fikrimi beyan etmeyeyim” (Kürt Sünni Erkek 1).

“İlerde yaşayacağım ülkemde tabii bana verilen hakkımı sonuna kadar kullanacağım kendi ülkemde yaşayan vatandaşların yanında destekçi olacağım” (Türk Alevi Kadın 2).

“Çünkü Türkiye’de de bir hayatım var ve orada rahat bir yaşam sürdürmek için oyumu kullandım” (Türk Sünni Kadın 4).

Bunun yanı sıra vatandaşlığı bir medeni, siyasi ve sosyal haklar demeti olarak nitelendiren kimi katılımcılar oy haklarını geleneksel olarak demokratik vatandaşlığın özü olarak görmektedirler.

“Çünkü hala oy verebiliyorken vermek istedim çünkü oyumuza sahip çıkmak bu ülkenin geleceği için bir şeyler yapmak istediğim için oy kullandım ve mirasımıza sahip çıkmak istediğim için kullandım” (Kürt Alevi Kadın 3).

“Ülkemin iyi bir seçim yapabilmesi adına destek olmak istedim” (Kürt Alevi Erkek 2).

Oy kullanmanın Türkiye toplumu için iyi bir şey olduğuna inanan katılımcıların, sivil görev olarak değerlendirdikleri oy kullanma eylemini bir noktada Türkiye’de kalan etnik ve mezhepsel paydaşlarıyla birliktelik kurma ve sosyalleşme aracı olarak gördükleri söylenebilir

“Ben Almanya’da yaşıyorum fakat ben Türküm bunun için ülkemin seçimlerinde anayasal hakkımı kullandım kendi ülkemin insanları daha huzurlu ve rahat daha demokratik bir ülkede yaşamaları için oyumu kullandım” (Türk Sünni Erkek 2).

“Nedeni Türkiye benim ülkem ve bu benim anayasal hakkım ve oyumu kullandım en önemli nedeni de Türkiye’de kan bağımız olan insanlar var onların daha iyi bir şartlarda yaşaması için oy kullandım” (Türk Sünni Erkek 4).

“Tüm yakınlarım Türkiye’de yaşıyor onların daha iyi bir hayat yaşamaları adın kendimce doğru olduğunu düşündüğüm kişiler adın kullandım” (Kürt Sünni Kadın 1).

Türkiye’de yaşamadıkları halde Türkiye seçimlerinde oy veren insanların özgecil olma eğiliminde oldukları ve oylarının bir fark yaratacağına inandıklarını söylemek cevaplar düşünüldüğünde olasıdır. Almanya’da yaşayan, etnik ve mezhepsel olarak farklı Türkiye kökenli grupların genel itibarıyla oy kullanmayı bireysel sorumlulukları olarak görmekte oldukları çünkü anavatana dair sosyal, ekonomik ve siyasal kalkınma düzeylerinin işlevsel ve temsili bir demokrasiye sahip olmaktan geçtiği bilincine haiz oldukları düşünülebilir.

Tablo 4.6: Türkiye 2017-2018 Seçimlerinde Etnik ve Mezhepsel Farklılığa Göre Oy Davranışı

Türkiye Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçiminde veya 16 Nisan 2017 Başkanlık Referandumunda Oy Kullandınız mı?			
	Oy Kullananlar	Türkiye Vatandaşı Olduğu Halde Oy Kullanmayanlar	Yalnızca Alman Vatandaşı Olduğu için Oy Kullanmayanlar
Kürt Aleviler	%62	%25	%13
Türk Aleviler	%25	%38	%37
Kürt Sünniler	%75	%12	%13
Türk Sünniler	%75	%25	0
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%59	%25	%16

4.2.2. Almanya' ya Dönük Oy Verme Davranışında Etnisite ve Mezhep

Daha evvel belirtildiği üzere Türkiye kökenli göçmenlerin Almanya'da oy kullanma hakkı yalnızca Alman vatandaşlığını seçen bireyler için geçerlidir. Bu doğrultuda çalışmaya iştirak eden katılımcılardan Alman vatandaşlığına geçmiş beş kişiye Almaya Eylül 2017 Federal seçimlerinde oy kullanıp kullanmadıkları sorulmuş sorulmuştur. Dört katılımcı oy kullandıklarını belirtirken bir katılımcı vakit problemi nedeniyle oy kullanmadığını belirtmiştir.

Her ne kadar vatandaşlık haklarına sahip olsalar da etnik ve dinsel ve kültürel farklılıklarının yarattığı görece bir toplumsal stresin varlığı katılımcıların cevaplarından çıkarılabilir. Türkiye vatandaşlarının oy kullanma nedenleri olarak vurguladıkları demokrasi ve çoğulculuk vurgusunu Alman vatandaşı Türkiye kökenli bireylerde görmemekteyiz. Oy kullanmadaki ana motivasyon kaynaklarının var olan statünün sürdürülmesi yönünde olduğunu düşünmek verilen cevaplar nezdinde mümkündür. Ortadoğu'da süregiden çatışmalar ve Suriye iç savaşının Avrupa'ya doğru sürüklediği mülteci seli birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi Alman toplumunda da hem kamu gündeminin hem de siyasetin ana konularından birisi olmuştur. Bu noktada uzun yıllardır Almanya'da yerleşik olan Türkiye kökenlilerin

Avrupalı olmayan ve Müslüman kimlikleri yabancılara karşı değişebilecek bir siyasal kararın akabinde süregiden koşulların değişmesinde onları fazlasıyla etkileyecek bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda oy kullanmak bu bireyler için rasyonel bir eylem olarak değerlendirilebilir.

“Almanya’da yaşıyorum yasal bir değişim oluyor ve bana da bu değişimin içinde fikrim sorulmuş fikrimi beyan edeceğim” (Kürt Alevi Erkek 4).

“Demin de dedim ya ben burada yaşıyorum buranın vatandaşıyım buranın havasının soluyup ekmeğini yiyorum beni burada olacak her şey yakından ilgilendiriyor” (Türk Alevi Erkek 4).

“Bana verilen yasal hakkı kullanmak istedim sonuç olarak bir süre daha uzun bir süre daha Almanya’da yaşayacak olmamdan ötürü ne kadar lüks yaşarsam kendime kar olarak görüyorum” (Kürt Sünni Erkek 4).

Tablo 4.7: Almanya 2017 Federal Seçimlerinde Etnik ve Mezhepsel Farklılığa Göre Oy Davranışı

Almaya Eylül 2017 Federal seçimlerinde oy kullandınız mı?			
	Oy Kullananlar	Almanya Vatandaşı Olduğu Halde Oy Kullanmayanlar	Yalnızca Türk Vatandaşı Olduğu için Oy Kullanmayanlar
Kürt Aleviler	%13	0	%87
Türk Aleviler	%25	%13	%62
Kürt Sünniler	%13	0	%87
Türk Sünniler	0	0	%100
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%12	%3	%85

5. ÜÇÜNCÜ KUŞAK GÖÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞINDA ETNİSİTE ve MEZHEP ETKİSİ

Politik katılımın olgusunun en sarıh şekli olan oy verme, insanların çoğu için siyaset süreçlerine dahil olmanın birincil yolu olarak görülmektedir. Bireysel güdülenmeler ve toplumsal yönelimler göz önüne alındığında eşsiz ve özel bir siyasal eylem olan oy verme, geniş toplumsal çeşitliliğin diğer siyasal faaliyetlere göre daha geniş tabanda temsil edilmesine olanak vermektedir. Bununla birlikte seçim sisteminin şekli, katılım oranları, seçmenlerin yer aldıkları farklı sosyal gruplar, vatandaşların inançları, bireysel özellikleri, ikamet edilen bölge ve daha birçok toplumsal faktörler oylama davranışı üzerinde etkili olabilecek olgulardır.

Almanya'daki Türkiye kökenli bireyler ve gruplar arasındaki etnik ve mezhepsel kökenlerin çeşitliliği, grup temelli politik gücün gelişmesini engelleyebileceği gibi aynı ulusal temelden geldikleri halde grupların çok farklı siyasal davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir. Türkiye'nin mevcut hükümet siyasalarından direkt olarak etkilenmeyen bu grupların oylama davranışının hangi siyasal, sosyal ya da psikolojik uyarılardan etkilendiği ve bu olası uyarıların Almanya nezdinde de belirleyici olup olmadığı bu grupların politik davranış olarak oylama faaliyetlerinin anlamlandırılmasında önemlidir.

5.1. Sosyolojik Oy Verme Davranışı Olarak Etnisite ve Mezhep

Sosyolojik yaklaşımda bireylerin oylama davranışının altında yatan belirleyici unsur seçmenin dahil olduğu grubun ortaklaşa geliştirdiği bilişsel faaliyetler sonucu ortaya çıkan eylem ve düşüncelerdir. Bu anlamda oy verme, bilinçli veya yarı bilinçli bir karar olmaktan ziyade tamamen bilinçsiz bir güdülenme neticesinde gelişir.

Bireyin ekonomik düzeyi, yaşadığı bölgenin sosyo-ekonomik ve politik durumu ilaveten bireyin etnik ve dini kimliği seçmenin dahil olduğu sosyal grupları belirler, nihayetinde bu grupların ideolojik ve politik gelenekleri toplumsal bir baskı mekanizmasına dönüşerek bireyin ideolojik ve politik vizyonunu oluşturur. Bu yüzden

bilinç ve güncel rasyonaliteden uzak bir davranış olarak oy verme eyleminde kimin veya hangi partinin lehine oylamada bulunulacağı seçmenlerin zihninde çok önceden belirlenmiştir ve güncellenmesi pek muhtemel değildir.

Bu doğrultuda Almanya’da yaşayan ve kendilerini etnik ve mezhepsel olarak Kürt Alevi’si, Türk Alevi’si, Kürt Sünni’si ve Türk Sünni’si şeklinde tanımlayan bireylerin her iki ülkeye yönelik oylama davranışlarında tanımladıkları kimliklerin ve yer aldıkları grupların etkisi siyasal davranışları nezdinde ele alınmaya ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. İlk olarak grupların ikamet etmeyi seçtikleri bölge tercihlerinde etno-mezhepsel kimliklerinin etkili olup olmadığı ve bu yolla günlük sosyal hayatın bireylerin siyasal davranışlarına ve olası oylama tercihlerine etkisi öğrenilmeye çalışılmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “İkamet ettiğiniz yer tanımladığınız etnik ve dini kimliğinizi ya da ortak değerlerinizi paylaştığınız kişilerden oluşan bir muhit mi?” sorusu yöneltilmiş, 17 katılımcı “Hayır değil” cevabı verirken 15 katılımcı “Evet aynı kimliğe sahip kişilerden oluşan muhitte ikamet ediyoruz” cevabını vermişlerdir. Kimi katılımcı etno-mezhepsel birliktelik taşıyan ailelerle birlikte yaşamayı olumlu ve rahatlatıcı olarak görmekte ve bu tercihin bilinçli bir eylem olduğunu belirtmektedirler.

“Evet kendimi daha rahat hissetme adına” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Hepimiz öyleyiz özellikle seçtik bu muhiti zaten” (Kürt Sünni Kadın 2).

“Evet farklı yerde ben oturamazdım” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Evet daha rahat ediyoruz” (Kürt Sünni Erkek 1).

Tablo 5.1: Etnik ve Mezhepsel Kimliğin Muhit Seçimine Etkisi

İkamet ettiğiniz yer tanımladığınız etnik ve dini kimliğinizi ya da ortak değerlerinizi paylaştığınız kişilerden oluşan bir muhit mi?		
	Evet Öyle	Hayır Değil
Kürt Aleviler	%63	%37
Türk Aleviler	%13	%87
Kürt Sünniler	%75	%25
Türk Sünniler	%50	%50
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%50	%50

Göçmenlerin dil, din veya kültürel olarak ortak paylaşımlarda bulunabilecekleri bireylerle aynı sosyal çevrede ikamet etmeleri günümüz göç toplumlarında sıkça rastlanan ve gerek psikolojik gerekse sosyolojik zeminde geçerliliği olan olağan bir durumdur. Çalışmanın temelini oluşturan etno-mezhepsel dört gruba bakıldığında yaşanacak yer seçiminde etnik aynılığın mezhepsel birliktelikten daha baskın olduğu ve bu durumun bireylerin oylama davranışını etkileyebilme potansiyeli taşıdığı söylenebilir. Bu noktada verilen cevaplardan yola çıkıldığında Kürt etnik kimliğine sahip olan katılımcıların aynı etnik yapıdan insanlarla birlikte yaşama isteklerinin Türklere nazaran daha fazla olduğu düşünülebilir. Dil ve etnik kültür gibi spesifik olgular bu yönelimi besleyen faktörler olarak değerlendirilebilir.

Kültürel, etnik veya inançsal farklılıkların bariz sosyal ayrışmalar olarak yaşandığı kimi göçmen ülkelerinde bireylerin aile ve yakın akrabalarından oluşan dar bir çevrede sosyalleşmesi oldukça olası bir durumdur. Böylesi bir süreçte aile ve yakın çevrenin bireyin oy verme davranışı üzerindeki etkisi oldukça mümkün hale gelmektedir. Bu sebeple çalışmanın kurgulandığı dört etno-mezhepsel grubun Almanya’da aile ya da kan bağı teşkil eden yakınlarının bulunup bulunmaması bireylerin davranışlarının değerlendirilmesi açısından önemlidir. Kürt Sünni Kadın 1 ve Türk Sünni Kadın 1 haricindeki tüm katılımcılar Almanya’da en az bir aile ferdi ve kan bağıının olduğu birden fazla akrabalarının bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda seçmenin sahip olduğu oylama davranışının aile ya da akrabaların sahip olduğu davranış veya siyasi motifle örtüşüp örtüşmediği önem arz etmektedir.

Almanya’da aile ya da akrabaları olduğunu belirten katılımcılara; *“Almanya’da bulunan aile üyeleriniz veya yakın akrabalarınızla siyasi görüş olarak yakınlık dereceniz nedir?”* sorusu oylama davranışındaki birey, yakın çevre paralelliğinin ölçülmesi amacıyla yöneltilmiştir. Almanya’da aile üyesi ya da yakın akrabası olmadığını belirten iki katılımcı hariç tutulduğunda 30 katılımcının 22’ si siyasi görüş ve politik eğilim olarak diğer aile bireyleri ile aynı doğrultuda yer aldıkları cevabını vermişlerdir.

“Çoğu görüşlerimiz ortaktır” (Kürt Alevi Kadın 3).
 “Uzak sayılmayız hepimiz en temelinde aynı fikirlerdeyiz” (Kürt Sünni Kadın 3).
 “Fikirler ortaktır genelde” (Türk Sünni Kadın 2).
 “Aynı, farklı olsa birlikte yaşamazdık zaten” (Kürt Alevi Erkek 2).
 “Aynı değişik asla birlikte bir ortam içinde olamazdık” (Kürt Alevi Erkek 3).
 “Ortak bir geçmişe sahibiz o yüzden aynı” (Türk Alevi Erkek 3).
 “Siyasal olarak aynı bakış açısına sahibiz diyebilirim” (Türk Alevi Erkek 4).
 “Hepimizin aynı bizde farklı düşünce çıkmaz” (Kürt Sünni Erkek 2).
 “Aynı görüşleri paylaşıyoruz” (Kürt Sünni Erkek 3).
 “Çoğu siyasi görüşümüz ortaktır aynı şeyleri düşünüyoruz genelde” (Türk Sünni Erkek 2).

Tablo 5.2: Politik Bakış Açısının Sürdürülmesinde Etnisite ve Mezhep Olgusunun Etkisi

Almanya’da bulunan Aile Üyeleriniz veya Yakın Akrabalarınızla siyasi görüş olarak yakınlık dereceniz nedir?			
	Yakın/Aynı Görüş	Uzak/Farklı Görüş	Almanya’da Aile Üyesi ya da Akrabası Yok
Kürt Aleviler	%87	%13	0
Türk Aleviler	%100	0	0
Kürt Sünniler	%50	%37	%13
Türk Sünniler	%37	%50	%13
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%69	%25	%6

Türk ve Kürt Alevi katılımcılarının aile fertleri ve yakın akrabaları ile aynı siyasi görüş perspektifine sahip olduklarını düşünmek cevaplar değerlendirildiğinde olasıdır, bunun yanında farklı etnik kökene sahip Sünni katılımcılar için aynı şeyi düşünmek pek de mümkün olmamaktadır. Siyasi politik vizyonun yakın sosyal gruplar ve aile fertleri ile benzeş olması Alevi mezhebine sahip farklı etnik grupların

oylama davranışında bilinçsiz bir yönelim pratiği içerisinde olduğu fikrini akıllara getirebilir. Yine cevaplar göz önüne alındığında Almanya'daki Türkiye kökenli dört grubun siyasal yöneliminde inanç olgusunun etnisiteye göre daha baskın bir faktör olduğu söylenebilir.

Oy verme kimi zaman rasyonel, psikolojik veya adaya karşı hissedilen kişisel yakınlık ile de alakalı bir davranıştır. Katılımcılar her ne kadar grup dinamiklerinin aynı politik düşünce etrafında şekillendiğini dile getirse de oylama davranışında farklı pratiklerin gelişmesi ya da oy verme eylemine dair apatinin var olması olası bir durumdur.

Çalışmada bireylere yöneltilen “*Almanya ve Türkiye seçim kampanya süreçlerinde yakın çevrenizle kime neden oy verilmesi üzerine sohbetler eder misiniz?*” sorusu yakın çevrenin bireyin oy verme davranışı üzerinde etkili olup olmadığının öğrenilmesi amacıyla sorulmuştur. Katılımcıların tamamına yakını kampanya süreçlerinde yakın çevreleriyle seçime, adaya veya partiye yönelik konuşmalar yaptıklarını belirtmişlerdir.

“Evet tabi ki görüşürüz savunduğumuzun doğrunun ideallerimiz gerçekleşmesi için sohbetler ederiz uzun uzun konuşuruz neleri iyi yapabiliriz daha nasıl öne çıkabiliriz diye konuşuruz” (Kürt Alevi Kadın 3).
“Fikrimiz net olsa da sohbet esnasında mutlaka konuşuruz herkes kendi fikrini söyler her saygı çerçevesinde fikrini beyan eder” (Türk Alevi Kadın 3).

“Ederiz fırsat buldukça. Daha verimli bize maddi manevi daha iyileştirici kişilerin başa geçmesi adı tartışmalar yaparız” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Ederiz, uzun tartışmalar yaparız hatta birbirimizi gaza getiririz arkadaşlarımız çevremiz ile birlikte herkesin kendi doğrularıyla doğruyu bulmaya özen gösteririz” (Türk Sünni Kadın 2).

“Evet ederiz mutlaka hatta çevre arkadaşlarla yapmaya çalışıyoruz ki gruplaşma oluşturabilmek için” (Kürt Alevi Erkek 2).

“Ederiz ve severiz de siyasi görüşlerimizi bilgilerimizi paylaşmayı” (Türk Alevi Erkek 2).

“Ederiz üzerinde günlerce tartışırız kime neden oy vermemiz gerektiğini hak edip etmeyeceğini geçmişini ve vaatlerini düşünüyoruz konuşuruz birbirimizi ikna etmeye çalışırız” (Kürt Sünni Erkek 2).

“Evet ederiz fikirlerimiz genelde aynı olduğu için oy verilecek kişide ortak oluyor doğal olarak bu konular üstünde sohbetlerimiz oluyor doğruyu bulmak doğru kişiye oy vermek için konuşuruz aramızda” (Türk Sünni Erkek 2).

Tablo 5.3: Oylama Davranışının Yönlendirilmesinde Etnik ve Mezhepsel Sosyal İletişim

Almanya ve Türkiye Seçim Kampanya Süreçlerinde Yakın Çevrenizle Kime Neden Oy Verilmesi Üzerine Sohbetler Eder Misiniz?			
	Evet Ederiz	Hayır Etmeyiz	Almanya’da Aile Üyesi ya da Akrabası Yok
Kürt Aleviler	%87	%13	0
Türk Aleviler	%87	%13	0
Kürt Sünniler	%87	0	%13
Türk Sünniler	%74	%13	%13
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%84	%9	%7

Katılımcıların daha evvelki cevaplarından çoğu aile üyeleri ve akrabalarla aynı siyasal bakış açısına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra kampanya dönemlerinde bu kişilerle yapılan oy vermeye ilişkin sohbetlerin bir noktada seçmen üzerinde baskı oluşturma olasılığı bulunmaktadır. Her ne kadar aynı politik vizyona sahip olunduğu söylene de toplumun farklı sosyal alanlarda yer alan seçmenin aile ve etno-mezhepsel çevresinden farklı çıkar ve çatışma alanlarında yer alması kaçınılmazdır. Bu durumda oy verme davranışı olarak bireysel tercihler geliştiren ya da geliştirmek isteyen seçmenin bu kararını açıkça beyan etme özgürlüğüne sahip olup olmaması oylama davranışı açısından önemlidir. Sosyal izolasyona ya da psikolojik linçe maruz kalacağını düşünen birey için farklı eksende oy kullanmak oldukça zor alınan bir karar olabilmektedir. Bir baskı alanı olarak aile ve birincil çevrenin katılımcıların oylama davranışı üzerindeki etkileri, “*Bu kişilerden farklı bir yönde oy kullansanız bunu onlara söyler misiniz? Onların tepkisi ne olur? Bu tepki sizin için ne kadar önemli olur?*” sorusu ile anlaşılmaya çalışılmıştır.

17 katılımcı “*Farklı oylama tercihlerini rahatlıkla dile getireceklerini*” belirtirken 13 katılımcı “*Genel eğilimin dışında bir oylama tercihi asla birincil çevre ile paylaşmayacakları*” cevabını vermişlerdir.

“Hayır söylemem çünkü tepkileri çok ağır olur tepkiler benim için çok önemlidir” (Kürt Alevi Kadın 3).

“Hayır söylemem az çok görüşümü bilirler zaten söylediğim zaman yersiz tartışmalar yaratıyorlar her ne kadar önemsemesem de fikirlerini moralimi bozuyor sonuçta” (Kürt Alevi Erkek 1).

“Asla söyleyemem beni mahvederler bende onların tepkilerini önemserim” (Kürt Alevi Erkek 2).

“Başka kullanmam diyelim ki kullandım herhalde beni vurular çok büyük kavgalar çıkar benim için onların fikri çok önemli” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Hayır söylemem tepkileri biraz ağır olabilir çok önemlidir” (Türk Alevi Erkek 2).

“Söyleyemem beni topa tutarlar kaos çıkarırlar benim için onların tepkisi çok önemli” (Kürt Sünni Erkek 2).

Farklı yönde oylama kararını asla dile getirmeyeceklerini belirten katılımcılar cevaplarında böylesi bir durumda yaşanma ihtimali bulunan ciddi gerilim ve çatışmalardan söz etmektedirler.

Tablo 5.4: Etno-Mezhepsel Açıdan Ailenin Baskı Aracı Olarak Oylama Davranışı Üzerindeki Etkisi

Bu Kişilerden Farklı Bir Yönde Oy Kullansanız Bunu Onlara Söyler Misiniz? Onların Tepkisi Ne Olur? Bu Tepki Sizin İçin Ne Kadar Önemli Olur?			
	Evet Söylerim	Hayır Söylemem	Almanya’da Aile Üyesi ya da Akrabası Yok
Kürt Aleviler	%37	%63	0
Türk Aleviler	%25	%75	0
Kürt Sünniler	%63	%25	%12
Türk Sünniler	%87	0	%13
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%53	%41	%6

Politik bakış açısı ve siyasal vizyon konusunda aile ve yakın çevre ile geleneksel ideolojik bir aynılığa sahip olma durumunun Türk ve Kürt Alevilerde daha görünür olduğu evvelki cevaplardan anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra etnik olarak ayrı fakat ortak mezhepsel inanca sahip bu grupların seçim dönemlerinde üyelerini baskı altında tuttukları söylenebilir. Farklı yönde oy kullanma potansiyeli taşıma

olasılığının Alevi gruplarda hoş görülebilecek bir eylem olmadığı katılımcı cevaplarından anlaşılabilmektedir.

Bu gelişecek negatif karşı tutumun grup üyelerince önemszenmesi sebebiyle bireylerin oylama davranışı üzerinde bir grup baskısı ve yönlendirmesi olduğu söylenebilir. Seçmenin kendinde tanımladığı dini ve etnik kimliği sosyolojik kuramda bireyin oylama davranışını etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.

Türkiye kökenli gruplarda olduğu gibi kimi zaman seçmen aynı birincil kimliklere sahip olmasına rağmen birbirinden farklı toplumlarda farklı uyaranlara ya da farklı algılara sahip olabilir. Bu doğrultuda çalışmaya katılım gösteren bireylerin oy verme davranışları hem Almanya hem de Türkiye’de sahip oldukları sosyo-politik pratikler ve etno mezhepsel kimlikleri doğrultusunda irdelenmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların *“Almanya seçimlerinde kullanacağınız ya da kullanacak olsanız, oyunuzun rengini Alevi-Türk, Alevi-Kürt, Sünni-Kürt, Sünni-Türk olmanız etkiliyor mu ya da etkiler miydi?”* sorusuna cevapları bu açıdan irdelenmiştir. Bireylerin güncel sosyo-ekonomik ve siyasal pratiklerinin halihazırda Almanya’da gerçekleşiyor olmasından dolayı davranış evvela Almanya nezdinde sorgulanmıştır. 20 katılımcı *“Etnik ve mezhepsel kimliklerinin Almanya seçimlerinde önemli olmadığını/olmayacağını”* dolayısıyla bu durumun olası oylama pratiğinin yönünü etkilemeyeceğini, 12 katılımcı ise *“Etnik ve mezhepsel kimliklerinin Almanya’ya dair oy verme davranışında etkili faktörlerden birisi olduğunu/olacağını”* belirtmiştir. Almanya seçimlerinde kullandıkları ya da kullanacakları oyun yönünün belirlenmesinde etnik ve mezhepsel kimliklerinin etkili olmadığını veya olmayacağını belirten katılımcılara göre Alman siyaset yapıcılarının inanç ve etnisite temelli politika geliştirmemeleri ve toplumsal eşitliğin siyasilerce gözetilen ve hukuken korunmuş bir olgu olması bu davranışın gelişmesinde belirleyici bir faktördür.

“Hayır etkilemez oy kullanırken Almanya’da dini görüşler üzerine karar vermem zaten herkes birbirinin inançlarına saygı gösterdiği için böyle bir etkiye gerek duymuyorum ülke için iyisini daha güzelini yapması önemli benim için” (Türk Alevi Erkek 1).

“Almanya’da etkilemez Almanya da çok böyle şeylere takılmazlar zaten burada çok sorun yaşamazsınız dini görüşler açısından” (Kürt Alevi Kadın 3).

“Türk ve Alevi olmam Almanya’da vereceğim oyda etkili olmazdı. Burada zaten insan hakları her zaman önemli” (Türk Alevi Kadın 1).

“Hayır etkilemez burada insanlar kökenlerine mezheplerine bakarak değil yaptıkları icraatlara göre oy veriyorlar” (Kürt Alevi Erkek 1).

“Pek etkilemiyor çünkü bir ayırım yapmıyor güven veriyor hepimiz biriz diyor aksi olsaydı seçici olurum” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Hayır burada oy kullanırken hangi parti daha iyi hizmet edecekse oyumu ona göre veririm ne olduğum nereli olduğumun ne önemi var ki burada” (Türk Alevi Erkek 3).

“Hayır etkilemiyor sebebi ise oyumu kullanırken dinsel düşüncelerle karar vermediğim içindir” (Türk Sünni Erkek 1).

Alman toplumuna ve siyasi hayatına dair pozitif düşünceler güden katılımcıların aksine 12 katılımcı için etnik ve mezhepsel kimlik Almanya seçimlerinde önemli bir nokta. Kimi katılımcı için etnisiteden ziyade dini kimlik bu davranışının belirlenmesinde baskın unsur. Küresel islamofobinin yükselişe geçmesi Müslüman kimliğini birçok batılı toplumun ötekisi haline getirmiştir. Bu açıdan kimi katılımcılar etnik kimliklerinden çok dini inançları çerçevesinde oy verme eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir.

“Burada şimdi Suriyelilerden sonra bir Müslüman şeyi başladı. Oy verecek olsam buna dikkat ederim ona göre oy veririm” (Kürt Sünni Kadın 3).

“Etkileyeceğini düşünüyorum. Yani en azından mezhep değil de bir Müslüman olmak önemli Müslüman düşmanı olan bir partiye oy verilmez değil mi bizim” (Kürt Sünni Erkek 2).

Bir kısım katılımcı ise duruma genel göçmen kimliği üzerinden yaklaşmıştır. Alman toplumunun etnik merkezilik tutumunun göçmenleri dışladığını bu açıdan oylama davranışında sahip oldukları kimliğin önemli olacağını belirtmişlerdir.

“Mutlaka etkiler mezhep olmasa bile bir yabancı olarak düşünür öyle oy verirdim” (Kürt Alevi Kadın 2).

“Mutlaka etkiler her yerde etkiler yabancısı oluyorsun bu toplumun yeri gelince” (Kürt Sünni Erkek 3).

“Etkiler yabancısın ya onların gözündeki. Yabancı sevmeyen partiye neden oy vereyim” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Mutlaka etkiler parti lideri/parti benim kültürümü ve inançlarımı anlamaz ise benim ihtiyaçlarıma nasıl cevap verecek” (Türk Alevi Kadın 3).

“Etkilerdi bence çünkü oy vereceğim partinin beni küçük görmemesi lazım” (Kürt Sünni Erkek 1).

Tablo 5.5: Etnik ve Mezhepsel Kimliğin Almanya Seçimlerinde Oylama Davranışına Etkisi

Almanya Seçimlerinde Kullanacağınız, Ya da Kullanacak Olsanız, Oyunuzun Rengini Alevi-Türk, Alevi-Kürt, Sünni-Kürt, Sünni-Türk Olmanız Etkiliyor mu? Ya da Etkiler Miydi?		
	Evet Etkiler	Hayır Etkilemez
Kürt Aleviler	%13	%87
Türk Aleviler	%13	%87
Kürt Sünniler	%87	%13
Türk Sünniler	%37	%63
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%37	%63

Katılımcıların tamamı düşünüldüğünde Kürt Sünnilerinin Almanya’ya dönük oy davranışlarında etnik ve mezhepsel kimliklerinin diğer etno-mezhepsel gruplara göre daha belirleyici olduğu söylenebilir. Bu durum bir diğer Sünni grup olan Türkler için her ne kadar geçerli olmasa da Alevi mezhebi altında birleşen iki etnik grup olan Kürt ve Türkler ile kıyaslandığında etno-mezhepsel kimliğin Türk Sünnilerinin de oy davranışını etkileyen faktörlerden birisi olduğu düşünülebilir.

Almanya seçimlerindeki oylama davranışlarında etnik ve mezhepsel kimliklerinin önemi sorgulanan katılımcılara Türkiye seçimleri de sorulmuştur. Böylelikle etnisite ve mezhep faktörünün iki ülke nezdinde seçmenler üzerindeki etkisi öğrenilmeye çalışılmış, değişen algı ve tutumların olup olmadığı analiz edilmeye çalışılmıştır.

“Türkiye seçimlerinde kullanacağınız ya da kullanacak olsanız, oyunuzun rengini Alevi-Türk, Alevi-Kürt, Sünni-Kürt, Sünni-Türk olmanız etkiliyor mu ya da etkiler miydi?” sorusuna; 20 katılımcı Türkiye’de kullandıkları ya da kullanacakları oyun

renginin belirlenmesinde “*Etno-mezhepsel kimliklerinin etkili ve belirleyici*” olduğunu ya da olacağını 12 katılımcı ise “*Etno-mezhepsel kimliklerinin oy verme tutumları üzerinde etkisiz*” olduğunu ya da olacağını dile getirmiştir. Cevaplar Almanya seçimlerindeki tutumlarla kıyaslandığında genel tutumlar açısından tam aksi yönde bir eğilim olduğu söylenebilir. Türkiye’ye dönük oylama davranışında etnisite ve mezhebin belirleyici olduğunu düşünen 20 katılımcının cevapları irdelendiğinde bu tutumun çoğunlukla mezhep olgusu üzerinde temellendiği söylenebilir.

“Oluyor bir kere Kızılbaş’ın elinden ekmek yenmez diye bir söz bile var orada” (Türk Alevi Erkek 3).

“Türkiye için geçerli evet. Aleviler yüzyıllardır bu toprakların ötekisi olmuşlardır. Buda onların siyasi tercihlerini etkiler” (Türk Alevi Erkek 4).

“Evet etkiliyor biz yıllardan beridir ülkede geri planda kalmış itilmiş ötekileştirilmiş insanlarız bunun için kendimizden olana oy vermeyi tercih ederim” (Kürt Alevi Kadın 3).

“Türkiye’de önemli oluyor üçüncü sınıf vatandaşsın sen orada” (Türk Alevi Kadın 2).

“Türkiye’de de etkiler çünkü ayırım var maalesef Kürt, Türk ayrımı çok olduğu için Türkiye’de daha dikkatli oy vermeye özen gösteriyorum” (Kürt Sünni Kadın 2).

“Türkiye’de etkiler çünkü herkesi Almanya gibi samimi bulmuyorum herkes çıkarları doğrultusunda bir şeyler yapmaya çalışıyor kendime inanç olarak yakın olduğunu bilirim daha güvenilir gelecektir” (Türk Sünni Kadın 2).

“Türkiye’de bu mezhep, dil, din ırkçılığı çok yapılıyor o yüzden beni anlayan birisi olabilmesi için özellikle kendi mezhebime saygılı olsun isterim” (Kürt Alevi Erkek 4).

“Türkiye’de de çok etkiler. İnsan niye duygusu farklı olana oy versin ki?” (Kürt Sünni Erkek 3).

Öte yandan etnisite ve mezhep olgularının oylama davranışlarında etkili olmayacağını belirten katılımcılar seçimlere daha siyasal bir perspektiften yaklaştıklarını ve adayları değerlendirmede vaat ve icraatların daha belirleyici olduğunu dile getirmişlerdir.

“Hayır etkilemez seçimlere din yönünden değil de siyasal olarak bakıyorum onun için etkilemez” (Kürt Alevi Kadın 1).

“Etkilemez kesinlikle oy kullanırken dini inançlara takılıp oy vermemek gerekir diye düşünüyorum” (Türk Alevi Kadın 1).

“Aynı Almanya seçimlerindeki gibi bakarım sevgi saygı önemli olan” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Yok etkilemez benim için bir lidere bir partiye oy vermek dini görüşlerle karar vermediğim bir konudur benim özgürlüğüm için hukuksal haklarım için ekonomik rahatlığım için ne vaat etmiş ben bunla ilgilenirim aynısı düşüncem farklılık göstermez ülke için en iyisini kim yapacaksa ben onu düşünerek oy veririm” (Türk Sünni Kadın 3).

“Türkiye’de de etkilemez hiçbir seçimde dinine diline ırkına bakmadan oy verdim yapılan işleri benim için önemli olan” (Kürt Alevi Erkek 1).

“Türkiye’de pek etkilemez benim devlet büyüğüm insan arasında ayrım yapmaz herkesi kucaklayan bir başkanımız var” (Kürt Sünni Erkek 2).

“Yok etkilemez, Türkiye’nin başka sorunları var” (Kürt Sünni Erkek 4).

“Hayır etkilemiyor sebebi ise oyumu kullanırken dinsel düşüncelerle karar vermediğim içindir” (Türk Sünni Erkek 1).

Tablo 5.6: Etnik ve Mezhepsel Kimliğin Türkiye Seçimlerinde Oylama Davranışına Etkisi

Türkiye Seçimlerinde Kullanacağınız, Ya da Kullanacak Olsanız, Oyunuzun Rengini Alevi-Türk/ Alevi-Kürt/ Sünni-Kürt / Sünni-Türk Olmanız Etkiliyor mu? Ya da Etkiler Miydi?		
	Evet Etkiler	Hayır Etkilemez
Kürt Aleviler	%75	%25
Türk Aleviler	%87	%13
Kürt Sünniler	%50	%50
Türk Sünniler	%37	%63
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%62	%38

Katılımcıların cevapları her iki ülke nezdinde değerlendirildiğinde; etnisite ve mezhep olgusu Almanya’ya dönük oy verme davranışında etkili bir faktör olarak görülmezken Türkiye seçimleri düşünüldüğünde katılımcıların kendilerinde tanımladıkları etnik ve mezhepsel kimlik, kime veya hangi partiye oy verileceği konusunda belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Özellikle Türk ve Kürt Alevilerinin tamamına yakını Türkiye’nin süregiden sosyo-politik atmosferinin Alevilik inancını değerlendiriş şeklinin oy davranışlarının belirlenmesinde etkin bir

rol oynadığını belirtmişlerdir. Türk Sünniler, Türk ve Sünni olmayı ne Türkiye ne de Almanya seçimlerde oyun istikametinin belirleyecek etkin bir faktör olarak görmemektedirler. Bu anlamda Türk Sünnilerinin oylama davranışını etkileyen siyasal perspektiflerinin etnik ve mezhepsel kalıp ve alışkanlıklardan görece daha az etkilendiği sonucuna ulaşılabilir.

Etnisite ya da inanç temelli kimi tutum ve davranışların nesiller arası aktarımı toplumsal yapıda bireylerin mevcut önyargılarını güçlendirebilmektedir ve aile, bireyin siyasetteki ilgi alanlarını ve tercihlerini şekillendiren temel grup olabilmektedir. Politik tutumlar ve değerlerin öncül nesiller tarafından aktarımı oylama davranışı gibi siyasal katılım olgularında bir şartlanmış davranışın da oluşmasına neden olabilmektedir.

Bu doğrultuda Almanya’da yaşayan dört farklı etno-mezhepsel grubun oy verme davranışında aileleri ile benzer siyasal görüşlere sahip olma eğilimi gösterip göstermedikleri ve aile fertlerinin bireylerin oylama davranışını etkileyecek olası tutum ve davranışları oy verme eyleminin daha iyi anlaşılması bakımından önem arz edebilmektedir. Katılımcılara, *Genel anlamda aileniz için geçerli olabilecek bir siyasi eğilim mirasından bahsedebilir misiniz? (Babam, dedem bu partiye ya da bu siyasal düşünceye oy verirdi ben de bu partiye oy veriyorum çocuğum da bu partiye oy verecek)* sorusu oy verme davranışında tutum ve davranışların nesiller arası aktarımının ölçülmesi amacıyla yöneltilmiştir.

17 katılımcı “*Oylama davranışını etkileyecek bir siyasi eğilim mirasının kendileri için geçerli olmadığını*” dile getirmekte iken 15 katılımcı “*Oy verme eylemlerini etkilemesi muhtemel siyasal perspektiflerinin şekillenmesinde siyasi-kültürel aktarımın geçerli olduğu*” yanıtını vermiştir. Katılımcılar direkt bir zorlama ya da yönlendirmenin varlığından bahsetmemektedir. Genel aile ve akraba çevresi için oylamayı belirleyebilecek aynı ya da benzer siyasi politik doğrultudan bahsedilmekte lakin bunun direkt bir baskı ile değil de daha çok gönüllü bir eğilim olduğu iddia edilmektedir.

“Evet bahsedebiliriz babadan kalma derler ya aynen öyle ama şimdi baktığım zaman biz gençlerde düşünceler değişiyor ve ben babamın da bana demediği gibi çocuğuma şu partiye oy vereceksin demem” (Kürt Alevi Kadın 1).

“Genelde aynı parti üzerinden gidiyoruz ama bu tamamen kendi tercihimiz bende hangi parti oy verirken kendi tercihim oluyorsa ilerde çocuğumda kendi tercihi üzerinden verecek” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Görüşlerimiz genelde aynı olduğu ve olacağı için aynı gidecektir. Zorunluluk yok ama genel olarak aynı gidecektir” (Kürt Sünni Erkek 1).

Katılımcılar kendi öncül ve ardıl kuşaklarıyla oluşan siyasal davranış aynılığının her ne kadar gönüllülük temelinde şekillendiğini dile getirseler de sahip oldukları etnik ve mezhepsel kimliğin geçmişte yasama erki ya da iktidarla yaşadığı siyasi çatışmalarının anlatı ve kurgu yoluyla nesiller arası taşındığı ve belirli bir siyasal duruş ve davranışın etno-mezhesel kimliğin üzerinde kalıplaştığı verilen cevaplardan anlaşılabilir.

“Kimse zorlamayla kimseyi bir yere getiremez işte görüyoruz çocuklarımızda ne çektik ne yaşadık görecekler” (Türk Alevi Kadın 4).

“Babamda dedemde bende çocuklarımda aynı partiye değil de aynı düşünceye oy veririz bizde değişiklik olmaz” (Kürt Alevi Erkek 2).

“Alevi kimliği kime değil ama hangi düşünceye oy vereceğinizi etkiliyor yani evet” (Türk Alevi Erkek 2).

Tablo 5.7: Oylama Davranışında Siyasal Eğilim Aktarımı, Etnisite ve Mezhep Etkisi

Genel Anlamda Aileniz İçin Geçerli Olabilecek Bir Siyasal Eğilim Mirasından Bahsedebilir Misiniz? (Babam, Dedem Bu Partiye Ya Da Bu Siyasal Düşünceye Oy Verirdi Ben De Bu Partiye Oy Veriyorum Çocuğum Da Bu Partiye Oy Verecek Der Misiniz?)		
	Evet	Hayır
Kürt Aleviler	%75	%25
Türk Aleviler	%87	%13
Kürt Sünniler	%25	%75
Türk Sünniler	0	%100
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%47	%53

Katılımcı cevapları gruplar nezdinde ele alındığında, Sünni mezhebi mensubu Türk ve Kürtler için oylama davranışını etkileyebilecek bir siyasal vizyon aktarımından söz

etmek çokta mümkün görünmemektedir. Buna rağmen Alevilik inancı etnik farklılık gözetmeksizin kuşaklar arası var olabilen bir davranış devamlılığında etkin bir faktör olarak görülebilir.

Oy verme eylemi sosyolojik ve siyasal arka planlar kadar psikolojik süreçler de içerebilen çok boyutlu bir davranış organizasyonudur. Partiler ve adaylar bu çok boyutlu davranış organizasyonunu kitle iletişim araçları destekli seçim kampanyaları ile etkilemeye ve seçmen tabanını genişletmeye çalışmaktadırlar. Seçim süreçlerinde kime ya da hangi partiye oy vereceğini tam olarak belirlememiş bireyler “Kararsız seçmen” olarak nitelendirilmektedir. Toplam seçmen yüzdesi içinde küçük bir orana sahip olsa da kararsız seçmen kitlesi kimi zaman seçim sonuçlarını küçük farklarla olsa da değiştirebilmektedir.

Sosyolojik yaklaşıma göre birçok seçmen için kullanacakları oyun renginin belirlenmesinde seçim süreçleri önemsizdir çünkü; seçmenlerin çoğunun siyasal vizyonları sosyal süreçler dahilinde toplumsal olarak şekillenmektedir. Bu doğrultuda partilerin kampanya süreçlerinde topluma sundukları yeni vaat ve söylemler seçmenlerin kullanacakları oyun istikametinin belirlenmesinde herhangi bir etkiye sahip değildir aksine kampanya iletişimi fikirleri değiştirmez, önceden var olan görüşleri pekiştirmeye çalışır.

Oylama söz konusu olduğunda seçmen davranışı ana hatları itibariyle üç kategoride ele alınabilir; daha kampanya başlamadan çok önce bile kime ya da hangi partiye oy vereceğini kesin surette belirleyenler, kampanya esnasında karar almış olanlar ve kararlarını sandık başında alanlar. Bu bakımdan seçim kampanya süreçlerinin Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli grupların oylama görünümünü değiştirip değiştirmediğinin ve etnik ve mezhepsel kimliklerin kampanya süreçlerinde davranışa olası etkisinin belirlenmesi amacıyla katılımcılara; *“Almanya ve Türkiye seçimlerini düşündüğünüzde; kime ya da hangi partiye oy vereceğiniz kafanızda daha seçim başlamadan belli midir? Yoksa son ana kadar bekler misiniz?”* sorusu yöneltilmiştir.

20 katılımcı *“Kime ya da hangi partiye oy vereceklerini seçim sürecinden çok önce”* belirlemekte iken 3 katılımcı *“Oy istikametinin belirlenmesinde kampanya süreçlerini değerlendirdiklerini”*, 9 katılımcı ise; *“Oylama kararlarını sandık başında aldıklarını”* dile getirmişlerdir. Oy istikametini çok evvelden belirlediğini belirten kimi katılımcılar için kampanya süreçleri boyunca ya da sandık başında oy kullanmak bir kafa karışıklığı ve siyasal kimliğin bireyce içselleşmemesi anlamı taşımaktadır.

“Daha sandığa gitmeden zaten kararımızı vermiş oluyoruz kafam karışık değildi ki sandığa gidene kadar düşünüyüm” (Kürt Sünni Erkek 2).

“Sandıkta gelmeden günler hatta aylar öncesinde bellidir bizim rengimiz” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Genelde seçim öncesi bellidir benim için çünkü oy vereceğim parti bellidir” (Türk Sünni Erkek 2).

“Evet kime oy vereceğim seçim başlamadan bellidir kafamda” (Kürt Alevi Kadın 1).

“Oy vereceğim parti önceden bellidir” (Türk Alevi Kadın 1).

“Sandığa gitmeden bellidir sandıkta değişiklik yapmam asla” (Türk Sünni Kadın 2).

“Sandıktan çok önceden bellidir” (Türk Alevi Erkek 3).

Kimi katılımcılar için sandık başında karar almak sağlıklı bir oylama bakımından çok geç bir zamanlama olarak görülmekte iken seçim sürecinden çok evvel karar almak ta bir o kadar yanlış tercih sebebi olabilmektedir. Partilerin ve adayların vaat ve değerlendirme içeren konuşmalarının kampanya boyunca takip edilmesi oy verme eyleminde doğru kararın verilmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

“Yok biraz daha beklerim yani oy sandığına kadar da değil de partilerin yine konuşmalarını beklerim” (Türk Alevi Kadın 4).

“Hayır değildir hangi partinin ülke için en iyi vaatleri verip verilen vaatleri uygulaması önemlidir benim için” (Türk Sünni Erkek 1).

“Sandık başına kadar düşünmem yanlış karar vermemek adına” (Kürt Sünni Erkek 3).

Bunun yanı sıra sandık başında karar vermeyi tercih eden kimi katılımcılar, seçim kampanya süreçlerinin aşıp sandık başına kadar belirli bir tercihin yapılmamasını bir önceki oy verilen partinin ve muhtemel oy verilecek yeni partinin değerlendirilmesi ve kıyaslanması açısından en sağlıklı yöntem olarak görmektedir.

“Son ana kadar beklerim neler olacak neler yapılacak mevcut savunduğum parti neler yapıyor doğrumu yanlış mı görmek ve buna göre oy kullanmak isterim” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Son ana kadar beklerim genelde sandık başında son kararımı veririm süreç içinde neler yapılmış vaatler neler hepsini takip eder ona göre karar veririm” (Türk Sünni Kadın 3).

“Genelde son ana kadar beklerim insanların vaatlerini tepkilerini merak ederim” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Sandığa gidene kadar düşünürüm” (Türk Alevi Kadın 2).

“Son ana kadar beklerim belki fikrimi değiştirecek bir adım olur diye” (Türk Sünni Erkek 4).

Tablo 5.8: Etnik ve Mezhepsel Faktörlerin Oylama Kararı Üzerindeki Süreç Etkisi

Almanya ve Türkiye Seçimlerini Düşündüğünüzde; Kime Ya Da Hangi Partiye Oy Vereceğiniz Kafanızda Daha Seçim Başlamadan Belli mi dir. Yoksa Son Ana Kadar Bekler Misiniz?			
	Önceden Bellidir	Son ana Kadar Beklerim	Kampanya Sürecinde Netleşirim
Kürt Aleviler	%87	%13	0
Türk Aleviler	%74	%13	%13
Kürt Sünniler	%37	%50	%13
Türk Sünniler	%50	%37	%13
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%62	%28	%10

Tüm katılımcı cevapları birlikte değerlendirildiğinde; kampanya süreçlerinin bireylerin oylama davranışı üzerinde belirgin bir etkinliğe sahip olmadığı söylenebilir. Seçim kampanya sürecinde parti ve liderlerin vaat ve söylemlerinin özellikle Kürt ve Türk Alevi bireylerin oylama davranışında etkisiz olduğu, bu bakımdan Alevi inancına sahip Türk ve Kürtlerin oylama davranışında daha sabit bir tutum sergiledikleri yine cevaplar ışığında söylenebilir. Bununla birlikte Sünni olan Kürt katılımcıların Alevi Kürtlerin aksine kampanya süreçlerinden etkilenme ve sandık başında karar alma potansiyelleri olduğu söylenebilir. Bu durum Sünni Kürtlerin oylama eyleminde kararsız seçmen olarak nitelendirilmesine olanak sağlayabilmektedir.

5.1.1. Sosyal Bölünme Olgusu Işığında Etnik ve Mezhepsel Faktörlerin Oy Vermede Belirleyiciliği

Günümüz parlamenter demokrasilerinde siyasi partiler, farklı toplumsal gruplar arasında ortaya çıkması muhtemel sosyal çatışmaları çözebilecek önemli aracı kurumlardan birisi olarak görülebilir. Bu doğrultuda siyasi partilerin hangi sosyal bölümlere nasıl angaje olduklarının ilaveten söylem ve manifestolar yoluyla alternatif politikalarla nasıl rekabet ettiklerinin anlaşılmasına çalışılması seçimleri ve seçmenlerin davranışlarının incelemesi açısından önemli olmaktadır. Seçmen davranışı açısından sosyal bölünme kuramına göre, karşılaştırmalı seçim çalışmalarının temel

amaçlarından biri, parti sistemlerinin farklı destek tabanlarının altında yatan yapısal faktörlerin araştırılmasıdır.

Siyasal söylem ve vaatlerini değişen düzeylerde toplumsal ayrışma hatları üzerinden şekillendirme yoluna giden siyasi partiler süreç içerisinde sosyal bölünmenin oluşturduğu gruplarca düşünsel ve eylemsel temsilciler olarak ön plana çıkabilmektedirler. Bu nedenle, kitlelerin oylama yönelimlerinin sosyal temelleri ve parti sistemleri birbirine bağlı çeşitli toplumsal bölünmelerin belirlenmesi ile ilgilidir. Dolayısıyla toplumsal bölünme faylarının hakîm tutum ve davranış yönelimlerini elimine etmek seçim çalışmalarının ana hedeflerinden birisi olabilmektedir.

Oy verme davranışlarının anlaşılması Almanya’da yaşayan etno-mezhepsel grupların çeşitli kültürel ve ekonomik kırıklara bölünüp bölünmediği ve seçimlerin bu grupları ne ölçüde örgütlediği hakkında bilgi sağlayabilmektedir.

Bu nedenle;

- Almanya’da yaşayan etno-mezhepsel grupların herhangi bir sosyal bölünme hattında konumlanıp konumlanmadıkları, yer aldıkları olası farklı sosyal bölünmelerin seçimlerdeki parti destekleriyle ve oylama davranışlarıyla nasıl bağlantılı olduğu,
- Herhangi bir sosyal ve politik bölünmenin yalnızca anavatan nezdindeki oylama davranışında mı geliştiği,
- Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli etno-mezhepsel toplumun sosyal bölünmeye neden olan tarihsel ve sosyal Türkiye arka planlarının ne derece istikrarlı veya değişmekte olduğu ya da Almanya’da farklı bir sosyal fay hattı içinde yer alıp almadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Bu doğrultuda katılımcılara ilk olarak; *“Kendinizi tanımladığınız kimlik özelliklerinizden kaynaklı Türkiye’de ya da Almanya’da bir ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?”* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan 23’ ü *“Sahip oldukları etnik ve mezhepsel kimliklerden kaynaklı Türkiye’de bir ayrımcılığa maruz kaldıkları”* cevabını verirken, 9 katılımcı için *“Almanya etnik ve mezhepsel kimliklerden kaynaklı ayrımcılığa maruz kalınan yer”* olmaktadır.

“Yani burada hiç öyle bir şeye denk gelmedim, hiç ayrımcılık yaşamadım. Ama Türkiye için aynı şeyleri söyleyemeyeceğim” (Türk Alevi Kadın 4).

“Bence Almanya’da ayrımcılık yok Türkiye’de daha çok var kılığınla kıyafetinle duruşunla bakışınla çok yargılanıyorsun” (Türk Sünni Kadın 2).

“Almanya’da çok ayrımcılık yok yalnız Türkiye’de saklıyorsun tercihlerinle dininle tavrınla her şeyinle nerde ise oturmana kalkman bile ayrımcılığa yol açıyor” (Kürt Alevi Erkek 1).

“Türkiye de maruz kalıyorum daha bu konularda çok gelişemedik ülkece” (Türk Alevi Erkek 3).

“Bu konuda Almanya Türkiye’den daha iyi Almanya da ayrımcılık çok fazla olmuyor Türkiye’de daha fazla” (Kürt Sünni Erkek 4).

“Türkiye de daha çok kalıyorum çünkü daha çok gelişmiş bir ülke değiliz eğitim seviyemiz çok düşük daha iyi olmamız lazım” (Türk Sünni Erkek 2).

“Türkiye’de daha çok kaldığımı düşünüyorum tuttuğum partiden yargılanıyorum dinimden düşüncemden kılık kıyafetimden her şeyde bir yargı var” (Kürt Alevi Kadın 2).

Türkiye’nin sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel pratiğine uzun yıllardır dahil olmayan katılımcıların sahip olunan etnik ve inançsal kimlik üzerinden Türkiye’de ayrımcılığa maruz kaldığını bildirmesi yaşanıldığı düşünülen aktif ayrımcılık durumunun güncel deneyimlerden değil de daha çok geçmiş deneyimlerin etkisinden kurtulamama, etnik ve inançsal geçmişin anlatım yoluyla aktarımı ve yanlış bilgilendirme sonucu gelişen ön yargılar olduğu ihtimalini akıllara getirebilmektedir. Bunun yanı sıra 9 katılımcı için farklı inanç ve etnik özelliklerle Almanya’da yaşamak ayrımcılık ve sosyal dışlanmaya sebep olabilmektedir. Özellikle Avrupa’da islamofobi ve Türkiye düşmanlığının son birkaç yıldır yükselişe geçen bir olgu olduğunu ve katılımcıların uzunca bir süredir Almanya’da yaşadığını düşünürsek yaşanan bu ayrımcılığın güncel uluslararası ilişkiler kaynaklı değil de daha eski köklere sahip sosyo-politik bir tutum olduğu düşünülebilir.

“Almanya daha çok ayrımcılık olduğunu düşünüyorum konuşman tavırlarımız daha çok dikkat çekiyor ve toplumun bizden uzaklaşmasını sağlıyor” (Kürt Sünni Erkek 3).

“Almanya’da daha çok ayrımcılık var” (Türk Alevi Kadın 2).

“Almanya’da daha çok yaşadığım için Almanya’da yaşadığımı düşünüyorum sanki konuşmaya bile hakkın yokmuş gibi davranmaya çalışıyorlar” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Almanya’da daha çok maruz kalıyorum” (Türk Sünni Kadın 1).

“Ülkemde bir ayrımcılığa şahit olmadım Almanya’da çok dışlanıyoruz ölmemiz isteniyor ülkelerinden gitmemiz isteniyor” (Kürt Sünni Erkek 2).

“Almanya’da tabii çok fazla alışamadığım için onlar gibi tepkiler veremiyorum onlara tepkim yersiz ve anlamsız geliyor” (Kürt Sünni Erkek 1).

Tablo 5.9: Etnik ve Mezhepsel Kimliklerin Ayrımcılığa Maruz Kalma Algıları

Kendinizi Tanımladığınız Kimlik Özelliklerinizden Kaynaklı Türkiye’de Ya da Almanya’da Bir Ayrımcılığa Maruz Kaldığınızı Düşünüyor musunuz?		
	Ayrımcılığa Türkiye’de Maruz Kalma	Ayrımcılığa Almanya’da Maruz Kalma
Kürt Aleviler	%87	%13
Türk Aleviler	%100	0
Kürt Sünniler	%25	%75
Türk Sünniler	%75	%25
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%72	%28

Türkiye’de bir ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen katılımcılar içerisinde çok bariz bir etno mezhepsel fark bulunmamaktadır. Yalnız Kürt etnik özelliklerine sahip bireylerin mezhepsel farklılıklarında Türkiye’de ayrımcılığa maruz kalma düşüncesi çok ciddi farklar sergilemektedir. Benzer farklılık Sünni inanç yönünden benzerliği bulunan Türk ve Kürt etnik grupların çapraz karşılaştırmasında da görülebilmektedir. Bununla birlikte cevaplar ve Türkiye’de aktif yaşamama süreleri beraber değerlendirildiğinde özellikle Alevi inancına sahip farklı iki etnik grubun kökü geçmişe dayanan inanç kaynaklı bir sosyal bölünme içerisinde oldukları söylenebilir. Katılımcılara bu doğrultuda yöneltilen bir diğer soru; “*Düşündüğünüz bu ayrımcılık siyasal eğiliminizi belirliyor mu? Oy verme davranışınızı etkiliyor mu?*” olmuştur. Mülakat katılımcısı bireylerin neredeyse tamamına yakını, 29 kişi “*Yaşadıklarını düşündükleri ayrımcılığın siyasal eğilimlerini dolayısıyla oy verme davranışlarını da etkilediğini*” dile getirmiştir.

“Türkiye’de belirliyor mutlaka oyumu daha çok düşünerek atıyorum ki pişmanlık yaşamayayım elimde sesimi duyuracağım tek şey oy hakkım onu da iyi değerlendirmek istiyorum” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Etkilemez mi tabii. Türkiye’de sen ne kadar ben Türküm desende devlet seni önce Alevi olarak görüyor ve ona göre davranıyor üvey çocuklarız biz” (Türk Alevi Erkek 1).

“Belirliyor ayrımcılık yapılması hiç hoş bir şey değil ben ayrımcılık yapmayan, insanları aşağılamayan siyasi partiye oyumu veririm” (Kürt Alevi Kadın 3).

“Evet belirliyor ayrımcılık olan tarafa karşı daha bir soğuk olmaya başlıyorum daha demokrat daha anlayışlı tarafa kaymaya başlıyorum” (Türk Alevi Kadın 1).

“Siyasal eğilimimi belirliyor. Bu engelleri en minimuma indirecek birisi olmasını bekliyorum. Daha rahat konuşmaya, fikrimi belirtmeye hakkım olduğunu düşünüyorum, oy verirken de gerek siyasi gerek kişinin duruşuna çok dikkat etmeye çalışıyorum” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Tabii siyasi eğilimimi belirler kime neden oy verdiğimi bu ayrımcılık ayırttırma belli eder. Ben yaşadığım ülkede hür olmak istiyorum bunu baştaki büyüklerimizin sağlamasını beklerim sağlayamıyorsa durduğu yerde durmasının anlamı yok” (Türk Sünni Kadın 2).

“Mutlaka değiştiriyor. Baştakiler ülkemizden bizlerden güzel bahsetse onlar bizim için güzel şeyler düşünecekler baştakiler bizlerden iğrenç mahlukat olarak bahsedince halk da bize çöp muamelesi ediyor” (Kürt Sünni Erkek 2).

“Etkiliyor tabii bu taraftan ayrımcılık yapıldığını görünce insan ister istemez farklı bir arayış içine giriyor bu da bence çok doğal baskıcılık ayrımcılık bizi yıpratır zarar verir birleştirici ve bütünleyici tarafa eğilim gösteriyorum” (Türk Sünni Erkek 2).

Sosyal fay hatlarının grup temelli kimlikleri sosyo-politik çatışmaların her birisi için merkezi bir noktada yer alabilmektedir. Sosyal bölünmelerin oluşturduğu her sosyo politik çatışmanın yalnızca din ya da etnik köken temelinde ele alınması kimi toplumlardaki siyasal davranışların anlamlandırılmasında yeterli olamamaktadır bununla birlikte toplumsal bölünmelerin doğurduğu her bir çatışma belirli kültürel, coğrafi, politik tarih ve şikayetlerle biçimlenmiş çoklu kimliklerin örtüşmesini de içermektedir. Sosyal bölünmelerin oluşturduğu sosyo-politik gruplarda görülen davranış birilerinin diğerlerinden hoşlanması veya hoşlanmaması durumundan ibaret değildir.

Yani bireysel algı ve davranışların aksine çoğunlukla politik partiler ve medya tarafından sürdürülen bir yönlendirilme söz konusu olabilmektedir. Siyasal yönelim ve oylama eylemlerinde ortaya çıkan davranışlar çoğunlukla diğer olarak görülen grubun ya da grupların kendi siyasal ve sosyal grup süreçlerine tehdit oluşturduğuna dair geliştirdikleri bilinçli veya bilinçsiz varsayımlara dayanmaktadır.

Tablo 5.10: Ayrımcılık Algısının Siyasal Eğilim ve Oy verme Davranışı Üzerindeki Etkisi

Düşündüğünüz Bu Ayrımcılık Siyasal Eğiliminizi Belirliyor Mu? Oy Verme Davranışınızı Etkiliyor Mu?		
	Evet Etkiliyor	Hayır Etkilemiyor
Kürt Aleviler	%87	%13
Türk Aleviler	%100	0
Kürt Sünniler	%87	%13
Türk Sünniler	%87	%13
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%90	%10

Sosyal bölünme yaklaşımında, toplumun farklı kesimleri arasındaki ilişki (Fay hatlarının oluşturduğu gruplar ve onların çıkarlarının temsilcisi olarak görülen partiler) parti sistemleri oluşturma sürecinin erken dönemlerinde şekillenmiş ve ilerleyen dönemlerde de çoğunlukla değişmeden kalmıştır. Böylelikle aynı siyasi perspektifte yer alan partileri kuşaklar boyu destekleyen bir bölünme, parti sistemlerinin ve kimliklerinin süreç içindeki istikrarının garantisi olmaktadır.

Bu bağlamda ele alınan dört etno-mezhepsel grubun Türkiye menşeli olduğu düşünülen sosyal bölünme hatlarının oy verme davranışı üzerindeki sosyal yapısal belirleyiciliğinin uzun yıllar Almanya’da yaşıyor olmaktan kaynaklı zamanla ilişkisi ilaveten göçmen kimliği, Almanya’da dahil olduğu sınıf, din ve kentsel-kırsal ikamet açısından izlenmesi oy verme davranışının değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Sosyal fay hatları arasındaki orijinal ilişkinin ne derece bozulmadığının değerlendirmesi amacıyla katılımcılara *“Türkiye’de kesinlikle oy vermem dediğiniz siyasal yapıdaki bir parti söylem ve eylemlerinde değişikliğe gitse oy verir misiniz?”* sorusu yöneltilmiştir. 24 katılımcı *“Parti söylem ve eylemlerinde görülecek bir değişim o partiye oy vermek için geçerli bir sebep değil”* cevabı verirken, 8 katılımcı için *“Bir partinin söylem ve eylemlerinde değişim yoluna gitmesi oy vermek için yeterli bir neden”* olarak görülmektedir.

“Hayır kesin ve net vermem önünde sonunda uyuşmazlık olur” (Kürt Alevi Kadın 3).

“Türkiye’de bir değişikliğe gitmem asla. Bu iş sözde değil özdedir başta ne verdi ki sonra ne verecek diye bakarım ben olaya. O yüzden ne derse desin asla değiştirmem partimi” (Türk Alevi Kadın 2).

“Kesinlikle vermem bu bir süreçtir belli bir süre belli bir zaman için geçerlidir sonrasında daha büyük sıkıntılar çıkacaktır kesinlikle vermem” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Hayır kesinlikle oy vermem beceremeyeceğini düşündüğüm için sıcak bakmam” (Türk Sünni Kadın 3).

“Söylemler değişir ama eylemler değişmez. Bu yüzden vermem” (Kürt Alevi Erkek 2).

“Hayır kesinlikle oy vermem inanmam sonuna kadar değişiklik göstereceğine” (Türk Alevi Erkek 3).

“Yok vermem dilde ne kadar deseler de zihinlerin asla değişeceğini düşünmüyorum. O yüzde söyledikleri inandırıcı gelmez” (Kürt Sünni Erkek 1).

“Hayır vermem çünkü değişeceğine inanmam madem değişikliğe gidecek o zaman farklı bir söylem içinde neden olur savunduğu düşünce yanlıştır ve devam ettirecektir bu düşüncesini” (Türk Sünni Erkek 2).

Tablo 5.11: Etniste ve Mezhep Olgusunun Türkiye Seçimlerinde Parti Değişikliğine Gidilmesindeki Etkisi

Türkiye’de kesinlikle oy vermem dediğiniz siyasal yapıdaki bir parti söylem ve eylemlerinde değişikliğe gitse oy verir misiniz?		
	Evet Oy Veririm	Hayır Oy Vermem
Kürt Aleviler	0	%100
Türk Aleviler	0	%100
Kürt Sünniler	%63	%37
Türk Sünniler	%37	%63
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%25	%75

Cevaplar göz önüne alındığında, katılımcıların önemli bir çoğunluğu asla oy vermem dedikleri bir partiye söylemlerinde ya da eylemlerinde bir değişiklik olsa dahi oy vermeye sıcak bakmamaktadır. Katılımcılara göre seçmen kitleye sunulan herhangi bir farklılık bir partinin politik vizyonu ya da siyasal anlayışında bir değişim gerçekleştiği anlamı taşımamaktadır, aksine seçimi kazanma ya da daha fazla oy alma maksadıyla kurgulanmış bir plan çerçevesinde gerçekleşmesi muhtemeldir. Cevaplar gruplar nezdinde değerlendirilmeye çalışıldığında etnisiteden ziyade mezhepsel bir tutumun varlığı göze çarpmaktadır. Alevi Kürt ve Türklerin Türkiye’ye dönük oy verme

davranışlarında kesin ve katı bir tutumun içerisinde olduğu söylenebilir. Kesinlikle oy verilmeyecek olan farklı bir Türkiye partisine karşı geliştirilen bu tutumun uzun yıllar Almanya’da yaşıyor olmaktan ya da Almanya’da farklı sosyal bölünmeler içinde yer almaktan etkilenmediği yine cevaplardan anlaşılmaktadır.

On dokuzuncu yüzyıl sonlarına doğru çeşitli bölünmeler temelinde ortaya çıkan Avrupa parti sistemleri her bir ülkenin kendi iç dinamiği çerçevesinde ortaya çıkan bölünmelerin etrafında şekillenen kitlesel partilerin neticesinde oluşmuştur. Almanya’da dini ve etnik ötekilerin oluşturduğu bölünme İngiltere’de sınıf temelli bölünmeler olarak ortaya çıkmıştır. Yirminci yüzyılın ilk yarısından sonra özellikle savaş sonrası yeniden inşa sürecine giren Almanya bir yandan kendi sosyo-politik dinamiklerini yeniden oluşturmaya çalışırken bir yandan da ilerleyen süreçte farklı sosyal bölünmeleri oluşturma potansiyeli taşıyan göçmen işçileri ülkeye davet etmekteydi.

Yirmi birinci yüzyıldan itibaren Alman siyasi ve sosyal hayatı hem misafir işçilikten çıkıp kalıcı hale gelen Türkiye kökenli göçmenler hem de farklı küresel sebeplerden kaynaklı özellikle İslam inancına sahip mülteci ve göçmenlerin varlığıyla yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bu çalışmada ilgilendiğimiz nokta Almanya sosyal bölünmeleri ya da parti sistemleri olmamakla birlikte Türkiye kökenli grup ve bireylerin bu bölünmelerin herhangi birinde yer alıp almadığının oy verme davranışı üzerinden anlaşılmaya çalışılmasıdır.

Bu doğrultuda etno-mezhepsel kimlik üzerinden Türkiye’deki parti konumlanmaları ve oylama davranışları sorulan katılımcılara aynı soru Almanya üzerinden yöneltilmiştir. “*Almanya’da kesinlikle oy vermem dediğiniz siyasal yapıdaki bir parti söylem ve eylemlerinde değişikliğe gitse oy verir misiniz?*” sorusuna 21 katılımcı “*Hayır oy vermem*” cevabı verirken 11 katılımcı “*Evet oy verebilirim*” cevabı vermiştir.

“Hayır vermem yukarıda da dediğim gibi seçim öncesi verilen vaatlerin hiçbirisi seçim sonrası tutulmuyor” (Kürt Alevi Kadın 1).

“Hayır vermem kesinlikle değişmezler değişeceklerine inanmıyorum” (Türk Alevi Kadın 1).

“Kesinlikle vermem bu bir süreçtir belli bir süre belli bir zaman için geçerlidir sonrasında daha büyük sıkıntılar çıkacaktır kesinlikle vermem. Özellikle Almanların görüşleri o kadar net ve değişmez ki bu bence bir oyundur durumu kurtarmadır vermem oyumu” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Hayır vermem onlar da durum biraz daha farklı onlar bu konularda biraz daha kararlı oluyorlar değişim olmaz diye düşünüp oy vermem” (Türk Sünni Kadın 4).

“Almanya’da da gitmem insanların üzerinde oturmuş kalıplar var bunlardan kurtulmak öyle yaparız ederiz ile olmuyor maalesef” (Kürt Alevi Erkek 1).

“Kesinlikle dediğimin değişeceğine inanmam. Şimdi Naziler değişir mi” (Türk Alevi Erkek 4).

“Almanya’da çok değişiklik yapmam Almanya’nın karşıt görüşlü devlet adamları çok despotlar” (Kürt Sünni Erkek 3).

“Almanya’da vermem onların keskin kararları var bu olayı kısa süreliğine yapacaklarını ve sonrasında eski hale geleceklerini düşündüğümünden oy vermem” (Türk Sünni Erkek 3).

Tablo 5.12: Etniste ve Mezhep Olgusunun Almanya Seçimlerinde Parti Değişikliğine Gidilmesindeki Etkisi

Almanya’da kesinlikle oy vermem dediğiniz siyasal yapıdaki bir parti söylem ve eylemlerinde değişikliğe gitse oy verir misiniz?		
	Evet Oy Veririm	Hayır Oy Vermem
Kürt Aleviler	%37	%63
Türk Aleviler	%50	%50
Kürt Sünniler	%37	%63
Türk Sünniler	%13	%87
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%34	%66

Katılımcıların yanıtları büyük bir çoğunlukla Türkiye refleksleriyle benzerlik taşımaktadır. Kesinlikle oy verilmeyecek olarak düşünülen bir parti katılımcıların algı ve davranışlarında aynı şekilde kalmakta ve eylem ve söylemlerinde değişime giden bir partilerin inandırıcılığı oylama davranışının değişmesi açısından inandırıcı bulunmamaktadır. Fakat burada dikkat çeken nokta Alevi inancı sahibi Kürt ve Türk katılımcıların oylama davranışlarında Türkiye’den farklı bir tutum geliştirmiş olmalarıdır. Türkiye seçim sürecindeki oylama yönelimlerinin kesin bir surette sabit

kalacağını dile getiren katılımcıların Almanya seçimleri ve parti tercihleri söz konusu olduğunda daha esnek bir tutum içinde oldukları verilen cevaplar uyarınca görülebilmektedir. Bu durum Türkiye’de inanç üzerinden öteden beri var olan gelen bir sosyal yarılmanın varlığını akıllara getirebilir.

5.2. Psikolojik Oy Verme Yaklaşımında Etnisite ve Mezhep Etkisi

Günümüz demokrasilerinde siyasi partiler birçok ülkede siyasal sürecin önemli bir unsurudur. Psikolojik oy verme yaklaşımı olarak ta bilinen Michigan modelinde herhangi bir siyasi partiye üye olmak, seçmen bireyin tutum ve davranışlarını baskın bir şekilde etkileyebilen bir faktördür. Bir siyasi partiye üye olmak ile siyasi görüşlerin yapılanması, taraflı siyasi bilginin kabul edilmesi ve birey-parti, birey-oy verme davranışı ilişkilerinin zaman içinde süreklilik arz etmesi arasında güçlü bir bağ vardır. Kendini herhangi bir siyasi partinin üyesi olarak konumlandıran bir birey, siyasi partiyi bir sosyal grup olarak algıya eğilimindedir. Bu eğilim, grubun normları olarak görülen politik davranış ve siyasal tutumun yaşamsal değerler olarak içselleştirilmesine ve ileriki tutum ve davranışlarında bireyin bunları rehber olarak görmesine neden olabilmektedir.

Bu yaklaşımda, bireyin bir siyasal partiye eklemlenmesi dini mezhep ya da ekonomik sınıf gibi diğer sosyal kimliklerin oluşum sürecine benzer bir özellik göstermektedir. Bir partizan kimliğin bireyde oluşması çoğunlukla ilkokul yıllarına kadar geriye gitmekte ve partizan bağlar erken yaşlarda gelişmektedir. Bireyler parti manifestosunun ne anlama geldiğini öğrenmeden evvel parti sadakatini öğrenirler.

Bu doğrultuda Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli dört grubun oylama davranışlarında etkili olabilecek bir parti kimliğinin oluşup oluşmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Bireylerin uzun yıllardır Almanya’da yaşıyor olmalarına ve Türkiye’nin reel sosyo-politik sürecine doğrudan katılımlarının bulunmamasına rağmen aile, sosyal çevre gibi faktörler neticesinde Türkiye ve Almanya için bir partizan kimlik geliştirip geliştirmediği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda katılımcılara “*Almanya veya Türkiye’de Herhangi bir partiye üye misiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. 23 katılımcının “*Hiçbir partiye üyeliği bulunmazken*” 9 katılımcının “*Parti üyeliği*” bulunmaktadır. Katılımcılara herhangi bir partiye üye olup olmadıkları sorusunun yanı sıra “*Parti miting-toplantı gibi*

etkinliklere katılır mısınız, ya da bağışta bulunur musunuz?” sorusu da sorulmuştur. Parti üye olmadığını belirten 9 katılımcı parti toplantı ya da mitinglerine katılım gösterdiklerini ya da belirli bir partiye maddi destekte bulunduklarını belirtmiştir.

“Hayır üye değilim. Fakat mitinglere giderim toplantılara katılırım ama bağışta bulunmam” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Hayır değilim ama mitin toplantı katılırım bağışta bulunurum” (Türk Sünni Kadın 3).

“Bağışta bulunurum, üye değilim, mitinglere katılırım” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Hayır üye değilim fakat miting ve toplantılara ortam uygun olduğu süreçlerde katılabilirim” (Türk Alevi Erkek 1).

“Türkiye için bir kereye mahsus bağışta bulunmuştum kendi tuttuğum parti için üye değilim ama” (Kürt Sünni Erkek 1).

Türkiye ya da Almanya’da herhangi bir siyasal partiye resmi üyelik kaydı bulunmadığını belirten katılımcı sayısı neredeyse tüm katılımcıların tamamına yakındır. Bununla birlikte kimi katılımcıların üye olmadıkları halde belirli bir partinin toplantı veya miting etkinliklerine katılmaları ya da belirli bir partiye bağışta bulunuyor olmaları akıllara katılımcıların resmi üyelik işlemlerinden kaçındıkları ya da parti üyeliklerini dile getirmekten imtina ettikleri ihtimalini getirmektedir. Bu duruma başka bir çalışmanın konusu olması itibarıyla değinilmeyecektir.

Tablo 5.13: Bir Partiye Üye Olma Konusunda Etnik ve Mezhepsel Tutumlar

Almanya veya Türkiye’de Herhangi Bir Partiye Üye Misiniz?		
	Evet Üyeyim	Hayır Üye Değilim
Kürt Aleviler	%37	%63
Türk Aleviler	0	%100
Kürt Sünniler	%50	%50
Türk Sünniler	%25	%75
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%28	%72

Bir siyasi partinin üyesi olarak konumlanmanın birey üzerindeki sosyo-politik ve psikolojik etkilerine daha evvel değinilmişti. Partizan kimlik gelişiminde bir siyasi partinin politik tutum ve ideolojik söylemleri grup normları olarak değerlendirileceğinden bireyin günlük yaşamından tutunda genel dünya görüşüne

kadar olan tüm düşünsel hatta eylemsel varlığında belirli bir partinin rehberliği görülebilmektedir. Her ne kadar katılımcıların çoğu belirli bir parti ile Almanya ya da Türkiye’de resmi bir ilişki geliştirmediklerini söylemiş olsalar da bu durum bireylerdeki olası parti kimliği potansiyelini ekarte etmemektedir.

Çünkü psikolojik oy verme yaklaşımında kendilerini bağımsız ya da kararsız olarak tanımlayan seçmenler bile mutlak bir oy kullanma eylemi içerisinde olduklarında bilinçsiz ya da yarı bilinçli bir yönlendirme ile tercihlerini belirleyeceklerdir ki bu yönlendirme yine bireyin erken çocukluk ve ilk ergenlik dönemlerinde şekillenen parti sadakatinden öteye gitmeyecektir. Katılımcıların siyasi yönelimlerinin oy verme potansiyeli taşıyan bir siyasi partinin manifesto ve ideolojisinden çokta azade olmayacağını belirtmiştik.

Bu doğrultuda bireylerin kendilerini politik spektrumun neresinde konumlandıklarını öğrenilmesi amacıyla katılımcılara, “*Siyasal eğiliminizi belirtmekte kullandığınız bir tanımlama var mı? Kendinizi demokrat, muhafazakâr, liberal, bağımsız veya A partili C partili olarak mı ifade edersiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. 15 katılımcı “*Demokrat*”, 10 katılımcı “*Belirli bir parti kimliğine sahip partili*”, 3 katılımcı “*Liberal*”, 3 katılımcı “*Muhafazakâr*”, 1 katılımcı ise “*Bağımsız*” cevabını vermiştir.

“Partili olarak tanımlarım” (Kürt Alevi Kadın 3).

“Demokrat” (Türk Alevi Kadın 4).

“Bağımsız olarak tanımlarım genelde” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Liberal olarak tanımlarım” (Türk Sünni Erkek 3).

“Muhafazakâr olarak” (Türk Alevi Erkek 2).

Tablo 5.14: Etno-Mezhepsel Grupların Siyasal Düşünce Eğilimleri

Siyasal Eğiliminizi Belirtmekte Kullandığınız Bir Tanımlama Var Mı? Kendinizi Demokrat, Muhafazakâr, Liberal, Bağımsız veya A Partili C Partili Olarak Mı İfade Edersiniz?					
	Demokrat	Liberal	Muhafazakâr	Bağımsız	Partili
Kürt Aleviler	%50	0	%13	0	%37
Türk Aleviler	%74	0	%13	0	%13
Kürt Sünniler	%13	%13	%12	%12	%50
Türk Sünniler	%50	%25	0	0	%25
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%47	%9	%9	%3	%32

Katılımcıların yaklaşık yarısı kendilerini demokrat olarak nitelerken ikinci çoğunluğu kendilerini partili kimliği ile tanımlayan bireyler oluşturmaktadır. Siyasal kimliklerini parti kimliği ile tanımlayan katılımcıların sayısı bir önceki parti üyeliği bulunan bireylerin sayısı ile uyumludur. Cevaplardaki genel kümelenmeye bakıldığında Kürt Sünniler kendilerini demokrat olarak tanımlayan en düşük sayıya sahip grup olmakta iken partizan kimliğe sahip katılımcı sayıya en yüksek gruptur.

Bu soruya verilen cevaplarda göze çarpan ilk şey Kürt katılımcıların etnik kimlik altında benzer tutumlara sahip olduğudur. Bir önceki sorularda Alevi Kürtlerin çoğunlukla Alevi Türkler ile benzer reaksiyonlar vermesi Kürtlerin oylama davranışındaki baskın kimliğin Mezhepsel inanış olduğu kanaatinin oluşmasına neden olmuştur. Fakat siyasi spektrumda konumlanış olarak kendilerini tanımladıkları yer inanç kaynaklı olmaktan ziyade etnik bir bakış açısının ürünü izlenimi oluşturmaktadır.

İster her iki ülkede oy kullanıyor olsun, ister vatandaşlık politikalarından kaynaklı tek bir ülkede oy kullanıyor olsun, göçmenlerin oy verme davranışları yerleşik birey ve grupların oy verme davranışına nazaran daha kompleks ve çeşitli faktörlerin etkisine açık bir yapı sergilemektedir. Psikolojik oy verme davranışında partizan kimlik oluşumu ile parti ideolojisi arasında sıkı bir bağ olduğu varsayımı mevcuttur. Parti kimliği çalışmaları çoğunlukla tek ülke bazında ve o ülkenin temel ulusal varsayımları üzerinden şekillenen vatandaşların davranışları nezdindeki ölçüm ve analizlere

dayanmaktadır. Parti kimliği gelişmiş bireylerin farklı ÷lkelerdeki oylama eylemlerindeki davranışlarının g÷çmenlerin anayurt ve yeni ÷lke bazında değerlendirilmesi bu nedenle önem arz etmektedir. Daha açık bir dille, anayurtta muhafazakâr ya da milliyetçi kanatta parti kimliği geliştirmiş bir bireyin yeni ÷lkedeki yönelimi ideoloji ve parti kimliği temelinde mi yoksa bu yeni ÷lkedeki konumlanış ve ihtiyaçlarına binaen rasyonel bir temelde mi gerçekleşecektir.

Muhtemel bir parti kimliği şekillenmesinin Almanya’da yaşayan Türkiye’ kökenli etno-mezhepsel grupların bilateral oy verme davranışlarına olan muhtemel etkisinin ölçülmesi bu çalışmada önemsenen konulardan biridir. Bu doğrultuda katılımcılara yukarıda kendileri için tanımladıkları siyasal eğilim ve politik vizyonun her iki ÷lke nezdinde geçerliliğinin olup olmadığının ve oy verme davranışlarını etkileyip etkilemediğinin belirlenmesi amacıyla; *“Kendinizi tanımladığınız bu siyasal perspektif doğrultusunda olan herhangi bir parti her iki ÷lke de oyunuzu alabilir mi?”* sorusu yöneltilmiştir. 28 katılımcı *“Aynı siyasal vizyona sahip bir parti evet her iki ÷lkede de oyumu alabilir”* cevabı verirken 4 katılımcı *“Aynı siyasal vizyona sahip olmak her iki ÷lke için oy verme nedeni olamaz”* cevabı vermişlerdir. Duruma olumsuz yaklaşan katılımcıların bu davranışa neden olarak gördükleri temel sorun, Almanya ve Türkiye’nin politik kültürünün ve sosyo-ekonomik gerçekliklerinin farklı olması düşüncesidir.

“Hayır aynı doğrultuda oy verilmez, Türkiye’de muhafazak rlığa daha çok oy verilirken aynı kişinin Almanya’da tam tersi şeyler için oy verdiğine şahit oldum ben” (Kürt Sünni Erkek 3).

“Tabii vermem Almanya’da çok fazla tanıımıyorsun bazen doğru sandığın yanlış kararlar verebiliyorsun en azından ben değiştiriyorum” (Türk Alevi Kadın 2).

“Zannetmiyorum iki ÷lkenin hayat koşulları yaşam biçimleri çok farklı aynı orantıda olacağını düşünmüyorum” (Türk Sünni Erkek 1).

“Hayır. Tek demokrat diye öyle hemen de vermem yani” (Türk Alevi Kadın 4).

Politik kültür, sosyo-ekonomik farklılıklar ve ÷lkelerin farklı demokrasi algıları ve ihtiyaçları aynı siyasal spektrumda fakat farklı algılamalara neden olabilmektedir. Örneğin bir ÷lkede eşcinsel hakları sosyal demokratların talepleri içerisinde yer almakta iken bir başka ÷lkede eř cinsel hakları en solda yer alan partiler tarafından bile es geçilebilir.

Duruma daha olumlu bakıp aynı siyasal spektrumda yer alan herhangi bir partiye hem Türkiye hem de Almanya seçimlerinde oy verebileceğini belirten katılımcılar duruma daha çok tutarlılık noktasında yaklaşmaktadırlar. Onlar için ülkelerin güncel ihtiyaçları, mevcut ekonomi politikalarının başarısı veya diğer partilerin vaatleri daha geri plandadır. Ülke değişir fakat ideoloji ya da fikirler değişmez tutumu daha baskındır.

“Her iki ülkede de demokrat olan partiye oyumu veririm. Türkiye’de veya Almanya’da bu düşüncede olan insanlar aynı partiye oy veriyorlardır. Ülke değişebilir ama düşünceler değişmez özellikle siyasi anlamda düşünceler hiç değişmez” (Türk Alevi Erkek 1).

“Kesinlikle oyumu alır. İnsanlar kişiliklerini değiştirmiyor ülke değişince. Tutuculuklarından ödün vermiyorlar, en azından benim çevremdeki insanlar değiştirmede. Türkiye’de fikri zikri ne ise Almanya’da da aynı oldu tepkileri” (Kürt Alevi Kadın 2).

“Evet alabilir fikirlerime uygunsa her iki ülkede de oyumu alabilir. Türkiye’de doğru gördüğü partiye oy veren aynı şekilde Almanya’da da oy verir bu benim fikrim tabii” (Türk Sünni Kadın 1).

“Alır mutlaka fikirlerime uygunsa yaptıkları vaatleri neden partimi değiştireyim. Genelde de insanlar fikirlerine uyanlara verir oyunu kişinin kendi değişmemişse ülke fark etmez her yerde aynı doğrultuda oy verir” (Kürt Sünni Erkek 1).

“Alabilir evet hem de çok güzel olur ben kullanırım iki ülkede de oyumu ama herkes aynı şekilde düşünür mü bence düşünür sonuçta iki ülkede de aynı görüşlü partiler olacak bence verilir” (Kürt Alevi Kadın 3).

Tablo 5.15: Etno-Mezhepsel Grupların Siyasal Düşünce Eğilimlerinin Almanya-Türkiye Seçimlerindeki Tutarlılığı

Kendinizi Tanımladığınız Bu Siyasal Perspektif Doğrultusunda Olan Herhangi Bir Parti Her İki Ülke De Oyunuzu Alabilir Mi?		
	Evet Oyumu Alabilir	Hayır Oyumu Alamaz
Kürt Aleviler	%100	0
Türk Aleviler	%75	%25
Kürt Sünniler	%87	%13
Türk Sünniler	%87	%13
Toplam	%88	%12

Parti kimliği modeli ABD gibi iki partili seçim sisteminin uygulandığı ülkelerdeki seçmenlerin oylama davranışlarının açıklanmasında etkili bir yöntem olabilmekte

iken, çok partili seçim sistemine sahip ülkelerin seçmen davranışlarının analizinde aynı başarıyı elde etme konusunda daha yetersiz kalmaktadır. ABD gibi iki uçlu eğilimin söz konusu olduğu ülkelerde seçmen nüfusun partizan tutumlar geliştirmesi ve bu tutumun uzun yıllar korunabilmesi hatta gelecek nesle aktarılması parti şekillenmesi açısından mümkün olabilmektedir. Bu modele göre, bireyin edindiği parti bağı erken siyasi sosyalleşme döneminde ve çoğunlukla ailenin etkisi altında gelişir. Erken dönemlerde kurulan bu bağ tıpkı bir futbol holiganının psikolojik bağlanma sistemiyle benzer bir psikolojik mekanizmaya sahiptir bu doğrultuda bir partiye karşı geliştirilen partizanlık bağı seçmenin başka partilerle yeniden bağ geliştirmesini engellemektedir.

Bununla birlikte seçmenin sosyo-ekonomik statüsünde görülebilen olağanüstü değişimler bireyin siyasi eğiliminde değişimler yaratabilmektedir. Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli grupların hem coğrafik hem kültürel hem de sosyal statülerinde gerçekleşen değişimler aynı zamanda onların siyasi ve sosyal algı değişikliklerini de beraberinde getirmiş olabilmektedir. Tüm bu değişiklikler Türkiye kökenli seçmenin anayurt nezdinde erken süreçlerde geliştirdiği partizanlık bağının kaybolmasına ve Almanya nezdinde yeni bağlar oluşturmaya sebep olabilmektedir.

Katılımcılara yöneltilen bir sonraki soru; *“Almanya’da oy kullandığınız/kullanma niyetinde olduğunuz partiyi söylem, lider ve icraatları açısından değerlendirdiğinizde o parti bir Türkiye Partisi olsa ona oy verir misiniz?”* sorusudur. 18 katılımcı bu soruya *“Evet oy veririm”* derken 14 katılımcı *“Hayır oy vermem”* demiştir. Bir Almanya Partisinin lider, icraat ve söylemleri açısından bir Türkiye Partisi olamayacağını düşünen katılımcıların bu konudaki temel argümanları Almanya sosyo politik ve ekonomik realitesine göre şekillenen bir siyasal partinin Türkiye’nin ihtiyaçlarını karşılayamayacağı yönündedir.

“Hayır vermem Türkiye koşullarının Almanya’daki partinin söylemlerine uygun olduğunu düşünmüyorum” (Türk Alevi Kadın 4).

“Türkiye’de yarım kalırlar bu kadar hür hareket edemezler gibi geliyor. Yarım kalacaklarını düşündüğümde sanırım aynı partiye vermezdim” (Kürt Sünni Kadın 2).

“Hayır vermem. Çünkü iki ülke arasında çok farklı özellikler var ekonomi, dünya görüşü, özgürlük, dini düşünce farklı olduğu için sıkıntılı durum ortaya çıkar bu da oy vermeme engel olur ve oy vermeme tarafına doğru daha çok eğilim gösteririm” (Türk Sünni Kadın 1).

“Kesinlikle vermem aynı olmaz iki ülke oran tutmaz bütünlük sağlanmaz sıkıntı olur” (Türk Alevi Erkek 2).

“Vermezdim yapacakları iyi olabilir ama sert bir devlet adamı milletini katılaştırır ve acımasız biri haline getirir” (Kürt Sünni Erkek 1).

“Hayır vermem iki ülke arası durumlar şartlar farklılık gösterebilir Almanya’daki partinin Türkiye’de uyum sağlayamayacağını düşünüyorum” (Türk Sünni Erkek 4).

Bununla birlikte Almanya’da oy kullandıkları ya da muhtemel oy kullanacakları partiyi bir Türkiye partisi olarak oy vermeye layık gören katılımcıların bu eylemi gerçekleştirmekteki temel nedenleri oy verilen Almanya partisini başarılı bulmasıdır.

“Veririm tabii zaten öyle bir durum olsa çok çok iyi de olur ayrıca ülkenin gelişmesi çok daha kısa sürede olur” (Türk Sünni Erkek 3).

“Verirdim tabii bana doğru geldiği için fikirleri oy vermişim zaten yer değişikliği ile fikir değişikliği olmaz Türkiye’de de Almanya’da da fikrim sabittir değişiklik olmaz” (Kürt Sünni Erkek 2).

“Evet veririm her iki ülkede de hak, adalet, insan hakları ülke yararına olabilecek her konu daha iyi bir hizmet, daha iyi bir gelecek sunan bir partiye tabii oyumu veririm” (Türk Alevi Erkek 1).

“Evet kesinlikle veririm Almanya’nın lideri halkının kazancı üzerine adımlar atıyorlar asla çekinmezdim” (Kürt Alevi Erkek 4).

Tablo 5.16: Etno-Mezhepsel Grupların Parti Tercihlerindeki Almanya-Türkiye Tutarlılığı

Almanya’da Oy Kullandığınız/Kullanma Niyetinde Olduğunuz Partiyi Söylem, Lider ve İcraatları Açısından Değerlendirdiğinizde O Parti Bir Türkiye Partisi Olsa Ona Oy Verir Misiniz?		
	Evet Oy Veririm	Hayır Oy Vermem
Kürt Aleviler	%75	%25
Türk Aleviler	%63	%37
Kürt Sünniler	%37	%63
Türk Sünniler	%50	%50
Toplam	%56	%64

“Almanya’da oy kullandığınız/kullanma niyetinde olduğunuz partiyi söylem, lider ve icraatları açısından değerlendirdiğinizde o parti bir Türkiye Partisi olsa ona oy verir misiniz?” sorusuna verilen katılımcı cevapları *“Kendinizi tanımladığınız bu siyasal perspektif doğrultusunda olan herhangi bir parti her iki ülke de oyunuzu alabilir mi?”* sorusuna verilen cevaplarla karşılıklı olarak ele alındığında kimi grupların siyasal davranışında belirgin tutarsızlık göze çarpmaktadır.

Kendilerini politik yelpazenin belirli biri noktasında konumlandıran Türk ve Kürt Sünni katılımcılar aynı siyasal spektrumda yer alan benzer partilere her iki ülkede de oy vereceklerini dile getirmelerine rağmen Almanya’da oy verilen partinin bir Türkiye partisi olması durumunda o partiye oy vermeyecekleri cevabını vermişlerdir. Bu çelişki her ne kadar Alevi Kürt ve Türklerde de görülüyor olsa da Sünni gruplarda sayısal olarak daha belirgin görünmektedir.

5.3. Etnisite ve Mezhep Olgularının Rasyonel Tercih Modeli Üzerine Etkisi

Rasyonel seçim teorisi, bireysel rasyonellik varsayımlarına dayanan toplum çalışmalarına yönelik çeşitli yaklaşımlar kümesidir. Oy verme eylemi, seçmenin beklediği fayda marjını içerdiği için bunun ardından gelen oylama eylemi nedensel olarak ilişkilendiren yasalar eşliğinde açıklanabilir. Rasyonel seçim açıklamasında bireyleri motive eden şey akılcılığın doğası gereği, meseleler değil durumlardır. Bir seçmen kitlesini oluşturan her bireyin politika bilgisi aynı olmamaktadır, özellikle eğitim oranı düşük bölgelerde bir seçmen enflasyon ne demek ya da vergi politikaları nasıl çalışır bilmeyebilir ancak kesin olan bir şey varsa o da her bireyin gelir dağılımında nerede olduğunu canlı canlı bilmesidir. Bu yüzden parti ideolojileri rasyonel seçmenler için meselelerdir ve meseleler çokta ilgi çekici değildir.

Buradaki fikir, tercihleri ve talepleri çeşitli kısıtlamalarla engellenen bir seçmen için, fonksiyonlar tarafından hesaplanan nihai faydayı en üst seviyeye çıkaracak şekilde bir olasılık hesaplamasına girişir. Yani, rasyonel seçim teorisi normalde tercihler olarak tanımlayacağımız, faydacılık temelinde açıklayıcı olaylar anlamı içerebilir, ancak bu seçimlere bireyi yöneltten sebepler ve seçmenin ulaştığı kararlar çoktan seçmeli bir yaklaşım gerektiren bir eylemdir.

Rasyonel oy verme yaklaşımında seçmen davranışlarını etkileyecek bir diğer tercih modeli ise, seçmenlerin hükümet performansına veya bu performansa ilişkin gelecek

beklentilerine dayanarak oy verdikleri düşüncesidir. Buna göre seçmen ulaşmak istediği reel durumu (Ekonomik büyüme, eğitim, sağlık gibi alanlarda iyileşmeler, vergi sorunu) ona sunabilecek partiyi seçme eğilimindedir. Bir partinin ya da güncel hükümetin bunu seçmene sağlayıp sağlayamayacağı fikrine çoğunlukla mevcut hükümetin geçmiş performansının ya tek başına ya da alternatif parti ile kıyaslanması şeklinde ulaşılmaktadır.

Seçmenin arzu ettiği ekonomik sonuçları ürettiği takdirde hükümet partisi aksi takdirde aleyhteki bir parti oylamada tercih edilen olacaktır. Bu davranış geriye dönük bir değerlendirmenin (Mevcut hükümetin iktidarı boyunca sergilediği performans) veya ileriye dönük bir kurgunun (Hükümetin alternatif parti ile kıyaslanması ve değerlendirilmesi) neticesi olabilmektedir. Her iki durumda da yapılan değerlendirmeler seçmenin bireysel ekonomik çıkarımlarının sonuçlarına dayanabilir.

Almanya’da yaşayan bireylerin Türkiye ve Almanya’ya dönük oy verme eylemlerinde rasyonel bir tutum sergileyip sergilemediğinin belirlenmesi çalışmada önemsenen bir diğer konudur. Her iki ülkenin uluslararası ilişkileri temelindeki karşılıklı diyaloglarında görülen ya da görülebilecek bir olumsuzluğun seçmen davranışlarına nasıl yansıdığı rasyonel davranış temelinde anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Çalışma katılımcılarının 21’ i gelir düzeylerini “Orta” olarak tanımlarken 11 katılımcı Almanya’da ki ekonomik durumlarını “Üst gelir düzeyi” olarak belirtmişlerdir.

“Yüksek seviyede olarak değerlendiririm” (Kürt Alevi Kadın 4).

“Orta halli diyebilirim” (Türk Alevi Kadın 1).

“Kötünün iyisi” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Orta seviyeli olarak” (Türk Sünni Kadın 1).

“Üst seviyede olarak değerlendiririm kendimi” (Türk Alevi Erkek 2).

“Üst seviyede olarak değerlendiririm” (Türk Sünni Erkek 3).

Genel olarak bakıldığında tüm gruplar ekonomik düzeyleri konusunda birbirine yakın cevaplar vermişlerdir. Bireylerin birer seçmen olarak oylama davranışı sergilemeleri daha öncede belirtildiği üzere çoklu faktörlere bağlı bir süreçtir. Bir ülkenin ekonomik göstergeleri hükümet faaliyetlerinden etkilendiğinde etkisi doğrudan seçmen tarafından hissedilen bir yapıdadır. Bununla birlikte ekonomi her ülke ve her seçmen için öncelikli bir konudur? Özellikle bilateral oylama davranışı açısından göçmenlerin tercihlerini belirleyen faktörlerin iki ülke nezdindeki yerinin belirlenmesi davranışın anlaşılması açısından önemli olabilmektedir.

Katılımcılara; “*Ekonomi bir ülke ve vatandaşları için ne kadar önemlidir?*” sorusu etno-mezhepsel grupların oylama davranışında ekonomi olgusunun öneminin anlaşılması için sorulmuştur. Hemen hemen tüm katılımcılar ekonominin kendileri için birinci öncelikte olduğu cevabını vermişlerdir.

“Bir ülkenin ekonomik durumunun iyi olması demek o ülkenin imkanlarının o kadar fazla olması anlamına gelmektedir. Ayrıca ülkenin sahip olduğu ekonomik durumdan o ülke içerisinde bulunan her birey doğrudan etkilenmektedir. Çünkü ülke ekonomisi kişinin imkanları ile de alakalı olmaktadır. Ülke ekonomisinin iyi olması kişinin sahip olduğu imkanlara olumlu yansır bunun içindir ki ekonomi ülke ve vatandaşlar için çok önemlidir” (Türk Sünni Erkek 3).

“Ekonomi ülkenin ve insanların hayatlarını yaşam şekillerin doğrudan etkilediği için en önemlisidir” (Kürt Alevi Kadın 4).

“Bence ülke içinde vatandaşlar içinde en önemli ilk unsurdur bütün hayat dengesi ekonomiye bağlı olduğu için ilk sırada yer alır” (Türk Alevi Kadın 1).

“Ekonomi bir ülkenin kalbidir atmaz ise çöker” (Kürt Sünni Kadın 2).

“Ekonomi ülke ve vatandaşlar için en önemli unsurdur” (Türk Sünni Kadın 4).

“Tabii nefestir parası olmayan bir insan nefes alamaz bana göre” (Kürt Alevi Erkek 2).

“Birinci sıradadır o kadar önemlidir ülke ve vatandaşlar bu durumdan doğrudan etkilenir ekonomi ne kadar iyi olursa yaşam şartları o kadar iyi olur” (Türk Alevi Erkek 3).

29 katılımcı için ekonomi ülke ve vatandaşları için yaşamsal ehemmiyete sahip birinci unsur olarak görülmekte iken 3 katılımcı için ekonomi, dini inanç ve insani değerlerden daha önemli bir olgu değildir.

“Maddi kalkınma insani değerlerle birlikte olursa bir anlam ifade eder. Bu yüzden ikinci” (Türk Alevi Erkek 4).

“Bence ekonomi bir ülke vatandaşları için yüzde elli oranda önemlidir” (Türk Alevi Erkek 1).

“Önemlidir mutlaka ama her şey değildir paradan daha önemli şeyler var din gibi” (Kürt Alevi Erkek 3).

Bir ülkenin ekonomik iyilik düzeyini insani değerler, dini inanç ya da diğer sosyo kültürel değerlerden sonra gelen bir olgu olduğunu düşünen üç katılımcı Alevi inancına sahip farklı etnik yapılara sahip bireylerden oluşmaktadır. Sayısal olarak üç katılımcının çoğunluğun aksi bir yönde fikir beyan etmeleri istatistiksel olarak bir anlam ifade etmiyor olsa da grup toplamaları düzeyinde bakıldığında Alevi inancı kimliğine sahip grup üyelerinin diğer gruplara nazaran ekonomi olgusunu oy

davranışlarında belirleyici olarak görmeme ihtimallerinin görece daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Ekonomi politikalarında başarı olgusu rasyonel tercih modelinde seçmenlerin mevcut hükümetin değerlendirilmesi açısından göz önüne aldıkları temel verilerden birisi olabilmektedir. Bu açıdan seçmenler oylama davranışlarının yönünü belirlemeden evvel hükümetleri ileriye ve geriye dönük bilinçli bir yargıyla değerlendirirler.

Katılımcılara yönelttiğimiz bir diğer soru onların oy verdikleri partiyi geriye dönük ekonomik temelli değerlendirip değerlendirmede sorusunun cevabına yöneliktir. Bu doğrultuda katılımcılara; *“Oy verdiğiniz veya oy vermeyi düşündüğünüz partiyi ekonomi politikaları açısından başarısız bulduğunuzda bir sonraki seçimlerde oyunuzun rengini değiştirir misiniz?”* sorusu sorulmuştur. 24 katılımcı için *“Ekonomik açıdan başarısız bulunan bir parti gelecek seçimlerde seçmenlerin oyunu alamaz.”* 8 katılımcı ise *“Oyun rengini değiştirmek için ekonomi bir kıstas değildir.”*

“Direk değiştiririm ekonominin kötü gitmesi demek ülkenin doğrudan sıkıntıya girmesi demektir” (Kürt Alevi Kadın 4).

“Değiştiririm ekonomik sıkıntı yaşandığı takdirde hayat koşulları ağırlaşmaya başlayacağı için değişiklik yaparım” (Türk Alevi Kadın 1).

“Değiştiririm mutlaka başarısız bir partiye neden ikinci kez şans vereyim ki yeni kanlar yerine gelsin ve daha başarılı işler görelim” (Kürt Sünni Kadın 3).

“Değiştiririm ekonomik açıdan başarısız olan bir partiyi değiştirim çünkü ekonomisi kötüye giden bir ülke sıkıntı yaşamaya mahkûm olacaktır bunun için değiştiririm” (Türk Sünni Kadın 1).

“Tabii değiştiririm denedik olmadı başarısız bir partiyi tekrar başa getirmenin anlamı yok başarısız oldu deyip değişime açık olmalı” (Kürt Alevi Erkek 1).

“Tabii değiştiririm beni aşağı değil parasal konuda yukarı kaldıracak birini tercih ederim daha rahat bir hayat yaşamak adına” (Kürt Sünni Erkek 1).

Geriye dönük parti değerlendirilmesinin ekonomik veriler ışığında olamayacağını ve bu doğrultuda ekonomi politikaları sebebiyle parti değiştirmeyeceğini söyleyen katılımcıların duruma daha duygusal yaklaşıkları söylenebilir. Kimi katılımcılar rasyonel sebeplerin parti değiştirme sebebi olarak görülmesini ahlaki ve etik olarak doğru bulmadıklarını dile getirmişlerdir.

“Hayır değiştirmem para üzerinden değerlendirmem ben. Diğer tutumlarına bakarım sorun yok ise ekonomi hususunda yanlışlarını görmesi ve hatasını telafi etmesi adına bir kez daha oy veririm” (Türk Alevi Kadın 3).

“Asla değiştirmem. Para için hiçbir şeyimi değiştirmem öğrenir bir dahaki sefere hatasını telafi eder mutlaka” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Değiştirmem bir kere daha yanlışlarını görmesi ve düzeltilmesi için hak tanırım ki bir daha ki seçimlerini yanlışlarını görerek doğru adımlar atacaktır” (Kürt Alevi Erkek 4).

“Değiştirmem bir hatası yüzünde partimi satmam. Düzeltilmesi için benim alt kademededen örgütlenmem gerekirse onu yaparım” (Kürt Sünni Erkek 2).

Tablo 5.17: Retrospektif Oy Kullanmada Etnik ve Mezhepsel Tutumlar

Oy verdiğiniz veya oy vermeyi dūřündüđünüz partiyi ekonomi politikaları açısından başarısız bulduğunuzda bir sonraki seçimlerde oyunuzun rengini değiştirir misiniz?		
	Evet Başka Bir Partiye Oy Veririm	Hayır Oy Verme Davranışında Bir Değişiklik Olmaz
Kürt Aleviler	%63	%37
Türk Aleviler	%63	%37
Kürt Sünniler	%87	%13
Türk Sünniler	%87	%13
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%75	%25

Cevapların sayısal oranında da anlaşılabacağı üzere katılımcı grupların üçte ikisinden fazlası ekonomi icraatlarının başarısız olduğu kanaatinin olduğu bir partiye gelecek seçimde oy vermeyi düşünmektedir. Katılımcı gruplara daha önce yöneltilen “*Ekonomi bir ülke ve vatandaşları için ne kadar önemlidir?*” sorusu “*Oy verdiğiniz veya oy vermeyi dūřündüđünüz partiyi ekonomi politikaları açısından başarısız bulduğunuzda bir sonraki seçimlerde oyunuzun rengini değiştirir misiniz?*” sorusu ile birlikte ele alındığında tüm etno-mezhepsel grupların cevaplarındaki tutarlılık görülmektedir. Ekonomik verilerin bir ülke açısından birinci düzeyde önemli olmadığını düşünen Alevi gruplar yine aynı doğrultuda ekonomiyi politik tutumlar açısından kıstas olarak görmemektedirler. Bu yüzden oylarının renginin belirlenmesinde Alevi grupların Sünni gruplara kıyasla retrospektif değerlendirmelerde bulunmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Göçmenlerin oy verme davranışlarında çoklu faktörlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini daha evvel belirtmiştik. Anayurt ve halihazırda bulunulan ülkenin kültürel, ekonomik, inançsal ve sosyal farklılıkları daha da önemlisi göçmenlik psikolojisi bu insanların her iki ülke nezdinde de farklı kaygılara ve uyaranlara sahip olması anlamına gelmektedir. Ülkelerin öznel durumlarının yanı sıra iki ülkenin uluslararası alandaki ilişkileri de göçmenler üzerinde belli baskı araçları haline dönüşebilmektedir. Tüm bu faktörler, çıktısı oy olan bir davranışlar bütününe geri planları olarak önemli bir noktada durmaktadır.

Almanya'daki Türkiye kökenli göçmen grupların oylama davranışlarının anlaşılmasına ve değerlendirilmeye çalışılmasında kuşkusuz önemli faktörlerden birisi de Almanya ve Türkiye'nin uluslararası platformda geliştirdikleri karşılıklı ilişkinin mahiyetidir. Sayıları üç milyonu bulan Türkiye kökenli göçmenlerin bu ilişkiden nasıl ve ne düzeyde etkilendiklerinin anlaşılması onların oy davranışlarının anlaşılmasında da önemli bir noktadır.

Katılımcı bireylere; *“Almanya Türkiye arasında gelişebilecek olası bir gerilim Almanya ya da Türkiye’de kullanacağınız oyun istikametini etkiler mi?”* sorusu, olası bir etkilenmenin boyutu ve istikametinin anlaşılması maksadıyla yöneltmiştir. Hemen hemen tüm grup üyeleri iki ülke arasında gelişebilecek olası bir gerilimden çok fazla çekindiklerini ve böylesi bir durumda Almanya'daki hayatlarının negatif yönde etkileneceğini belirtmiştir. Bir kısım katılımcı için Almanya'da bulunma durumlarının tehlikeye düşmesi ve dolayısıyla sınır dışı edilmek en büyük tehdit olmaktadır.

“Mutlaka etkileniyoruz şu an Almanya’da yaşamak zorundayım sınır dışı edilmek beni çok sıkıntıya sokacak. Ülkemi ekonomi konusunda sıkıntıya düşürme ihtimali beni üzüyor” (Türk Alevi Kadın 2).

“Etkileniyoruz Almanya’da iken acaba ülkemize gidebilecek miyiz, sınır dışı olacak mıyız? diye düşünüyoruz Türkiye’de iken burada bırakılmaz zorunda kalırsak diye düşünüyoruz” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Mutlaka etkiliyor. Sınır dışı olma korkusu veya sınır kapılarının kapanıp yılda birde olsa ülkemize gitmemiz engellenir diye tedirgin oluyoruz” (Kürt Alevi Erkek 1).

Bir diğer katılımcı için ülkeler arası gerilimin yaratacağı en büyük olumsuzluk bir Türkiyeli olarak Alman sosyal hayatında karşılaşılabilecek negatif tutumlardır.

“Etkileniyoruz en azından Almanların bakış açısı değişiyor” (Türk Alevi Kadın 4).

“Etkileniyorum. Burada yaşıyorum ama sonuçta Türkiye kendi ülkem Almanya ise yaşadığım ülke mesela Almanların Türkler için negatif konuşmaları etkiliyor din ayrımı dil ayrımı ırk ayrımı yapıyor ve bundan oldukça etkileniyorum” (Türk Alevi Erkek 1).

Almanya Türkiye arasında gerçekleşebilecek bir dış politika değişikliğinin Almanya’da yaşayan tüm birey ve grupları bir şekilde etkileme olasılığı bulunmaktadır. Bu noktada bu çalışmanın ilgilendiği konu hayatları bir şekilde etkilenen ya da etkilenme olasılığı bulunan bireylerin bu gerilimin müsebbibi olarak mevcut hükümetleri görüp görmedikleri ve bu doğrultuda gelecek oylama davranışlarında rasyonel bir tercihte bulunup bulunmayacaklarıdır.

19 katılımcı *“İki ülke geriliminin oylama davranışları üzerinde etkili”* olduğunu düşünmekte iken 13 katılımcı için *“Böylesi bir gerilim verecekleri oyun rengini değiştirmek için geçerli bir sebep değildir.”* Ülkeler arası gelişebilecek olası gerilimin oy davranışlarını etkileyeceğini düşünen on dokuz katılımcıdan sekizi oy davranışlarında oluşabilecek değişimin Almanya seçimlerinde gerçekleşeceğini belirtmiştir.

“Almanya’da etkiliyor. Durumlara karşı bakışları ve duruşlarını gözlemliyorum ve doğrumu yanlış mı karar verdiğimi görmeme yarıyor” (Kürt Alevi Kadın 2).

“Almanya ülkeme sıkıntı çıkartmış ise kesinlikle partiyi değiştiririm. Elimden geldiğince gruplaşmaya çalışırım çevremdeki Türk insanlarını kışkırtmaya çalışırım” (Türk Alevi Kadın 2).

“Etkiler mutlaka Almanya’daki parti liderlerinin yaklaşımı beni çok alakadar ediyor gelecek düşüncemi belirliyorum” (Kürt Sünni Kadın 3).

“Çok derinden etkiler olabildiğince Türk düşmanı olmayan bir aday olmasına dikkat ediyorum” (Kürt Sünni Kadın 1).

“Türkiye’de değişiklik olmuyor ama Almanya’da bir daha ki seçimlerde baştaki lidere oy verenleri caydırmaya çalışırım kendim de vermiş isem hemen o partiyi desteklemekten vaz geçerim” (Kürt Alevi Erkek 3).

“Almanya’da değiştirir çünkü olaya nasıl yaklaştıklarını gözlemlerim tavırlarına bakarım duruma göre partimi değiştiririm” (Kürt Alevi Erkek 4).

“Ülkeme zara veriliyorsa Almanya tarafından baştaki partiye oy vermişsem yapılacak diğer seçimlerde değişikliğe giderim Türkiye’deki partiye de olabildiğince destek olurum” (Kürt Sünni Erkek 1).

“Almanya’da parti değişikliğine gitmeyi düşünürüm ülkemde başkanımız zaten her şeyi muhteşem şekilde götürüyor” (Kürt Sünni Erkek 2).

Sekiz katılımcı Almanya seçimlerindeki oylama tercihlerinin değişeceğini belirtirken iki ülke geriliminin oylama davranışları üzerinde etkili olacağını belirten on dokuz katılımcıdan on biri etkilenecek oylama davranışlarının yönünü belirtmemiştir.

“Büyük ölçüde etkiler çünkü gerilim olduğu sürece işler sıkıntılı yürüyecektir her açıdan bunun sonlanması için farklı bir partiye oy vermeye eğilim gösterebilirim. Daha rahat ve huzurlu bir yaşam için bu olabilir” (Türk Sünni Erkek 2).

“Gözden geçirmem sebep oluyor doğru ya da yanlış verdiğim kararları sorgulamam ve bazı fikirlerimi değiştirmem gerektiğini görüyorum” (Türk Alevi Kadın 3).

“Olumsuz yönde etkiler sorunların ve gerilimin devam etmemesi için değişikliğe gidilmesi düşüncesine giriyorum” (Türk Alevi Kadın 1).

“Direk değişmesine neden olur. İki ülke arasındaki ilişkileri düzgün şekilde yürütebilecek yönetimin gelmesi için değişik parti arayışına giriyorum çünkü sıkıntı yaşamak istemem iki ülke arasında” (Kürt Sünni Kadın 4).

“Olumsuz yönde etkiler farklı bir partiye kaymamı sağlar” (Kürt Alevi Kadın 3).

“Daha barışçıl adaylar seçmeye özen gösteriyorum” (Kürt Sünni Erkek 4).

Tablo 5.18: Almanya Türkiye Uluslararası İlişkilerinin Etno-Mezhepsel Oy Davranışına Etkisi

Almanya Türkiye Arasında Gelişebilecek Olası Bir Gerilim Almanya Ya da Türkiye’de Kullanacağınız Oyun İstikametini Etkiler Mi?		
	Evet Etkiler	Hayır Etkilemez
Kürt Aleviler	%63	%37
Türk Aleviler	%50	%50
Kürt Sünniler	%87	%13
Türk Sünniler	%37	%63
Toplam Katılımcı İçinde (%)	%59	%41

Katılımcı yanıtları sayısal olarak değerlendirildiğinde çoğunluk için Almanya-Türkiye ilişkilerinde yaşanabilecek bir olumsuzluk oylama tercihlerini etkileyebilecek bir faktör olarak görülmektedir. Göçmen olarak ikamet edilen bir ülkede bireylerin yerleşik statükolarında oluşabilecek her değişim bu insanların hem sosyal alanda hem de iş alanında zora düşmeleri anlamına gelebilmektedir. Bu açıdan yaşanan ülkenin kaynak ülke ile yaşayacağı her olumsuzluk seçmenleri oylarını akılcı kararlar eşliğinde

vermesi yönünde zorlayacaktır. Bu akılcı karar mevcut konumun sürdürülmesi açısından göçmenler için seçim değil zorunluluk olarak değerlendirilebilir.

6. ÜÇÜNCÜ KUŞAK GÖÇMENLERİN OY DAVRANIŞIYLA İLGİLİ GENEL DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMALAR

Siyasal katılım, kamu politikalarını dolayısıyla siyasal alanı şekillendirmeye veya etkilemeye dönük gönüllü vatandaş faaliyetleri olarak görülebilmektedir. Tüm bu faaliyetler vatandaşların doğrudan anonim ve örgütlü faaliyetleri ile veya politika yapan kişilerin seçilmesi şeklinde gerçekleşebilmektedir. Bu sebeple siyasal katılım oy kullanmaktan, siyasal kampanyalarda yer almaya, dilekçe vermekten, greve ve protesto eylemlerine kadar uzanan geni bir yelpazede yer alan vatandaş faaliyetleri olarak görülebilmektedir.¹¹⁰ Faaliyetin kapsamı, yaygınlığı ya da etkisi ne olursa olsun siyasal alanı hedef alması ve hükümet erkinin politik faaliyetleri üzerinde etkiye sahip olması bakımından siyasal katılım demokrasi ve çoğulculuk olgularının vazgeçilmez bileşene olarak görülmektedir.

Türkiye'nin etnik ve mezhepsel çeşitliliğinin oluşturduğu çok kültürlü ve kozmopolit yapısı göç eden bireylerle birlikte Almanya'ya da taşınmış, böylelikle heterojen bir Türkiye kökenli göçmen grubunun oluşmasına olanak sağlamıştır. Gerek sosyo kültürel gerekse etno-mezhepsel arka planlarda görülen farklılıklar Almanya'daki Türkiye kökenli üçüncü kuşak göçmenlerin hem Almanya'ya hem de Türkiye'ye dönük siyasal katılım algılarıyla birlikte, oy verme davranışlarındaki genel eğilim ve yönelimi de çeşitlendirmiştir.

6.1. Üçüncü Kuşak Türk Alevilerinin Siyasal Katılım Algıları ve Oy Davranışı

Çalışmaya katılan Türk Alevilerinin Almanya politik alanına yönelik siyasal katılım düzeylerinin yüksek olduğu ilaveten Alman toplumunda ortaya çıkan siyasal faaliyetlerde yer olma konusunda yüksek bir duyarlığa sahip oldukları anlaşılmaktadır. Her ne kadar ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve demokrasi olgusunun vatandaşlar ve siyasal iktidar tarafından ne düzeyde içselleştirilip, işlevselleştirildiği eylemlerin kategorize edilmesinde önemli olsa da siyasal katılım olgusu altında gerçekleşecek

¹¹⁰ Milbrath, Goel, **age**, 47.

tüm gönüllü vatandaş eylemleri, geleneksel ve geleneksel olmayan katılım başlıkları altında değerlendirilmektedir.

Bu doğrultuda siyasal erkin karşısında yasal, fakat çoğunlukla uygunsuz olarak görülen boykot, gösteri veya protesto gibi katılım eylemleri geleneksel olmayan katılım olarak ele alınmakta iken, iyi vatandaşlardan beklenen oy sandıklarına seçimden seçime sıkıştırılan oy verme eylemi ve bir siyasi partinin faaliyetlerinde yer alma gibi edimler geleneksel katılım perspektifi altında değerlendirilmektedir. Türk Alevilerinin siyasal katılım düşüncelerinde geliştirdiği muhalif karşı duruşun eyleme dönüştürülmesinde çoğunlukla protesto, miting ve gösteri gibi geleneksel olmayan yöntemleri diğer gruplara kıyasla daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Hatta Barnes ve Kaase' göre "Siyasal eylem" olarak ele alınan şiddet içeren eylemler Türk Aleviler için gerekirse hayata geçirilebilecek bir siyasal katılım şeklidir.¹¹¹ Diğer gruplarla karşılıklı ele alındığında Türk Aleviler; kamusal siyasaları etkileme ve değiştirme sürecinde resmî kurumlara yönelme eğilimi en düşük grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Resmî mercileri olası bir kamusal sorunun çözümünde yeterli ve yetkin görmedikleri söylenebilmektedir. Bir toplumun siyasal katılım algılarının yöneldiği eylem şekli ya da kamusal alanda neyin veya hangi olayın siyasal eylem refleksinin oluşmasında etkin ve önemli görülüp görülmediği hem toplumu oluşturan bireylerin hem de sosyo-kültürel, politik ve ekonomik grupların siyasal yönelim ve davranışlarını aktive edecek çoklu arka planlara bağlı olabilmektedir. Yani kim, neyi, neden bir siyasal katılım sebebi olarak görür sorusu hem farklı bireysel gerçekliklerin hem de bireyin içine doğduğu ontolojik kimlik inşa sürecinin toplumsal olarak temellendiği sütunların etrafında şekillenmektedir. Türk Alevilerin siyasal katılım hassasiyetleri baskın olarak "Dini görüş ve inanç" olguları etrafında şekillenmektedir. Bu durum mezhepsel paydaşları olan Kürt Alevilerle kıyaslandığında Türklerin Kürtlere kıyasla Alevilik inancını etnisiteye göre daha belirleyici bir üst kimlik olarak gördükleri düşünülmektedir.

Türk Alevilerin göçmen olarak bulundukları Almanya'daki siyasal katılım algıları üzerindeki etkin faktörün ekonomi, etnik kimlik veya vatandaşlık statülerinden ziyade inançsal temelde yükselmesi Türk Alevilerinin Alman toplumu ve Alman siyasal erki ile çatışma alanlarının en az seviyede olduğunu düşünmemize olanak sağlamaktadır. Türkiye siyasal tarihine bakıldığında Alevi inancına sahip olma, Osmanlı'dan itibaren

¹¹¹ Marsh, Kaase, **age**, 57-96.

yakın tarihimize kadar Anadolu coğrafyasında politik davranışı dolayısıyla siyasal katılımı belirleyen faktörlerden birisi olarak ele alınabilmektedir. Sahip oldukları mezhepsel değerlerin geçmiş siyasal çatışmaları, Türk Alevilerinin birçoğunu Almanya’da yalnızca kendi değerleri üzerinden şekillenmiş bir bakıma içe kapalı ve güncel siyasalara uzak bir yapıya dönüştürmüştür.

Türkiye kökenli Türk Alevilerinin hem Türkiye’nin iç politik hem de uluslararası güncel tutum ve eylemlerine dair haber ve verilere baskın olarak Almanya menşeli kaynaklar aracılığı ile ulaştıkları görülmektedir. Katılımcıların Almanya’da yaşama ve bulunma süreleri dikkate alındığında bu durumun ardında yatan olası nedenlerden bir tanesi olarak Türk Alevilerinin Türkiye ile ilgili sosyo-kültürel bağlarındaki zayıflık gösterilebilir. İlaveten katılımcıların cevaplarından anlaşılabileceği üzere bu grup Türk medya ve basın organlarına güven duymamaktadır.

Almanya’ya Türkiye kökenli bireylerin göç süreçleri her ne kadar yasal işçi statüsünde başlamış olsa da tarihsel süreç içerisinde Türkiye’nin iç siyasal olaylarından etkilenip Alevi kimliği vasıtasıyla Almanya’ya iltica eden Türk Aleviler bulunmaktadır. Geçmişte yaşanan bu siyasal süreçler Alevileri hem politize etmiş hem de marjinalleştirmiş olabilmekle beraber, süreci doğrudan yaşamamış ardıl kuşakların hâlâ benzer eğilim ve refleksler göstermesi bu grubun siyasi politik vizyonlarının dar çerçevede kurgulandığı ve geçmiş olayların mitleştirilip anlatılması neticesinde aktarıldığı söylenebilir. Siyasal katılım olgusu önemli bir sivil inisiyatif ögesidir, bu bakımdan kamusal alanı oluşturan sivil bileşenlerin politik ve ekonomik süreçlerde üstlendiği rolün ve hükümetin karar alma mekanizmaları üzerindeki etkinliklerinin vurgulanması katılım olgusunun işleyişinin değerlendirilmesi açısından önemlidir.¹¹² Bu bakımdan sosyal bilimlerde yazınında çoğu zaman demokrasi olgusu ile birlikte anılan siyasal katılım olgusuna yönlenebilecek durum ve olayların Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli bireyler açısından değerlendirilmesinde onların genel yönelimlerinin hangi ülke nezdinde kümелendiğinin nedensellik açısından belirlenmesi önemli olabilmektedir. Alevi Türklerin büyük bir çoğunluğu Almanya siyasi ekonomik gündemini Türkiye siyasi ekonomik gündemine nazaran daha öncelikli olarak takip etmektedir. Halihazırda sahip olunan sosyo-ekonomik statünün korunmasına yönelik rasyonel bakış açısı bu davranışın oluşmasında ki en temel sebep

¹¹² Çaha, age, 1-2.

olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Alman siyasi ekonomik gündeminin daha baskın takip edilmesi Türk Alevilerinin sosyo-kültürel ve politik olarak Alman toplumuna entegre oldukları sonucuna ulaşmamızı sağlar.

Siyasal katılım çerçevesi dahilinde gerçekleşen tüm sıradan vatandaş eylemlerinin en temel noktası ideolojik bir yönelimin eylemlerde belirleyici olmaması ve mevcut rejimin alaşağı edilmesine dair bir amacının bulunmamasıdır.¹¹³ Parlamenter demokrasilerde gerek bireye dair gerekse grup temelli tüm sosyo-kültürel ve inançsal farklılıklar anayasa tarafından korunmaktır. Bunula birlikte bir toplumda görülen tüm farklılıklar siyasal katılım aracılığı ile süregiden yasal pratiği genişletebilmekte, düzenleyebilmekte ya da değiştirebilmektedir. Bu da siyasal katılım olgusunun eylemsel çıktısının bir biçimde tüm toplumu etkileyebilecek bir potansiyele sahip olduğu anlamına gelmektedir.¹¹⁴ Almanya’da yaşayan Türkler salt Alman ya da Hristiyan cemaatini ilgilendiren bir olguyu dahi siyasal katılım nedeni olarak görmektedir. Bu doğrultuda bu grubun Alman kamusal alanındaki diğer unsurlarla oldukça yüksek sosyal ve siyasal kaynaşma seviyelerine sahip oldukları görülmektedir. Türk Alevilerinin Almanya’da yaşayan çeşitli inanç ve etnisite mensubu farklı gruplarla ilişkileri, onları anlamlandırma ve tanıma düzeylerinin yüksek olduğu çoğulcu demokratik değerlere ve toplumsal siyasal bilince sahip olduğu da çalışmada elde edilen sonuçlardan birisidir.

Daha evvel siyasal katılım olgusunun geleneksel ve geleneksel olmayan eylemler aracılığı ile gerçekleştirilebileceğine değinilmişti. Bu bakımdan seçimler ve oy kullanma; geleneksel çerçevede katılımın görece daha geniş olduğu siyasal katılım şeklidir. Siyasi liderlerin ve hükümetin belirlenmesine yönelik bir rıza sunma eylemi olması bakımından oylama eylemi sivil bilincin teşvik edilmesi yönünde önemli bir eylemdir. Kişilerin oy kullanma haklarına sahip olması onların hukuki olarak vatandaşlık statüsü elde etmeleriyle ilgilidir. Alman vatandaşı olan Türk Alevilerinin sayısı bu çalışmada yer alan diğer gruplara nazaran daha fazladır. Bununla birlikte Türkiye seçimlerinde Türk vatandaşı olduğu halde oy kullanan Türk Alevi sayısının çok düşük olduğu görülmekte iken Alman vatandaşı olan Türk Alevilerinin Almanya seçimlerinde oy kullanma sayıları daha fazladır. Türk Alevilerinin Türkiye’ye dönük oylama eyleminde bulunma oranlarının bu denli düşük olması bu grubun Türkiye

¹¹³ Kaase, Marsh, *age*, 27-56.

¹¹⁴ *age*, 27-56.

siyasal süreçlerine karşı ilgisiz olduklarını, ya da oylamanın Türkiye'nin siyasi ekonomik mevcudiyetinde fark yaratmayacağını düşündüklerini akıllara getirmektedir. Öte yandan Almanya seçimlerindeki genel algılarının Türkiye'nin tam aksi bir noktada şekillendiği bu doğrultuda Almanya siyasi-ekonomik süreçlerini daha fazla sahiplendikleri görülmektedir. Sosyolojik yaklaşımda kişinin mensubu olduğu ya da aidiyet hissettiği grubun kolektif olarak ürettiği bilişsel faaliyetler çıktısı oylama davranışının istikametini belirleyen eylem ve düşüncelerdir.¹¹⁵ Bireyin siyasal, sosyal ve psikolojik gelişim aşamalarının her birinde, içinde yer alınan sosyal grubun belirleyiciliği bulunmaktadır bu sebeple oy verme, bilinçli veya yarı bilinçli bir karar olmaktan ziyade grubun ortaklaşa kurguladığı süreçlerin neticesinde oluşan bilinçsiz bir güdülenmedir.¹¹⁶ Göçmenlerin ikamet ettikleri bölgenin dil, din veya kültürel paydaş bireylerden oluşması göç toplumlarında oldukça sık rastlanan bir durumdur. Türk Alevileri, diğer grupların aksine etno-mezhepsel ya da sosyal benzeşleriyle birlikte yaşamayı neredeyse hiç tercih etmemektedirler.

Bu durum her ne kadar Türk Alevilerinin kendi etno-mezhepsel gruplarıyla çok fazla ortak sosyal paylaşımlar geliştirmedeğini düşündürse de konu siyasal perspektif ve oy verme eğilimi olduğunda ciddi bir grup ayrınlığı görülmektedir. Hatta günlük yaşantılarını etno-mezhepsel paydaşlarından oluşmayan bir sosyal ortamda geçirmeleri bireylerin siyasal tutumlarının gizlenmesine dolayısıyla grup reflekslerinin dışına çıkılmasına olanak sağlayacak olsa da Türk Alevilerinin oylama davranışlarında ki ve siyasal tutumlarındaki özdeşlik onların erken dönemde politize olduklarını ve tutumlarının grup normları üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Çalışmaya katılan Türk Alevilerinin tamamı Almanya'da bulunan aile üyeleriyle veya yakın akrabalarıyla ortak siyasi görüşü paylaştıklarını ve tamamına yakını seçim kampanya süreçlerinde etno-mezhepsel grup üyeleriyle oylama üzerine konuştuklarını belirtmişlerdir. Her ne kadar ortak politik reflekslere sahip olunması etno-mezhepsel grup temelli bir oylama davranışının varlığına işaret etse de bireyin farklı sosyal alanlarda yer alması, seçmenin mensubu olduğu etno-mezhepsel gruptan ayrı olarak çeşitli çıkar ve çatışma alanlarında konumlanması kaçınılmazdır.¹¹⁷ Seçmenin bireysel tercihler geliştirmesi ya da grup dinamiklerinden farklı bir perspektifte yol alma isteği, grubun bu yönelimi nasıl karşılayacağı hatta tolere edip etmeyeceği bakımından oy

¹¹⁵ Lazarsfeld, Berelson, Gaudet, *age*, 151-152.

¹¹⁶ *age*, 25-26.

¹¹⁷ *age*, 56-57

verme eylemi açısından önem arz etmektedir. Bir Türk Alevi grubun siyasal normları ve oylama yöneliminin dışına çıkması ve bunu diğer grup üyeleriyle paylaşması sosyal izolasyon ve hatta psikolojik bir linç beraberinde getirecek olması sebebiyle kesinlikle mümkün görülmemektedir. Bununla birlikte politik yelpazenin benzer kanadında yer alan farklı siyasal partilere yönelim kabul edilebilir bir davranış olarak düşünülmektedir. Bu da Türk Alevi grupların bireyleri erken dönemde en azından politik perspektif olarak politize ettiği ve Türk ve Alevi olmanın bireylerin oylama davranışları üzerinde etkin olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Seçmenin içine doğduğu etnik ve dini gerçeklik süreç içerisinde bireyin toplumsal kimliklerinden birisi olmaktadır ve bu kimlik veya kimlikler sosyolojik kurama göre seçmenin oylama yönelimini etkileyen temel faktörler içinde yer almaktadır.¹¹⁸ Fakat özellikle göçmenlerde seçmen, aynı etnik ve dini kimliklere sahip olduğu halde yeni ülkede ve anavatanda farklı toplumsal uyaranlara ve farklı reflekslere sahip olabilmektedir.

Bu doğrultuda çalışmaya katılım gösteren Türk Alevilerin oylama davranışlarında Almanya ve Türkiye’de sahip oldukları sosyo-politik pratikler, etno-mezhepsel kimlikleri doğrultusunda farklılık göstermektedir. Kendilerini Türk Alevi olarak tanımlayan bireyler için sahibi oldukları etno-mezhepsel kimlikler Türkiye seçimlerindeki oylama davranışlarında temel belirleyici unsur olarak görülmekte iken aynı kimlikler Almanya seçimlerindeki davranışın şekillenmesinde önem arz etmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti Türk etnik politikalarının kuruluş sürecinde gözetildiği, ulus devlet anlayışı ile inşa edilmiş bir devlet yapısındadır. Bu doğrultuda Türk Alevilerinin Türkiye’ye dönük oylama davranışlarında temel aldıkları kimlik Türk olmaktan ziyade Alevi olmakla ilgilidir denilebilir. Fakat Almanya’da Türk ve Müslüman olarak görülen ve hatta sık sık ırkçı söylem ve eylemlere maruz kalan Türk Alevileri için Almanya’da Türk olmanın Türkiye’de Alevi olmaktan daha kolay değerlendirildiğini düşünmek olasıdır. Bu doğrultuda Türkiye’ye dönük oylama davranışı sergilerken sosyolojik kurama daha yakın olan Türk Alevileri için bu durum Almanya seçimleri söz konusu olduğunda geçerli olmamaktadır.

Almanya’da kaç yıldır yaşanıyor olunursa olunsun ya da Türkiye’nin geçmiş siyasi atmosferinden bir Alevi olarak direkt etkilenip etkilenmediğine bakılmaksızın Türk Aleviler için siyasi bir miras aktarımından kolaylıkla bahsedilebilir. Hikayeler yaşanmış trajediler ve efsaneler eşliğinde ardıl kuşaklara aktarılması muhtemel olan

¹¹⁸ Berelson, Lazarsfeld, McPhee, **age**, 73.

bu siyasi politik tutum Türk Alevilerinin oylama davranışı üzerinde de etkin bir rol oynamaktadır. Seçmenlerin çoğunun politik algılarının ve reflekslerinin içinde yer aldıkları sosyal gerçeklik kapsamında, toplumsal olarak şekillendiğini düşünen sosyolojik yaklaşıma göre seçim süreçleri ve propaganda faaliyetleri seçmenin kullanacağı oyun renginin belirlenmesinde hiçbir öneme sahip değildir.¹¹⁹

Bu yüzden Türk Alevileri için Türkiye’ye yönelik oy davranışında oyun kime ya da hangi partiye gideceği çok önceden belirlenmiş bir karar olarak durduğu için Türk Aleviler için “Kararsız seçmen” olgusu çok geçerli bir durum olmamaktadır. Türk Alevilerinin tamamı etnik ve mezhepsel anlamda sahip oldukları kimlik sebebiyle Türkiye’de bir ayrımcılığa maruz kaldıklarını ki bu ayrışmanın temellerinin Osmanlı’ya kadar indiğini düşünmekte iken bu kimlikten kaynaklı bir ayrımcılığın Almanya’da söz konusu olmadığını düşünmektedirler. Bunun yanı sıra Türk Alevilerinin tamamı Türkiye’ye dair oylama eyleminde yaşadıklarını düşündükleri bu ayrımın oylarının rengini belirlediğini ifade etmektedirler. Hatta bu grup için kesinlikle oy verilemez olarak görülen parti ya da partiler söylem ve eylem değişikliğine gitse dahi kendilerinden oy alamaz.

Özetlemek gerekirse Almanya’da yaşayan ve siyasal katılım refleksleri çoğunlukla “Din ve inanç” olguları üzerinden yükselen Türk Alevilerinin Türkiye’ye dönük seçim süreci ve parti propagandalarından etkilenmeyen oylama davranışı, grup normları ve kolektif bilinç uyarınca şekillenen bilinçsiz bir eylem olarak gerçekleşmekte iken, Almanya seçimlerinde davranışı belirleyen faktörler daha çok bireylerin rasyonel koşullarının devamına yönelik güdüler tarafından şekillenmektedir. Bununla birlikte Türk Alevilerinin Türkiye’de yaşamadıkları halde Almanya’daki siyasal katılımlarında “Dini görüş ve inanç” olgularının hâlâ baskın olması (Hangi kuşak olursa olsun, Alevilik temelli direk bir çatışma yaşamış ya da yaşamamış olsun) siyasal belirleyicilik açısından Aleviliğin politik bir miras halinde nesiller boyu aktarıldığı ve birçok açıdan siyasal katılımı belirlediği söylenebilir.

6.2. Üçüncü Kuşak Kürt Alevilerinin Siyasal Katılım Algıları ve Oy Davranışı

Kürt Alevilerinin siyasal katılım algı ve düzeyleri her ne kadar Türk Alevilerle ortak özellikler sergilese de etnik farklılığın oluşturduğu sosyo-kültürel ve siyasal algı

¹¹⁹ age, 251-253.

farkları mezhepsel anlamda paydaş iki grubun siyasal algı ve reflekslerinde farklılıklar oluşmasına neden olmaktadır. Çalışmada yer alan Kürt Alevilerinin siyasal katılım yoluyla Alman sosyo-politik hayatına dahil oldukları görülmektedir. Bu noktada siyasal katılım aracı olarak seçtikleri yöntem her ne kadar Türk Alevilerle benzeşse de resmi mercilerin siyasal katılım aracı olarak kullanılması Kürt Alevilerinde daha benimsenen bir yöntem olmaktadır. Miting, grev, sokak gösterisi gibi katılım şekilleri de Türk Alevilerle kıyaslandığında Kürt Alevilerce daha az tercih edilen bir yöntem olmaktadır.

Kürt Alevilerinin siyasal katılım algılarının yöneldiği eylem şeklinin daha az şiddet içermesi ve daha fazla yasal kanallara yönelmesinin nedenlerinden birisi Almanya’da bulunma meşruluğunu kaybetmeme isteği olabilir. Zira bu çalışmaya dahil olan ve Alman vatandaşlığı almış Kürt Alevi sayısının Türk Alevi sayısına kıyasla daha az olduğu görülmektedir. Buna rağmen Kürt ve Türk Aleviler, mezhepsel olarak farklı Sünni etnik paydaşlarıyla kıyaslandığında, Alevilerin siyasal katılımlarını herhangi bir sokak eylemi vasıtasıyla gerçekleştirme pratikleri, Sünnilere göre daha yüksek görünmektedir. Bu durumda Alevilik mezhebinin sosyo-politik temelli bir siyasal eylem kültürü geliştirmiş olduğundan bahsedilebilir. Alevi Kürtlerini siyasal katılım eylemlerine yöneltecek hassasiyet ve duyarlılık Alevi Türklerde olduğunun aksine “Dini görüş ve inanç” temelinde gerçekleşmemektedir. Kürt Alevilerinin politik konumlanma ve siyasal davranışlarını harekete geçirecek sebepler çoğunluk olarak “Tüm haksızlıklar” başlığı altında kümelenmiştir. Bu durum Kürt Alevilerinin birçoğunun Türk Alevilere tezat, Almanya’da farklı kültür ve grupların değer ve haklarını tanıma ve anlama konusunda daha duyarlı ilaveten evrensel demokratik değerlere sahip bir bakıma dışa dönük ve güncel Almanya siyasalarını takip eden bir grup olduğunu düşündürmektedir.

Bireylerin ve grupların siyasal katılım tetikleyicisi olarak gördüğü ve algıladığı olay ve durumların sosyo-psikolojik ve ontolojik arka planların toplumsal süreç içerisinde nasıl şekillendiği ile ilgili olabileceğine bu çalışmanın evvel safhalarında değinilmişti. Bu durum mezhep temelli olarak Türk Alevilerle karşılaştırıldığında Kürtlerin Türklere nazaran Alevilik inancını daha belirleyici bir üst kimlik olarak görmedikleri sonucunu düşündürebilmektedir. Zira toplumsal sosyalleşme sürecinde ontolojik anlam vasıtası olarak etnik gerçekliğin mi yoksa mezhepsel farklılığın mı daha etkin olduğu Kürt Alevi bireylerin siyasal katılım reflekslerini belirleyebilmektedir.

Alman medya ve haber kaynaklarını baskın bir şekilde Türk kanallarına tercih eden Türk Alevilerinin aksine Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli Kürt Alevileri gerek Türkiye gerekse uluslararası güncel haber ve verilere ulaşma aracı olarak hem Türkiye medya ve basın organlarını hem de Alman veri kanallarını eşit olarak kullanmaktadırlar. Kürt Alevilerinin Alman vatandaşlığına sahip olma oranları Türk Alevilere kıyasla daha düşük olmakla beraber, Kürt Aleviler Türkiye’ye dönük oy verme davranışında Türk Alevilere nazaran daha istekliler. Türkiye kökenli haber kaynaklarıyla daha yakından ilgilenme ve Türkiye oy davranışlarındaki yüksek motivasyon onların anayurt ile ilgili sosyo-kültürel bağlarının ve siyasal alakalarının hala canlı ve aktif olduğunu göstermektedir. Bir siyasal katılım şekli olarak oy kullanma vatandaşların hükümetin yönetim süreçlerini bir anlamda değerlendirmesi, rıza ya da ret sunmasıdır. Türkiye’nin hükümet etme ve siyasal süreçlerinden doğrudan etkilenmeyecek olan Kürt Alevilerinin Türkiye’ye dair oy verme tasavvurları Türkiye’nin siyasi-ekonomik realitelerinde fark ya da değişiklik yaratma düşünce ve istekleri olabilir. Böylesi bir durumda Türkiye ile kurulan sosyal, kültürel ve siyasal bağların direk mezhep faktöründen ziyade etnisite kökenli mezhep faktöründen daha çok etkilendiği sonucuna ulaşılabilir. Bireyin ideolojik ve siyasal yönelimlerinin belirlenmesinde baskın bir rolü olan ve politik gelenekleri toplumsal bir baskı mekanizmasına dönüşen sosyal grupların oluşmasında etnisite, dini inanç, bireyin ikamet ettiği bölgenin sosyo-ekonomik ve politik gerçekliği ve kişinin ekonomik düzeyi başlıca rol alan önemli faktörlerdir.¹²⁰

Kürt Aleviler, Türk Alevilerinin aksine ikamet edecekleri bölgenin dil, din veya kültürel olarak ortak paylaşımlarda bulunabilecekleri bireylerden oluşmasını tercih etmektedirler. İki mezhepsel paydaş arasındaki bu davranış farklılığı mezhepten ziyade etnisitenin sosyal çevre tercih ve inşasında daha baskın olduğu fikrini akıllara getirmektedir. Kürt Alevilerinin etno-kültürel birliktelik taşıyan bir çevrede günlük yaşantılarını kurlmaları özellikle yeni jenerasyonun oy davranışının şekillenmesinde bilinçsiz ve güncel rasyonaliteden uzak bir yönelim oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Bu yüzden yakın aile, akraba ya da sosyal çevre ile Kürt Aleviler siyasi görüş ve davranış olarak tam bir aynılık içinde olduklarını belirtmektedirler ve bu aynılık oy verme eyleminin kimin ya da hangi partinin lehine olacağını belirgin bir şekilde belirlemektedir.

¹²⁰ Lazarsfeld, Berelson, Gaudet, *age*, 16-27.

Çünkü Türk Alevilerinde olduğu gibi Kürt Alevilerinde de farklı bir oylama yöneliminin geçerli olamayacağını olsa dahi bu durumun dillendirmesinin mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Almanya’da yaşayan ve kendilerini hem Kürt hem de Alevi olarak tanımlayan grup için; öncel kuşaklardan devir aldıkları bir siyasi politik vizyonun varlığından bahsetmek mümkündür ve hatta bu siyasi politik vizyonu kendilerinden sonraki kuşaklara da aktarma gayreti ve isteği içinde oldukları görülmektedir. Etnik olarak farklı bu iki Alevi grubun bir diğer ortak bileşeni taşıdıkları etno-mezhepsel kimliğin Türkiye’ye dönük oylama eyleminde sahip olduğu etkin belirleyiciliğin Almanya seçimlerinde önemsiz olmasıdır. Siyasal aktarımın oylama davranışı üzerinde belirleyici olması Kürt ve Türk Alevilerinde ortak bir davranış kalıbı oluştuğunu düşündürmektedir. Siyasi politik vizyonun dolayısıyla oylama davranışının bu iki grupta aktarım yoluyla sabit kalması mezhep etkisinin oylama davranışında görece daha etkin olduğu sonucuna ulaşmamıza olanak sağlamaktadır. Sonuç olarak oylama davranışı Türk ve Kürt Alevi seçmenin zihninde çok önceden bilinçsiz bir şekilde belirlenmiştir ve güncellenmesi pekte olası görülmemektedir. Günümüz parlamenter demokrasilerini temeli; toplumu oluşturan farklı sosyal, siyasi, kültürel, dinsel hatta cinsel eğilimlerin çoğulcu bir perspektifte eşitliği ve temsili ilkesine dayanmaktadır. Bu doğrultuda parlamentoyu oluşturan ya da parlamento dışında kalmış tüm siyasi partiler bir toplumu oluşturan farklı gruplar arasında görülmesi muhtemel sosyal ve siyasi çatışmalarda çözüm aracı olabilecek önemli aracı kurumlardan birisidir.¹²¹ Seçmen davranışının anlaşılması bakımından bir toplumda görülen sosyo-demografik çatışmaların politik eğilimlere dönüşerek bireysel seçmen davranışları haline eğildiği düşüncesi üzerine kurulu makro sosyolojik kurama (Sosyal bölünme kuramı) göre; kimi siyasi partiler siyasi söylem ve vaatlerini bir toplumda görülen toplumsal ayrışma hatları üzerinden inşa etme yoluna gidebilirler.¹²²

Ayrışma hatlarının oluşturduğu çelişkiler üzerine kurulan bu partiler bazı gruplarca düşünsel ve eylemsel sözcüler ve temsilciler olarak görülmeye başlarlar. Bu nedenle vatandaşların oy verme eğilimleri ve motivasyonlarının sosyo-psikolojik kökleri çeşitli toplumsal fay hatlarıyla ve dolayısıyla bu hatlar üzerine kurulu siyasi partilerle birbirine eklidir.¹²³ Kürt Alevilerinin tamamına yakını Türkiye’de Kürt ve veya Alevi

¹²¹ Lipset, Rokkan, *age*, 3-6.

¹²² *age*, 13.

¹²³ *age*, 46-48.

olmaktan kaynaklı bir ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünmektedirler. Türk Alevilerinde olduğu gibi uzun yıllar Türkiye’de yaşamamış olmalarına rağmen geçmişten gelen bir siyasal yönelme Kürt Alevilerinde de görülmektedir. Sahip oldukları etno-mezhepsel kimlik üzerinden siyasal ya da toplumsal olarak eşit muamele görmediğini düşünen Kürt Aleviler için bu durum oy verme davranışını ve siyasal yönelimi Türkiye özelinde belirleyen önemli bir faktördür. Hatta Kürt Alevi bireyler için Türkiye seçimlerinde asla oy verilmeyecek olan bir siyasi parti ya da partiler bulunmakta ve hiçbir koşulda bu partiler bu gruptan oy alamamaktadır. Sosyolojik bölünme kuramında bir siyasi partinin toplumsal kimi grupların çelişkileri ve çatışmaları üzerinden söylem ve vaat geliştirdiğini ve bu anlamda kitlenin temsilcisi ve sözcüsü olarak görüldüğünü belirtmiştik. Türk Alevilerinin aksine Kürt Alevilerini bu anlamda konsolide edecek mezhepsel olmasa da etnik söylemleri noktasında temsilci ve sözcü olarak görülebile potansiyeli taşıyan bir parti hali hazırda Türk parlamenter sisteminde güncel adı Halkın Demokrasi Partisi olarak yer almaktadır. Mevcut partinin Türkiye siyasal alanında toplumsal fay hatları üzerinden geliştirdiği etnik söylem ve vaatler Kürt Aleviler tarafından temsilci veya sözcü olarak görülmesine ve dolayısıyla bu grubun oylama davranışında sosyal bölünme kaynaklı bir yönelim olduğu söylenebilir. Bunun yanında Türk Alevilerini etno-mezhepsel tarihsel gerçekliklerini toplumsal bölünme açısından temsil edecek bir partinin günümüzde bulunmaması bu grubun oylama davranışının makro sosyolojik yaklaşım açısından değerlendirilmesini olanaksız kılabilmektedir. Alevi Türk ve Kürtlerin Almanya özelinde sahip oldukları sınıfsal, etnik ya da dini kimliklerin oylama davranışına etki edecek mevcut bir sosyal fay hattında yer almadığı ya da yeni bir sosyal bölünme yaratmadığı düşünülmektedir.

Michigan modeli olarak da anılan psikolojik oy verme yaklaşımında herhangi bir siyasi parti üyeliğinin aynı zamanda resmi bir üyelik söz konusu olmasa dahi belirli bir partiyle özdeşleşme hali oluşturduğu bu durumda kişilerin siyasal tutum ve davranışları üzerinde baskın bir etki mekanizması oluşturduğu düşüncesi hakimdir.¹²⁴ Bir siyasi parti ile üye olsun ya da olmasın özdeşleşme yaşayan birey bu siyasi partiyi bir sosyal grup ve kendini de bu sosyal grubun bir üyesi olarak görmektedir. Böylelikle partinin siyasal konumlanışı, politik vizyonu, söylemleri ve eylemlerini mensubu olduğu grubun normları olarak görmeye başlayan sıradan bireyler sergileyecekleri

¹²⁴ Özer, Meder, *age*, 32.

toplumsal tutum ve politik reflekslere kadar bu normları rehber ve belirleyici olarak görme eğilimi içerisindeyler.¹²⁵ Bu durum doğal olarak bireyi bir seçmen olarak da etkilemekte ve yönlendirmektedir. Türk Alevilerde görülmeyen herhangi bir partiye üyelik durumu Kürt Alevilerinin yarısına yakını için geçerli bir durumdur. Bununla birlikte Kürt Alevilerinin yarıya yakını siyasal eğilimlerini belirtmek için “Partili” tanımlamasını kullanmaktadırlar.

Kürt Alevilerinin mezhepsel kimlikleri dahilinde olmasa bile etnik gerçeklikleri üzerinden siyasalar ve söylemler geliştiren bir siyasal partinin Türk siyasi arenasında yer aldığından bahsetmiştik. Sosyal değişkenlerin Kürt Alevi seçmen davranışı üzerindeki psikososyal etkileri bu siyasi partinin öncelikli olarak ele aldığı ve önemseydiği sorunsallar ve adaya dair yönelimler bu grup seçmenin parti kimliği oluşturma sürecinde etkili faktörler olarak değerlendirilir.

Özetlemek gerekirse Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli Türk ve Kürt Alevi grupların siyasallaşma süreçleri, siyasal katılım pratikleri ve siyasal davranış motivasyonlarında Alevilik mezhebi temelli toplumsal kimlik inşası sürecinin doğurduğu sosyo-psikolojik konumlanmanın etkili olduğu söylenebilir. Fakat mezhepsel paydaş bu iki grubun oy davranışı konusundaki güdülenmelerinde etnik kimlikler ve kimliklere yüklenen toplumsal ve siyasal anlamlar daha belirleyici olmaktadır. Kürt Alevilerinin oy verme yöneliminin oluşmasında sosyal bölünme temelli sürecin ortaya çıkardığı parti kimliği davranışı daha hâkim olmakta iken Türk Alevilerinin oylama davranışı çoğunlukla kolektif kimliğin mezhep temelli tarihsel kurgusunun siyasal aktarım yoluyla bilinçsiz yönelimler oluşturmaları şeklinde ifade edilebilmektedir.

6.3. Üçüncü Kuşak Türk Sünnilerin Siyasal Katılım Algıları ve Oy Davranışı

Her ne kadar aynı etnik kimliğe sahip olsalar da Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli Türk grupların siyasal katılım algı ve davranışlarında ciddi farklı yönelim ve davranış farklılıkları göze çarpmaktadır. Sünni Türklerin siyasal katılım refleksi gerektirecek olay ve durumları algılayış şekilleri oldukça homojen bir dağılım göstermektedir. Bu grubun çevre sorunlarından insan hakları ihlallerine, inanç ve dini görüş meselelerinden, kategorize edilmemiş tüm haksızlıklara karşı siyasal katılım bilinci

¹²⁵ Campbell, Gurin, Miller, *age*, 85-87.

geliştirdiği görülmektedir. Bu anlamda Sünni Türklerin eşitlikçi ve çoğulcu bir demokrasi bilincine sahip oldukları söylenebilir. Bununla beraber Türk Sünniler siyasal katılım olarak değerlendirdiği tüm eylemleri resmi ve siyasi kurumların aracılık ettiği geleneksel katılım yöntemi ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadırlar. Grev ve miting gibi sokak eylemleri bu grup açısından mümkün ve uygun siyasal katılım yöntemi olarak görülmemektedir. Siyasal katılım olarak seçilen eylemin mahiyeti açısından Türkleri birbirinden ayıran faktörün mezhep olgusu olduğu görülmektedir.

Türk Sünni grubun kurumsal siyasi kültür tarafından yasal ve uygun kabul edilen kurumsallaşmış katılım eylemlerini tercih etmelerinin sebebi vatandaşlık ve oturum konularında problem yaşamak istememeleri olabilir. Yarisından fazlası Türkiye kaynaklı yazılı, görsel ve sosyal medya kaynaklarını öncelikli olarak takip eden Türk Sünnilerinin Alman kaynaklarına çok fazla itibar etmemesinin nedeni dil ve kavrayış konularında kendilerini rahat hissetmemeleri olabilir.

Öte yandan neredeyse hiçbir Sünni Türk Türkiye'nin siyasi ekonomik gündemini doğrudan takip etmemekte aksine Alman siyasi ekonomik gündemiyle daha yakından alakadar olmaktadır. Anavatana yönelik bu davranış, Türkiye gündemine karşı bir apati olarak değerlendirilebileceği gibi Almanya'ya dair baskın durumla birlikte ele alındığında son derece rasyonel bir tutum olarak da görülebilmektedir. Çünkü katılımcıların cevapları incelendiğinde bu duruma dair genel sebep, aktif hayatın geçtiği Almanya gündeminin mevcut sosyo-ekonomik durumun devamı ve korunması açısından daha önemli olduğu gerçeğidir. Türk Sünnilerin Alman vatandaşlığı elde etme konusunda çok da istekli olmadıkları görülmektedir. Bu durum onların oylama eylemlerine de doğrudan yansımaktadır. Türkiye Haziran 2018 cumhurbaşkanlığı ve genel seçiminde veya 16 Nisan 2017 başkanlık referandumunda oy kullanma oranlarının Alevi Türklerle kıyaslandığında oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Oy kullanma hakkına sahip olduğu halde oy kullanmayan birey sayısı bu çalışma özelinde yalnızca %20' dir. Türk Sünniler her ne kadar Türkiye siyasal ve ekonomik gündemini takip etmeseler de oylama davranışı konusundaki tutumları siyasal ve sosyal sorumluluk ve bilince sahip olduklarını göstermektedir.

Bireyin yaşamayı tercih ettiği muhitin sosyo-kültürel ve ekonomik çehresinin kişilerin siyasallaşmalarında ve siyasal davranış sergilemelerindeki önemine bu çalışmada daha evvel değinilmişti. Sünni Türkler yaşayacak muhit seçiminde Alevi Türklerle benzer

davranış sergilemekte ve çok fazla etno-mezhepsel paydaşlarıyla birlikte yaşamayı tercih etmemektedirler. Siyasi görüşler ve bu görüşlerin yönlendirildiği oylama eylemi dini, etnik, ekonomik veya kültürel temelli sosyal grupların gelecek nesillere siyasi aktarımıyla kuşaklar arası değişmeden kalabilmektedir.¹²⁶ Türk Sünnilere bakıldığında yakın aile ve akrabaları içeren, baskın ortak bir siyasi yönelimin olmadığı görülmektedir. Almanya’da bulunan ve kan bağı bulunan insanlarla ortak siyasi görüşü paylaşmama eğilimi oldukça yüksektir. Bu durum Sünni Türklerin erken siyasallaşma ve oy verme davranışlarında erken siyasi bir yönlendirmenin dahası siyasi aktarımın günümüz Almanya Sünni Türklerinde olmadığı sonucuna ulaşmamıza olanak sağlamaktadır. Bir siyasi aktarımın olmaması Almanya’da yaşayan bu grubun farklı siyasi ve oylama davranışlarına yönelmesi anlamı taşımaktadır.

Bu noktada grup üyelerinin farklı oylama pratiğine sahip kişileri nasıl algıladığı ve değerlendirdiği önemlidir. Türk Alevilerinde böylesi bir pratik sosyal dışlanma ve yoğun baskı oluşturacağı için mümkün olmaktadır. Sünni Türklerde ise durum tam tersi seyretmektedir. Çalışmaya katılan Sünni Türklerin tamamı farklı siyasi görüş ve oylama davranışlarını birbirlerine açıklamakta herhangi bir sakınca görmemekte ve bunu rahatça dillendirebildiklerini ifade etmektedirler. Hatta seçim kampanya sürecinde farklı yönelime sahip bile olursa Sünni Türkler bir araya gelip kime ya da hangi partiye oy verilmesi konusunda sohbet edebilmektedirler. Bu durumda Almanya’daki Sünni Türklerin oylama eylemine yönelik bir grup baskısına maruz kalmadıkları, son derece heterojen bir oluşum oldukları söylenebilir. Etnik ve mezhepsel kimlikler kimi oy davranışı kuramlarına göre bireylerin oylama davranışlarını belirleyebilmektedir.

Göçmenlerin durumunda ise bu kimlikler anayurt oylama davranışlarını belirlemede çok fazla etkili olmasa da göç alan toplumlarda toplumun genel etnik ve dini yapılanmasının dışındaki birey ve grupların davranışlarını etkileme potansiyeli taşımaktadır. Günümüzde başta Avrupa olmak üzere birçok ülkede gelişen İslamofobinin, Türk ve Müslüman olarak görülen Türkiye kökenli bireylerin oylama davranışlarını etkileme olasılığı bulunmaktadır. Bu doğrultuda Sünni Türklerin hem anayurda hem de Almanya’ya dönük oylama davranışlarında Türk ve Sünni olmaları çok fazla belirleyici olmamaktadır. Alevi Türklerde olduğu gibi baskın bir çoğunluk davranışı ve eğilimi Sünni Türklerde görülmemektedir. Böylesi bir davranışın nedeni

¹²⁶ Berelson, Lazarsfeld, McPhee, **age**, 73-74.

olarak; Türk Sünnilerinin birçoğunun gerek toplumsal yaşantılarında gerekse siyasal davranışlarında Türk ve Sünni olmayı temel yönelim sebebi olarak görmemeleri olabilmektedir. Türk Alevilerinde görülen oyun kime ya da hangi partiye verileceğinin çok önceden belli olması durumu Sünni Türklerde geçerli olmaktadır. Bu iki grup karşılaştırıldığında Sünnilerin kararsız seçmen olma durumlarının dolayısıyla seçim kampanya süreçlerinden çok fazla etkilenme olasılıklarının yüksek olduğu söylenebilir. Öte yandan etno-mezhepsel kimlik sebebiyle Almanya'dan ziyade Türkiye'de bir ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen Sünni Türkler de bulunmaktadır. Ve yine aynı doğrultuda Türkiye'de belli bir siyasi görüş ya da siyasi parti eylem ve söylem değişikliğine gitse dahi oy vermeyeceğini söyleyen Türk Sünniler de bulunmaktadır. Fakat hiçbir durumda kesinlikle oy verilmeyecek parti konusu Almanya siyasi arenasında daha baskın olarak yer almaktadır. Türk Sünnilerinin tamamına yakını Almanya'da oy verilmeyecek olarak tanımladığı bir partiye eylem ve söylem değişikliğine gitse bile oy vermeyeceklerini dile getirmiştir. Bu doğrultuda Türkiye seçimlerinde oyun istikametinde bir kayma yaşanması ihtimali daha olası görülmekte iken olası bir kayma Almanya'da mümkün görülmemektedir.

Sünni Türklerin bir kısmının Türkiye'de maruz kaldıklarını düşündükleri ayrımcılığın çoğunlukla öteki olarak değerlendirilen grubun ya da grupların Sünni ve Türk sosyal grup süreçleri için tehdit unsuru olarak algılanmasına dair geliştirdikleri bilinçli veya bilinçsiz varsayımlara dayandığı düşünülmektedir. Almanya'ya dönük davranışlarında ise Sünni Türkler Alman sosyal ve siyasal dengesinde olası bir değişiklikte kendilerini Alevi Türklere nazaran daha fazla baskı altında hissetmektedirler. Politik yelpazede konumlanış olarak Türk Sünniler heterojen özelliklerini korumaktadırlar. Kendini parti kimliği eşliğinde tanımlayanlar olduğu gibi liberal ve demokrat olarak lanse edenler de bulunmaktadır. Yalnız Sünni Türklerin siyasi konumlanışlarına göre belirledikleri oylama davranışında bir tutarsızlık katılımcı cevapları incelendiğinde göze çarpmaktadır. Sünni Türklerin tamına yakını kendilerini tanımladıkları siyasi perspektifteki herhangi bir partinin her iki ülkede de oylarını alabileceğini belirtmiştir. Fakat Almanya'da lehine oy kullandığı ya da kullanmayı düşündüğü bir partiye Türkiye partisi olması durumunda oy vermeyeceğini düşünen katılımcı sayısı grubun %50' sini oluşturmaktadır.

İki söylem arasında görülmekte olan bu tutarsızlığın sebebi bireylerin sahip oldukları etnik ve mezhepsel kimliklerin iki ülkede siyasal konumlanış ve sosyal kabulleniş

farkları olabilmektedir. Sünni Türklerin oy davranışlarına dair genel bir değerlendirme yapılması gerekirse, bu grubun oylama davranışını belirli bir perspektiften açıklamak mümkün görünmemektedir. Çünkü Türklük ve Sünnilik olguları Türkiye Cumhuriyeti'nde çok sayıda insanın kendini dahil ve ait hissettiği tanımlamalardır. Bu anlamda bu iki ana tanımlama üzerinden bu grubun oy davranışın değerlendirilmesi zorlaşmaktadır. Her ne kadar Türkiye kökenli Türk ve Sünni olsalar da Türkiye'nin hangi bölgesinden gittikleri ve Sünni inancın hangi alt inanış grubuna dair oldukları ya da dini inanışın kişilerin sosyo-psikolojik toplumsal konumlanmalarındaki yeri gibi farklı değişkenler bu genel grubun oy verme davranışlarını etkileme potansiyeli taşımaktadır. Fakat Alevi Türklerle kıyaslandıklarında, Alevilik inanışının bu grup Türklerde oy verme davranışını büyük ölçüde belirlediği ve Türk etnik kimliğinin daha silik olduğu söylenebilir.

6.4. Üçüncü Kuşak Kürt Sünnilerinin Siyasal Katılım Algıları ve Oy Davranışı

Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli Kürt Sünnilerin siyasal katılım ve oylama davranışları Kürt etnisitesi açısından Alevilerle, Sünni inancı üzerinden Türklerle çapraz değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sünni Kürtlerin siyasal katılım nedeni olarak değerlendireceği uyaranlar etnik ya da mezhepsel aynılık içerisinde olduğu Türk ve Kürt gruplardan ziyade Alevi Türklerle aynılık göstermektedir. Tıpkı Alevi Türkler de olduğu gibi Sünni Kürtler' in yarısı için de inanç ve dini görüş siyasal katılım göstermek için temel sebep olmaktadır. Bu yönelim Sünni Kürtler' in dini inancı etnik gerçeklikten daha önde ve baskın gördüğü anlamına gelebilmektedir. Konu siyasal katılım nedeni olarak görülen motivasyon kaynağının hangi siyasal katılım aracı kullanarak etkinleştirileceğine gelince bu grup Sünni Türklerle aynı yöntemi kullanma yani siyasal erkle mümkün olduğunca çatışmaya girmeme eğilimi sergilemektedir.

Bu yüzden katılımcıların yarısının taleplerini resmi ve siyasi merciler aracılığı ile geleneksel yöntemler kullanarak çözmekten tarafa olduğu görülmektedir. İki Sünni grubun ve iki Alevi grubun siyasal katılım usulü olarak araçsallaştıracakları yöntem ve yöntemler göz önüne alındığında siyasal katılım algı, düzey ve şeklinin etnisiteden ziyade mezhepsel inanışın doğurduğu sosyo-kültürel temelli bir şekillenme olduğu düşünülmektedir. Diğer üç gruba kıyaslandığında Türkiye siyasi ekonomik gündemi en çok Kürt Sünniler tarafından takip edilmektedir. Alevi Kürtlerin de bu konudaki

yüksek tutumları göz önüne alındığında Almanya'daki Kürt etnik grubun Türkiye ilgilerinin Türklere nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kürt kültür ve geleneklerinin Almanya'daki bireyler tarafından hala yaşatılmaya çalışıyor olması dolayısıyla akrabalık ve sıra olgularının kişilerin duygu durumlarında hâlâ canlı olması ya da terörize edilmiş Doğu ve Güney Doğu Türkiye bölgelerinden gelen bu grubun bölgenin siyasi ve politik istikrarıyla yakından ilgileniyor olmaları bu duruma sebep faktörler arasında gösterilebilir. Türkiye'nin siyasi politik gündemiyle yakından ilgileniliyor olması Kürt Sünnilerin Türkiye'ye dönük oylama davranışlarını da etkilemektedir. Bu grubun oy kullanma oranı en yüksek grup olduğu görülmektedir. Alevi iki grubun aksine Sünni Türk ve Kürt grupların Alman vatandaşlığı almak konusunda çok istekli olmadıkları görülmektedir. Bu doğrultuda Almanya Türkiye ulusaşırı oy kullanan seçmen sayısının büyük çoğunluğunu Sünni Kürt ve Türk bireyler oluşturmaktadır. Anadolu topraklarına atfedilen uhrevi kutsiyetin ve Anavatan kavramının oluşturduğu kültürel ve dinsel aidiyetin oluşturduğu sosyo psikolojik ve inançsal bağlar Sünni Türk ve Kürt grupların Türkiye'ye dair algılarını ve pratiklerini etkilemektedir diyebiliriz. Kürt Sünnilerinin ikamet bölgesi seçimindeki ortak değerlerin paylaşıldığı kimselerden oluşması düşüncesi genel itibari ile göçmenlerin birlikte yaşama eğilimi ile örtüşmektedir. Her ne kadar çevrelerinin etnik ya da dini paydaşlardan oluşmasını tercih etseler de siyasi düşünce ve oy davranışlarının tek tipleştirilmesi konusunda Kürt Sünnilerin, Alevi Kürtlere nazaran daha esnek ve anlayışlı olabildikleri söylenebilir. Aile üyeleri ve yakın çevrelerinin farklı siyasal eğilime ve oy davranışına sahip bireylerden oluştuğu görülmektedir. Kürt Sünnilerin siyasal algı ve oy davranışının yeni kuşaklara aktarımı konusunda Türk Sünnilerle benzer davranışlar sergilediği söylenebilir. Siyasal aktarımın çok etkin olmadığının görüldüğü Kürt Sünnilerde farklı siyasal görüş veya farklı oy davranışı yönelimleri kolaylıkla diğer aile ve yakın çevre ile paylaşılabilir. Kürt Sünnilerin siyasal algı ve oy davranışının yeni kuşaklara aktarımı konusunda Türk Sünnilerle benzer davranışlar sergilediği söylenebilir. Siyasal aktarımın çok etkin olmadığının görüldüğü Kürt Sünnilerde farklı siyasal görüş veya farklı oy davranışı yönelimleri kolaylıkla diğer aile ve yakın çevre ile paylaşılabilir.

Sosyal grupların bireyin oylama davranışı üzerine etkileri düşünüldüğünde Türk ve Kürt etnik faktörün Alevi ve Sünni mezhepsel faktöre göre daha etkisiz kaldığı bu iki grup özelinde Alevilik inanç olgusunun bireyin bilinçsiz oylama yöneliminde daha belirleyici olduğu görülmektedir. Kürt Sünnilerin oylama davranışlarında değişmez baskın yönelimlerin olmadığı onların kime ya da hangi partiye oy vereceklerini belirleme süresinden de anlaşılmaktadır. Kürt Sünni grup için seçim süreci ve parti kampanyalarının oyun istikametinin belirlenmesinde önemli bir rolünün olduğu

görülmektedir.¹²⁷ Bu grup seçmen için kararsız seçmen olabilme potansiyeli yüksek denebilir. Oy istikametinin seçim süreci, parti vaat ve kampanyalarından etkilenme potansiyelinin mezhepsel paydaş Türk ve Kürt gruplarında Alevi inancı altında değerlendirilen Türk ve Kürtlere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Almanya’da yaşayan etno-mezhepsel grupların herhangi sosyal fay hattı nezdinde konumlanıp konumlanmadıkları incelendiğinde Kürt Sünnilerin diğer üç gruptan farklı bir yerde konumlandığı görülmektedir. Alevi Kürt ve Türkler ve Sünni Türkler kendilerini tanımladıkları kimlikler üzerinden Türkiye’de bir ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve Türkiye seçimlerinde muhtemel oylama yönelimlerinin bu ayrımdan etkilendiğini belirtmektedirler. Kürt Sünnilerde bu durumun diğer üç gruptan farklı olarak Almanya özelinde gerçekleştiği görülmektedir. Kürt Sünniler etnik benzeş Alevi Kürtler ve inançsal benzeş Türk Sünnilerinden ayrı olarak Türkiye’de herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını aksine böylesi bir durumun Almanya’da yaşandığını dile getirmişlerdir. Sünni Kürtlerin Türkiye’ye dönük parti seçimlerinde kesinlikle oy vermeyecekleri bir partinin bulunmaması bu grubun Türkiye’ye yönelik oylama yönelimini etkileyecek olası bir sosyal bölünme hattında konumlanmadıklarını göstermektedir. Alevi Kürtlerin Türkiye seçimlerinde yer alan etnik söylem sahibi bir partiye aşırı yönelimlerinin bulunması ve durumun Sünni Kürtlerde görülmemesi etnisiteye ek olarak inançlar sebeplerden beslenen bir sosyal yarılmının varlığından bahsetmemize olanak sağlamaktadır. Bir toplumda süregiden sosyo-politik kırılma hatları grup temelli kimliklerin oluşmasında belirleyici olmaktadır. Bu bölünmelerin ve neticesinde gerçekleşen her bir sosyo-politik çatışmanın toplumsal süreçler ve grup yönelimleri açısından gerçekçi bir şekilde ele alınması siyasal davranışın etkin analizi açısından önemlidir. Küreselleşmenin ve interaktif ağların ve göç olgusunun şekillendirdiği günümüz toplumlarında çatışmanın yalnızca din, etnisite, sosyal sınıf gibi majör faktörlere indirgenmesi oylama davranışının anlamlandırılmasında yeterli olmamaktadır.

Bununla birlikte toplumsal bölünme hatları üzerinde şekillenen her bir çatışmanın sosyo-politik grup bireylerinin birbirlerinden hoşlanıp hoşlanmaması davranışına indirgenmemesi gerekmektedir.¹²⁸ Sünni Kürtlerin Almanya sosyo-politik alanına dair

¹²⁷ Lazarsfeld, Berelson, Gaudet, *age*, 101-104.

¹²⁸ Arzheimer, Falter, *age*, 814.

davranışlarını belirleyen olgunun bu nedenle sosyal bölünmeden ziyade sosyo-kültürel ve dinsel farklılığın neden olduğu uyuşmazlık olduğu düşünülmektedir.

Öte yandan Almanya’da yaşayan Sünni Kürtler kendilerini parti üyeliği ile tanımlama ve siyasal kimliklerini partili olarak belirten en yüksek grup olmaktadır. Bir parti ile o partiyle arasındaki ilişkiyi sadakat ve sürekli bağlanma şeklinde yürüten seçmen için, oluşmuş bir partizan kimlikten söz edilebilir.¹²⁹ Bu partizan sadakat ve bağlanma, futbol holiganlığı ya da dini aşırılıkla aynı psikolojik arka plana sahiptir. Partizanlık olgusu radikal destekçi gruplarla sınırlı değildir hatta kendilerini bağımsız olarak tanımlayan çoğu seçmen ciddi partizan eğilime sahip olabilmektedir.¹³⁰ Psikolojik oy verme yaklaşımında, bireylerin yer aldıkları farklı süreçler o bireyler üzerinde öznel tutum ve davranışlar geliştirmekte ve bu tutum ve davranışlar ülke siyasal arenasında yer alan siyasi partilerin biriyle özdeşleşmektedir. Kürt Sünniler Türkiye seçimlerinde oy verdikleri partiyi son derece özel ve alternatifsiz gördükleri söylenebilir. Çünkü Sünni Kürtler Almanya seçimlerinde olası oy verilebilir olarak gördükleri partiyi Türkiye için asla alternatif görmemektedirler. Bu da onların partizan kimlik geliştirme ve oylama davranışlarını psikolojik yönelimlere göre oluştuğu fikrini doğurmaktadır. Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli Alevi Kürtlerin de partizan kimlik oluşturma potansiyelinin yüksek olduğu düşünülürse, Almanya’da bulunan Türkiye kökenli Kürt etnik kimliği sahibi bireylerin (Hangi perspektifteki bir partiye yönelimlerinin önemi olmaksızın) bir partiye dair sadakat ve sürekli yönelim oluşturdıkları ve oy verme eylemlerini bu minvalde geliştirdikleri düşünülmektedir.

¹²⁹ Campbell, Converse, Miller, Stokes, *age*, 67.

¹³⁰ *age*, 69.

7. SONUÇ

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip göç ve göçmen olgusu küresel ilişkilerin tüm dünyadaki politik, kültürel ve sosyal süreçleri etkilemesiyle daha karmaşık ve çoklu faktörlerin eşliğinde ele alınması gereken bir yapıya dönüşmüştür. Bu doğrultuda göçmenlik, toplumsal eşitlik ve kapsayıcı çoğulculuk pratikleri olarak bölgesel ulus devletlerin geleneksel vatandaşlık vizyonlarına rest çekmektedir. Artık hemen hemen tüm ülkelerde ya vatandaş olmayan yerleşik bireyler ya da yerleşik olmayan vatandaşlar ülkelerin birçok alandaki tasarı ve uygulamalarını az ya da çok belirleyebilme gücüne sahip olmaktadırlar. Kimi devletler yok sayamadıkları fakat çok ta sevgiyle kabul edemedikleri bu gruplarla giriştikleri zoraki birlikteliği ya göçmenlerin hukuki vatandaşlık haklarında zorlaştırmacı değişikliklere giderek, ya çifte vatandaşlığı kabul edip iç ve dış yarı vatandaşlık kimlikleri geliştirerek ya ardıl göçmen kuşaklarının vatandaşlık edinme süreç ve gerekliliklerini değiştirerek ya da onların vatandaşlık bağı kurmalarını ve kurulan bağın güçlenmesine yardım ederek sürdürmeye çalışmaktırlar.

Türkiye kökenli grupların Almanya serüveni 1950' lerde başlamış olmasına rağmen Almanya'da politik alanın karar alma süreçlerine Türkiyeli göçmenlerin katılımı ve temsili çok uzun yıllar boyunca gerek akademi gerekse siyasette göz ardı edilmiş ve önemsenmemiştir. Potansiyel vatandaşlar olarak görülmeyen bu grup Avrupalı olmaktan ziyade Ortadoğulu ve Müslüman olarak görülmekteydi. Bu yüzden politik alanda aktif varlık göstermeleri veya karar almada söz sahibi olmaları beklenmiyor hatta istenmiyordu. Başka bir deyişle onlardan beklenen, misafir olarak bir nevi müdahale etmemeleri sadece gözlemleriydi. Göçmenlere bu yeni ülkede biçilen misyon siyasal olmaktan çok ekonomik ilişkiler içermekteydi ve onlardan beklenen yegâne şey çalışmak ve üretmektir. Göçmenlerin vatandaşlığı günümüzde yalnızca hukuki açıdan değil kavramın dinamik boyutu olan siyasal katılım ve oylama davranışı olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada hedeflenen de Almanya'da farklı etnik ve inançsal kimliklere sahip vatandaş olan veya olmayan göçmenlerin Alman ana akım politik kurumları dışındaki

siyasi hareketlerinin ve Türkiye'ye dönük katılım ve oylama davranışlarının göçmenliğin siyasal katılıma etkisi bağlamında araştırılmasıdır. İlâveten, etno mezhepsel farklılıkta ele alınan Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal katılımının yoğunluğu, göçmen siyasal katılımının Türkiye'ye, Almanya'ya veya iki ülke arasındaki uluslararası ilişkilerin siyasi alanına doğru yönelimi incelenmeye çalışılmıştır. Bunun için öncelikli olarak siyasal katılım kavramının kuramsal tartışmaları irdelenmiştir. Siyasal katılım sıradan vatandaşların belirli bir politik kurumun karar alma ve uygulama süreçlerine dahil olmak maksadıyla geliştirdiği ve fiilen iştirak ettiği farklı yolları ifade etmektedir. Birçok geçmiş siyaset bilimi çalışmalarından ayrı olarak, günümüzde siyasal katılım yalnızca oy kullanma ya da parti faaliyetlerine katılım gibi geleneksel biçimlerle sınırlı kalmamaktadır. Ayrıca protestolar, açlık grevleri, boykotlar, kamusal alan işgalleri, gösteriler ve hatta kendini yakma girişimleri bile geleneksel olmayan siyasal katılım (Siyasal faaliyet) türleri arasında görülmektedir. Geleneksel ve geleneksel olmayan siyasal katılım eylemleri arasındaki fark ya da hangi eylemin siyasal katılım olup olmadığına dair tartışmalar gerek akademik alanda gerekse hükümet kanadında devam etmektedir.

Hükümetlerin demokrasi ve çoğulculuk anlayışları ve iki kategorinin farklı aktivite düzenleri içermesi bu tartışmaların kaynağını oluşturmaktadır. Geleneksel olmayan ve daha çok kamusal alan siyasi katılım şekillerinin en temel özelliği çoğunlukla kolektif olmalarıdır. Genellikle bir sivil mobilizasyon süreci, politik seferberlik ve ortaklaşa bir kimliğe sahip kolektif bir aktörün ya da aktörlerin oluşması prosesi geleneksel olmayan katılımın özünü oluşturmakta iken, daha evvel yapılandırılmış hukuki ve anayasal tabanı olan siyasi kurumlar içinde yer alan her sivil vatandaş aktivitesi geleneksel siyasal katılımı oluşturmaktadır. Geleneksel siyasal katılım doğası nedeniyle bireysel bir eylem gibi görünse de tek bir oyun bile önemli olduğu bir politik seçmişler topluluğu belirleme sürecinde işleyişe bireysel bir katkı olarak da görülebilir.

Bu sebeple geleneksel siyasal katılım olarak oylama eylemi çıktısı tüm toplumu bir şekilde ilgilendiren bir eylem şeklidir. Siyasal katılım olgusu ve bireylerin oy verme davranışları gerek siyaset bilimi gerekse siyaset sosyolojisi tarafından farklı bakış açılarıyla anlamlandırılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, ortaya çıkan katılım ve oylama teorileri çoğunlukla şu soruya cevap aramaktadırlar; İnsanlar neden bir siyasal katılım eylemi olarak oy verirler? Bu soru tek bir ülke ve onun

vatandaşları için her ne kadar yeterli olsa da göçmenler ve yoğun göçmen alan toplumlar için bu sorunun anlamlandırılması bir hayli karmaşık olmaktadır. Bu doğrultuda oylama davranışına yönelik literatürde yer alan kuramlar incelenerek, etnik ve mezhepsel olarak farklı Türkiye kökenli bu göçmen grubun davranışlarının anlamlandırılması ve anlaşılmasına kaynak olarak kullanılma yoluna gidilmiştir. Söz konusu kuramsal yaklaşımlardan dört tanesine çalışmada yer verilmiştir. Bunlar; oylama davranışında sosyolojik yaklaşım (Columbia ekolü), makro sosyolojik yaklaşım (Sosyal bölünme), psikolojik oy verme davranışı (Michigan ekolü) ve rasyonel tercih modeli (Ekonomik yaklaşım) teorileridir. Çalışmanın saha faaliyetlerinden edinilen netice uyarınca görülmektedir ki; Almanya’da bulunan farklı etno-mezhepsel Türkiye kökenli göçmenler Alman politik faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan siyasal aktivitelerde siyasal katılım yoluyla yer alma istemektedirler.

Seçilen siyasal katılım yöntemini çoğunlukla katılım refleksini oluşturacak olgunun niteliğine göre belirleyen Türkiye kökenli gruplar siyasal katılımı çok yönlü araçlar vasıtasıyla gerçekleştirmektedirler. Bununla birlikte geleneksel katılım geleneksel olmayan katılıma oranla daha fazla tercih edilmektedir. Bunun ardında yatan sebebin Almanya’nın Türkiye kökenli göçmenlerin oturum ve çalışma izinleri konusunda yapılan doğrudan ve dolaylı baskılar olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’nin güncel siyasi ekonomik gündemi hem Türkiye kaynaklarından hem de Almanya kaynaklarından yaklaşık aynı oranlarda takip edilmektedir. Grupların bu konuda yönelimlerini belirleyen faktörün etnisiteden ziyade mezhepsel inanç olgusundaki farklılık olduğu söylenebilir. Çalışmadan edinilen bir diğer sonuç, Türkiye ve Almanya siyasi ekonomik gündeminin takip edilmesinde tüm grupların Almanya gündemiyle daha yoğun alakadar olduğudur. Güncel ekonomik ve sosyal hayatın sürdürüldüğü Almanya’ya yönelik bu davranışın altında rasyonel sebepler ve mevcut statükoyu koruma düşüncesi yattığı söylenebilir.

Siyasi ekonomik gündemin ülkeler nezdinde takip edilmesi etno-mezhepsel farklılık açısından ele alındığında hem Alevi hem de Sünni Kürtlerin Türkiye gündemini daha yoğun takip ettikleri görülmektedir. Türkiye’ye temelli dönüş düşüncesinin hala var olduğu ayriyeten akraba bağları gibi feodal ilişkilerin korunması ve hala Türkiye’de yaşayan aile fertlerinin olası siyasi ekonomik değişimlerden etkilenme ihtimalleri bu davranışın ardında yatan muhtemel sebepler olarak düşünülmektedir. Türkiye kökenli etno-mezhepsel grupların Türkiye Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel

Seçiminde veya 16 Nisan 2017 Başkanlık Referandumunda oy kullanma oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Türkiye’ye gelecekte dönme ihtimalini hala sıcak tutan gruplar ulusötesi oy kullanma temel motivasyon nedeni olarak demokratik ve gelişmiş bir Türkiye’de yaşama arzusu cevabını vermişlerdir.

Araştırma bulgularından edinilen bir başka sonuç; Türk Alevi grubun dışındaki diğer üç grubun etnik ve mezhepsel aynılık gösteren bireylerden oluşan bir muhitte yaşama isteklerinin daha baskın olduğudur. Politik bakış açısının sürdürülmesinde ve yeni nesillere aktarımı konusunda etnisiteden ziyade mezhep faktörünün daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türk ve Kürt Alevi grupların aile ve grup içinde farklı siyasi düşünce ve oylama davranışını kabul etmede zorlandıkları görülmüştür. Bu sebepten ötürü Alevi grupların çoğunun kime ya da hangi partiye oy verecekleri kararının daha seçim başlamadan çok önceleri bilinçsiz bir yönelimle alınmış olduğu söylenebilir. Ayriyeten Kürt ve Türk Alevileri kendilerini ifade etmekte kullandıkları etnik ve mezhepsel kimlik sebebiyle Türkiye’de bir ayırımcılığa tabii tutulduklarını düşünmektedirler. Türkiye seçimlerinde ki oylama davranışlarında ise bu durum bu iki grup için yüksek belirleyiciliğe sahip olmaktadır. Mezhepsel temelli bu iki etnik grubu birbirinden ayıran temel farklar Kürt Alevilerinin, Türklerde pek görülmeyen partizan kimliği oluşturmuş olmalarıdır. Türk Alevilerinin grup normları ve kolektif bilinçten kaynaklanan ulusaşırı Türkiye oylamaları bilinçsiz bir tercihten öte siyasal aktarım yoluyla çok önceden belirlenmiştir ve değişmesi mümkün görünmemektedir. Benzer yönelimler Kürt Alevilerde de görülmektedir fakat, siyasal konumlanış olarak kendini yalnızca partili olarak tanımlayan Alevi Kürtler Türkiye ana akım partilerinden bir tanesini gruplarının temsilci veya sözcüsü olarak görmektedirler. Dolaysıyla bu durum Kürt Alevilerinin Türkiye’ye dönük oy davranışlarında Türk Alevilerden ayrı olarak bir sosyal fay hattının oluşturduğu bölünme yönelimini işaret etmektedir. Mezhepsel paydaş olan bu iki grubun Almanya oy davranışları ise vatandaşlık problemleri ve ekonomik değişikliklerden direkt etkilenme olasılıklarından dolayı rasyonel temelde şekillenmektedir.

Siyasal perspektifin ve oylama yöneliminin gelecek kuşaklara aktarılması olgusunun Türk ve Kürt Sünnilerde çok ta gözetilmediği görülmektedir. Bu grup için farklı siyasi yönelim ve oylama davranışı bireyin kendisinin belirleyeceği bir karar olarak ele alınmaktadır. Bu sebepten iki farklı etnik yapıdaki Sünni iki grup üyelerinin oylarının istikameti parti propaganda sürecinde alınan kararlardan oluşabilmektedir. Sünni

Kürtler etnik paydaş Alevi Kürtlerden farklı olarak Türkiye’de bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını dile getirmektedirler. Kürt Alevilerde görülen sosyal bölünme olgusunun Sünni Kürtlerde olmaması davranışa etki eden olası sosyal fay hattının etnik değil mezhepsel kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. Aksine bu grup sahip oldukları kimliklerden kaynaklı Almanya’da eşitsizliğe maruz kaldıklarını düşünmektedirler. Alevi ve Sünni Kürtlerin oylama davranışlarında iki grubun da partizan eğilimler içinde olduğu görülmektedir. Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli Sünni Kürtlerin oylama davranışlarına dair; psikolojik yönelim ve uyarıların son derece baskın olduğu bu sebepten Türkiye’ye dönük oylama davranışlarında parti yönelim ve sadakat gibi davranışların etkin olduğu söylenebilir.

Almanya’da yaşayan Sünni Türklerin oylama davranışlarında literatüre uygun bariz ciddi bir yönelim görülmemektedir. Sünni inanın kendi içinde farklı alt mezheplere ayrılıyor olması, Türklük olgusu altında Türkiye’nin farklı bölgelerinin farklı sosyo kültürel gruplara ev sahipliği yapması ve Sünni mezheplerin farklı bölgelerde farklı sosyo-psikolojik konumlanmaları gibi değişkenlerin Sünni Türklerin oy davranışları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple Türk ve Sünni tanımlama temelinden bu grubun oylama eğilimlerinin değerlendirilmesi çalışmaya yeterli veri sağlamamıştır. Göçmenlerin oy vermesi yönünde kapsayıcı bir siyasanın hükümetler tarafından oluşturulması, göçmenlerin ev sahibi ülkenin siyasi-politik ortamına ve sosyal toplumuna entegre olmasını hızlandıracaktır. Ayrıca göçmenlerin siyasal katılımının sivil sorumluluklar çerçevesinde ele alınıp bu doğrultuda onların cesaretlendirilmesi ileriki aktif ve sorumlu vatandaşları oluşturmanın en etkin yollarından birisidir. İlaveten, göçmenlere, ev sahibi toplumun demokratik normları hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için teşvikler sağlar ve onları ev sahibi ülkenin siyasi sistemi hakkındaki bilgilerini güçlendirmeleri için motive eder. Nihayetinde demokrasi kavramı, hükümetlerin karar alma süreçlerinde aktif olarak yer alan insanlara ya da vatandaşlara dayanır. İster oylama yöntemi ister sivil toplum katılımı isterse daha pasif ve bireysel yöntemler olsun tüm bireylerin katılım sorumluluğu bulunmaktadır.

Sonuçta, göçmen siyasi hakları hem anavatana hem de ev sahibi ülkeye dair hissedilen aidiyet ve kabul hissini oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlayabilir. Bundan ötürü bireylerin ulusaşırı oy kullanması ya da bulunduğu ülkenin siyasal alanına sivil katılım sağlamasına yönelik oluşacak politik haklar sadece sandıktan çıkacak nihai sonucu

hedefleyen veya popülizm adına sürdürülen bir uygulamanın sunduğu vatandaşlık ödülü olarak görülmemesi gerekmektedir. Çünkü siyasal katılım her türlü aracıyla birlikte demokrasi olgusunun özünde yer alan bir sivil araçtır.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, Nermin. **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**. 3. Bs. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Adıgüzel, Yusuf. **Almanya Türkleri'nde Dil-Din-Kimlik**. İstanbul: Şehir Yayınları, 2011.
- Aiba, Juichi. "Reviewing the Theories of Voting Behavior". **Nara Üniversitesi Yayın Dergileri Bülteni**. c. 31. s. 3 (2003): 283 – 304.
- Akçaylı, Nurhan. "F. Almanya'da Yaşayan Türklerin F. Almanya'da ve Türkiye'de Siyasi Katılım Hakları". **Uluslararası 4. Bursa Sempozyumu, 06 – 07 Nisan 1987**. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yurtdışı Araştırma Merkezi, 1987.
- Akgündüz, Ahmet. **Labour Migration from Turkey to Western Europe, 1960 1974**. England: Ashgate Yayıncılık, 2008.
- Arzheimer, Kai, Jürgen W. Falter. "Voter Behavior". **Encyclopedia of Political Behaviour**. ed. Lynda Lee Kaid, Christina Holtz-Bacha. c.2. London: Sage Yayınları, 2008.
- Baykal, Deniz. **Siyasal Katılım. Bir Davranış İncelenmesi**. Ankara: Ankara Üni. Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları, 1970.
- Berelson, Bernard R., Paul F. Lazarsfeld, William N. McPhee. **Voting A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign**. Chicago: The University of Chicago, 1954.
- Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller, Donald E. Stokes. **The American Voter**. Chicago: The University of Chicago Yayınları, 1960.
- Campbell, Angus, Gerald Gurin, Warren E. Miller. **The Voter Decides**. Michigan: Survey Research Center, University of Michigan, 1954.
- 6th Conference of European Ministers responsible for Migration Affairs, (Warsaw: 16-18 June 1996 Final Communiqué).
- Council of Europe, "Community and Ethnic Relations In Europe Final Report of the Community Relations Project of the Council of Europe" (MG-CR (91) 1 final; 1991).
- Coleman, S. James. "Social Capital in the Creation of Human Capital". **The American Journal of Sociology**. s. 94 (1988): 98.
- Conway, M. Margaret. **Political Participation in the United States**. 2. bs. Washington,D.C. : Congressional Quarterly Yayınları, 1991.

- Converse, Philip E. **The Dynamics of Party Support**. London: Sage Yayıncılık, 1976.
- Çaha Ömer. **Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler**. Ankara: Orion Kitapevi, 2008.
- Dalton, Russell J. **Party Identification and Its Implications**. USA: Oxford University Yayınları, 2016.
- Downs, Anthony. **An Economic Theory of Democracy**. New York: Harper and Row Yayıncılık, 1957.
- Erkayhan, Şafak. **1960 Sonrası Almanya’da Türk Sanatçılar: Göç ve Kültürel Kimlik**. Druck and Verlag, 2011.
- Ellis, Andrew, Carlos Navarro, Isabel Morales, Maria Gratschew, Nadja Braun. “Voting from Abroad: The International IDEA Handbook”. **International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2007**. Stockholm: (2007): 248.
- Etzioni, Amitai. **The Spirit of Community, Rights, Responsibilities, and, The Communitarian Agenda**. New York: Crown Yayıncılık, 1993.
- Evans, Jocelyn A.J. **Voters and Voting**. London: Sage Yayınları, 2004.
- Fiorina, Morris P. **Retrospective Voting in American National Elections**. New Haven, CT: Yale University Yayınlar, 1981.
- Gitmez, Ali S. **Dışgöç Öyküsü**. Ankara: Maya Matbaası, 1979.
- Gülmen, Yüksel. **Türk Seçmen Davranışı**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1979.
- Göksu, Turgut. **İşçilikten Vatandaşlığa: Almanya’daki Türkler**. Ankara: Özen Yayıncılık, 2000.
- Harrop, Martin, William L. Miller. **Elections and Voters A Comparative Introduction**. Londra: Macmillan Education, 1987.
- Haug, Sonja, Stephanie Müssig, Anja Stichs, “Muslimisches Leben in Deutschland Im Auftrag der Deutschen Islam Konferenz”. **Forschungsberichte Schriftenreihe des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge, 1 Haziran 2009**. Germany: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2009: 11-12.
- Heywood, Andrew. **Politics**. 3. bs. China: Palgrave Macmillan, 2007.
- Hutchings, Vincent L. Hakeem J. Jefferson. “The Sociological and Social Psychological Approaches”. **The Routledge Handbook of Elections, Voting Behavior and Public Opinion**. ed. Justin Fisher, Edward Fieldhouse, Mark N. Franklin, Rachel Gibson, Marta Cantijoch and Christopher Wlezien. New York: Routledge, 2018: 21-29.

- Ho, Elaine Lynn-Ee. "Claiming the Diaspora: Elite mobility, sending state strategies and the spatialities of citizenship". **Progress in Human Geography**. c. 35. s. 6 (2011): 757-772.
- Inglehart, Ronald. **Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies**. Princeton: Princeton Üniversitesi Yayınları, 1997.
- Işın, Engin F. **Being political: Genealogies of Citizenship**. London: University of Minnesota Press, 2002.
- Joppke, Christian. "Transformation of Citizenship: status, rights, identity". **Citizenship Studies**. c. 11. s. 1(2007): 37-48.
- Kaase, Max, Alan Marsh. "Political Action. A Theoretical Perspective". **Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies**. ed. Samuel H. Barnes, Max Kaase, Klaus R. Allerbeck, Barbara G. Farah, Felix Heunks, Ronald Inglehart, M. Kent Jennings, Hans D. Klingemann, Alan Marsh, Leopold Rosenmayr. London: Sage Yayınları, 1979: 27-56.
- Kalender, Ahmet. **Siyasal İletişim. Seçmenler ve İkna Stratejileri**. Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları, 2000.
- Küçükcan, Talip. "Turks in Germany: Between Inclusion and Exclusion", **İslam Araştırmaları Dergisi**. s. 7 (2002): 97-118.
- Lau, Richard R., David P. Redlawsk. **How Voters Decide: Information Processing During Election Campaigns**. Cambridge: Cambridge University Yayınları, 2006.
- Lazarsfeld, Paul F., Bernard Berelson, Hazel Gaudet. **The People's Choice How The Voters Makes Up His Mind in a Presidential Campaign**. New York: Columbia University, 1948.
- Lipset, Seymour Martin, Stein Rokkan. **Cleavage Structure, Party Systems, and Voter Alignments; Cross National Perspective**. New York: Free Yayınları, 1967.
- Marsh, Alan, Max Kaase. "Measuring Political Action". **Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies**. ed. Samuel H. Barnes, Max Kaase, Klaus R. Allerbeck, Barbara G. Farah, Felix Heunks, Ronald Inglehart, M. Kent Jennings, Hans D. Klingemann, Alan Marsh, Leopold Rosenmayr. London: Sage Yayınları, 1979: 57-96.
- Martin, Philip L. "Countries of Immigration: Germany". **Controlling Immigration: a Global Perspective**. ed. James Frank Hollifield, Philip L Martin, Pia M Orrenious. 3. bs. Stanford, California: Stanford University Yayınları, 2014: 224-251.
- Milbrath, Lester W., M.L. Goel. **Political Participation**. 2. bs. Chicago: Rand McNally Yayınları, 1977.

- Miere, Frauke. "Political Participation of Migrants in Germany". **Emilie- A European Approach to Multicultural Citizenship: Legal, Political and Educational Challenges, September 2009**. Bruxelles: 2009: 2-3.
- Nuhoglu Soysal, Yasemin. **Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe**. London: University of Chicago Press, 1994.
- Onulduran, Ersin, Herman Van Renselaar. "Uluslararası İlişkiler, Hukuksal ve Siyasal Boyutlar". **Göç ve Gelişme. Uluslararası İşgücü Göçünün Boğazlıyan İlçesindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma**. ed. Nermin Abadan Unat, ve diğ. Ankara: Ajans-Türk Matbaası. 1976: 28-46.
- Özer, İnan, Mehmet Meder. **Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı**. İstanbul: Ege Yayınları, 2008.
- Peköz, Mustafa. **Avrupa Birliğinde Göçmenler**. İstanbul: Gün Yayıncılık, 2002.
- Perşembe, Erkan. **Almanya'da Türk Kimliği, Din ve Entegrasyon**. Ankara: Araştırma Yayınları, 2005.
- Putnam, Robert D., Robert Leonardi, Raffaella Nonetti. **Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy**. New Jersey: Princeton Üniversitesi Yayınları, 1993.
- Putnam, Robert D. "Bowling Alone: America's Declining Social Capital". **Journal of Democracy**. c.6. s.1 (1995):67.
- Sayarı, Sabri. "Migration Policies of Sending Countries". **Annals of the American Academy of Political and Social Science**. c. 485. s. 1 (1986): 87-97.
- Schoultz, Asa Von. "Party Systems and Voter Alignments". **The Handbook of Electoral Behaviour**. ed. Kai Arzheimer, Jocelyn Evans, Michael S. Lewis Beck. London: Sage Yayınları, 2017.
- Schwartz, Shalom H. "Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries". **Advances in Experimental Social Psychology**. c. 25 (1992): 1-3.
- Statistisches Bundesamt. **Bevölkerung und Erwerbstätigkeit Ausländische Bevölkerung Ergebnisse des Ausländerzentralregisters**. Almanya, 2017.
- Şahin, Birsan. **Almanya'daki Türkler Misafir İşçilikten Ulusötesi (Transnasyonel) Bağların Oluşumuna Geçiş Süreci**. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2010.
- Uslaner, M. Eric, Mitchell Brown. "Inequality, Trust, and Civic Engagement". **American Politics Research**. c.31. s.10 (2003): 2.
- Uysal, Birkan. **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi**. Ankara: Todaie Yayınları, 1984.

- Van Deth, Jan W. “Studying Political Participation: Towards a Theory of Everything”. **Joint Sessions of Workshops of the European Consortium for Political Research, 6-11 Nisan 2001**. Fransa: Grenoble, 2001:1-3.
- Verba, Sidney, Norman H. Nie. **Participation in America: Political Democracy and Social Equality**. New York: Harper & Row Yayınları, 1972.
- Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman, Henry E. Brady. **Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics**. London: Harvard University Yayınları, 1995.
- Yıldırım, Rıza. **Aleviliğin Doğuşu Kızılbaş Sufiliğinin Toplumsal ve Siyasal Temelleri (1300-1501)**. çev. Barış Yıldırım. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2017.
- Yigit, Süreyya. “Turkish Immigration into Germany: The EU Perspective”. **Fifth Biennial International Conference European Community Studies Association, May 29- June 1 1997**. Seattle, Washington, USA, 1997: 1-28.
- Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu. [05.09.2018]. “Genel Tanıtım”. <http://alevi.com/TR/hakimizda/genel-tanitim/>.
- Bevölkerungsstand. [07.04.2019]. Statistisches Bundesamt. <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/inhalt.html>
- Foreign Population by Sex and Selected Citizenships. [07.04.2018]. Statistisches Bundesamt. https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/SocietyState/Population/MigrationIntegration/Tables_ForeignPopulation/Gender.html.
- Gül, Engin. [10.09.2018]. “Review: Naturalized German Citizenship in 2016”. <http://www.bmigration.com/naturalized-german-citizenship-in-2016/>.
- Kadırbeyoğlu, Zeynep Aslı Okay. [20.09.2018]. “Turkey: Voting From Abroad in 2015 General Elections”. <http://globalcit.eu/voting-from-abroad-in-turkey-s-general-elections-2015/>.
- Migration und Integration. [07.04.2019]. Statistisches Bundesamt. https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/MigrationIntegration/_inhalt.html?__blob=publicationFile

EKLER

Ek 1. Araştırma kapsamında uygulanan mülakat

Siyasal katılım algısı ve düzeyleri

1- Eğitim düzeyi / Gelir düzeyi / Yaş

2- İş yerinizde, yaşadığınız bölgede ya da ülkede insanların, çevrenin ya da kendinizin ekonomik sosyal ya da siyasi olarak haksızlığa uğradığını düşündüğünüzde tavrınız ne olur?

3-Miting/protesto/grev gibi eylemlere katılır mısınız? İnternette ya da farklı bir kanaldan imza eylemlerine katılır mısınız?

Cevap Evet ise: Dahil olduğunuz/olabileceğiniz bu siyasi katılım eylemleri genelde hangi duruma /olaya karşı gösterdiğiniz hassasiyete bağlıdır.

4-Türkiye ile ilgili bilgilere Alman kaynaklarından mı, yoksa Türkiye kanallarından mı ulaşırsınız?

5-Almanya siyasi/ekonomik gündemini mi Türkiye siyasi/ekonomik gündemini mi daha ağırlıklı takip edersiniz? Neden?

6-Yalnızca Alman/Hristiyan toplumunu ilgilendiren bir olayda da siyasi katılım gösterir misiniz? Neden?

7-Türkiye Haziran 2018 seçimleri için oy kullandınız mı? 16 Nisan 2017 Başkanlık Referandumunda oy kullandınız mı?

Cevap Hayır ise: Böyle bir hakkınız olmasına rağmen neden oy kullanmadınız?

Cevap Evet ise: Almanya’da yaşadığınız halde neden Türkiye seçimlerinde oy kullanırsınız?

8-Almaya Eylül 2017 Federal seçimlerinde oy kullandınız mı? Neden kullandınız/ Kullanmadınız?

Oy Verme Davranışı

Sosyolojik Oy Verme Yaklaşımı (Columbia Ekolü)

1-Kendinizi etnik ve mezhepsel olarak nasıl tanımlarsınız?

2-İkamet ettiğiniz yer tanımladığınız etnik/dini kimliğinizi ya da ortak değerlerinizi paylaştığınız kişilerden oluşan bir muhit mi?

3-Almanya’da bulunan Aile üyeleriniz veya yakın akrabalarınızla siyasi görüş olarak yakınlık dereceniz nedir?

4-Almanya ve Türkiye Seçim kampanya süreçlerinde yakın çevrenizle kime, neden oy verilmesi üzerine sohbetler eder misiniz?

5-Bu kişilerden farklı bir yönde oy kullansanız bunu onlara söyler misiniz? Onların tepkisi ne olur? Bu tepki sizin için ne kadar önemli olur?

6-Almanya seçimlerinde kullandığınız ya da kullanacak olsanız oyunuzun rengini Alevi-Türk/ Alevi-Kürt/ Sünni-Kürt / Sünni-Türk olmanız etkiliyor mu ya da etkiler miydi?

7-Türkiye seçimlerinde kullanacağınız ya da kullanacak olsanız oyunuzun rengini Alevi-Türk/ Alevi-Kürt/ Sünni-Kürt / Sünni-Türk olmanız etkiliyor mu ya da etkiler miydi?

8-Genel anlamda aileniz için geçerli olabilecek bir siyasi eğilim mirasından bahsedebilir misiniz? (Babam, dedem bu partiye ya da bu siyasal düşünceye oy verirdi, ben de bu partiye oy veriyorum çocuğum da bu partiye oy verecek der misiniz?)

9-Almanya ve Türkiye seçimlerini düşündüğünüzde; kime ya da hangi partiye oy vereceğiniz kafanızda daha seçim başlamadan belli mi dir. Yoksa son ana kadar bekler misiniz?

Makro Sosyolojik Yaklaşım (Sosyal Bölünme)

1-Kendinizi tanımladığınız kimlik özelliklerinizden kaynaklı Türkiye’de ya da Almanya’da bir ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

2-Düşündüğünüz bu ayrımcılık siyasal eğiliminizi belirliyor mu? Oy verme davranışınızı etkiliyor mu?

3-Türkiye’de kesinlikle oy vermem dediğiniz siyasal yapıdaki bir parti söylem ve eylemlerinde değişikliğe gitse oy verir misiniz?

4-Almanya’da kesinlikle oy vermem dediğiniz siyasal yapıdaki bir parti söylem ve eylemlerinde değişikliğe gitse oy verir misiniz?

Psikolojik Oy Verme Yaklaşımı /Parti Kimliği Modeli

1-Almanya veya Türkiye’de herhangi bir partiye üye misiniz? Parti miting-toplantı vs katılır mısınız? Bağışta bulunur musunuz?

2-Siyasal eğiliminizi belirlemekte kullandığınız bir tanımlama var mı? (Demokrat, Muhafazakar, Liberal veya Bağımsız yoksa kendinizi A partili C partili olarak mı ifade edersiniz?)

3-Kendinizi tanımladığınız bu siyasal perspektif doğrultusunda olan herhangi bir parti her iki ülke de de oyunuzu alabilir mi? Değilse neden?

4-Almanya’da oy kullandığınız/kullanma niyetinde olduğunuz partiyi söylem lider ve icraatları açısından değerlendirdiğinizde o parti bir Türkiye partisi olsa ona oy verir misiniz?

Rasyonel Tercih Modeli (Ekonomik Yaklaşım)

1- Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?

2-Oy verdiğiniz veya oy vermeyi düşündüğünüz partiyi ekonomi politikaları açısından başarısız bulduğunuzda bir sonraki seçimlerde oyunuzun rengini değiştirir misiniz?

3- Almanya Türkiye arasında gelişebilecek olası bir gerilim Almanya ya da Türkiye’de kullanacağınız oyun istikametini etkiler mi?

ÖZ GEÇMİŞ

1978 Almanya doğumlu Serap Çağlar Özdoğru, Bahçeşehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler mezunu. 2017 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejileri yüksek lisans eğitimine başlayan Çağlar Özdoğru evli ve iki kız çocuğu annesidir.